KÂZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Georges Bataille

İÇ DENEY

Çeviren: Mehmet Mukadder Yakupoğlu

YKY

Georges Bataille

İÇ DENEY

Çeviren:

MEHMET MUKADDER YAKUPOĞLU

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları- 544
Kâzım Taşkent
Klasik Yapıtlar Dizisi - 14
İç Deney / Georges Bataille
Özgün adı: L’Expérience Intérieure
Çeviren: Mehmet Mukadder Yakupoğlu
Redaksiyon: Turhan Ilgaz
Kapak Tasarımı: Mehmet Ulusel
1. Baskı: İstanbul, Eylül 1995
4. Baskı: İstanbul, Mart 2006
© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.,1995
© Editions Gallimard, 1973
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.
Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr
www. teleweb.com.tr

ÖNSÖZ

GEORGES BATAILLE ÜZERİNE

“İç Deney”, Georges Bataille’ın “Erotizm” adlı yapıtından sonra Türkçe’ye çevrilen ikinci kitabı. İç Deney, Bataille’ın bir yapıtının ismi olmasına karşın, aynı zamanda onun felsefik tavrını özetlemektedir. Aslında Bataille’ın tüm yapıtlarını bir iç deneyim olarak görmek olanaklıdır.

Bataille’ı okumak için, iç deneyin onun için ne anlama geldiğini açığa çıkarmak gerekir. İnsan sıradan günlük yaşamının içinde birden sınır bir olguyla karşılaşıp varoluşunun ne olduğu hakkında ipuçları elde eder. İşte varlığın yaşadığı bu olaylara Bataille iç deney(im) adını vermektedir (bu arada, Türkçe’de expérience’ın karşılığı olarak kullanılan deney ve deneyim sözcükleri felsefik olarak aynı içeriğe sahiptirler. Deney ve deneyim sözcükleri tarafından eşanlamlı olarak kullanılmaktadır). Bataille’da belirgin birkaç iç deneyim vardır: Esrime, kurban etme, erotizm, gülüş. Bu iç deneyimlerin en belirgin ve uyarıcı boyutu korkudur. Korkuyu hissetmeden iç deneyim gerçekleşemez. İç deneyimin ortaçağ ile günümüz düşünce yapısı arasında önemli bir bağ kurduğu bir gerçektir. İç deneyim ortaçağ Hırıstiyan felfesinde temel bir olgudur. Bataille bir ortaçağ uzmanı olarak ortaçağı mahkûm eden ve insanlığın uzun bir dönemini karanlık çağ diye damgalayan modern düşünce ve bilimin, yaşamın çok önemli yanlarını göz ardı ettiğini fark etmişti. Doğa bilimlerinin ve sosyal bilimlerin hegemonyası altına giren insan düşüncesi bilgisini genişleterek ve çoğaltarak kendi varoluş gerçeğini bulacağı yanılsaması içine girmiştir. Bu yanılsamanın fark edilmesiyle, XX. yüzyıl batı düşüncesi büyük bir bunalımın eşiğine gelmiştir. Bilgi genişlemekte ama insan temel sorunları karşısında tam bir çaresizlik içinde kalmayı sürdürmektedir.

Örneğin erotizmin ve savaşın şiddetini açıklamaktan çok uzaktadır. Bataille, bilginin insan yaşamının maddi gereksinimlerine yanıt verdiğini ama buna karşılık varoluşsal sorunların bilgisizlik alanına girdiğini düşünmektedir. İnsan varoluşu, bilginin bittiği yerde söz konusu olmaktadır. Bilgisizliğin alanı iç deneyimin alanıdır. Bataille'ın tüm yapıtları bilginin etkin olamadığı alanları araştırma konusu yapmıştır. Bu açıdan Bataille'ın tüm yapıtları tam bir bütünlük göstermektedir. Bataille kendini çok özel bir alanla sınırlamıştır. Bu alan varoluşun alanıdır ve felsefenin işlevi varoluşun gizemini çözmektir. Bu gizem, "Erotizm" de belirtildiği gibi dinler tarihinde, çalışmanın tarihinde, erotizmde aranacaktır.

Bataille'ın Türkçe'ye çevrilen iki önemli yapıtı "Erotizm" ve "İç Deneyim"de ele alınan konulara değinmek ve açımlamalar yapmak istiyorum.

OTORİTE SORUNU

Tanrıtanımazlık, Bataille'da, Nietzsche'de olduğu gibi otorite (iktidar) sorunuyla ilgilidir. İnsan bir tanrının varlığını kabul ettiğinde kendini köleleştirmektedir. Nietzsche'nin Hıristiyan ahlakı için köle ahlakı demesi bu sebeptendir. Tanrı'nın varlığının kabul edilmesiyle birlikte insan varoluş sorununu irdelemeden, yanıtlamadan sona erdirmektedir. Çözümlenmesi gereken bir sorun çözülmüş gibi gösterilmektedir. İnsanın varoluş sorununun iç deneyimle çözümlenebileceği inancında olan Bataille şöyle yazıyor: "İnsanın olabilirin ucuna yaptığı yolculuğu deney olarak adlandırıyorum. Bu yolculuğu herkes yapamaz, ama yaparsa, bu yolculuk olabiliri sınırlayan şimdiki değerlerin, otoritelerin yadsınmasını öngörür. Diğer değerlerin, diğer otoritelerin yadsınması olgusundan, gerçek varlığa sahip deneyin kendisi kesin olarak değer ve otorite olur."[1] Bu olabiliri sınırlayan en önemli unsur Tanrı'dır. İnsan, varoluş

serüvenini yaşayabilmek ve iç deneyimini gerçekleştirmek için Tanrı'yı yok etmek zorundadır. İnsan, Tanrı'yı tepeye koymakla birlikte olabilirin ucuna yapacağı yolculuğu olanaksız kılmaktadır. Nietzsche, insanlık tarihindeki bu önemli dönüm noktasını "Şen Bilgi"de şöyle açıklamaktadır: (Bataille bu sözleri kitabının sonuna büyük harflerle koymuştur) "Hiçbir zaman böyle büyük bir eylem olmadı ve bizden sonra doğacak olanlar –bizden dolayı– bize kadar hiçbir tarihin hiçbir zaman olamadığı kadar yüksek bir tarihe ait olacaklardır."[2] XX. yüzyılda, Nietzsche'nin belki de en güçlü izleyicisi olan Bataille, Tanrı'nın ölümünü, felsefik araştırmanın ön koşulu olarak görür.

XX. yüzyıl Fransız felsefesi iki ana kola ayrılır. Bir tarafta Marksizmle beslenen Hegel felsefesi izleyicileri (fenomenoloji ile birlikte) olan Sartre, Merleau-Ponty, Althusser çizgisi, diğer tarafta Nietzsche'nin izleyicileri Bataille, Foucault, Deleuze, Guattari çizgisi. Bu iki çizgiyi birbirinden ayıran en önemli olgu otorite (iktidar) sorunudur. Hegel izleyicileri insanı, sistemin otoritesine teslim etmiş ve Marksist çizgide araçlaştırmıştır. Nietzsche izleyicileri ise sistemi reddetmiş, insanın kendi varlığını her otoriteden bağımsız olarak gerçekleştireceğini ileri sürmüşlerdir. (Bu arada psikanalizin ve Lacan'ın yasasının da insanı sisteme bağımlı kıldığını belirtelim.) Foucault'nun tüm yapıtları, insanı iktidar ilişkilerinden kurtarma çabasıdır.

Bataille, iç deneyimin otorite ile olan ilişkisini araştırmaya yöneldiğinde, bu deneyimin varoluşsal olarak neyi amaçladığını dostu M.Blanchot ile tartışır: "Ona şöyle diyorum: İç deneyimin onu doğrulayan ne bir amacı, ne de bir otoritesi var. Eğer bir otorite, bir amaç kaygısını ortaya çıkarttırırsam, en azından bir boşluk varlığını sürdürüyor. Blanchot, amaç ve otoritenin yargılamaya dayanan düşüncelerin gerekleri olduğunu anımsatıyor: Son durumda deneyimin aldığı şekli betimleyerek bunun otorite veya

hiçbir şey olmadan nasıl mümkün olacağını sorarak fikrimde ısrar ediyorum. Bana deneyimin kendisinin otorite olduğunu söylüyor. Otoritenin kefaretini ödemesinin gerektiğini de ekliyor.”[3] Bataille’ın Hıristiyansal iç deneyimden ayrıldığı en önemli nokta burasıdır. İç deneyimin kendisinin otorite olması doğrudan Tanrı’nın yokluğunu gerektiriyor. Hıristiyansal iç deneyim Tanrı otoritesini veri olarak almış ve Bataille’a göre iç deneyimi baştan sakatlamıştır. Bu durumu Bataille şöyle açıklıyor: “Dogmatik önvarsayımlar deneye sınırlar getirdiler: Daha önceden bilen biri, bilinen bir ufuktan öteye gidemez.”[4]

NIETZSCHE VE BATAILLE

Bataille’ın çıkış noktası Nietzsche’dir. Nietzsche’nin felsefeyi ele alış biçimini benimsemiş ve onun açtığı yolda, insanlık serüvenini daha ileriye götürmek istemiştir. Bataille’ı daha iyi kavrayabilmek için Nietzsche’nin felsefede açtığı yolu irdelemek gerekmektedir. Bunun için çok kısa olarak XIX. yüzyıl Alman felsefesine bakalım.

Felsefe tarihini incelediğimizde, Kant’ın büyük bir dönüm noktasını temsil ettiğini görürüz. Kant felsefeyi göklerden yere indirmiş bir filozoftur. Bilgiyi göklerde değil insanda aramak gerektiğini ileri sürmüştür. Bireyden yola çıkarak bilginin ve eylemin olabilirini, sınırını araştırmıştır. XX. yüzyıl bilimler felsefesi, ahlak felsefesi kaynağını Kant’ta bulur.

Kant’ın tam zıddındaki bir konuma yerleşen Hegel tüm evrenin gizini çözmeye yönelmiş ve mutlak sistemini kurmuştur. Tarihe, devlete mutlak bir değer atfeden Hegel bireyi sistemin bir hizmetçisi olarak görmüştür.

XIX. yüzyıl Alman felsefesine baktığımızda, bireyin ya bilginin, ya da mutlak bir sistemin aracısı olduğunu görüyoruz. Birey tam bir baskı altındadır.

Nietzsche işte bu noktada bir patlayış olarak ortaya çıkar. Kant'ın ve Hegel'in düşüncelerini yadsıyan Nietzsche kendi görüşlerini, hissettiklerini doğrudan tek doğru olarak sunar. Burada bireyin tüm otoritelere başkaldırısını görüyoruz. Kendisinden önceki tüm sistemleri parçalayan Nietzsche bireyin mutlak özgürlüğünün peşine düşer. Bireyin önündeki engeller olarak gördüğü Tanrı'yı, Hıristiyanlığı, egemen ahlakı fırlatıp atar. Nihilizme doğru giden Nietzsche bundan iç deneyimle çıkar. Nietzsche günlük bireysel yaşamı aşarak varlığın felsefik yaşamına ulaşır. Ve bu fikirlerle dopdolu içsel yaşamı yapıtlarına aktarır. Nietzsche'nin hiç sınır tanımayan içsel yaşamı çılgınlıkla son bulur.

Nietzsche'nin yaşamının bu devinimi Bataille'ın fikirlerini derinden etkiler. Ve kendi yaşamını onunkiyle paralel nitelikte bulur. "Nietzsche üzerine" adlı yapıtında Nietzsche ile kendisinin fikirleri, yazdıkları birbiri içine girer. Bataille, Nietzsche ile birlikte iç deneyime girer. Tüm bunlara rağmen Bataille ile Nietzsche arasında önemli farklar vardır. Bataille'ın insanı saldırgan değildir, içe dönüktür ve Nietzsche'nin üstün insanından farklıdır. Nietzsche, insanı tanrı otoritesinden kurtardıktan sonra Tanrı'nın gücüne sahip kılmıştır. Bataille bunun bir varsayım olduğunu ve gerçeği yansıtmadığını düşünmüştür? Hatta Nietzsche'nin güç istenci ve üstün insan kavramlarının eylem düzeyinde değil, tinsel düzlemde düşündüğü yorumunu yapmıştır. Bataille'ın bu içe dönük tavrı onu gizemsel bir yöne sürüklemiştir. Bataille'ın iç deneyimin otorite olduğu bir dini oluşturmak istediği de bir gerçektir. Yapıtlarında sürekli olarak bir topluluk oluşturmaktan söz etmiş ve iç deneyimlerin ancak başkalarının iç deneyimleriyle birleştiği anda önemli olduğunu belirtmiştir. Bu düşünceleri onu varoluşçu Hıristiyan filozof Gabriel Marcel'e çok yaklaştırmaktadır. Bataille iç deneyiminde, ortaçağ gizemcilerine özgü ateş, alev imgelerine geniş yer vermektedir. Nietzsche, insanı,

tüm enerjisiyle eyleme yöneltirken Bataille tanrısız bir din oluşturma gayretiyle insanı içsel devinime yöneltmektedir.

BİLGİSİZLİK

Bataille'ı tüm gizemcilerden ayıran en önemli olgu, onun iç yaşamı söyleme dönüştürme çabasıdır. Bataille, söylemi günlük çalışma yaşamının içinde faydalı bir olgu olarak iç deneyimin karşısına yerleştirmiş olmasına rağmen, söylemle iç deneyim arasında sürekli bir ilişki arayışı içindedir. Özellikle sessizlik sözcüğü çevresinde dolanıp durur. Sessizlik hem bir sözcüktür dolayısıyla söyleme aittir, hem de telaffuz edildiğinde iç deneyimin alanına girer. "Sessizlik bir sözcük olmayan bir sözcüktür ve soluk bir nesne olmayan bir nesnedir..."[5] Söylem ile iç deneyim arasındaki ilişki bilgi ve bilgisizlik arasında vardır. Bilgisizlik (non-savoir), bilgiden sonra gelen aşamadır. İç deneyime girebilmek için bilgiyi temsil eden söylemin durması ve bilgisizliği temel alan sessizliğin başlaması gerekir. Sessizlikle birlikte insanın gece ve çöldeki yolculuğu başlar. Şimdi Georges Bataille'ın "İç Deney(im)"de ve "Erotizm"de uyguladığı bilgisizlik yöntemini inceleyelim.

Bataille'ın "İç Deney(im)"de yazdığı, "bilgisizlik açığa çıkarır", önermesi günümüzde tüm anlamını korumaktadır. İnsanlık çok çeşitli bilgilenme alanları düzenlemiş ve böylece büyük bir bilgilenme sürecine girmiştir. Erotizm, şiddet, ölüm konularında sürekli bilgilenmiş ama buna rağmen bu olgular bilinmez olarak kalmıştır. Bilgilenme büyük bir aldatmacadır. Bilgilenme belki yaşamımızı kolaylaştırır ama insanın temel gerçeğine inemez ve hatta yaklaşamaz. Sorun varlıksaldır, özdeneyim alanına girer. Bilgilenme insanı kendi özgerçeğinden uzaklaştırır. Bataille şöyle yazıyor:

"Bugün lanet okumak zorunda kaldığım şey: İstekli bilgisizlik ve onun aracılığıyla esrimeyi aradığım yöntemsel

bilgisizlik. Aslında bilgisizliğin, kalbi kendinden geçirmeye götürdüğünden değil. Ama olanaksızın acı deneyini gerçekleştiriyorum. Her derin yaşam olanaksızla ağırlaşmıştır. Eğilim, tasarı yok ederler. Bununla birlikte hiçbir şey bilmediğimi biliyorum ve benim sırrım da şu: 'Bilgisizlik esrimeye ulaşır'. Varlık bir bilginin üzerine kurulmasıyla başlamıştır. Kendime şöyle diyerek bu bilgiyi atmak istedim: Bu bilgi yanlıştır, hiçbir şey, mutlak olarak hiçbir şey bilmiyorum. Ama şunu biliyordum: 'Bilgisizlik esrimeye ulaşır', artık korkum kalmamıştı."[6]

Bataille'a göre yaşam gerçeğine yaklaşım ancak mutlak bilgisizlikle gerçekleşir. Ve esrime çıkıştır, der. Bataille bu bilgisizlik yöntemini "Erotizm"de uygulamıştır. Tüm insanlık tarihini yaşanan deneyimler toplamı olarak ele almıştır:

"Düzenli bir bütünlüğün araştırılması, bilimin çalışmaları ile benimkini karşı karşıya getiriyor. Bilim, diğerlerinden ayıklanmış bir sorunu inceler. Daha sonra özel çalışmaları biriktirir. Bence erotizmin insanlar için bilimin ulaşamayacağı bir anlamı var. Erotizm onu göz önüne alan insan göz önüne alınmadan ele alınamaz."[7]

Nesnel ve dolayısıyla bilimsel veriler erotizmin somutlaştığı andaki durumu açıklamaktadırlar. Erotizmin görünen yüzüdür bu. Ancak erotizm çok daha karmaşık ve çok güçlü bir içsel devinimdir. Bilimler, erotizmin şiddet ve ölümle olan ilişkisini açıklayamamaktadırlar. Bu ilişkiyi, içsel deneyimi açığa çıkarmakla uğraşan sanat ve edebiyat çok daha derin bir şekilde vurgulamaktadır.

Bilimsel veriler (bilgi) aslında olguları belirli bir dil çerçevesinin (bir gösterenler sisteminin) içine sokmakta ve dilsel oyunlar aracılığıyla insanın hiç yaşamadığı yapay bir dünya yaratmaktadır. Bataille, felsefenin söyleme çakılıp kalarak iç yaşama uzak kalmasını şiddetle eleştirir.

Bataille’ın çağdaş felsefeye bakış açısını “Erotizm”in sonuç bölümü ortaya çıkarmaktadır:

“Ama eğer dil bu toplamı gösteriyorsa, ancak bunu zaman içinde gelişerek birbirini izleyen parçalar halinde yapabilir. Dilin ayrık yapılar halinde parçalandığı ve bir açıklama ile birleşen ama analitik devinimin içinde karışmadan birbirini izleyen görünüşlere bu global görüş hiçbir zaman tek ve en yüksek bir anda verilmemiştir.

Böylece bizi ilgilendiren bütünlüğü toparlayan dil aynı zamanda bu bütünlüğü dağıtır. Önermelerin her birinin gönderildiği bütünlüğün hiçbir zaman belirmediği ve birbirine bağlı önermelerle gizlenen dilde, bizi ilgilendiren şeyi kavrayamayız. Dikkatimiz cümlelerin birbirini izlemesinin gizlediği bu bütünlüğe takılır.

İnsanların büyük bir çoğunluğu bu zorluğa kayıtsızdır.

Var olmanın ne olduğu sorusuna yanıt vermek gereksizdir. Bu soruyu sormak da gereksizdir.

Ama insanın yanıt vermemesi ve sormaması olgusu soruyu yok-etmez.

Eğer birisi bana kim olduğumu sorsa, her şeye rağmen yanıtlarım: Her olasılığa bu koşuş, hiçbir maddesel tatminin yatıştıramayacağı ve dil oyununun aldatamayacağı bu bekleyiş! Bir doruğu arıyoruz. Eğer canları öyle isterse herkes bu arayışı göz ardı edebilir. Ama insanlık genelinde, kendini tanımlayan, onun doğrulanmasını, anlamını sağlayan bu doruğu arzulamaktır.

Bu doruk, bu en yüksek an, felsefenin aradığından farklıdır.

Felsefe kendisinin dışına çıkmıyor, dilden dışarı çıkmıyor. Dili öyle bir şekilde kullanıyor ki arkasından sessizlik gelmiyor. En üst an zorunlu olarak felsefik sorgulamayı

aşıyor. En azından felsefe kendi sorusunu yanıtlıyor gibi göründüğü ölçüde onu aşıyor.

Sorunun felsefe tarafından işlenmiş şekliyle bir anlamı vardır: yanıtı erotizmin en yüksek anı olan en üst sorudur – erotizmin sessizliği”.[8]

Bataille, çağdaş felsefeyi, insanın kendi gerçeğine yaklaşması açısından yetersiz bulmaktadır. Ona göre, insanın kendi gerçeğine varabilmesi için erotizm, ölüm ve şiddete iç deneyim (bilgisizlik, sessizlik) aracılığıyla girmesi ve bunlara karşıdan ve yalana kaçmadan bakması, sanat, edebiyat, antropoloji, dinler tarihine kendi iç deneyiminin canlılığıyla yaklaşması ve insanlığın yaşadığı çelişkileri ve bunlardan doğan çözümleri kendi gerçeğiyle karşılaştırması gerekir.

BATAILLE’IN GİZEMCİLİĞİ

Bu konu Bataille’da oldukça karmaşıktır. Kendisi tüm yapıtlarında gizemcilerle tartışmış, onlarda n varoluşsal esrimeyi, ateşi, alevi almıştır. Ama Bataille gizemi açığa çıkarmaya, aydınlatmaya, iç deneyimi, felsefik kavramlarla iletmeye çalışmıştır. Sessizlik, süreklilik, olanaksıza ulaşmak, olabilirin sınırını aşmak gibi kavramlarla iç deneyimi söylemleştirmek istemiştir. Bu isteği gerçekleşmesine rağmen, Bataille’ı okuyan kişi iç deneyimi hissetmiş, kavramıştır. Bataille söylemle söylemi aşarak, söylemeden iç deneyimi iletmeyi başarmıştır. Sözcüklerin sınırlarına ulaşarak öte tarafı, adlandırılamayan olanaksız en ucu, tepe noktayı aydınlatmıştır. Bilgiyi en son noktaya kadar zorlayarak aydınlatıcı bilgisizliğe ulaşmıştır. Bunu yapamamış olsaydı, Sartre’ın adlandırdığı gibi sadece “Yeni bir gizemci” olacaktı. Gösteren en uca sürüklenerek, gösterensiz gösterileni ortaya çıkarmaktadır. Bataille, gizemciliği, XX. yüzyıl entelektüel yapısının içine sokmayı başarmıştır. XX. yüzyıl düşünce biçimi Bataille’dan sonra

ortaçağı başka şekilde görmeye başlamış ve son olarak Umberto Eco “Gülün Adı”yla bu olguya yeni bir boyut kazandırmıştır (Eco’nun, gülüşün gizemi açığa çıkarma özelliğini Bataille’dan aldığını zannediyorum).

Şimdi Bataille’ın gizemciliğiyle ilgili olarak “Erotizm” adlı yapıtına değinmek istiyorum.

“Erotizm”, Bataille’ın yaptığı bir konuşma ile başlamaktadır. Bataille bu konuşmada, erotizmle insanların kendi ayrıklıklarından kurtularak sürekliliği aradıklarını belirtmiştir. Bu sürekliliğin de ölümle bağlandığını söyleyen Bataille erotizmle ölüm arasındaki bağlantıları ortaya çıkarmıştır. “Şimdi birbirinden ayrı biz varlıklar için ölümün, varlığın sürekliliği anlamına geldiğini kanıtlamaya çalışacağım. Üreme, varlıkların birbirlerinden ayrı olmalarına yol açıyor ama onların sürekliliğini ortaya koyuyor, daha doğrusu üreme öz olarak ölüme bağlanıyor. Ölümden ve varlıkların üremesinden söz ederek, büyüleyici olan –ki bu büyülenme erotizmi yönlendiriyor– ölüm ve varlıkların sürekliliğinin özdeşliğini kanıtlamaya gayret edeceğim.”[9]

Bataille için, esrimeyle birlikte insan için en önemli iç deneyim olan erotizm, birey olarak varoluşun yadsınması olayıdır. Sanki insan erotizmle ölümün kucağına atlamış oluyor. Ama aslında erotik etkinlik varlığın ölümle karşılıklı alış-verişi gibidir. Yokoluş (orgazm) ve varlığa geri dönüş. Erotizmde süreklilik bir an için hissedilir. Ama esrimede hissedilen süreklilik bir zaman süreci içindedir.

Bataille’ın tüm iç deneyimlerinde içsel bir parçalanma vardır. Erotizmde ve esrimede varoluş bir sınır noktaya gelir, ayrışır, aynı anda bilinç kaybolur, süreklilik gerçekleşir. “İç Deney(im)”de bunun örnekleri somut olarak verilmiştir.

KURBAN ETME

Bataille'ın yapıtlarını baştan başa dolaşan bir olay olarak kurban etme, insanın gerçeğini araştırmada çok önemli bir ipucudur. Ortaçağ gizemcilerinde çok önemli yer tutan, İsa'nın çarmıha gerilerek kurban edilmesi, Bataille için insanlar arası duygusal iletişimi sağlayan en önemli olaydır. "Erotizm"de kurban etme ile ilgili Bataille şunları söylüyor: "Kurban ölür ve olaya katılanlar onun ölümünden ortaya çıkan bir unsuru paylaşırlar. Bu unsura, din tarihçilerinin de ifadesiyle kutsallık adı verilebilir. Bir dinsel törende, süreksiz bir varlığın ölümüne dikkatini yoğunlaştırmış kişiler için kutsallık olgusu varlığın sürekliliği anlamını taşır. Şiddet yüklü ölüm olgusunda varlığın süreksizlikten bir kopuşu vardır. Ölümden sonra oluşan sessizlikte tedirgin ruhların hissettiği, kurbanın sağladığı varlığın sürekliliğidir".[10] Bataille, Hıristiyanları birbirine bağlayan olgunun İsa'nın kurban edilmesi olduğunu düşünmektedir. Ben de yakın tarihimizden bir örnek vermek istiyorum. 1950 ile 1960 yılları arasında Türk toplumunda yaşanan düşmanlık, Menderes-Zorlu-Polatkan'ın kurban edilmeleriyle sona ermiş ve bir süre iki zıt kutup arasındaki buzlar erimişti. Kurban etme olayı kutsallığı ortaya çıkarmakta ve bir grubun insanlarını iletişime sokmaktadır.

Bataille, şiiri, sözcüklerin kurban edilmesi olarak görür. "Erotizmin her oluşumu gibi, şiir de bizi birbirinden ayrı nesnelerin birleşmesine götürüyor. Şiir sonsuzluktur. Güneşle birleşen denizdir."[11] Bataille'da her kurban etme birleştiricidir. Tüm zıtlıklar birbiri ile birleşir.

"Genellikle, yaşam ve ölümü uzlaştırmayı, ölüme yaşamın yeniden fışkırması anlamını, yaşama ölümün açılışını, baş döndürücülüğünü, ağırlığını vermeyi, kurban etme sağlar. Söz konusu olan ölüme karışmış yaşamdır. Ama aynı zamanda kurban etmenin içinde ölüm, yaşam belirtisi ve sonsuzluğa açılıştır."[12] Kurban etme ile insan, ölümü yaşamın içine almış, onunla uzlaştırmış, ölümle yaşamın

sentezini gerçekleştirmiştir. Zaten Bataille'da iç deneyim, yaşamla ölümün buluştuğu noktada gerçekleşir. Ölüm yaşamın içinden, yaşam ölümün içinden fışkırmaktadır.

BATAILLE VE DİN

Bataille'ın araştırmalarının yoğunlaştığı bir alan da dinler tarihi olmuştur. İnsanın varoluş serüveninde dinin büyük bir yer tutması onu bu konuyu aydınlatmaya sürüklemiştir. Bunun için de antropolojik verilere ve yorumlara dalan Bataille'ın yolunu Mauss ve Roger Caillois aydınlatmıştır. Caillois, ilkel kavimler üzerine yaptığı araştırmanın sonunda insanın yaşamını, kutsal-dışı (çalışma) zaman ve kutsal (şenlik) zaman olarak ikiye ayırmıştır. Kutsal zamanda, çalışma zamanında uygulanan yasaklara karşı gelinmektedir. Bataille buradan yola çıkarak dini, çalışmanın karşısında kutsal zamana bağlamış ve dinsel olguyu şenlik, kaynaşma, iletişim, yasağa karşı gelme olarak değerlendirmiştir. Din insanlar için yasakların aşıldığı bir alandır. Bu durumda Bataille Hıristiyanlığı ve diğer tek tanrılı dinleri yasaklar koydukları ve şenliğe izin vermedikleri için din olarak görmez. "Eğer Hıristiyanlık, yasağa karşı gelme düşüncesinden yola çıkan temel devinime sırtını çevirdiyse bence dinsel yanı kalmamıştır."[13] "Hıristiyanlık saf olmayanı yadsıdı. Onsuz kutsallığın düşünülemeyeceği suçluluğu yadsıdı. Suçluluk olmadan kutsallık düşünülemezdi. Çünkü sadece yasağın ihlali kutsallığın kapısını açabilirdi."[14] Bataille'ın bu düşünceleri tam bir skandal yaratmıştı. Egemen anlayış dinleri yasakçı görürken, Bataille dini yasağa karşı gelme, suçluluğu özümseme olarak görüyordu. Örneğin her türlü cinsel aşırılığın yaşandığı içki şenliğini dinsel bir olay olarak görüyordu. Bataille böylece egemen güçler tarafından lanetlendi. Bataille insan gerçeğindeki kötülüğü, suçu dinsel bir kurumun içine almak istiyordu. Böylece din iç deneyimin sınırsızca gelişeceği bir alan olacaktı. Bu arada Bataille'ın kişisel yaşam biçiminin

tamamen içe dönük olduğu anımsanırsa, bu dinsel olguların eylem düzleminde değil, tinsel düzlemde düşünüldüğü anlaşılacaktır. Bataille insanlık tarihinin yaşadığı korkunç olayları yorumladıktan sonra kendisi esrime yoluyla tam da eylem-dışı bir iç deneyime girmektedir. Bataille'ın tüm yapıtlarından eylem-dışı bir yaşama biçimi çıkmakta bu da onun düşünce biçimini gizemciliğe doğru yönlendirmektedir. Varoluş serüveni onda tamamen bir iç devinimdir. Varlığın günlük yaşamı ise, doğa karşısında varlığı sürdürebilmek için gerekli ve faydalı çalışmayı yapmakla gerçekleşmektedir.

Bataille'ın tüm yapıtı insanın sınırda yaşadıklarıyla ilgilenmiştir. Yaşamın ve varoluşun gizeminin orada saklı olduğunu düşünmüştür. Bataille da Nietzsche gibi okunduğunda insanı değiştiren bir düşünürdür. Bataille'ı derinlemesine okuyan bir kişi, tüm kurumlara ve olaylara bambaşka bir gözlükle bakmaya başlayacaktır.

Bataille, "İç Deney(im)"deki çelişkileri belirten Sartre'a karşı yazdığı yazıda bu çelişkileri yaşadığını ve bunların iç deneyimin kendi iç çelişkileri olduğunu belirtmiştir. Sartre Bataille'ı entelektüel açıdan okumuş ve deneyimin içine dalmamıştır. Bataille'ı okuma yöntemi hakkında "Erotizm" yapıtına yazdığım önsözden şu alıntıyı yaparak bu incelemeyi bitiriyorum:

"...Bu kitap bence, herhangi bir yönlenme ve koşullanma olmadan doğrudan okunmalıdır. Çünkü bu orijinal eser insan ruhuna doğrudan seslenmektedir.

Okuyucunun kendi içsel deneyimlerini bu kitabın sunduğu fikirlerle değerlendirmesi belki de bu eserin en büyük amacıdır."

Bataille'ın yapıtları ancak varoluşun iç deneyimleri ile değerlendirilebilirler. Entelektüel bakış açısı bu yapıtların zengin içeriğini kurutur.

Mehmet Mukadder Yakupoğlu

Ankara, 16.02.1994

ÖNSÖZ

İÇ DENEY(İM)

Gece aynı zamanda bir güneştir.

Zarathoustra

Nietzsche’nin “Şen Bilgi” için söylediği şu sözleri kitabım için söylemeyi ne kadar isterdim: “İçinde derinlik ve neşenin sevecenlikle el ele tutuşmadığı hemen hemen hiçbir tümce yoktur!”

Nietzsche “Ecce Homo”da şunları yazıyor: “Kimseye onun üzerinde kolaylıkla haklar tanımadığımız için ona kimseyi inandırmak istemediğimiz, olağanüstü, aldatıcı ve tehlikelerle dolu bir başka ülkü önümüze çıkıyor: Buraya kadar, tanrısal, dokunulmaz, iyi, kutsal olarak adlandırılan her şeyle, gücün ve bolluğun aşırılığından dolayı, safça yani amaçsızca oynayan bir kafanın ülküsü; onun için, halkta tam da geçerli olan en yüce değerlerin çoktan tehlike, çöküş, küçülme veya en azından rehavet, körlük, bir anlık kendini unutma anlamına geldiği bir kafanın ülküsü; örneğin buraya kadar saygı gören tüm bu gerçeğin yanında ve bugüne kadar davranışta, sözde, tonda, bakışta, ahlakta ve görevde egemen olan tüm görkemin yanında yer alırken kolaylıkla insanlıkdışı görünecek, insansal olarak insanüstü olan iyi yüreklilik ve gönencin ülküsü; bu ülkü istemeden diğerlerinin cisimleşmiş bir taklidi gibi görünecektir; bununla birlikte büyük gerçeğin çağını başlatmak, büyük soru işaretini baştaki yerine koymak, tinin kaderini değiştirmek, saatin akrebini ilerletmek, trajedinin perdesini açmak üzere çağrılan belki de odur.”

Şu birkaç sözcüğü de aktarıyorum: (82-84’e ait bir not) “Hissedilen sempati, heyecan ve derin kavramaya rağmen trajik yapıların yok olduğunu görmek ve buna gülebilmek, işte bu tanrısallıktır.”

Bu kitabın yaşamıma yanıt vermek üzere zorunlu olarak yazılan bölümleri ikinci İşkence ve son bölümleridir.

Diğerlerini, bir kitabı oluşturmanın hoşgörülebilir kaygısıyla yazdım.

Başkasının önünde kendi kendine sormak: Hangi yolla içindeki her şey olma isteğini yatıştırabiliyor? özveri, konformizm, aldatmaca, şiir, ahlak, snobizm, kahramanlık, din, başkaldırı, övünme, para veya aynı anda birkaçı mı? veya hepsi birden mi? İçinde kötülüğün parıldadığı bir göz kırpması, melankolik bir gülümseme, yorgunluktan ileri gelen şaşkınlığın bizde yaratmış olduğu gizlenmiş acıyı ortaya çıkarır. Çok zor itiraf edilebilen bir acı içsel ikiyüzlülüğe, dolaylı, törensel gereksinimlere yol açar. (Kant'ın ahlakı gibi)

Bunun aksine. Artık her şey olmayı istememek, her şeyi tartışma konusu yapmak demektir. Acıdan sinsice kaçmak isteyen herhangi biri evrenin tümüne karışır, her şeyi hayal ettiği şekilde değerlendirir, bu aslında hiçbir zaman ölmemek demektir. Bu belirsiz yanılsamaları, yaşamımızla birlikte ona dayanabilmek için gerekli bir uyuşturucu olarak kabul etmekteyiz. Fakat zehirden arınmış bizler için ne olduğumuzu öğrendiğimizde durum ne olacaktır? Gevezeliklerden oluşan ışık görünümünden nefret etmekten başka bir şey yapamadığımız gecenin içinde gevezeler arasında kaybolan bizler. Zehirden arınmış kişinin itiraf ettiği acı bu kitabın konusunu oluşturmaktadır.

Bu dünyada iki kesin bilgiye sahibiz: Her şey olmadığımız ve ölümlü olduğumuz. Ölümlü olduğumuzun bilincinde olduğumuz gibi her şey olmadığımızın bilincinde olsaydık sorun yoktu. Ama eğer uyuşturucu bulamazsak dayanılmaz bir boşluk ortaya çıkar. Her şey olmak istiyordum: Bu boşlukta tükenmek yerine, cesaretimi topluyor ve kendi kendime şöyle diyorum: "Bunu istemekten utanç duyuyorum, çünkü şimdi görüyorum ki bu istek uyumak demektir", böylece özel bir deney başlıyor. Tin, içinde korku ve esrimenin birleştiği tuhaf bir dünyada deviniyor.

Böyle bir deney anlatılamaz değildir, bunu bilmeyene bu deneyi iletiyorum: Geçmişini saptamak zordur (yazılı kısmı, sözlü kısmın ancak girişidir); diğerinden ön bir korku ve arzu ister.

Bir vahiyden kaynaklanmayan, içinden bilinmezden başka hiçbir şeyin ortaya çıkmadığı böyle bir deneyimi belirleyen özellik hiçbir zaman yatıştırıcı hiçbir şey getirmediğidir.

Kitabım bittiğinde, onun yetersizliğini, tiksindirici yönlerini ve en kötüsü içimde, güçsüzlüğünden ve amacının bir kısmından nefret ettiğim ve kitabıma karıştırdığım ve karıştırmayı sürdürdüğüm yeterlik kaygısını görüyorum.

Bu kitap bir umutsuzluğun öyküsüdür. Bu dünya insana çözülecek bir bilmece gibi verilmiştir. Tüm yaşamım –derin düşüncelere dalışlarım kadar kuraldışı tuhaf zamanlarım– bilmeceyi çözmekle geçmiştir. Yeniliğinin ve genişliğinin başımı döndürdüğü sorunların gerçekten ucuna geldim. Olabileceği düşünülemeyen ülkelere girerek hiçbir zaman gözlerin görmediği şeyleri gördüm. Bundan daha başdöndürücü bir şey olamazdı: Gülmenin ve aklın, korkunçluğun ve güneşin içine girilebilirdi... Bilmediğim, ateşime duyarlı olmayan hiçbir şey yoktu. Muhteşem bir kaçık gibi ölüm, olabilirliğin kapılarını ya aralıksız açıyor ya da kapatıyordu. Bu karmaşada, isteğime göre kaybolabilirim, kendimden geçebilirim, ama isteğime göre yolları ayırdedebilirim, entelektüel gidişe belirgin bir bölüm ayırabilirim. Gülmenin incelemesi bana, genel ve kesin coşkusal bilgi verileri ile yargılamaya dayanan bilgi verileri arasında çakışmalar alanı yarattı. Harcamanın değişik şekillerinin (gülme, kahramanlık, erime, kurban etme, şiir, erotizm veya diğerleri) birbiri içinde kaybolan içerikleri, varlıkların kayboluşunun ve yalnızlığının oyunlarını düzenleyen bir iletişim yasasını kendiliğinden tanımlamaktadır. Birbirine yabancı veya birbiri ile kabaca karıştırılmış iki çeşit bilgiyi bir noktada birleştirme olanağı,

bu varlıkbilime umut edilmemiş bir dayanıklılık kazandırır: tam anlamıyla düşüncenin devinimi kayboluyor ama tekrar kitlenin oybirliği ile güldüğü noktada tam anlamıyla yolunu buluyordu. Bundan bir zafer duygusu hissettim: belki gayri meşru, belki vakitsiz?... Bana öyle gelmiyor. Bana olanı hemen bir ağırlık gibi hissettim. Sinirlerimi ayaklandıran şey görevimi tamamlamış olmaktı: Bilgisizliğim önemsiz noktalardaydı, çözümlenmesi gereken daha fazla bilmece! Her şey çözülüyordu! Yeni bir bilmeceyle uyandım, ve bunun hemen çözümsüz olduğunu anladım: Bu bilmece üstelik çok acı vericiydi, beni o kadar ezici bir güçsüzlük içinde bıraktı ki onu Tanrı gibi hissettim, eğer varsa, o da hissederdi.

Kitabın dörtte üçü bittiğinde, bilmecenin çözülmüş şeklinin bulunması gerektiği yerde yapıtı bıraktım. İnsanın olabilirin en üst noktasına ulaştığı İŞKENCE'yi yazdım.

I. BÖLÜM

İÇ DENEY(İM)E

GİRİŞİN TASLAĞI

I

DOGMATİK KÖLELİĞİN

(VE GİZEMCİLİĞİN) ELEŞTİRİSİ

İç deneyden anladığımız şey genelde gizemsel deney olarak adlandırılan şeydir: esrime, kendinden geçme, en azından tasarlanmış coşku halleri. Ama ben buraya kadar tutunmak zorunda kalınılan itiraf deneyinden çok nasıl bir itiraf olursa olsun kökeninde bile bundan bağlantısız çıplak bir deneyi düşünüyorum. İşte bu sebepten gizemsel sözcüğünü sevmiyorum.

Sınırlı tanımlamaları da sevmiyorum. İç deney, bulunduğum yerdeki –benimle birlikte insan varlığı– kabul edilebilir dinginlik olmaksızın her şeyi söz konusu etme (sorun olarak ortaya koyma) gereksinimine yanıt veriyor. Dinsel inançlara rağmen bu gereklilik var ama bu gerekliliğin inançsız olunduğu ölçüde daha sarsılmaz sonuçları var. Dogmatik önvarsayımlar deneye yersiz sınırlamalar getirdiler: Daha önceden bilen biri, bilinen bir ufuktan öteye gidemez.

Deneyin bizi alıp götürdüğü yere götürmesini istedim. Yoksa onu daha önceden verili bir amaca götürmek istemedim. Ve hemen bu deneyin bizi hiçbir sığınağa götürmediğini söylüyorum (ama kayboluşa ve anlamsızlığa götürür). Bilgisizliğin bu deneyin prensibi olmasını istedim ki bu prensip içinde, Hıristiyanların çok başarılı oldukları bir yöntemi daha sert bir kesinlikle izleyebildim (dogmanın izin verdiği ölçüde Hıristiyanlar bu yola bağlanmışlardır). Ama bilgisizlikten doğan bu deney kuşkusuz yöntemin içinde vardır. Anlatılamaz değildir, ondan bahsetmek ona ihanet etmek değildir, ama bilginin sorunlarına olan yanıtlarını tinden bile saklar. Deney hiçbir şeyi ortaya çıkarmaz, ne inancı oluşturabilir, ne de ondan yola çıkabilir.

Deney, ateşin ve korkunun içinde insanın var olma olgusundan anladığı şeyin sorun olarak (deney olarak)

ortaya konmasıdır. Bu ateş içinde insanın biraz kavrayışı olsa bile “şunu gördüm, gördüğüm şey şöyleydi” diyemez; “Tanrıyı, mutlağı, dünyaların özünü gördüm” diyemez; sadece şunu diyebilir: “Gördüğüm şey anlığı aşıyor” ve Tanrı, mutlak, dünyaların özü, anlığın kategorileri değilseler hiçbir şeydirler.

Kararlı bir şekilde “Tanrıyı gördüm” dersem, gördüğüm şey değişmiş olacaktır. Anlaşılmaz bilinmezin yerine –karşımda yabanılca özgür, karşısında beni yabanıl ve özgür bırakarak– ölü bir nesne ve Tanrıbilimcinin bir nesnesi olacaktır –ki buna bilinmez köle edilecektir, çünkü Tanrı konusunda, esrimenin ortaya çıkardığı karanlık bilinmez, bana esir edilmek üzere esirleşmiştir (bir Tanrıbilimcinin bu kurulu çerçeveyi daha sonradan yıkması olgusu, sadece bu yapının gereksiz olduğu anlamına gelir; deney için bu sadece atılması gereken bir önvarsayımdır).

Ne olursa olsun, Tanrı tinin kurtuluşuna bağlıdır – aynı zamanda eksiğin mükemmelle olan ilişkilerine bağlı olduğu gibi. Oysa deneyde bahsini ettiğim bilinmezden edindiğim duygu mükemmellik fikrine şiddetle karşıdır (köleliğe, “olması gereken varlığa”).

Denys l’Aréopagite’den okuyorum (Kutsal İsimler I, 5): “Entelektüel işlemin tam durdurulması ile anlatılmaz ışıkla özden birleşmeye girenler Tanrı’dan ancak onu inkâr ederek söz edebilirler.” Deneyin açığa çıkardığı andan itibaren aynı durum sözkonusu olur ve bu önvarsayım değildir (aynı kişinin görüşüyle ışığın “karanlığın ışını” olduğu noktasına kadar; hatta bu, Eckhart’da şunu söylemeye kadar götürür: “Tanrı yokluktur”). Ama kutsal kitaplardaki esinlere dayanan olumlu Tanrıbilim, bu olumsuz deneyimle aynı düşüncede değildir. Söylemin ancak onu inkâr ederek yakalayabildiği bu Tanrı’yı anımsattıktan birkaç sayfa sonra, Denys şöyle yazıyor (a.g.e. I, 7): “Yaratmada mutlak bir hükümranlığa sahiptir... her şey onu varlıklarının nedeni, prensibi ve amacı

olarak görerek ona kendi merkezlerine bağlanır gibi bağlanırlar...”

Aziz Jean de la Croix, esrimedeki “görüntüler”, “sözler” ve ortak diğer “avuntular” konusunda düşmanca tavır almasa da en azından ihtiyatlıdır. Deney onun için ancak cisimleşmeyen bir Tanrı’yı kavrayışta bir anlam taşır. Azize Thérè’se’in kendisi de sonunda ancak “entelektüel bakış”a değer verir. Aynı şekilde, cisimleşmiş olsun veya olmasın (“entelektüel” görüntü olarak, duyarlı görüntü değil) Tanrı kavrayışını, bizi bilinmezin (:hiçbir şekilde yokluktan farklı olmayan bir var olmanın) daha karanlık kavrayışına götüren devinimde bir duraklama olarak değerlendiriyorum.

Tanrı, çocukluğun derinliklerinden gelen derin bir coşkunun bizde önce Tanrı’yı anımsatmasına bağlanması olgusunda, bilinmezden ayrılır. Aksine bilinmez soğuk tutar ve içimizdeki her şeyi şiddetli bir rüzgâr gibi altüst etmeden önce kendini sevdirmez. Aynı şekilde şiirsel coşkunun başvurduğu sözcükler ve altüst edici imgeler zorlanmadan bizi etkiler. Eğer şiir yabancı olanı getirirse, bunu alışılmışın yolu ile yapar. Şiir, yabancıda eriyen alışılmıştır ve biz de onunla birlikte eririz. Şiir hiçbir zaman bizi tam tamına her şeyden yoksun bırakmaz, çünkü sözcükler, eriyen imgeler, onları bilinene bağlayan nesnelere yapışmış ve daha önce hisedilmiş coşkularla yüklüdür.

Şiirsel veya tanrısal kavrayış, onun aracılığıyla bizi aşan olguya kendimizi uyarlayabilmemizde ve onu saf bir iyilik olarak hissetmeksizin en azından onu daha önce bizi etkilemiş bir şeye bağlayabilmemizde, azizlerin faydasızca ortaya çıkışları ile aynı plandadır. Bu şekilde tam olarak ölmüyoruz: Kuşkusuz ince bir ip ama bir ip kavranmışı bana bağlıyor (Tanrının saf kavramını parçalamama rağmen Tanrı Kilise’nin belirttiği rolün varlığı olarak kalıyor).

Ancak aldatmacasız, bilinmeze doğru giderek tam olarak kendimizi ortaya çıkarabiliriz. Tanrı’nın veya şiirin deneyine en büyük otoriteyi sağlayan bilinmez kısımlarıdır. Ama sonunda bilinmez, bölünmez bir erki gerektirir.

II

TEK OTORİTE, TEK DEĞER OLARAK DENEY(İM)

Bu kitapta önemli bir yer tutan tasarı fikrine karşı koyma olgusu benim için o kadar gerekli olmuştur ki bu giriş için ayrıntılı bir plan yaparken bu plana bağlı kalamadım. Planın uygulanmasından vazgeçip ek bölüme geçerken (daha önce düşünülmemişti) elimden bu planı değiştirmekten başka bir şey gelmedi. Benim için önemli olgu, buna doğrudan olduğu gibi görünüyordu: Tasarı halinde olan benin zıddı olarak.

Yazıyı keserek bu konuyu açıklamak istiyorum: Bütünün uyumunu gerçekleştirmeden bu işi yapmak zorundayım. Belki de bu, işi gidişine bırakmaktır. Bununla birlikte şunu söylemek istiyorum: Hiçbir şekilde tasarıya karşı olumsuz mizacı (hastalıklı bitkinliği) koymuyorum ama buna karşı kararlılığı koyuyorum.

İç deney ifadesi bir şekilde deneyin devinimine yanıt vermeli, düzen içinde uygulanabilen kuru, sözsel bir anlatım olmamalıdır.

Uygulanımını durdurduğum planın bölüm başlıkları şöyleydi:

– dogmatik köleliğin eleştirisi (tek yazılan bölüm budur)

– bilimsel davranışın eleştirisi

– deneysel davranışın eleştirisi

– deney ve otorite olarak deneyin yeri

– bir yöntemin ilkesi

– bir topluluğun ilkesi

Şimdi toplamdan çıkması gereken bir devinimi çıkarmaya çalışacağım.

İç deneyin ne bir dogmanın (ahlaksal davranış), ne bilimin (bilgi deneyin ne kökeni, ne de amacı olabilir), ne de zenginleştirici hallerin araştırılmasının (estetik, deneysel davranış) içinde kaynağı olmadığından kendisinden başka ne bir kaygısı, ne de bir amacı olabilir. Kendimi iç deneye açarak, onun değerini ve otoritesini ortaya çıkardım. Bundan böyle ne başka bir değere, ne de başka bir otoriteye[*1] sahip olabilirim. Değer, otorite bir yöntemin kesinliğine, bir topluluğun varlığına yol açar.

İnsanın olabilirin ucuna yaptığı yolculuğu deney olarak adlandırıyorum. Bu yolculuğu herkes yapamaz, ama yaparsa, bu yolculuk, olabiliri sınırlayan şimdiki değerlerin, otoritelerin yadsınmasını öngörür. Diğer değerlerin, diğer otoritelerin yadsınması olgusundan, gerçek varlığa sahip deneyin kendisi kesin olarak değer ve otorite olur.[*2]

Her zaman iç deneyin kendisinden başka, içine değerin ve otoritenin yerleştirildiği amaçları olmuştur. İslam'da Tanrı veya Hıristiyan Kilisesi; Budik kilisede şu olumsuz amaç vardır: Acının yok edilmesi (Heidegger Varlıkbilimi'nin yaptığı gibi acıyı bilgiye bağımlı kılmak da mümkün olmuştur.[*3]) Eğer kendinden geçmeden alınan zevk beni tedirgin ediyor ve incitiyorsa, benim gözümde Tanrı, bilgi, acının yok edilişi tatmin edici amaçlar olmaktan çıkarlar. Böyle bir durumda var olması için bir nedeni kalmayan iç deney, bundan böyle bana olanaksız, boş görünmek zorunda mı olacaktır?

Soru hiçbir şekilde gereksiz değildir. Kesin bir yanıtın yokluğu (ki bundan buraya kadar kaçındım) bende büyük

bir keyifsizliğe yol açtı. Deneyin kendisi beni parça parça etti ve yanıt verme güçsüzlüğü bu parçaların yırtılışını tamamladı. Diğerinin yanıtını aldım: Kaybettiğim bu anda benden sağlamlık istiyordu. Şaşkınlığımın bir kısmını açığa vurarak birkaç dostuma şu soruyu sordum: İçlerinden biri[*4] deneyin kendisinin otorite olduğunu söyledi (ama otoritenin bunun bedelini de ödeyeceğini belirtti).

Bu yanıt, bir parça korku tortusu bırakarak beni yatıştırdı (bir yaralanmadan sonra çok yavaş olarak kapanan yara izi gibi). Bir giriş tasarısını ele aldığım gün bu yanıtın kapsamını değerlendirdim. Bu deneyin, dinsel olgu ile ilgili tüm tartışmalara son verdiğini, düşüncenin faaliyetinde bir altüst oluşun Galile'sel boyutuna sahip olduğunu ve aynı zamanda Kilise'lerin geleneğinin olduğu kadar felsefenin yerine geçtiğini fark ettim.

Bir süreden beri, yaşayan tek felsefe olan Alman ekolü felsefesi, son bilgiden yararlanarak iç deneyin alanını belirleme eğilimindedir. Ama bu görüngübilim (fenomenoloji) bilgiye, deneyle varılan bir amaç değeri vermektedir. Bu topal bir alaşımdır: Deneye ayrılan kısım hem aşırı hem de azdır. Deneye bu yeri verenler, deneyin devasa bir olabilirlikle, kendilerini sınırladıkları uygulanımı aştığını kavramalıdırlar. Görüntüde felsefeyi koruyan olgu, görüngübilimcilerin (fenomenologların) yola çıktığı deneylerin yoğunluklarının az oluşudur. Bu denge eksikliği, olabilirin en ucuna giden deneyin ortaya çıkışıyla birlikte varlığını sürdürememiştir. Uca gitmek en azından şu anlama gelir: Sonuç olarak bilgi olan sınırın aşılması.

Felsefe tarafında söz konusu olan, işlemlerin analitik bölünmesi ile ilgili bağlantıyı koparmak ve böylece zeki soruların getirdiği boşluk duygusundan kurtulmaktır. Dinsel tarafta çözümlenen sorun daha ciddidir. Geleneksel değerlerin, otoritelerin uzun zamandan beri çok sayıda insan için bir anlamı yoktur. Ve karşısında geleneğin yenik

düştüğü eleştiri, ilgileri olabilirin en üst noktasına yönelik kişilere kayıtsız olamaz. Bu eleştiri, sınırlarını genişletmek isteyen zekânın devinimlerine bağlanır. Ama tartışılmaz bir olgu vardır: Zekânın ilerlemesinin zekâya yabancı görünen bir alanda olabiliri azaltmak gibi ikincil bir etkisi vardır: Bu alan iç deneyin alanıdır.

Azaltmak deyişi bu konu için hâlâ yetersiz kalır. Zekânın gelişimi yaşamın kurumasına yol açar. Bu da geri dönüşle zekâyı azaltır. Sadece “iç deneyin kendisi otoritedir” ilkesini belirtmekle bu güçsüzlükten kurtulabiliriz. Zekâ deneye gerekli olan otoriteyi yok etmiştir: Bu şekil kesip atmayla, insan yeniden olabilirine sahip olmuş ve bu artık eski, sınırlı olmayıp olabilirin en uç noktasıdır.

Bu ifadelerin karanlık kuramsal bir görüntüsü vardır ve şunu söylemekten başka bir yol göremiyorum “Deneyin anlamını ancak içeriden kavramak gerekir”. Mantıksal olarak açıklanamazlar. Deneyi yaşamak gerekir, zekânın dışında da ele alınsa deneyin kolaylıkla içine girilemez, içinde bir kısmı entelektüel, diğer kısmı estetik, başka bir kısmı da ahlaksal olan birbirinden ayrı işlemlerin toplamını görmek ve daha sonra tüm sorunu yeniden ele almak gerekir. Ancak içeriden, deney, transa kadar yaşanarak, yargılamaya dayanan düşüncenin ayırdettiklerini birleştirerek ortaya çıkar. Ama deney, estetik, entelektüel, ahlaksal şekilleri birbirine bağladığı kadar, geçmiş deneyin çeşitli içeriklerini (Tanrı ve onun tutkusu gibi), sadece onun aracılığıyla nesneleri birbirinden ayırdetmeye yönelinen söylemi dışarıda bırakan bir kaynaşma içinde birbirine bağlar (bu nesnelerden ahlakın zorluklarına yanıtlar oluşturur).

Özne olarak bilgisizlik, nesne olarak bilinmez olan deney sonunda öznenin ve nesnenin birleşimine ulaşır. Deney, zekânın çalkantısını bu birleşmenin üstünde parçalanmaya bırakabilir: Yinelenen başarısızlıklar deneye, beklenebilecek son uysallığa göre daha az yardımcı olmaz.

Olabilirin sınırı olarak ulaşılan bu noktadan sonra, bilimler felsefesi olarak adlandırılan bilgilerin uyumunun basit bir denemesi olgusundan daha önce ayrılmış olan gerçek felsefe böylece emiliyor, eriyor. Ve bu yeni düşünce şeklinde erirken, kendini ancak Tanrı'dan koparılmış masalsal, gizemci bir Tanrıbilimin mirasçısı olarak bulmaktadır.

Transın, bilginin, duygunun, ahlakın alanlarından ayrılması, dışarıda bu alanların unsurlarını otoriter bütünlükler altında birleştiren değerlerin oluşmasına yol açmıştır. Daha ileriye gitmemek gerektiğinde bu yapıların tartışıldığı anda eksik olanı bulabilmek için kendine dönmek zorunluluğu vardır. "Kendi" dünyadan soyutlanan bir özne değildir, aksine nesne ve öznenin kaynaştığı bir iletişim alanıdır.

III

BİR YÖNTEMİN VE BİR TOPLULUĞUN İLKELERİ

Zekânın eylemleri bahsettiğim yapıları yıktığı zaman, insan yaşamı bir eksiklik hissetti (ama hemen tam bir yıkım hissetmedi). Eskilere uzanan bu iletişimin, Tanrı gibi tarihi olan (dokunaklı ve dramatik) nesneler üzerinde düşünceye dalarak gerçekleştirdiği bu kaynaşmaya artık ulaşılamaz gibi görünmektedir. O halde seçim yapmak gerekiyor –ya inatla dogmalara bağlı kalmak– ya da tek yakıcı yaşam biçimi olan kaynaşmadan vazgeçmek.

Romantik şekliyle aşk, şiir, içinde yalnızlığa, kısa sürede en belirgin çıkış yolundan yoksun kalmış bir yaşamın yavaşlamış şekline kaçtığımız yollar olmuştur. Ama bu çıkış yolları eskisini aratmayan bir yapıda olduğu zaman, eskisi, eleştiriye maruz kalanlar için ulaşılmaz olmuş veya ulaşılmaz zannedilmiştir: Böylece yaşamları olabilirinin bir parçasından yoksun kalmıştır.

Başka bir anlatımla, esrimeye veya kendinden geçişe genelde ancak varoluşu dramlaştırarak ulaşılır. Bizi seven (o kadar ki bizim için ölüyor) ve kurtaran, aldatılmış bir Tanrı'ya inanç uzun zaman bu rolü oynadı. Ama bu inanç eksik olduğundan dramlaştırmanın olanaksız olduğunu söylemekten başka birşey yapamayız: Gerçekten diğer toplumlar İncil'den haberdar olmamalarına rağmen dramlaştırmayı bildiler ve onun aracılığıyla esrimeye ulaştılar.

Sadece şu söylenebilir: dramlaştırmanın zorunlu olarak tartışılmaz (belirleyici) veri biçiminde değerli bir anahtarı vardır ve eğer bu değer yoksa dramın yerine kayıtsızlık geçer. Böylece dramın bize ulaştığı an, en azından genel olarak içimizdeki insanı etkileme şeklinde hissedildiği an otoriteye ulaşırız, bu da drama neden olur (aynı şekilde eğer içimizde bir otorite, bir değer varsa dram vardır çünkü eğer dramlaştırma böyleyse, onu tamamen ciddiye almak gerekir).

Dinlerin hepsinde dramlaştırma temeldir ama, eğer bu dramlaştırma saf olarak dışsal ve gizemselse, aynı zamanda çok sayıda bağımsız şekilleri olabilir. Amaçlı ve farklı kökenlerden kaynaklanan kurban etmeler birleşirler. Ama bunların her biri, kurbanın öldüğü anda bir dramlaştırmanın yoğunluk noktasını gösterirler. Eğer dramlaştırmayı bilmiyorsak, kendimizin dışına çıkamayız. Böyle bir durumda yalnız ve sıkışmış bir şekilde yaşarız. Ama bir kopuş şekli –iç daralmasının içinde– bizi gözyaşlarının sınırına getirir: Böylece kendimizi kaybederiz, unuturuz ve kavranılamayan öte tarafla iletişim kurarız.

Çoğu zaman zorlamalı olan bu çeşit dramlaştırmadan gülüşe dönen bir aptallık ve komedi unsuru çıkar. Eğer dramlaştırmayı bilmemiş olsaydık, gülmeyi bilemezdik. Bizi, bu kez otorite olmadan, parçalamak isterken yaptığı

hatalarla rastlantısal olarak parçalayarak yeniden başlayan bir kaynaşma içinde fışkırtan gülüş her zaman hazırdır.

Dramlaştırma ancak içte oluşarak tamamen genelleşmiştir ama hiçbir zaman ölmemek gibi saf istekler ölçüsünde araçlar olmadan gerçekleşemez. Böylece dramlaştırma içsel ve genel olunca, özel, kıskanç bir otoritenin içine düşer (bundan sonra gülmek soru dışıdır, dramlaştırma gülme ile daha zorunlu hale gelmiştir). Tüm bunlar, varlığın kendi kendine çok sıkışmaması, cimri bir dükkâncı, sefih bir ihtiyar olmaması içindir. Sefih zengin, dükkâncı ile kurtuluş beklentisi içinde sinip gizlenmiş bir sofu arasında çok benzerlikler vardır, hatta bu iki olgunun aynı kişide birleşme olanağı vardır.

Başka bir ikircil anlam: Tanrı'nın olumlu otoritesi ile acının yok edilmesinin olumsuz otoritesi arasındaki uzlaşmaya tutunma olgusu. Acıyı yok etme istencinde, kendimizi dramlaştırmayla sınırlamak yerine eyleme yöneliriz. Acıyı yok etmek için yürütülen eylem, sonunda bu yoketme adına dramlaştırma olanağının ters yönüne doğru gider: Artık olabilirin en uç noktasına yönelmeliyiz, bir kötülüğe çare buluruz (büyük bir etkisi olmadan) ama beklerken olabilirin anlamı kalmaz. Sefihle, dükkâncıyla ve bencil sofuyla birlikte oldukça birleşmiş bir dünya (sürüp giden düşmanlıkların örtüsü altında) oluşturarak tasarı halinde yaşarız.

Ölçüsüzce dramlaştırmaların bu biçimlerinde, geleneklerin içine girerek kendimizi dramlaştırmadan uzak tutabiliriz. Ölmeme isteğine başvurma ve üstelik Tanrı önünde alçalma dışında alışılmış araçlara Jean de la Croix'da hemen hemen hiç rastlanmaz. O, bilgisizliğin gecesinde olabilirin en ucuna gelir: Diğerlerinde bu daha az çarpıcıdır ama belki daha az derin değildir.

Kierkegaard’da, olabilirin ve bir şekilde saçmanın ucuna ulaşma gayretiyle, otoritesini gelenekten alan dramın her unsuru, içinde hiçliğe dayanmanın olanaksız hale geldiği ve içinde alay etmenin özgür olduğu bir dünyada devinir.

En önemli konuya geliyorum: Dışsal araçları atmak gerekir. Dramatiklik, olumlu koşullar olan şu veya bu koşulların içinde olmak değildir (yarı yarıya kaybolmuş olmak gibi, kurtarılabilir olmak gibi). Sadece var olmaktır. Bunu fark etmek, başka bir şey olmaksızın, alışkanlıkla onlar aracılığıyla gizlendiğimiz aldatıcı sözleri yadsımaktır. Artık kurtuluş sorunu yoktur: Bu, aldatmacanın en çekilmezidir. Bir otorite adına karşı çıkmanın oluşturduğu zorluk şöyle çözümlenmiştir: deneyin kendisi olan karşı çıkma adına karşı çıkıyorum (olabilirin en ucuna gitme istenci). Deney, otoritesi ve yöntemi karşı çıkma olgusundan ayırdedilemezler.[*5]

Kendi kendime şöyle diyebilirim: Değer, otorite esrimedir; iç deney esrimedir, esrime muhtemelen daha önce bahsettiğim kendi kendine sıkışmaya karşı koyan bir iletişimdir. Bu şekilde bilmiş ve bulmuş olacağım (bildiğimi, bulduğumu zannettiğim bir dönem olmuştur). Ama bilginin kabul edilmemesi yoluyla esrimeye varıyoruz. İster esrimede durayım, ister onu kavrayayım sonunda onu tanımlıyorum. Ama hiçbir şey bilginin reddine karşı duramıyor ve sonunda iletişim fikrinin kendisinin hiçbir şey bilmeden açığa çıkardığını görüyorum. Ne olursa olsun, içimdeki aşırılıkla var olacak olumlu bir vahiyin eksikliğinden dolayı ona ne bir amaç ne de var olma nedeni oluşturabilirim. Esrimenin kendisinden başka bir çıkışı olmayan dayanılmaz bilgisizliğin içinde kalıyorum. Bununla birlikte çıplaklık ve yanıtsız yakarma halinin içinde şunu fark ediyorum: Bu durum kaçamağın kaçıcılığına tutunuyor. Özel bilgilerin bu şekilde kaldığı ve sadece toprağın ve bu bilgilerin temellerinin gizlenmiş gibi göründüğü durumda, yok olup

giden insanın sonunda görünen tek gerçeği, yanıtsız bir yakarıştır.

Gecikmiş bir yalınlığa tutunan devekuşu sonunda tuhafça açılmış, topraktan kurtulmuş bir gözü bırakır... Ama okunsam da, iyi niyetle ve en büyük dikkate sahip olunsa da, inancın en son derecesine ulaşılsa da o kadar çıplak olunamayacaktır. Çünkü çıplaklık, batmak, yakarış öncelikle diğerlerine eklenen kavramlardır. Bu kavramların kendileri, bilgilerin alanını genişletmeleri konusunda kaçamakların kaçışına bağlanmalarına rağmen kaçamak sözlerin durumuna düşmüşlerdir. İşte bizdeki söylemin çalışması böyledir. Ve bu zorluk şu şekilde ifadesini bulur: Sessizlik sözcüğü hâlâ bir gürültüdür, konuşmak kendi içinde bilmeyi hayal etmektir ve bilmemek için artık konuşulmamalıdır. Kum gözlerimi açmama izin versin veya vermesin konuştum: Kaçmaktan başka bir işe yaramayan sözcükler, kaçmaktan vazgeçtiğim an beni kaçışa yöneltmektedirler. Gözlerimin açık olduğu doğru ama söylenmemeli ve bir hayvan gibi donuk kalınmalıdır. Konuşmak istedim ve sözler sanki binlerce uykunun ağırlığını tatlılıkla taşıyormuş gibi, sanki görmüyormuş gibi gözlerim kapanıyor.

“Tüm entelektüel işlemin özden durdurulması” ile tin açığa çıkmıştır. Aksi halde söylem tini kendi küçük sıkıştırmasının içinde tutar. Söylem isterse fırtına yaratabilir, hangi çabayı gösterirsem göstereyim, ateşin yanında rüzgâr donamaz. İç deneyle felsefe arasındaki fark temelde, deneyde anlatımın bir araç ve aynı zamanda araç olurken bir engel olduğu ve bundan başka hiçbir şey olmadığından ileri gelmektedir; önemli olan artık rüzgârın anlatımı değil, rüzgârın kendisidir.

Bu noktada dramlaştırma sözcüğünün ikinci anlamını görüyoruz: Bu, söyleme eklenen anlatıma takılı kalmama ve rüzgârın donmuşunu hissetmeye, çıplak olmaya zorlama istencidir. Buradan yargılamasız duyuyu kullanan, vurmak isteyen, bunun için rüzgârın sesini taklit eden dram sanatına

geliyoruz: Bu sanat sahnede bir kişiyi titretir (bu kaba araçlara başvurmak istemeyen felsefe uyuşturucu imlerin içinde kalır). Bu konuda Aziz Ignace'ın "Çalışmalar"ını yargılamalı yönteme bağlamak klasik bir hatadır. Bu "Çalışmalar" dramatik şekilde tümü düzenleyen söyleme teslim olur. Söylem yüreklendirir: Dramın yerini, kişilerini tasavvur et ve burada onlardan biri gibi dur; sözlerin yönlendiği yokluğu, sersemliği dağıt –bunun için istencini yönlendir–. Söylemden tam bir tiksinti duyan "Çalışmalar" söylemin gerilimi ile buna bir çare bulmaya çalışmış ve çoğu zaman bu yapay çalışma başarısızlığa uğramıştır (diğer taraftan önerilen temaşa nesnesi kuşkusuz dramdır ama bu dram, iç deneye susamış Cizvitlerden daha fazla Karmellerin cisimleşmemiş Tanrı'sından uzakta olan söylemin tarihsel kategorilerine bağlıdır).

Dramatik yöntemin eksikliği, doğal olarak hissedilmiş şeyin her zaman ötesine gitmeye zorlamasıdır. Ama eksiklik yöntemden daha çok bizim eksikliğimizdir. Ve bu, beni durduran yöntemin istemli tarafı değildir: (bu yönteme burada alay ekleniyor: otoritenin bir işi olarak değil de otoriteyi arzularken ona tâbi olmaya gücü yetmeyen bir kişinin işi olarak oluşan komik) beni durduran yöntemin güçsüzlüğüdür.

Karşı çıkma, söylemle ve dramatik teşvikle sınırlansaydı, içimizde gerçekten güçsüz olarak kalırdı. İçine görmemek üzere gömüldüğümüz kum, sözcüklerden oluşmuştur ve onlardan yararlanan karşı çıkma, –eğer bir imgeden farklı bir diğerine geçersem– çırpınırken batan ve gayretleri kesinlikle batan çıkmazdaki insanı düşündürür: Ve sözcüklerin, anlaşmazlıklarının, olabilirliklerinin tüketici büyüklüklerinin ve en sonunda ihanetlerinin devingen kumlardan bir şeyleri olduğu doğrudur.

Bize verilen ip olmadan bu kumlardan çıkamayız. Sözcüklerin hemen hemen içimizdeki tüm yaşamı kendine

çekmesine karşın –elkonmuş, sürüklenmiş, yığılmış bu yaşamda karıncaların (sözcüklerin) işi çok kalabalığının tek bir dal parçası yoktur –içimizde suskun, gizlenmiş, kavranamaz bir parça varlığını sürdürür. Sözcüklerin ve söylemin bölgesinde bu parça bilinmez. Aynı şekilde genel olarak bize uzaktadır. Ancak belirli koşullarda ona ulaşır veya sahip oluruz. Bunlar hiçbir nesneye dayanmayan belirsiz içsel devinimlerdir ve amaçları yoktur. Başka durumlarda göğü, odası olan –ve bu konuda dikkati kavradığı şeye yönlendiren– dilin, yoksun kalmış olmasına, bir şey söyleyememesine, bu durumları dikkatten gizlemesine rağmen (yoğunlukların azlığından yararlanan dil hemen dikkati başka yöne çekiyor) bir odanın kokusuna, göğün arılığına bağlı olan diğer durumlara benzer bu durumlar tanımlanabilir hiçbir şeyle güdülenmemişlerdir.

Eğer tartışmaksızın dilin yasası altında yaşıyorsak, bu durumlar içimizde sanki yokmuş gibi vardırlar. Ama eğer bu yasaya çarpıyorsak, geçerken bilinci bu durumların birinde durdurabilir ve içimizdeki söylemi susturarak bize verdiği sürprize takılabiliriz. O halde en iyisi kendi içine kapanmak, geceyi gerçekleştirmek, içinde bir çocuğun uykusunu bulduğumuz askıya alınmış bu sessizlikte kalmaktır. Biraz şansla, bu durumda dönüşü kamçılayan ve şiddeti arttıran şeyi fark ediyoruz. Ve kuşkusuz bundan dolayı, bir annenin çocuğunun yanında hastalıklı bir tutkuyla gece boyunca kalması aşırı bir şey değildir.

Ama zorluk, kolaylıkla tam olarak susmaya ulaşamamaktan ve tam da bir annenin sabrıyla kendine karşı savaşmak gerektiğinden ileri gelmektedir: Sözsel köleliklerin korumasında varlığını sürdüren şeyi kavramaya çalışıyoruz ve kavradığımız şey belki de gücümüz (sonra onun başarısızlığı) konusunda tümceler dizen, sayıklayan bizzat kendimizdir, ama tümceler var ve başka bir şeyi kavrama güçsüzlüğü içindeyiz. Genel olarak gizli ama tam ışığın içine

düşen güçsüz bir aptallıkla içli dışlı olarak –direnmeliyiz: Oldukça hızlı olarak durumların şiddeti artıyor ve bundan sonra bu durumlar içine alıyor ve hatta kendinden geçirtiyor. Düşünebileceğimiz, yeniden susmadan sözcükleri sıralayabileceğimiz an geliyor: Bu kez kulise (arka plana) ve aldırmaksızın seslerini kaybolusa bırakıyoruz.

Ancak en içsel devinimlerimizden edinebileceğimiz bu egemenlik iyi bilinmektedir: Bu yogadır. Ama yoga bize bilgiçlikle süslenmiş kaba yollar ve tuhaf anlatımlar şeklinde verilmiştir. Ve kendi için uygulanan yoga, bir estetik veya bir sağlık bilgisinden öteye gidememektedir. Buna karşın ben aynı araçlara (açığa çıkarılmış olarak) bir umutsuzluk içinde başvuruyorum.

Hıristiyanlar bu araçları kullanıyorlardı ama deney onlar için uzun bir çilenin son bölümüydü (Hindular, deneylerine, kendilerinde eksik olan dinsel dramın bir eşdeğerini sağlayan çileciliğe kendiliğinden kapılıyorlardı). Ama çileciliğe başvuruyu yapamadığımdan ve istemediğimden, karşı çıkmayı egemenliğin kendisi olan sözcüklerin gücünün özgürleşmesine bağlamak zorundayım. Ve, Hinduların tersine bu araçları oldukları seviyeye indirgedim, sonra araçların içinde esine ayrılması gereken kısmı belirttim, ve bu araçları yeniden yaratabilmenin olanaksızlığını da söylemekten geri durmadım. Gelenekle ağırlaşan uygulamalar, en özgür şairlerin vazgeçemediği bayağı kültürün benzeridir (ikincil araştırmalar yapmamış hiçbir büyük şair yoktur).

Kendi hesabıma ele aldığım şey yoganın okulsal havasından çıkarabildiğim şeyden uzaktadır. Söz konusu araçlar ikilidir; bulmak gerekir: Alışkanlığı besleyen, ama tamamının bizi dizginde tuttuğu bu nesnelerden uzaklaştıran sözcükler, –bizi dışsal (nesnel) düzlemden öznenin içelliğine kaydıran nesneler.

Kaydıran sözcüğüne sadece bir örnek vermekle yetineceğim. Sözcük diyorum: bu aslında içine sözcüğün yerleştirildiği bir tümce olabilir ama ben kendimi sessizlik sözcüğüyle sınırlıyorum. Söylemiştim, sözcük olarak sessizlik daha önceden sözcüğün kendisi olan gürültüyü yok eder; sessizlik sözcüğü, sözcüklerin tümünün içinde en sapığı ve en şiirselidir: Sessizliğin kendisi, ölümün güvencesidir.

Sessizlik, kalbin hastalıklı temiz sevgisinin içinde verilmiştir. Bir çiçek kokusu anılarla yüklü olduğu zaman, bir anki yumuşaklığının bizi kendisinden kurtaracağı gizin korkusu içinde çiçeği solumayı sürdürürüz: Bu giz içsel, sessiz, kavranamaz ve çıplak bir var olmadan başka bir şey değildir. Giz, sözcüklere (nesnelere) her zaman verilen dikkatin bizi gizlemesinden ve eğer dikkatimizi nesnelerin en saydamlarına çevirirsek dikkatin bizi kesinliğe götürmesinden başka bir şey değildir. Ama dikkat kesinliği ancak, onu sonunda bu ayrık nesnelerden ayırabilmemiz durumunda, tam olarak sağlar: Bu nesneler için, onların artık hiçbir şey olmayan sessizliği sona erdirdikleri yeri bir dinlenme yeri olarak seçerken yapabildiğimiz şey budur.

Hinduların seçtiği dinlenme yeri daha az içsel değildir: Bu yer, soluktur. Ve kayan bir sözcüğün önceden sözcüklere verilen dikkati yakalama gücü olduğu gibi, soluğun, jestlerin yararlandığı dikkatin, nesnelere yönelen eylemlerin de bu gücü vardır: Ama bu eylemlerden sadece soluk içselliğe götürür. Bu yüzden –belki de sessizlik içinde– uzun uzun yumuşakça soluk alıp veren Hindular, soluğa, zannettikleri güç olmayan ve kalbin gizlerini daha az açmayan bir gücü haksız yere vermemişlerdir.

Sessizlik bir sözcük olmayan bir sözcüktür ve soluk bir nesne olmayan nesnedir...

Açıklamamın seyrini yeniden durduruyorum. Bunun nedenlerini vermiyorum (birbiriyle çakışan bu nedenlerin sayısı çoktur). Şimdi içinden özün çıktığı ve süreçten çok amaca yanıt veren bir şekil içindeki notlarla kendimi sınırlıyorum.

Hinduların başka araçları vardır: Bu araçların benim gözümde bir tek şu değeri vardır: Sadece yoksul araçların (en yoksullarının) kopuşu gerçekleştirme gücü vardır (zengin araçlar çok fazla anlama sahiptir, kendisi için araştırılan nesneler gibi bilinmezle bizim aramıza girerler). Önemli olan yoğunluktur, oysa.

Henüz dikkatimizi içsel bir varoluşa çevirmişken: Buraya kadar gizli kalan şey, bir fırtınanın değil –söz konusu olan yavaş devinimlerdir– ama içe oturmuş bir kabarmanın şiddetini taşımaktadır. Şimdi duyarlık yüceltilmiştir: Alışkanlıkla nötr nesnelere bağladığımız bu duyarlığı bu nesnelerden ayırmamız yeterli olmuştur.

Duyulara dokunan, her şeyden kopmuş bir duyarlık o kadar içselleşmiştir ki bir iğnenin yere düşmesi veya bir çatırtıyla geri gelen dünyanın çok büyük ve çok uzaklara giden bir yankısı olmaktadır... Hindular bu tuhaflığı fark etmişlerdir. Karanlıkta gözbebeğinin büyümesinin derinleştirdiği görmede olayın aynı olduğunu düşünüyorum. Burada karanlık, ışığın yokluğu (veya gürültünün) olmayıp dışarının içinde erimedir. Yalın gecede, dikkatimi, varlığını sürdüren nesneler dünyasında sözcükler yoluyla tam olarak gerçekleşir. Gerçek sessizlik sözcüklerin yokluğunda oluşur; bu durumda bir iğne düşer: Bir çekiç darbesi yemiş gibi irkilirim... İçeride oluşan bu sessizlikte bu artık bir organ değildir, bu tam duyarlıktır, bu genişleyen kalptir.

Hinduların çeşitli araçları.

Onlar katedralde yankılanıp uzayan OM hecesini boğuk bir şekilde telaffuz ederler. Bu heceyi kutsal olarak

değerlendirirler. Böylece, karanlık ve aynı zamanda görkemli bir kutsallıkla dolu ve uzantısının saf olarak içsel olduğu dinsel bir uyuşukluğa dalarlar. Ama burada ya Hindu'nun saflığı –arılığı– ya da egzotik bir renk için Avrupalı'nın cılız beğenisi gerekir.

Bu durumda başkaları zehirleyicilerden yararlanır.

Tantrikler cinsel zevke başvururlar: Onun içinde derinleşmezler, bu zevki sıçrama tahtası olarak kullanırlar.

Virtüözün oyunları, suçluluk birbirine karışmıştır. Ve artık hiçbir şey, açığa çıkarma istencinden bu kadar uzak değildir.

Ama aslında Hindistan hakkında çok az şey biliyorum... Tutunduğum çok sınırlı yargılamalarım –iyi karşılamadan çok uzaklaşma vardır– bilgisizliğimle bağlantılıdır. İki noktada kuşkum yoktur. Hinduların kitapları derin olmadıkları zaman düzensizdirler; bu Hinduların Avrupa'da sevmediğim dostları vardır.

Hinduların eğilimi –nefretle karışmıştır– Batı'yı, dinini, ilmini, ahlakını pohpohlamak ve geri kalmış görüntüsüyle kendini aklandırmaktır; yanlış bilincin bu başlangıcına göre ölçülen kendi içinde dikkat çekici bir sistemle karşı karşıyayız; entelektüel sav, dokunaklı veya kayıtsız saflıklar çıkarmaktadır; ahlaka gelince modern Hindular, belki de kendi zararlarına korudukları bir gözüpekliği zayıflatmaktadırlar ve ilkelere saygıdan doğan bir kaygıdan da kurtulmaktadırlar. Oldukları gibiler ve her bakımdan yukarıdan görebilecek kadar yükseldiklerinden kuşku duymuyorum ama kendilerini batısal çizgide açıklıyorlar, bu da ortak noktalarda azalmaya neden oluyor.

Hinduların olanaksızın içinde uzaklara gittiklerinden kuşku duymuyorum ama en üst derecede onlarda, benim için önemli olan dile getirme eksik. Bildiğim kadarıyla onlarda, çilenin belirleyici rol oynadığı sonucunu çıkarabilirim

(birbirine zıt düzensizlikler –erotizm, zehirleyiciler– çok seyrek olup büyük bir çoğunluk tarafından dışlanmıştır. Düzensizlikler çilenin dışında değildir hatta bir denge ilkesi gereği çileyi zorunlu kılarlar). Anahtar, kurtuluşun araştırılmasındadır.

Bu insanların sefaleti onların kurtuluş kaygısından ileri gelmektedir. Diğer taraftan da bu kaygı Hıristiyanınkinden farklıdır. Onların kurtuluşa kadar birbirini izleyen yeniden doğuşları tasarladıkları bilinmektedir. Kurtuluş onlardan bir daha yeniden doğmamaktır.

Bana inandırıcı görünen bu konuda benim dikkatimi çeken şudur (bu inanç akıl yürütmeyle oluşmayıp, sadece belirlenen duygulardan ileri gelmektedir):

Ölmüş olan geçmişteki ben x olsun (başka bir yaşamda), a yaşayan ben, ve z gelecekteki ben olsun. Yaşayan a olarak dünkü ben ad'yi, ve yarınki ben ay'yi ayırdedebilirim (bu yaşamda). A ad'nin diğerlerinin olamadığı bir dünü olduğunu bilmektedir. Aynı şekilde yarınki ay'yi yarın olacak diğer insanlardan ayırdedebilir. Ama a bunu ölmüş x için yapamaz. Onun kim olduğunu bilmiyor ve onunla ilgili hiçbir anısı yok. Aynı şekilde x'in, a hakkında hiçbir bilgisi yoktur. Aynı şekilde a'nın, a hakkında hiçbir anısı olamayacak z hakkında hiçbir bilgisi yoktur. Eğer x, a ve z arasında, a, ad ve ay arasında saptadığım ilişkilerden hiçbiri yoksa, onlar arasına, kavranılamaz ve dolayısıyla sanki olmamış gibi olan ilişkiler yerleştirilecektir. x, a ve z'nin tarafımızdan anlaşılamaz bir şekilde aynı ve tek varlık olduğu doğru olsa bile, bu gerçek beni ilgilendirmeyecektir çünkü tanım olarak x, a ve z birbirine karşı zorunlu olarak ilgisizdir. a için kendisinin hiç bilmediği ve kendisini hiçbir zaman bilmeyecek z ile ilgilenmek çok gülünç olacağı gibi, özellikle bu kutuplardaki geziciye de ne olacağı ile ilgilenmek de çok gülünç olacaktır. a, x ve z kutupları arasındaki bu geziciye k diyelim. a ile k arasında hiçbir zaman, a, ad ve ay arasındaki

ilişki biçiminin bulunmadığı görülecektir (daha doğrusu kavranabilecek ilişkilerin bulunmadığı).

Buradan yola çıkarak: eğer bir ruhum olduğu ve onun ölümsüz olduğu kanıtlanırsa, ölümümden sonraki bu ruhla ben arasında a, ad tipi ilişkiler tasarlayabilirim (a'nın ad'yi anımsadığı gibi ruhum beni anımsayacaktır). Bu çok kolaydır ama eğer onların arasına a, ay tipi ilişkiler yerleştirirsem, bu ilişkiler keyfi olacaktır ve a, ay'yi belirleyen ilişkilerin belirgin sağlamlığına sahip olamayacaktır. Ölümden sonraki ruhuma ar diyelim, bu ar karşısında, k karşısındaki gibi bir kayıtsızlık içinde olabilirim. ay karşısında bu kayıtsızlık benim için olanaksızdır (yapabilirim olanaksız derken, kesin olarak kendimden bahsetmiyorum ama aynı tepki doğru ve açık her insanda vardır).

En komik gerçek, bu sorunlara hiçbir zaman dikkat edilmemiş olmasıdır. Tartışmayı faydasızlaştıran anlamsızlığı görmeden inançların doğruluğu veya yanlışlığı tartışılmaktadır. Bununla birlikte inançlı olsun veya olmasın entelektüel olarak sıfır olmayan her insanın duygusuna belirgin şekil vermekten başka bir şey yapmıyorum. İçinde ölümden sonrası için kaçınılmaz, gerçek bir kaygıya sahip olunduğu a, ay tipi ilişkilerin a, ar arasında gerçekten var olduğu (eğitimsiz kafalarda) bir dönem vardır: İnsanlar önce, uzun sürmesi zorunlu ama ölümün korkunçluğu, uğursuzluğu ile yüklü korkutucu bir ölümden sonraki yaşamın varlığını düşünmüşlerdir. Bu durumda benin ruhla ilişkisi akıldışıydı (a ile ay arasındaki ilişkide olduğu gibi). Ama a, ar arasındaki hâlâ akıldışı olan ilişkiler, uzun sürede aklın faaliyeti ile bozulmuşlardır (bu noktada her şeye rağmen, a, ay ilişkilerinden farklıdırlar, bazen kırılgan görüntüdedirler, zaten deneye dirençlidirler). Düşe benzeyen bu ilişkilerin yerine, uzun sürede gitgide yükselen ahlaksal fikirlere bağlı akılcı ilişkiler geçmektedir. Bunalımda, insanlar kendi kendilerine şunu söylemeyi

sürdürebilirler: “ay kadar ar’yi (z’nin dışında) merak ediyorum”; söyleyebilirler ama gerçekten merak etmeyi sürdürmezler.

Eğitimsiz imgeler dağıldığında, gülünç gerçek yavaş yavaş ortaya çıkar: Ne söylenirse söylensin a’nın ar’ye ilgisi k’ye ilgisinden pek fazla değildir; yaşarken cehennemi çok az göz önüne alır. Eğitilmiş, kültürlü bir Hıristiyan artık ar’nin başka biri olduğunu görmemezlikten gelemez, k’yi olduğu gibi ar’yi umursamaz ama sadece imgelerin üst üste binmesi olarak şu ilkeyi korur: “ay ile değil ar ile ilgilenmeliyim”. Ölüm anında buna yakınların dindarca dilekleri ve ancak ölümden sonra yaşayan bir ar olmadan kendini ölü olarak düşünemeyen ölmekte olan insanın korkusu eklenir.

“Beni aşkla titreten şey bana söz verdiğin gök değildir, korkunç cehennem beni titretmiyor.... gök olmasaydı seni sevecektim ve eğer cehennem olmasaydı senden korkardım” (AVILA’LI AZİZE THERESE) Hıristiyan inanışında bundan sonraki kısım saf bir basitliktir.

Ben Hıristiyanken, ar ile çok az ilgiliydim, ar ile k’den daha fazla ilgili olmak bana o kadar boş geliyordu ki Kutsal Kitap’taki XXXVIII’inci mecmurun şu sözcükleri kadar hiçbir şey beni cezbetmemiştir: “ölmeden önce serinleyeyim ve sonra tamamen yok olacağım (...ut refrigerer priusquam abeam et amplius non ero) Bugün bana saçma bir yöntemle ar’nin cehennemde yanacağının kanıtı verilse de, bunda şunu söyleyerek kaygı duymayacağım “bu ne onun için, ne de başkası için önemli değildir” Beni ilgilendirecek olan – canlı olarak yanmam– cehennemin varlığı olgusudur. Ama cehennemin varlığına hiç kimse hiçbir zaman inanmadı. Bir gün İsa Peygamber lanetlenenlerin dişlerinin gıcırdamasından bahsetti: o Tanrı’ydı, buyuruyordu ve buyruğun kendisiydi, bununla birlikte ikiye bölünmedi ve mutsuz parçaları birbirine doğru atılmadı: söylediğine inanmadı ama yapmak istediği etkiyi düşündü.

Bu noktada, çok sayıda Hıristiyan bana benziyor. (ama gerçekten ona inanılması için zorlanılmamış bir tasarının basitliği kalıyor) a'nın ay için duyduğu kuşkuda hemen bir yapaylık oluşuyor, (a, ad ve ay özdeşliği, bir saatten öbürüne yabancılaşan, değişen bir varlığın anılarını birbirine bağlayan bir ipe indirgeniyor). Ölüm ipi koparıyor: sürekliliği kesen bir eşiğin eksikliği ile ancak sürekliliği kavrayabiliriz. Ama bir özgürlük devinimi, aniden kıpırdamak ar ile k'nin eşanlamlı görünmeleri için yeterlidir

Çağdaş boyu k için gösterilen bu devasa ilgi ne tam olarak gülünç, ne de iğrençtir. k'nin kendisi olduğunu bilmeden k ile bu kadar ilgilenmek!

"Tüm emekçi canlılığım ve tüm gevşekliğim, kendime tüm hâkimiyetim ve doğal tüm eğilimim, tüm yiğitliğim ve tüm korkaklığım, karanlık bir gökten fışkıran güneşim ve yıldırımım, tüm ruhum ve tüm kafam, "ben"in ağır ve sert graniti, tüm bunların aralıksız şunu yineleme hakkı vardır: "Ne olduğumun önemi yoktur!" (Nietzsche, 80-81'den bir bölüm)

Benin ölümle silindiğini, ortadan kaldırıldığını, evrende eksildiğini düşünmek... Tam aksine, eğer başka ölüler kalabalığıyla birlikte varlığım sürerse, evren yaşlanacak, tüm bu ölüler onun için kötü bir giriş olacaktır.

Geleceğin ağırlığını ancak bir koşulla taşıyabilirim: Diğer ve her zaman diğerleri de o gelecekte yaşamalılar –ve ölüm bizi temizlemiş olsun ve sonra diğerlerini sonsuzca yıkasın.

Kurtuluş ahlakında en düşmanca olan şey: Bu ahlak, yanlışlığı görmediği an bir gerçek ve yığını varsayar. Genç, eliaçık, güldürücü olmak ve bununla birlikte giden kızlar, dans, çiçekler gibi aldatanı sevmek başıboş dolaşmaktır: Güzel kız aptal değilse itici olmak ister. (geçerli olan sadece kurtuluştur). Kuşkusuz en kötüsü: Ölüme mutlu meydan okuma, coşturan ve soluk alınan havayı canlandıran gurur

duygusu, bilgeye dişlerinin arasında “bilselerdi...” dedirten kendini beğenmişlik.

Aksine şunlar arasında yakınlık vardır: Bir taraftan kaygı yokluğu, eli açıklık, ölüme meydan okuma gereksinimi, fırtınalı aşk, kuşkulu saflık; diğer taraftan bilinmezin yemi olmak. İki durumda da aynı sınırsız serüven gereksinimi, hesaptan, tasarıdan aynı tiksinti (burjuvaların erken yaşlanmış ve solmuş yüzlerinden, sakınımlı yaşamlarından tiksinti).

Çileye karşı.

Kansız, güldürmeyen, sevinç aşırılıklarına karşı fışırdayan, özgürlüğü eksik bir yaşam parçasının en uca ulaşması –veya ulaştığını ileri sürmesi– bir aldatmacadır. En uca, araçların bolluğunda ulaşılır: Bunun için her türlü gözü pekliği bilen dolu insanlar gereklidir. Çileye karşı benim ilkem, en uç noktanın yoklukla değil aşırılıkla elde edilebileceğidir.

Üstelik benim gözümde başarmış varlıkların çilesi, bir günahın, güçsüz bir yoksulluğun anlamına geliyor.

Çilenin deneye uygunluğunu yadsımıyorum. Hatta üstleniyorum. Çile nesnelerden kopmak için etkin bir araçtır: Nesneye bağlatan isteği öldürmektir. Ama aynı zamanda deneyi bir nesne biçimine döndürmektir.

Çile ile, deney kendini gerçek nesne değeri edinmeye zorlamaktadır. Çile, kurtuluşun, esenliğin, en çok istenen nesnenin ele geçirilmesinin ardından koşar. Çilede değer, sadece acıdan veya zevkten bağımsız deney değildir, her zaman kendimize sağlamak istediğimiz bir mutluluk, bir kurtuluştur.

Bununla birlikte, olabilirin en ucundaki deney bir vazgeçmeyi gerektirir: Bu, her şey olmak isteğinden vazgeçmedir. Genel anlamında anlaşılan çile tam olarak,

Tanrı’ya sahip olma yoluyla her şey olma savının belirtisi olduğu zaman Aziz Jean de la Croix’nın kendisi şunu yazıyor: Her şey olma noktasına gelmek için (para venir a serlo todo)

Her olayda, kurtuluşun gerçek bir inancın nesnesi mi, yoksa sadece “tinsel” yaşama tasarının bir biçimini vermeye yarayan bir kolaylık mı olduğu kuşkuludur (esrime deneyin kendisi için araştırılmaz, esrime bir kurtuluş yoludur, bir araçtır). Kurtuluş Budistler için zorunlu olarak acının bitişi olan değer değildir. Aynı şekilde Hıristiyanlar, Müslümanlar ve Budist olmayan Hindular için de Tanrı’nın böyle bir değeri yoktur. Kurtuluş, kişisel yaşamdan yola çıkarak görülen değerin perspektifidir. Diğer taraftan, her iki durumda da değer bütünlüktür, tamamlamadır ve inanan için kurtuluş “her şey olmaktır”, çoğunluk için doğrudan tanrısallıktır, Budistlerin bireydışılığıdır (Buddha’ya göre acı bireyselliktir). Kurtuluşun tasarısı oluştuğunda, çile olanaklıdır.

Şimdi, “her şey olmak” istencinin, kaybolma (yalnızlığa, bireysel yavaşlamaya kaçmak) istencinin bir engeli olarak görüldüğü farklı ve hatta karşıt bir istenci tasarlayalım. “Her şey olmak” sadece insanın günahı olarak değil ayrıca her olabilirin ve hatta Tanrı’nın günahı olarak görülecektir!

Bu olayda kaybolmak, kaybolmak olacak ve hiçbir şekilde kurtulmak olmayacaktır (daha ileride, insanın, her şeyin, kurtuluşun, bir tasarının olabilirliğinin anlamındaki her kaymayı tartışmak üzere getirdiği tutku görülecektir). Ama bu durumda çilenin olabilirliği yok olmaktadır!

Bununla birlikte iç deney ne istenirse istensin tasarıdır.

İnsan, şiirsel bozulması bir istisna olarak kabul edilirse öz olarak tasarı olan dil tarafından tam olarak tasarı haline getirilirken iç deney tasarı olur. Ama tasarı burada artık kurtuluşun tasarısı olmadığından olumlu olmayıp, sözcüklerin yani tasarının gücünün yok edilmesinin tasarısı olarak olumsuzdur.

O halde sorun şudur. Çile, onu olabilir hale getiren varlık nedeni ve dayanak noktası olmadan söz konusu edilemez. Eğer çile bir kurban edilme ise, bu çile sadece diğer parçasını kurtarmak üzere kendisinden kaybettiği bir parçanın kurban edilmesidir. Ama kaybolmak istendiğinde: Bu Baküs'sel şenliğin deviniminden yola çıkarak oluşabilir ve hiçbir şekilde bu soğukkanlıca olmaz. Soğukkanlılık, zorunlu olarak çilenin zıddındadır. Seçmek gerekir.

Kabaca, araçların ilke olarak her zaman iki yönlü olduğunu kanıtlayabilirim. Bir taraftan gücün aşırılığına, sarhoşluğa, istek devinimlerine başvuruluyor. Ve diğer taraftan çok miktarda güce sahip olma için sakatlanılıyor... (bu şekilde deneyin bir çiçek gibi evcilleştiğini görmeksizin, çile yoluyla bir çiçek gibi sakatlanılıyor. Bu durumda da gizli gereksinimin tatmin edilmesini durduruyor... Kurtuluş söz konusu olduğunda sakatlanılıyor... Ama olabilirin en ucuna yolculuk mizaç özgürlüğünü gerektiriyor, hiçbir zaman koşumlanmamış bir atınki gibi).

Birçokları için çileciliğin kendi içinde çekici, tatmin edici bir tarafı vardır; tam bir kendini tutma olarak, ama en zoru kendini ve tüm içgüdülerini yönetme olarak. Çileci yukarıdan aşağıya bakabilir (her durumda kendisine olan nefret aracılığıyla insan doğası bunu yapabilir). Bir tasarı şeklinin dışında çileci hiçbir yaşam aracını tasarlamaz (Ben kimseye yukarıdan bakmam ama çileciler ve zevklerine düşkünler çocuk gibi gülerken yukarıdan bakarlar).

Doğal olarak şöyle denir: Başka bir bir çıkış yok. Herkes şu noktada aynı fikirdedir: Cinsel aşırılık yok. Ve aşağı yukarı herkes: Mutlak dürüstlük. Bu savları aralamak yürekliliğini gösteriyorum. Ve eğer dürüstlük, her çile gibi bir anlamda kolaylıksa, çelişkili durumları biriktiren yabanıllık, çilenin yaşlı kızı evcil yoksulluğuna göndermesi olayında, çileden daha uygundur.

Erotizmi bilmeyen insan olabilirin ucuna iç deneyimsizde olduğundan daha az yabancı değildir. Sakatlanmamış “bütünsel insan”ın çetin, devinimli yolunu seçmek gerekir.

Kesin olarak şunu diyorum: Hindu drama yabancıdır, Hıristiyan içindeki çıplak sessizliğe ulaşamaz. İkisi de çileye başvurmuşlardır. Sadece ilk iki araç yakıcıdır (tasarı gerektirmezler): Henüz kimse bu iki aracı (dram ve sessizlik) birlikte söz konusu etmemişlerdir, sadece birini veya diğerini çilecilikte birlikte ortaya koymuşlardır. Çile gibi gergin bir çalışmanın yokluğundan dolayı bu araçlardan birini kullanırsam içsel deneyimim olamaz sadece nesnelerin dışsallığına bağlı olan herkesin deneyimine sahip olurum (içsel devinimlerin dingin alıştırmasında, içsellikten bile bir nesne oluşturulur: Bir “sonuç” aranır). Ama içimdeki en uç sorgulamaya bağlanan sessizliğin içteki dünyasına ulaştığımda, sözden kaçıştan ve aynı zamanda durumların boş ve sessiz tuhaflığından kurtuldum. Sorgulama, mantıksal işlemden dolayı onu baş dönmesine çeviren yanıta rastlıyordu (çıplaklığın kavranışında bir tahrikin cisimleşmesi gibi).

En kuru Batılı gibi söylem olma ve bununla birlikte sessizliğin kesin bir aracına sahip olma olgusunda son derece çekici bir şey vardır: Bu bir mezar sessizliğidir ve varoluş, gücünün tam deviniminin içinde yok olur.

Was ist Metaphysik’in (Metafizik Nedir?) bir tümcesi dikkatimi çekti: “–Araştırıcılar, profesörler ve öğrencilerden oluşan topluluğumuzda –insan gerçeğimiz (unseres Dasein) bilgi ile belirlenmiştir”. Kuşkusuz bu şekilde, anlamının içsel deneyimle belirlenmiş bir insan gerçeğine bağlanmış olması gereken bir felsefe başarısızlığa uğramaktadır (yaşam birbirinden ayrı işlemlerin ötesinde oynanmaktadır). Bunu, Heidegger’e olan ilgimin sınırını göstermekten çok bir ilkeyi ortaya koymak için belirttim: Araştırıcılar topluluğu olmadan bilgi olamayacağı gibi, onu yaşayanlardan oluşan bir

topluluk olmadan iç deneyim olamaz. Topluluk, Kilise veya düzenin anlamından farklı anlamdadır. Hintli Sanyasinlerin Heidegger'in "araştırmacılarına" göre aralarında daha az şekilci bağlar vardır. Yoga'nın onlarda belirlediği insan gerçeği bir topluluğun insan gerçeğinden daha az değildir; iletişim hiçbir şekilde insan gerçeğine eklenen bir olgu olmayıp insan gerçeğini oluşturan olgudur.

Şimdi dikkati başka tarafa çekmeliyim. Verili bir "insan gerçeği"nin iletişimi, iletişimde bulunanlar arasında şekilci ilişkiler yerine genel koşulları varsayarlar. Belirli bir anlamda rol oynayan tarihsel, günlük koşullar. Burada bunlardan kesin sonuca ulaşmak kaygısıyla bahsettim. Başka yerde yaraladım, daha sonra yarayı açtım.

Bilginin en ucunda, her zaman eksik olan şey, sadece vahiyin verdiği şeydir.

Şöyle bir yanıt keyfidir: "Şimdi bilmen gerekeni biliyorsun, bilmediğin şey, hiçbir şekilde bilmen gerekmeyen şeydir: Başka birinin bunu bilmesi yeterlidir ve sen ona bağımlısın, onunla birleşebilirsin."

Bu yanıt olmadan insan her şey olmak için gerekli araçlardan yoksun kalır, şaşkın bir delidir, çıkışı olmayan bir sorundur.

Vahiyden kuşku duyulduğunda kavranamayan olgu, hiç kimse bizimle hiçbir zaman konuşmamışsa artık hiç kimsenin bizimle konuşmayacağıdır: Bundan böyle batan güneş altında sonsuza kadar yalnızız.

Aklın yanıtlarının ancak, tanrısal otorite benzeri bir otorite oluşturulması ve vahyin taklit edilmesi ile ayakta durduğunu görmeksizin bu yanıtlara inanılmıştır (her şeyi söylemenin aptallık dolu savı ile).

Sadece vahyin insanın her şey olmasına izin verdiği ve aklın herşey olmadığını bilmekten başka birşey bilinemez ama her şey olma alışkanlığı vardı, bu da aklın Tanrı gibi yanıtlamak ve tatmin etmek için faydasız çabasına yol açıyordu. Şimdi ok yaydan çıktı, dava bin kez kaybedildi, insan kesin olarak yalnız –bir şey söyleyememek üzere (eylemde bulunmadıkça, karar vermedikçe).

Büyük alay: Çelişkili, küçük “her şeyler”in bir sürüsü, kendi kendini aşan, aptallığa ulaşan, düzensiz, boşboğaz zekâ.

En tuhafı: Artık her şey olmamak istemek insan için en üst tutkudur, insan olmayı istemektir (veya eğer istenirse, insanı aşmak zıddını yaparak mükemmelliğe yönelme gereksiniminden kurtulacak olmak).

Ve şimdi: Kant ahlakının bir önermesi karşısında (öyle davran ki...) önerme adına yapılmış bir sistem, hatta bir eylem, veya eylem eksikliği, bir istek, yanlış bir bilinç, saygı göstermeden kedinin pençeleri arasındaki fareye bakabiliriz: “Her şey olmak istiyordunuz, yutturmaca buluş, elimizde oyuncak olacaksınız.”

Benim gözümde kararın izlediği bilgisizlik gecesi şudur: “Artık her şey olmayı istememek ve böylece kendine sırtını dönme gereksinimini aşan insan olmak”, Nietzsche’nin öğretisi ne bir şey ekliyor, ne de bir şey çıkarıyor. Gülmenin, riskin, erdemlerin yüceltilmesinin ve güçlerin tüm ahlakı karar düşüncesine dayanır.

Gülmenin sınırında insan her şey olmaktan vazgeçmesi ve sonunda kendisi olarak eksik, bitmemiş, iyi olmayı istemesi – en acımasız anlarda eğer olabilirse; ve bilinçli.... kör olarak ölecek noktaya kadar.

Çelişkili bir gelişme, iç deneyin ilkelerinde yadsıdığım olguyu bir topluluğun koşullarının içine sokmamı istiyor. Ama ilkelerde, olabilir dogmaları uzaklaştırıyordum ve şimdi

verileri en azından gördüğüm verileri bildirmekten başka bir şey yapmadım.

Gece olmadan, kimsenin karar vereceği bir şey yoktur ama sahte bir ışıkta katlanacağı bir şey de yoktur. Karar en kötünün karşısında doğan ve onu aşan şeydir. Bu, cesaretin, kalbin, hatta varlığın özüdür. Ve bu tasarının zıddıdır (karar, ara verilmesine karşı çıkılmasını, her şeyin söz konusu edildiği alanda hemen karar verilmesini ister: Sonrası ikinci derecede önemlidir).

Son olarak gecede, içdaralmasında (karar buna son verir) bulunan kararın içinde öz bir giz vardır. Ama ne gece ne de karar araçtı; hiçbir biçimde gece kararın aracı değildir: Gece kendisi için vardır veya yoktur.

Gelecek insanın söz konusu olduğu karar için söylediğim şey, trajik bir düzensizliğin beklemeden karar verilmesini gerektirdiği her kez, her gerçek kararın içinde vardır.

Bu beni silinmenin en ucuna (kaygısız), gülünç romantizmin tersine götürüyor (ve böylece hangi ölçüde kendimden uzaklaşıyorum –muhakkak– takınmak zorunda olduğum romantik görünümler –bir tembelliğin kötü görmeye yönelttiği şeydir...) Ecce Homo'nun derin anlamı: Hiçbir şeyi gölgede bırakmamak, ışık altında gururu ayrıştırmak.

Topluluktan varmış gibi söz açtım: Nietzsche bunu olumlamıştır ama yalnız kalmıştır.

Onun karşısında, kaygılı bir bağlılık duygusuyla yanıyorum= İç deneyin yolunda ancak esinli, kararsız olarak ilerledi ve beni durdurmadı: Filozof olarak amacının bilgi olmayıp, işlemleri birbirinden ayırmadan yaşam, onun en son sınırı, bir sözcükle deneyin kendisi, Dionysos philosophos olduğu doğruysa. Beni Nietzsche'ye bağlayan

ve onunla iletişime girme isteği doğuran olgu ayrık bir özgünlük olmayıp topluluğa ait olma duygusudur.

Kuşkusuz ben bilgisizliğin gecesine Nietzsche'den daha fazla eğildim. İçinde, çamura batmış gibi zamanımı geçirdiğim bu bataklıklarda o oyalanmıyor. Ama artık tereddüt etmiyorum: Eğer bu derinliğe dalınmazsa Nietzsche bile anlaşılmaz. Aslında buraya kadar ondan ancak ne kadar gösterişli olursa olsun yüzeysel sonuçlar çıkarılmıştır.

Sadakat – içimde kendimi yok olarak buldurtturan sersemletici bilinçlilik olmadan bağlılık olmaz. Sonsuz dönüşle ilgili olarak, Nietzsche'nin yargılamaya dayanan tasarımlarla karışmış, açıkçası gizemsel bir biçim altında bu deneyime ulaştığını düşünüyorum. Nietzsche sadece, ateşli, yalnız bir insan olarak zekâ ve akıldışı yaşam arasında az bulunan bir dengeye sahiptir. Denge entelektüel yetilerin gelişmiş çalışmasına pek uygun değildir (bu yetiler dinginlik gerektirir, Kant ve Hegel'de olduğu gibi). Hiçbir şeye bağlı olmayan, her şeye yeniden başlayan, taşı taş üzerine koyarak yaratmayan Nietzsche her yöndeki güçleri ortaya koyan görüşlerle hareket etmiştir. Sonunda zekânın yıkımından bahsetmiştir (eğer görmek istenirse). İlk sıraya bilinci koymuştur. Çelişkilerden kaygı duymamıştır. Sadece özgürlüğe tutkundur. Uçuruma ulaşan ilk insandır ve uçuruma egemen olduğundan yenilmiştir.

"Nietzsche sadece insan olmuştur..."

Buna karşı olarak.

Nietzsche'yi tam olarak bir "insan" gibi resmetmemek.

Şöyle diyordu:

"Fakat insanlıkta büyük ve yüce olan unsurların selleri sonunda nereye akıyor? Bu seller için bir okyanus yok mu? –

Bu okyanus ol: Bir tane olacak. (80-81’den bir bölüm)

Dionysos philosophos’dan daha iyi olarak, bu okyanusun kaybedeni ve bu çıplak gereklilik: “bu okyanus ol”, deneyi ve deneyin yöneldiği en ucu göstermektedir.

Deneyde artık sınırlı var olma yoktur. Bir insan diğerlerinden hiçbir şekilde ayırdedilmemektedir: Onda, diğerlerinde sel gibi olan şey kaybolur. “Bu okyanus ol” komutu en uca bağlı olarak, aynı zamanda bir insandan bir yığın, bir çöl oluşturur. Bu bir topluluğun anlamını özetleyen ve belirleyen bir anlatımdır. Nesne olarak sadece deneyimi olan bir topluluktan bahsederek Nietzsche’nin isteğini karşılayabilirim (ama bu topluluğu göterirken “çöl”den bahsetmiş oluyorum).

Günümüz insanının “çöl”e, insanın binlerce kakışmış budalalıklarına (aşağı yukarı bilimsel, ideoloji, iyimser şaka, gelişme, dokunaklı duygusallık, makinelere, büyük laflara inanç ve son olarak uyumsuzluk ve bilinmezin tam bilgisizliği) uzaklığını belirlemek için, “çöl”ün, şenlikleri düzenleyen “eski insan”ın devamı olan “günümüz insanı”nın kaygılarını en bütünsel anlamda terk etmesi olduğunu söyleyeceğim. Çöl geriye dönüş değildir: Çöl “günümüz insanı”nın çürümesine maruz kalmıştır ve çölde, hiçbir şeyin, çürümenin bıraktığı yıkıntılar kadar yeri yoktur – bu yıkıntılar “çöl”e, çöl gerçeğini verirler, çölün arkasında küllerle dolu alanlar biçiminde Platon’un, Hıristiyanlığın ve özellikle en korkuncu modern fikirlerin anısı uzanır. Ama bilinmez ile çöl arasında fikirlerin cıvıldaması durmuştur ve bu sebepten “eski insan”a benzer: Çöl akılcı (sözde) bir kendini tutma değildir ama düştür.

“Çöl”ün ve “çöl”ün oluşturduğu düşün neşesi.

“Muhteşem ve yeni ama aynı zamanda korkunç ve alaycı hangi durum, varoluşun bütünlüğünün varlığı karşısında benim olan bu bilgiyi yaratıyor! Kendi açımdan, en eski

hayvansal insanlık, tarih öncesi dönem ve geçmişin tamamı içimde şiirler tasarlamaya, sevmeye, nefret etmeye, sonuçlar çıkarmaya devam ediyorlar, aniden bu düşten uyandım ama düş gördüğümün ve mahvolmaktan kurtulmak amacıyla düş görmeyi sürdürmem gerektiğinin farkına varmak için.” (Nietzsche -Şen Bilgi)

Dünya ile “çöl” arasında tüm içgüdülerin uyumu, kendini akıldışı verişin çok sayıda olasılıkları, dansın canlılığı vardır.

Bilinmezin (Tanrı’nın, evrenin) düşü olmak fikri, Nietzsche’nin ulaştığı en uç nokta gibi görünüyor. Bu fikrin içinde, olmak, olumlamak mutluluğu, her şey olmanın yadsınması, doğal verimlilik ve yırtıcılık var: İnsan, Baküs Rahibesi gibi bir filozof.

İçinde, sesimin sonunda çok az bir anlamla düşün bir yönünü taşıyabileceği “çöl”ün hangi noktada uzak olduğunu bilmek zordur.

Her şeyin sürekli sorunlaştırılması ayrık işlemlerle hareket etme gücünden yoksun bırakır: Kendini hızlı patırtılarla ifade etmeye, düşüncesinin anlatımını yapabildiği kadar bir tasarıdan çıkartmaya, her şeyi birkaç tümcenin içine sokmaya zorlar: İçdaralması, karar ve onsuz egemenliğin bağımlı görüneceği sözcüklerin şiirsel bozulmasına kadar.

Her şeye rağmen şiir sınırlı ve sözcükler alanına bağlı bir bölümdür. Deneyin alanı tüm olabilirliktir. Ve sonunda zorunlu olarak kendisinden olan anlatımın içinde deney, dilden daha az sessizlik değildir. Bu durum güçsüzlükten ileri gelmez. Tüm dil deneye verilmiştir ve dil deneyi kendine bağlamaya çalışır. Ama istenen sessizlik saklamak için değil, kopmanın bir derece daha üstünden anlatmak içindir. Deney, eğer sessizlik, silinme, uzaklık bağları, deneyin söz konusu ettiği bağları değiştiremezse, iletilemez.

II. BÖLÜM

İŞKENCE

I

Tanrısal şeylerin içinde o kadar büyük bir saydamlık vardır ki gülüşün aydınlanmış derinliğine donuk eğilimlerden yola çıkarak bile sızılır.

Mantıksal açıklama ile değil duyumsal deneyimle yaşadım. Tanrısalla ilgili o kadar delice bir deneyimim var ki bundan bahsedersem bana gülünecektir.

Bir çıkmaza giriyorum. Burada her olasılık yok oluyor, olabilir gizleniyor ve olanaksız ortalığı kasıp kavuruyor. Hiçbir şeyin olanaklı olmadığı zaman, –ölçüsüz ve açık– olanaksızın karşısında olmak benim gözümde tanrısalın deneyini yapmaktır; bu işkencenin karşılığıdır.

Ariane'ın ipinin koptuğu saatler vardır: sadece güçsüz ve boşun, artık ne olduğumu bilmiyorum, açım, üşüyorum, susuyorum. Böyle anlarda, istence başvurmanın anlamı olmayacaktır. Geçerli olan yaşayabilir davranışa olan tiksintidir, söyleyebildiğim, yazabildiğim şeye, beni bağlayan şeye olan tiksintidir: Bağlılığımı yavanlık olarak hissediyorum. Beni harekete geçiren çelişkili kararsızlıklarda çıkış yok ve işte bu nedenden beni tatmin ediyorlar. Kuşkulanıyorum: İçimde sadece çatlakları, güçsüzlüğü, faydasız çalkantıyı görüyorum. Kendimi çürümüş hissediyorum, dokunduğum her şey çürümüş. Depresyona yenilmemek ve devam etmek için –ne adına?– özel bir cesaret gerekiyor. Bununla birlikte karanlığımın içinde sürdürüyorum: İnsan içimde sürüyor ve içimden geçiyor. İçimde bağıra bağıra BU NEDİR dediğim zaman, buna uygun yanıtı alamadığım zaman, nihayet içimdeki bu insanın beni öldüreceğini ve bu noktada kendisi olup aptallığımın beni

gülünç duruma düşürmekten vazgeçmesini sağlayacağını zannediyorum. (Az bulunan gizli tanıklar belki sezmişlerdir), onlardan tereddüt etmelerini istiyorum: Çünkü insan haline gelmeye mahkûm olmuş ben (veya daha fazlası) şimdi ölmem (kendi kendime) ve kendimi doğurtmam gerekiyor. Olaylar uzun süre eski durumlarında kalamazlar, insanın olabiliri, kendinden değişmez bir tiksintiyle, ölmekte olanın yinelenen yadsımasıyla kendini sınırlayamaz. Amaçsız olarak, şimdi olduğumuz gibi olamayız: Birbirini yok eden sözcükler, aynı zamanda kendimizi dünyanın dayanağı zannederken yerinden oynatılamayan küçük kirişler. Uyandım mı? Kuşkuluyum ve ağlayabilirdim. İnsan güçsüzlüğünün beni delirttiğini hisseden ilk insan ben mi olacağım?

Yolun katedildiğini gördüğüm yere bakışlar. –Bundan on beş yıl önce (belki biraz daha fazla), nereden bilmiyorum, geç saatte eve dönüyordum. Rennes Sokağı boştu. Saint-Germain'den gelirken, Four Sokağı'nı geçtim (postane tarafından). Şemsiyem açıktı ve o sırada yağmurun yağmadığını zannediyorum. (İçmemiştim, bundan eminim) Şemsiyem gerekmediği halde açıktı. (İleride bahsedeceğim durumun dışında) O zamanlar çok genç, dağınık ve boş esrikliklerle doluydum: Yersiz, başdöndürücü ama çoktan kaygılar ve sertlikle dolu ve acı çektirici bir fikirler halkası dönüyordu... Aklın bu batışında, korku, düşkünlük, gevşeklik, kötü niyetler hepsi yerlerini bulmuşlardı: Biraz ileride şenlik başlıyordu. Doğrusu bu rahatlık ve aynı zamanda karşıtlıklarla dolu "olanaksız" kafamın içinde patladılar. Gülüşlerle yıldızlanan bir alan karşımda karanlık uçurumunu oluşturdu. Four sokağını geçişte, birdenbire bu "yokluğun" içinde bilinmez oldum... Beni hapseden bu gri duvarların varlığını reddediyordum, kendimi bir çeşit esrimenin içine attım. Olağanüstü bir şekilde gülüyordum: Kafama inen şemsiye beni örtüyordu (kendimi, bu siyah kefenle bilerek örttüm). Belki hiçbir zaman gülünemediği

gibi gülüyordum, sanki ölmüşüm gibi her şey ve saf özü açığa çıkmış olarak açılıyordu.

Sokağın ortasında, taşkınlığımı bir şemsiyenin altında gizlerken durup durmadığımı bilmiyorum. Belki zıpladım (kuşkusuz aldatıcıydı): Çırpınarak aydınlanmıştım, koşarken gülüyordum, hayal kuruyordum.

Kuşku her zaman beni dehşete düşürür. Aydınlanmanın anlamı nedir? Ne yapıda olursa olun? Güneşin parıltısı içsel olarak beni kör etse ve yaksa bile? Biraz fazla, biraz az ışık bir şeyi değiştirmez: Bununla birlikte güneşsel veya değil insan sadece insandır: Sadece insan olmak oradan çıkmamaktır; bu, soluğu tıkanmadır, ağır bilgisizliktir çekilmezliktir.

“Dehşeti zevke çevirme sanatını öğretiyorum”, “yüceltmek”: Bu kitabın tüm anlamı. İçimdeki sertlik, “mutsuzluk” sadece koşuldur. Ama zevke dönen korku yine korkudur: Kötülük yapan ve belki de parçalayan zevk ve umut değildir, korkudur. Sadece insan olmaktan dolayı ölmeyen kişi sonsuza kadar sadece insan olacaktır.

Korku hiç kuşkusuz öğrenilemez. Kışkırtılacak mıdır? Olabilir: Pek zannetmiyorum. Korkunun tortusu hareket ettirilebilir. Eğer birisi korkusunu açıklarsa, nedenlerinin yokluğu kanıtlanmalıdır. Sıkıntılarının çıkış noktasını düşünür: Daha fazla parası, bir karısı, başka bir yaşamı olsaydı... Korkunun budalalığı sonsuzdur. Korkak, korkusunun derinliğine dalmak yerine gevezelik eder, küçülür ve kaçar. Bununla birlikte korku onun şansıydı: Önsezilerinin ölçüsünde seçilmişti. Ama eğer yan çizerse, ne karışıklık: Yan çizmesi ölçüsünde acı çeker ve alçalır, aptal, yalancı, yüzeysel olur. Yan çizilen korku bir insandan coşkulu bir cizvit oluşturur ama içi boş olarak.

Titrerken. Yalnız bir karanlıkta, yalvaranın jestsiz davranışında hareketsiz ve ayakta durmak: Yalvarmak ama

jestsiz ve özellikle umutsuz olarak. Kaybolan ve yalvaran, kör, yarı ölü olarak. Job gibi pisliğin içinde ama hiçbir şey hayal etmeyerek, gece, silahsız, kaybedildiğini bilerek.

Yalvarmanın anlamı –dua şeklinde onu şöyle ifade ediyorum:– “Bir umutsuzluk gecesinde oğlunu çarmıha geren Baba, ey Tanrı. Oğlun bu kıyım gecesinde, can çekişmenin olanaksız hale geldiği ölçüde ağlayarak – Olanaksız, Sen oldu ve olanaksızı dehşet duyana kadar hissetti. Umutsuzluk Tanrısı bu kalbi ver, tükenen, sınırı geçen kalbini ve Sen olunmasını artık hoşgörme!”

Tanrı’dan hangi şekilde bahsetmek zorunda olduğumuz kavranamamıştır. Benim umutsuzluğum hiçbir şeydir ama Tanrı’nın umutsuzluğu! Hiçbir şeyi, onun Tanrı tarafından yaşanmış, bilinmiş olduğunu farz etmeden ne yaşayabilir, ne de bilebilirim. Geri çekiliyoruz, olabilirden olabilire, içimizde her şey yeniden başlıyor ve sadece Tanrı’da oynanıyor: Tanrı olan varlığın bu sıçrayışında, sadece bir kez olan sıçrayışında? Hiç kimse, Tanrı’nın bitirici yalnızlığının içine yerleşmeden yakarmanın ucuna gidemez.

Ama bende her şey yeniden başlıyor, hiçbir zaman hiçbir şey oynanmadı. Benzerlerimin sonsuz olabilirliğinde kendimi yok ediyorum: Bu olabilirlik bu benin anlamını yok ediyor. Eğer bir an olabilirin en ucuna ulaşsaydım, hemen kaçardım, başka yerde olurdum. Ve son saçmalığa ne anlam verilebilir: Tanrı’ya olabilirliklerin sınırsız yinelenmesini eklemek ve insanın mutsuzluklarının çokluğu içindeki varlığın damla damla işkencesi. Ölçüsüz bir çoban tarafından dağıtılan bir sürü gibi, meleyerek kümelenen bizler, varlığın bütüne indirgenmesinin dehşetinden kaçacaktır, amaçsızca kaçacaktır.

Tanrı, aptal benle dudak dudağa konuşuyor: Ateş gibi bir ses karanlıktan şemsiyeli adamla konuşuyor –soğuk alev, yakıcı üzüntü. Tükendiğim zamanki yakarmama, Tanrı yanıt

veriyor (nasıl? Odamda kiminle alay ediliyor?..) Ben, çok acı bir şekilde tırmanılmış çeşitli yüksekliklerde ayaktayım, farklı dehşet gecelerim birbirine çarpıyor, iki katına çıkıyorlar, birbirlerine dolaşıyorlar ve bu tepeler, bu geceler... anlatılamaz sevinç!.. duruyorum. Benim? Bir çığlık –sırtüstü kendimden geçiyorum.

Felsefe yakarış değildir ama yakarışsız, uygun bir yanıt yoktur: Hiçbir zaman hiçbir yanıt sorunun önüne geçemez: ve korku olmadan sorunun ne anlamı vardır. Delirme anında yanıt üstüne gelir: Delilik olmadan soruyu nasıl anlayacağız?

Esas olan, içinde, Tanrı'nın artık bilmediği, umutsuzluğa düştüğü olabilirin en uç noktasıdır.

Her şeyin unutuluşu. Varoluşun gecesine derin iniş. Bilgisizliğin sonsuz yakarışı, korkudan boğulmak. Uçurumun üstünde kaymak ve tamamlanmış karanlıkta onun dehşetini hissetmek. Yalnızlığın soğuğunda, insanın sürekli sessizliğinde titremek, umutsuzlanmak (her tümcenin aptallığı, tümcelerin aldatıcı yanıtları, sadece gecenin duyarsız sessizliği yanıtlar). Tanrı sözcüğünden yalnızlığın özüne ulaşmak için yararlanmak, ama artık bilmemek, sesini duymak. Onu bilmemek. Tanrı, her sözcüğün biraz ileride yok olacağını söylemek isteyen en son sözcüktür: Kendi inandırıcılığını görmek (kaçınılmaz) ve buna bilgisiz sersemliğe kadar gülmek (gülüşün artık gülmeye gereksinimi yoktur, hıçkırığın hıçkırmaya). Daha ileride kafa patlar: İnsan temaşa değildir, (sadece kaçarken huzuru vardır) yakarıştır, savaştır, korkudur, deliliktir.

İyi havarilerin sesi: Her şeye yanıtları var, sınırları, cenaze töreninde olduğu gibi kibarca izlenecek yolu, seremonilerin yöneticisini belirlerler.

Umutsuzlukta, delilikte, aşkta, yakarışta, suç ortaklığı duygusu. İletişimin dağılmış, insanlıkdışı sevinci çünkü umutsuzluk, delilik, aşk, boş mekanın hiçbir noktası yoktur

ki umutsuzluk, delilik, aşk olmasın ve üstelik: Gülüş, baş dönmesi, bulantı, ölüme kadar kendini kaybediş.

II

Gülünç! bana ister panteist, ister tanrıtanımaz, ister tanrıcı deyin!... Ama göğe doğru haykırıyorum: “Hiçbir şey bilmiyorum” Ve komik bir sesle yineliyorum: (bazen göğe bu şekilde haykırıyorum) “hiçbir şey, mutlak olarak hiçbir şey”.

Olabilirin en uç noktası –Sonunda oradayız. Ama çok geç mi?... Nasıl, bilmeden ona ulaşıldı mı?– (aslında, hiçbir şey değişmedi) dolambaçlı bir yolla: Biri güler (kahkahalarla), birisi kılıcın üstüne atlar ve karısını döver, ölümüne kendinden geçilir, işkencelerde öldürülür.

Ölümün sınırında yırtılması gereken şeyi okumanın saçmalığı ve okumaya başlamak için, lambayı, içkiyi, yatağı hazırlamanın, saati kurmanın saçmalığı. Bunlara gülüyorum, ama benim gibi kafalarının boş olduğunu itiraf etmeksizin kendilerini istenen davranışların üstünde gören şairlere ne demeli: Bunu, kesinlikle –soğukta– saklamanın, yok olmanın bırakıldığı, parçalanılan, yakarılan ana kadar göstermek. Egzersizler mi söz konusu? Tasarlanmış? İstenmiş? Aslında söz konusu olan zorlamaların egzersizidir. Hiçbir zaman sıkışmadan, son siperleri zorlamadan olup bitenden haberdar olmak isteğinin komikliği: Bu devinimsizliğin suç ortaklığıdır. Tuhaf olan gizlenirken yüklenen sorumluluğun görülmemesidir: Hiçbir sorumluluk, onu herhangi bir yaşamın parıltıları için terk etmenin bir kez görülen olabilirliğini daha fazla ezemez, bu olabilirlik, kefareti ödenemez bir günahtır. Olabilirlik dilsizdir, ne korkutur, ne de lanetler ama ölüm korkusuyla, olabilirliği ölüme terk eden kişi güneşin beklentisini bozan bir bulut gibidir.

Gülen, en son olabilirliğe gülen, bir kez bile gizlenmeksizin, yaşamın coşkusuna kapılmak için söz

söylemeden sırtını dönerken gülen insanı artık imgelemiyorum. Ama bir gün güçsüzlük kendini sardığında, güçsüzlük içinde sonuna kadar gitmeyi reddettiğinde (güçsüzlük yoluyla, olabilirliğin kendisi onu ister ve kişiye onu beklediğini belirtir) gizlenir ve bu onun masumluğundan oluşur: Onda günahın, pişmanlığın, pişmanlığın taklidinin, sonra bayağı ve tam unutmanın kavranamaz oyunu başlar.

Sonunda, insanlar teker teker ele alınıp, öncelikle yaşamdan tam bir kaçış olarak insanlık tarihine bakılırsa, bu günahtır, daha sonra günahın karşısında, bu, arka fonunda sadece korkunun bulunduğu aptal gülüşlerle geçirilen uzun gecedir.

Sonuç olarak herkes, yok olma hakkını kazanmıştır, her sokak bu kazancın sınırlı yüzüdür.

Umutsuzluğun sağlamlığı, yavaş zevki, kararlı sertliği hissetmek, sert ve kurbandan çok ölümün güvencesi olmak. Umutsuzluktaki zorluk onun bütün olmasından ileri gelmektedir: Bununla birlikte yazdıkça sözcükler elimden kaçmaktalar... Umutsuzluğun özündeki bencillik: Onda iletişime kayıtsızlık doğmaktadır. En azından “doğmaktadır” çünkü... yazıyorum. Diğer taraftan sözcükler insan varlığının yaşadığını yeterince belirtemiyorlar. “Umutsuzluk” diyorum, anlaşılmam gerekiyor: Soğuğun dibinde, ağır, kaderime adanmış bir ölü kokusu solurken –bir hayvanın yavrularını sevmesi gibi– kaderimi severken ve artık hiçbir şey istemezken çözülen ben. Sevincin doruğu sevinç değildir çünkü sevincin içinde onun biteceği anı hissederim ama buna karşılık umutsuzlukta, sadece ölümün gelişini hissederim: Ölüm için korkulu bir istek duyarım ama sadece bir istek ve artık başka bir istek duymam. Umutsuzluk yalındır: Umudun ve her aldatmacanın yokluğudur. Geniş çöllerin ve –onu imgeleyebilirim– güneşin durumudur.

Ne yazarsam yazayım, olabilirliklerin sonsuz –saçma– zenginliğini anlamın kesinliğine bağlama zorunluluğunda başarısızlığa uğruyorum. Bu Daraide işine katlandım –sevinçle mi?– belki çünkü bundan böyle olabilir en uç noktasına çivilenmeden yaşamımı anlayamam (öncelikle bu iş insanüstü bir zekâ gerektiriyor, çoğu zaman benimkinden daha usta başka bir zekâya başvurmak zorunda kaldım...).

Ama ne yapılabilir? Unutmak? Aynı anda hissediyorum, delireceğim: Hâlâ soyunmuş bir kafanın sefaleti iyi anlaşılmıyor) Kuşkusuz bir kişinin yalnız başına en uca varması yeterlidir: Hâlâ kendisi ile –onu safdışı bırakan– diğerleri arasında bir bağı koruması gerekir. Bu olmadan olabilirin en son noktası olamaz, sadece bir yabancı olur. Her çeşit gürültüler, bağırmalar, gevezelikler, gülmelerin hepsinin, kendi içinde kaybolması, umutsuzluk içinde anlamlarını yitirmiş olması gerekir. Zekâ, iletişim, yakartıcı sefalet, kurban olma (en kötüsü kuşkusuz sonsuz bir aptallığa açılmaktır: Bu aptallıktan kurtulmak için –en uç insanın sınırlı aptallığından kurtulması için tek noktadır– ama aynı zamanda bu aptallığın içinde yok olmak için) randevuya hepsinin gitmesi gerekir. En tuhafı kalanı kötürümleştiren ve onu içine alan umutsuzluktur. Ve “her şeyim”? “Her şeyim” sadece saf, şakaya düşman bir varlıktır: Burada olduğu zaman, gecem daha soğuk, içinde bulunduğum çöl daha boş oluyor, o artık bir sınır değil: Bilinen olabilirliklerin ötesinde, aynı bir keşişin bir mezarın karanlığında olması gibi büyük bir korku göğün griliğinin içinde bulunuyor.

Eğer gayretim inancı zorlamıyorsa, boşunadır. Ama içimde her saat parçalanıyor! Ancak çok ender anlarda en uç noktaya dokunduğumu itiraf ederek en uçtan en alık duruma iniyorum. Bu koşullarda birgün en uç noktanın insanın olabilirliği olacağına ve bir gün insanın (çok az sayıda da olsa) en uç noktaya ulaşacağına nasıl inanılır? Ve

bununla birlikte, uç nokta olmadan, yaşam uzun bir aldatmacadan, güçsüz bozgunun izlediği savaşsız yenilgiler dizisinden başka bir şey değildir. Bu yaşam çöküntüdür.

Tanım olarak, olabilirin en ucu öyle bir noktadır ki orada bir insan, varlığın içindeki kendisi için kavranamaz durumuna rağmen tuzaktan ve tedirginlikten arınmış olarak o kadar uzağa gider ki daha uzağa gitme olasılığı tasarlanamaz. Korkusuz zekânın arı bir oyununu imgelemenin hangi dereceye kadar faydasız olduğunu söylemek gereksizdir (felsefenin bu çıkmazda kapanmasına rağmen). Korku zekâdan daha az bir bilme aracı değildir ve diğer taraftan olabilirin en ucu, bilgiden daha az yaşam değildir. İletişim hâlâ, korku gibi, yaşam ve bilmektir. Olabilirin en ucu gülmeyi, erimeyi, ölümün dehşet verici yaklaşımını varsayar; yanlışı, bulantıyı, olanaksız ile olanaklının bitmeyen çalkantısını varsayar ve sonuç olarak parçalanmış ama yine de derece derece yavaş olarak istenmiş olarak yakarış durumunu ve onun umutsuzluğun içinde eriyişini varsayar. İnsanın bu amaçla öğrenebileceği şeylerin hiçbiri günahsız ve çöküntüsüz atlatılamaz (kazanç sonuçken konuyu ağırlaştırarak talihsizliklerin en kötüsünü, kaçmayı düşünüyorum: Bir kez çağrıldığını hisseden bir kişi için, hiçbir neden, bahane yoktur, yerini korumaktan başka bir şey yapamaz). En sona gitmeyen her insansal varlık, insanın hizmetçisi veya düşmanıdır. Kölesel bir çalışmayla genel kalıcılığı sağlamadığı ölçüde kaçması insana aşağılık bir kader verilmesine yardımcı olur.

Korkunun, gülüşün içinde bulunan bilgi veya basit bilgi veya başka benzer her deney olabilirin en uç noktasına bağlıdırlar –bu izledikleri kurallardan çıkmaktadır- . Her bilgi kendi sınırları içinde geçerlidir, hâlâ en uç noktada geçerliliğinin ne olduğunu, en son deneyimin bilgiye ne eklediğini bilmek gerekir. Öncelikle olabilirin en ucunda her şey yıkılır: Aklın yapısı, çılgın cesaretin bir anı, majesteleri

dağılır; gerektiğinde varlığını sallanan bir duvar parçası gibi sürdüren şey başdönme duygusunu dindirmez, arttırır. Yakınmaların faydasız yüzsüzlüğü: Eğer gerekseydi, daha ileriye gitme gereksinimine kimse karşı koyamazdı. Eğer buna gereksinim varsa, bedeli çılgınlıktır.

Aşağılık bir kader... İnsanda her şey zincirleme. Her zaman bazılarında, insanın gidebileceği en uzak noktaya kadar gitme konusunda doymaz bir istek –dağınık da olsa– olmuştur. Ama insan kendini bu kadar doymaz bir şekilde istemekten vazgeçerse? Bu ancak –tüm isteğin yok olmasıyla olur– bu istek hangi anlamda gerçekleşirse gerçekleşsin (coşku, savaş, fetih).

İnsanın amacına doğru gitmek için, bir noktada yazgıya boyun eğmeyip onu zorlamak gerekir. Aksi durumda, şiirsel uyuşukluk, edilgen davranış, erkeksel tepkinin iğrençliği egemen olur: Bu edebi çöküntüdür (güzel kötümserlik). İçinde dokunulmaz bir karar gücü bulabilmek için ulaştığı olabilirliğe sırtını dönen Rimbaud'nun lanetlenmesi. En uca ulaşmanın önkoşulu şiirin nefreti olmayıp şiirsel kadınlığın nefretidir (kararsız şair kadındır, buluştur, sözcüklerdir, şiddettir). Olabilirin deneyini şiirin karşısına yerleştiriyorum. Burada temaşadan çok parçalanma söz konusudur. Bununla birlikte bahsettiğim şey "gizemsel deney"dir (Rimbaud bu deneye girişmiştir ama daha sonra servet elde etmek için gösterdiği dayanıklılık olmadan; deneyinde Rimbaud şiirsel çıkışı kullanmıştır; genelde olumlayan yalınlığı bilmemektedir –mektuplarındaki gelgeç istekler–, kadınsı kaçamağı, estetiği, belirsiz, istençsiz anlatımı seçmiştir).

Bir güçsüzlük duygusu: Fikirlerimin görünür karışıklığını açacak anahtarım var ama açacak zamanım yok. Kapalı, yalnız sıkıntı, o kadar büyük bir tutku oluşturdum ki... ben de uyumak, ağlamak, yatışmak isterdim. Kaderi zorlamak üzere burada bir süre daha kalıyorum ve parçalanıyorum.

Son cesaret: Unutmak, masumluğa, umutsuzluğun nesnesine geri dönmek.

Uyumak için dua: “Gayretlerimi gören Tanrı, kör gözlerinin gecesini ver bana”

Kışkırtılmış Tanrı yanıtlıyor, kendimi çöküntü noktasına bırakıyorum ve O’nu görüyorum ve sonra unutuyorum. Düşteki kadar çok karışıklık.

III

Yumuşama. Saint-Roche Kilisesi’ni geçiş. Güneşin devasa, altın sarısı, bulutlu imgesi karşısında, sevinç, çocuksu duygulanım ve kendinden geçiş devinimi. Daha ileride, ahşap bir korkuluğa baktım ve temizliğinin kötü yapıldığını fark ettim. Bir kapris sonucu parmaklıklardan birine dokundum: Parmak tozun üzerinde iz bıraktı.

Demiryolunda yapılan tartışmanın devamı. –Toprağın alttan kaydığını bilmeyenler, bilge özdeyişlere tutunanlar, birdenbire saçmalıktan, yalvarmaktan ibaret olacakları zamanı bilselerdi. Uyarma isteğiyle zaman kaybediyorum. Dinginlik, saflık, kibar tartışma var, sanki savaş... ve savaş dediğim zaman. Hiç kimse kesin olarak doğrudan görmüyor: Güneş, insanın gözleri ondan kaçıyor... Tanrı’nın kafatası çatlıyor... ve kimse duymuyor.

Dostlarım benden kaçıyor. Korkutuyorum, haykırışlarımdan dolayı değil ama kimseyi rahat bırakmam –Yalınlaştırıyorum: Çoğu zaman iyi bahaneler sunmadım mı?

Bilginin düzeyini kavramak için kökene çıkıyorum. Önceleri küçük bir çocuktum. Bugün onlarla oynadığım delilere (yoklara) her noktada benziyordum. Küçük harfli “yoklar” sadece büyük insanların kanalıyla dünya ile temasları vardır: Büyük insanların girişiminin sonucu çocukluktur, bir üretimdir. Bizim ilk halimiz olan dünyaya yeni gelen varlık

büyük insanlarca apaçık bir şekilde süs eşyasına döndürülürdü. Bu bana önemli görünüyor: Doğa (doğum) durumundan akıl durumumuza geçiş zorunlu olarak çocuklaştırma yoluyla gerçekleşiyor. Çocukların öz yapısının bir ifadesi olacak çocukluğun sorumluluğunu çocuğa yüklemek bizim açımızdan tuhaf bir davranıştır. Çocukluk içine saf varlığı koyduğumuz bir durumdur. Bunun nedeni saf varlığı götürmek zorunda olmamız ve hatta onu belirgin bir istenç olmadan bulunduğumuz noktaya doğru götürüyor olmamızdır. Çocuksu saçmalığa güldüğümüz zaman, bu gülüş, yokluktan çıkarken yaşamı neye indirgediğimizi görmekten duyduğumuz utancı gizler.

Varsayalım: Evren yıldızları doğuruyor, yıldızlar dünyayı... dünya hayvanları ve çocukları, çocuklar insanları. Çocukların yanlışı: Büyük insanların gerçeklerine bağlı kalmak. Her gerçek inandırıcı bir güce sahiptir ve niçin ondan kuşku duymalı ama bu gerçeğin sonuç olarak yanlışlardan oluşan bir karşılığı vardır. Gerçeklerimizin öncelikle çocuğu, çocukluğu oluşturan yanlışlar dizisinin içine soktuğu bir gerçektir. Çocukluktan genel olarak, görüldüğü zaman bahsedilir: Kimse bir bilimadamıyla alay etmez çünkü onda çocukluğu görmek, bu çocukluğun aşılmasını gerektirir – büyük insanın çocuğu aşması olgusunda olduğu kadar– (bu hiçbir zaman tam olarak doğru değildir –kendiliğinden gülünç değilse – ve, her şeyi söylemek gerekirse bu durum hemen hemen hiç gerçekleşmez.)

Dostlarımla ilişkim güdülendi: Her varlık, zannediyorum, yalnız başına varlığın ucuna gidemez. Bunu denerse, sadece kendisi için anlamı olan bir “özel”in içinde boğulur. Oysa sadece bir kişi için anlam yoktur: Yalnız varlık “özel”i kendiliğinden dışarı atacaktır, eğer onu özel görürse (Eğer benim için yaşamın bir anlamı olmasını istiyorsam, yaşamın başkası için de anlamı olması gerekir; hiç kimse sadece kendisinin göreceği, kendisininkinin dışındaki tüm yaşamın

kaçınacağı bir anlamı yaşama vermeye cesaret edemez). Olabilirin en ucunda anlamsızlığın olduğu doğrudur... ama bu, sadece oraya kadar bir anlamı olanın anlamsızlığıdır, çünkü anlam yokluğundan doğan yakarma sonuçta bir anlamı, son bir anlamı sabitler: Bu anlamsızlığın parıltısı, hatta “tanrılaştırılması”dır. Ama ben kendi başıma en uca ulaşmıyorum ve gerçekten ulaşılmış en uca inanamam çünkü hiçbir zaman orada kalmam. En uca ulaşmada yalnız kalmak zorunda olsaydım (itiraf ederken...) bu ulaşma olayı hiç gerçekleşmemiş gibi olurdu. Çünkü eğer düşünebildiğim en ufak bir tatmin varlığını sürdürseydi, bu tatmin beni o kadar en uçtan uzaklaştırmış olacaktı. Bir an bile kendimi en uca doğru kışkırtmaktan geri duramam ve kendim ve iletişim kurmak istediğim diğer insanların en uç noktaları arasında ayırım yapamam.

Hiçbir zaman en uca ulaştığıma ve ulaşacağıma emin olmayarak sadece yinelenme yoluyla en uca dokunabileceğimi varsayıyorum. Ve hatta uyurken en uca ulaşmış varsayılması hâlâ en uç olmayacaktır. En uç şunu içerir: “O sırada uyunmamalıdır” (ölüm anına kadar), Pascal gelecekteki mutluluk için uyumamayı kabul ediyordu (en azından bu nedeni öne sürüyordu). Mutlu olmayı (kurtulmuş olmayı) kabul etmiyorum.

Mutlu olma isteğinin anlamı: Acı çekme ve kurtulma isteği. Acı çektiğimde (örneğin: dün, romatizma, soğuk algınlığı ve özellikle “Yüz Yirmi Gün’ü okurken hissedilen içdaralması) küçük mutluluklara bağlanıyorum. Kurtuluş özlemi belki acının artışına yanıt veriyor. (Veya daha çok acıya dayanma yetersizliğine). Kurtuluş fikrinin acıdan dağılan kişide oluştuğunu zannediyorum. Aksine acıya egemen olan kişi parçalanma ve çatlağa girme gereksinimindedir.

Küçük, gülünç özet –Hegel, tahmin ediyorum, en uç noktaya dokundu. Hâlâ gençti ve delirdiğini zannetti. Hatta sistemi bu delilikten kaçabilmek için oluşturduğunu

zannediyorum (Kuşkusuz her tür kazanma tehlikeden kaçan bir insanın işidir). Sonuç olarak Hegel tatmine ulaşır ve en uca sırtını döner. Yakarış içinde ölmüştür. Kurtuluş aransa da, yaşamaya devam ediliyor, emin olunamaz, yakarmaya devam edilmelidir. Hegel yaşarken kurtuluşu yakaladı, yakarışı öldürdü, kendini sakatladı. Ondan geriye sadece küreğin sapı yani modern insan kaldı. Ama kendini sakatlamadan önce, kuşkusuz en uca dokundu, yakarışı öğrendi: Belleği onu görünen uçuruma geri getirdi ama bu uçurumu yok etmek için! Sistem, yok etmektir.

Özetin devamı –Modern insan, yok edilen insan (ama masrafsız) dünyadaki kurtuluştan yararlanmaktadır. Kierkegaard, Hıristiyanın en ucudur. Dostoyevski (Yeraltından Notlar) utancın en ucudur. “Yüz yirmi Gün”de, zevkli dehşetin tepesine ulaşıyoruz.

Dostoyevski’de en uç, parçalanmanın sonucudur ama bu parçalanma seli gibidir: Sınırı geçer. Hiçbir şey daha acılı, hastalıklı değildir, solgun, dinsel karışıklık. “Yeraltı”nın en ucu sefalet konusundadır. Aldatma Hegel’deki gibidir ama Dostoyevski aldatmanın içinden başka türlü sıyrılır. Hıristiyanlıkta aldatma, yakarmanın küçültülmesini, insanın tam olarak utancın içinde çıkmaza sokulmasını hesaba katmayabilir. Şöyle söylenir: “Burada söz konusu değil...”, ama hayır çünkü sözkonusu olan (anlaşmazlık hariç) alçaltmaktır, değeri yok etmektir. Zaten, inlemedim: En ucun utançtan geçmesi kötü değildir ama onu utançla sınırlamak! Dipte büyülenmiş olarak, en ucu şeytansıllığın içine atmak –ne pahasına olursa olsun –ihanet etmektir.

Araçlarım: anlatım, beceriksizliğim: yaşamın sıradan koşulu: farklı varlıklar arasında rekabet, en fazlası kime. Sezar: “... Roma’da ikinci olmaktansa”. İnsanlar böyle –o kadar yoksullar ki– aşılmadığı takdirde her şey boş görünüyor. Bazen o kadar üzüntülü oluyorum ki kendimi umutsuzlaştırmadan araçlarımın yetersizliğini ölçmek beni

bezdiriyor. Ele alınmaya değer sorunlar, onları ortaya koyarken, sadece tepeye ulaşılması koşuluyla anlam taşıyorlar: Parçalanmak için gerekli deli gurur. Ve bazen – doğamız boşuna çürümeye kayıyor– sadece bu gururu tatmin etmek için parçalanılıyor: Her şey yapışkan bir gururun içinde yok oluyor. Bir köy tuhafiyecisi olmak ve cılız bir gözle güneşe bakmak daha iyidir.

En ucun gurura, sonra gururun en uca atılması. Bilindiği şekliyle çocukluk kurtulmuştur ama ciddiye alındığında çıkmazdır. Burada en uç noktanın araştırılması, çocukluğa bağlı olarak bir alışkanlık halini alabilir. Rastlantı sonucu sıkılınmazsa buna gülünmelidir: Bu durumda esrime ve delilik birbirine yakındır.

Bir kez daha böyle kabul edilen çocukluk, insanın utancı olmayıp gururudur. Buna karşılık Hobbes'la birlikte gülüşün küçülttüğü söylenirse, çöküntünün dibine ulaşılır: Hiçbir şey bu şekildeki bir bilgiden daha çocuksu, daha uzak değildir. En ucu aldatan her ciddilik insanın düşüşüdür: Ve buradan köleliğin yapısı kavranılabilir. Bir kez daha çocuksuluğa, gurura çağırıyorum; en uç nokta sondadır, ölüm gibi sadece sondadır.

Benin kaçıcı ucunda, daha önceden öldüm ve ölümün doğan bu durumunda ben canlılarla konuşuyorum: Ölümden, en uç noktadan. Bana göre en ciddileri, ciddi olduklarını bilmeyen çocuklar: Çocuklar beni, ciddiliği bilen ve varlıkla alay eden gerçek insanlardan ayırıyorlar. Ama çocuk olmak için ciddiliğin var olduğunu bilmek gerekir yoksa çocuk artık gülemez ve korkuyu tanıyamaz.

Çocukların oynamak ve korkmak için gereksindikleri istatistiksel gerçek olmayıp en uçtur, deli trajedidir.

En uç nokta penceredir: En ucun tedirginliği bizi "cezaevi yönetimi"nin boş istenciyle bir zindan karanlığının içine sokar.

IV

Savaşın sınır tanımayan korkunçluğunda, insan kendisini dehşete düşüren en uç noktaya yığınlar içinde ulaşır. Ama insan korkunçluğu (ve en uç noktayı) istemekten uzaktadır: Bir yönden kaderi onu kaçınılmazdan kaçınmayı denemeye sürükler. Gözleri, ışığa aç olmasına rağmen, inatla güneşten kaçınır ve bakışının yumuşaklığı, öncelikle, uykudan doğan karanlıkları ele verir: Eğer insan yığınını donuk yapısı içinde ele alırsam, çoktan uyuşuk, kaçıcı olduğunu ve şaşkınlığın içine çekildiğini görürüm. Bununla birlikte, kör bir devinimin kaçınılmazlığı onu, bir gün, büyük bir hızla ulaştığı en uç noktaya sürükler.

Savaşın korkunçluğu, iç(sel) deneyin korkunçluğundan daha büyüktür. Bir savaş alanının perişanlığı, kural olarak “karanlık gece”den daha güç bir unsuru içerir. Fakat savaştaki korkunçluk onu aşan bir devinimle yaşanır: Eylem ve eyleme bağlı tasarı, korkunçluğu aşmayı sağlar. Bu aşma, eyleme, tasarıya, kendine bağlayıcı bir güç kazandırır ama korkunçluk kendi içinde yadsınır.

İç(sel) bir deneyin tasarısını göz ardı ettiğimi ve bu deneyin beni yönlendirmesiyle yetindiğimi farkettim. Bu tasarı için şiddetli bir istek duydum. Bu konuda herhangi bir kararım olmamasına rağmen gerekliliğini bana kabul ettirdi. Gerçekten hiç kimse, deneyin yapısının sıradan olmaması koşuluyla, tasarı olarak var olmamazlık edemez.

Şunu fark ettim: Her şey, sanki aşırılık olmadan yaşam öngörülebilirmiş gibi şekil alıyor. Ve üstelik, istek içimde inatlaşıyor ama güçsüz kalıyor. Dahası, aşırılıkların endişe verici görünüşleri belleğime kazınmışlar ama bunlardan artık dehşete kapılmıyorum ve güçsüz, tuhaf sefaletlerden, soğuktan, yazacağım tümceden, tasarılarımdan kaygılı durumdayım: İçine atladığıma emin olduğum ve aynı zamanda kendimdeki her şeyle birlikte içine düştüğüm

gece; bu olgu, bildiğimden şüphe edemeyeceğim bir gerçektir. Bu gerçek karşısında bir çocuk gibiyim. Gerçek benden kaçıyor ve körlüğüm sürüyor. Şimdilik kullandığım nesnelerin belirlediği alanda kalıyor ve yazdıklarıma yabancılığımı sürdürüyorum. Görmek için yeterli güce sahip olmadan gecenin içinde olmak, gecenin içine batmak, kapalı karanlığın içinde olunduğunun bilinmesi ve geceye rağmen açık seçik görmek, bu deneye çocukluğumdaki gözü kapalılıkla hâlâ gülerek dayanabilirim.

Şu duruma geliyorum: İç(sel) deney eylem karşıtıdır ve bundan başka bir şey değildir.

Eylem tam olarak tasarıya bağımlıdır. Ve güç olan şey yargılamaya dayanan düşüncenin, tasarının varlık şekline sokulmasıdır. Yargılamaya dayanan düşünce, eyleme bağlanan bir varlığın işidir ve bu düşünce varlıkta, tasarıların düşünülmesi düzleminde, tasarıları aracılığıyla oluşur. Tasarı sadece, eyleme gerekli, eylem tarafından kapsanan bir var olma şekli değildir, aynı zamanda çelişkili bir evrede var olma şeklidir: Tasarı, varlığın daha sonraya ertelenmesidir.

Şimdi, yaşamda kaybeden yığınların (tasarılarının onları yönlendirdiği ölçüde) acınacak durumlarını fark eden biri İncil'in yalınlığına sahip olabilir: İçdaralması ve gözyaşlarının güzelliği sözlerine açıklık getirecektir. Elimden geldiğince en yalın şekilde şunu söylüyorum (acımasız bir alayın beni sarmasına rağmen): Benim için başkalarından önce davranmak olanaksız. Diğer taraftan haber iyi değildir. Ve bu bir "haber" değildir; bir anlamda bu bir gizdir.

O halde konuşmak, düşünmek, en azından şakaya almak veya...., var olmayı gizlemektir: Bu ölmek değil ama ölü olmaktır. İçinde alışkanlıkla sürüklendiğimiz sönmüş ve sesiz dünyanın içine girmektir: Orada her şey askıya alınmıştır, yaşam daha sonraya ertelenmiştir, ertelemeden

ertelemeye... Tasarıların küçük bir uyumsuzluğu yeterlidir, alev söner, tutkuların fırtınasını yatışma izler. En tuhafı, yalnız başına düşüncenin uygulanmasının kafada, çalışma yerindeki etkinlik gibi aynı ertelemeyi, aynı barışı getirmesidir. Descartes'ın küçük savı, kaçışların en etkilisidir (Descartes'ın sözü: "Larvatus prodeo", maskelenerek ilerleyen: Korku içindeyim ve düşünüyorum, içimdeki düşünce korkuyu askıya alıyor, varlığın kendisini askıya alma gücüyle donanmış bir varlığım. Descartes'tan sonra: Tasarının diğer anlatımlarıyla "gelişme dünyası", içinde bulunduğumuz dünyadır. Savaşın bu dünyayı altüst ettiği bir gerçektir: Tasarı dünyası varlığını sürdürüyor ama şüphe ve korku içinde).

İç(sel) deney ateşkesin bozulmasıdır, aralıksız var olmadır.

İç(sel) deneyin kuralı: Bir tasarı aracılığıyla tasarı alanından çıkmak.

İç(sel) deney, yargılamaya dayanan akıl tarafından yönetilir. Sadece akıl, yapıtını bozma, inşa ettiğini yıkma gücüne sahiptir. Delilik, artıkların varlığını sürdürmesine izin verirken ve akıl aracılığıyla iletişim yetisini rahatsız ederken etkisiz kalır (Belki delilik, her şeyden önce içsel iletişimin kopmasıdır). Doğal coşkunluk veya sarhoşluk saman alevi gibidir. Aklın desteği olmadan "koyu akkor"a ulaşamayız.

Aşağı yukarı tüm iç(sel) deney şu ana kadar ruhsal kurtuluş saplantısına bağlıydı. Ruhsal kurtuluş olabilir tasarının tepe noktası olup, tasarı konusunu kapsamaktadır. Ruhsal kurtuluşun bir doruk olması olgusu geçici yararın tasarılarının yadsınması demektir. Uç noktada ruhsal kurtuluş, tüm tasarılardan nefrete dönüşür (varoluşun daha sonraya ertelenmesinden): Aynı zamanda bayağı bir nedene dayanması muhtemel olan ruhsal kurtuluşun kendisine olan nefrete. Eğer korkuya kapılarak uzaktaki perspektifleri ve içten derinliği tüketirsem şunu görürüm: Ruhsal kurtuluş,

erotizm (bedenlerin Baküs'sel tüketimi) ve aralıksız var olma özlemini birbirinden ayırmak için tek yoldur. Şüphesiz bayağı bir yoldur ama erotizm...

Gurura karşı. Ayrıcalığım, derin aptallığımın beni küçültmesinden ileri gelmektedir ve şüphesiz, başkalarının arasında daha büyük bir aptallığın olduğunu fark ediyorum. Bu kalınlık derecesinde, farklılıklara takılarak gecikmek faydasızdır. Bende başkalarından fazla olan şudur: İçimdeki devasa makyaj ve artık odalarına bakmak; genelde bakışları başka yöne çevirten ürküntüye yenik düşmedim; içsel bir başarısızlık duygusuyla kaçmadım, değişikliğe ancak çok belirsizce kendimi verdim ve özellikle başarıya ulaşmadım. Gördüğüm şey insanın yoksulluğu ve temelde kendine yeterliliğinin koşulu olan kalınlığıdır.

İsa'nın taklidi: Aziz Jean de la Croix'ya göre Tanrı'da (İsa'da) güçsüzlüğün, can çekişmesinin, "lamma sabachtani"nin bilgisizlik anının örneğini oluşturmak zorundayız; tortusuna kadar içilmiş Hıristiyanlık, ruhsal kurtuluşun yokluğu ve Tanrı'nın umutsuzluğudur. Amaçlarına soluk soluğa vardığı anda gücü yok olur. İnsanın kişiliğinde Tanrı'nın can çekişmesi kaçınılmazdır, içinde baş dönmesinin düşürmek için insanı salladığı bir uçurumdur. Tanrı'nın can çekişmesinin, günahın açıklanması ile bir ilgisi yoktur. Bu can çekişme yalnız gökyüzünü değil (kalbin karanlık akkoru) ama aynı zamanda cehennemi de (çocukluk, çiçekler, Afrodit, gülme) doğrulamaz.

Birbirine zıt görüntülere rağmen, sefalet kaygısı, Hıristiyanlığın ölü kısmıdır. Tasarıya indirgenebilen korkudur: Sürekli olarak yaşayabilir bir formül, her gün daha fazla bir kalınlık, genişleyen bir ölüm durumu. Var olma ve korku, insan yığınları çapında, tasarının içinde kaybolurken, yaşam sonsuza ertelenir. Kuşkusuz anlaşılmazlık artıyor: yaşam Hıristiyanlıkta mahkûm edilmiştir ve gelişmenin temsilcileri de yaşamı yüceltmişlerdir: Hıristiyanlar yaşamı kendinden

geçmeye ve günaha indirgemişlerdir (bu olumlu bir davranıştı), gelişme günahı ve kendinden geçmeyi yadsır, gelişmeyle yaşamı karıştırır ve tasarıyı (çalışmayı) yüceltir: Gelişme dünyasında yaşam, bir kez tasarının var olmanın gerçeği olarak kabul edilmesiyle birlikte, meşru çocukluktan başka bir şey değildir (sefaletin şekillendirdiği korku otoriteye gereklidir ama tasarı düşünceye egemendir).

Tasarının özyapısının ortaya çıktığı yer. Zengin kadınların ve genel olarak sosyetiklerin aylaklığına uyarlanmış tasarının varoluş şekli. Kibar, yatışmış davranışlar ve tasarının boşluğu üstün gelirse yaşam artık aylaklığı hoşgörmez. Aynı şekilde bir pazar öğlen sonrası bulvarlarındaki yaşamı hoşgörmez. Sosyetik yaşam ve burjuvazinin pazar günleri, tüm tasarıları unutuşları ve sınırsız tüketimleriyle eski şenliğin niteliğini ortaya çıkarır.

“Hiçbir şey” bilmiyorum ve özellikle “hiçbir şey”, dikkatli annenin ateşine baktığı hasta bir çocuk gibi bu sözü sızlanarak söylüyorum (bir leğende ağzım açık olarak). Ama benim annem yok, insanın annesi yoktur, leğen yıldızlı göktür (zavallı mide bulantımda bu böyledir).

Yeni bir broşürde okuduğum birkaç satır[*6]: “... Gerçekten gözleri içinde olan bir insanın doğumunun benimsendiği günü sık sık kafamdan geçirmişimdir. Böyle bir insanın yaşamı, fosforlu kürklerden oluşmuş uzun bir tünel gibi olacaktır ve dünyanın kalan kısmıyla ortak olduğu ve ürpertici bir şekilde iletişim kuramadığımız her şeyin içine dalmak için uzanması yeterli olacaktı. Herkesin, yarın, dünyanın ve benzerlerinin ortak kararıyla böyle bir insanın doğumunun olanaklaştıracağı düşünceyle, tıpkı benim gibi sevinç gözyaşları dökmesini isterdim.” Bu satırlara temel olarak dışarıya dönük bir eğilimin ifade edildiği dört sayfa eşlik ediyor. Yukarıda öngörülen doğumun olasılığı ne yazık ki gözlerimi kuru bırakıyor, ateşim var ve artık gözyaşlarım yok.

Bu “altın çağ”, bu “olabilir koşulların en iyisi” diye adlandırılan bu faydasız kaygı ve genel insanın hastalıklı istenci ne anlama geliyor? Doğrusunu söylemek gerekirse, öldürücü bir deneyin istenci her zaman taşkınlık içinde başlar. Neye bağlanıldığını fark etmek, ödenecek bedeli tahmin etmek olanaksızdır –ama daha sonra ödemeye doymaksızın ödenir: Hiç kimse ne neyin nereye kadar yıkılacağını, ne de yeteri kadar yıkılmamış olmaktan duyacağı utancı önceden hisseder. Bunu söyledikten sonra, yaşamaya dayanılamadığını, tıkanıldığını, buna rağmen korkudan kurtulunduğunu görürsem, korkum taşkınlığın aldattığı şeyden dolayı artar.

Bir André Breton’un, tümcelerinin istenmiş terk edilmişliğinin gizlemek zorunda kaldığı yalınlığa katlanamayacağı, şiirsel aylaklık, tasarı haline getirilen şiir. Ve benim için çıkışsız korku, hırpalanmışlık, sıkıştırılmışlık ve suç ortaklığı duygusu. Buna rağmen hiçbir zaman tam değil! beni gölgelik yere götürmek olanaksızdır: İstediğim çöldür ve bitmeyen bir ölüm için gerekli yerdir (koşuldur).

Gördüğüm şudur: Şiirsel kolaylık, dağınık davranış, sözsel tasarı, gösteriş ve en kötünün içine düşüş: bayağılık, edebiyat. İnsanın yenileştirileceği söyleniyor, eskiden alışılmış düzene daha fazla sokuluyor. Kendini beğenmişlik! Çabucak söylendi (kendini beğenmişlik göründüğü gibi değildir, bir tasarının, bir varoluşun daha sonraya bırakılmasının önkoşuludur). Kendini beğenmişlikten doğan tatmine ancak tasarı olarak sahip olunur: Tatmin gerçekleştiğinde elden kaçar, hemen tasarının planına geri dönülür; bu şekilde sonsuz bir tuzaktaki hayvan gibi kaçışın içine düşülür, herhangi bir gün aptal olarak ölünür. Kendimi kapattığım korkunun (tedirginliğin, içdaralmasının) içinde yapabildiğim kadarıyla neşem, insansal kendini beğenmişliğini, kendini beğenmişliklerin devasa çölünü,

acının ve gecenin gizlendiği karanlık ufku doğrular –bu tanrısal ve ölü bir neşedir.

Ve içimdeki kendini beğenmişlik!

Kuşkusuz

“Yazdığım şey: Bir çağrıdır! en delicesi, sağırlara en uygunu. Benzerlerime bir dua sunuyorum (en azından içlerinden bazılarına): Çöl insanının bu çığlığının kendini beğenmişliği. Siz, eğer bu insanı benim gibi görürseniz, o insan olamayacak kişilersiniz. Çünkü (burada yere düşüyorum) bana acıyın! Sizin ne olduğunuzu gördüm.”

İnsan ve olabiliri –İğrenç, aptal varlık (bunu soğukta bağırarak söylemeli) olabilirini yere atmıştır. Bunun peşinden kibar fikir gelmiştir. (Hoşa giden): insan bu fikri izler ve onu yakalar. Ama bir an için, ortaya konan bu olabilir yerdedir?

İnsan onu unutur!

Kesinlikle unutur!

Oldu: Bırakır gider.

Orada veya burada ulaşılmış uç noktadan bahsederken, yazarlardan ve üstelik bir “edebiyatçı”dan (Dostoyevski) bahsetmiştim. Kolayca içine düşülebilecek karışıklıklara karşı kesinleştiriyorum. Tümce şeklini almamış insan hakkında hiçbir şey bilinemez ve diğer taraftan şiire duyulan hayranlık kelimelerin anlaşılmaz sırasından doruk noktası oluşturur. En uç başka yerdedir. Tam olarak iletişimle elde edilir (insan çokluktur, yalnızlık boşluktur, hiçliktir, yalandır). Herhangi bir anlatım bunu gösterir: En uç ayrıdır. Hiçbir zaman edebiyat değildir. Eğer şiir en ucu anlatırsa, en uç şiirden ayrıdır: Şiirsel olmayacak bir noktada, çünkü şiir onu konusu olarak alırsa, ona ulaşamaz. En ucun orada olduğu zaman, ona ulaşacak araçlar artık orada yoktur.

Rimbaud’nun bilinen en son şiiri en uç değildir. Eğer Rimbaud en uca ulaşmışsa, en ucun iletişimine ancak umutsuzluğu aracılığıyla varmıştır: Olabilir iletişimi yok etmiş ve bir daha şiir yazmamıştır.

İletişimi reddetme, daha düşmanca ama en güçlü iletişim aracıdır: Eğer bu iletişim mümkün olmuşsa, bu, Rimbaud’nun iletişimden vazgeçmesindendir. İletişime girmemek için ondan vazgeçmiştir. Aksi takdirde vazgeçmek için iletişimi kesmiş olacaktı. Hiç kimse Rimbaud’nun vazgeçmesine neden olan şeyin tiksinti mi (güçsüzlük) yoksa utangaçlık mı olduğunu bilemeyecektir. Tiksintinin sınırlarının geri çekilmiş olması mümkündür (Tanrı’nınkinin daha fazla). Her durumda, güçsüzlükten bahsetmenin çok az anlamı var: Rimbaud aşırılık istencini başka düzlemlerde korumuştur (özellikle vazgeçme düzleminde). Ulaşamamış olmaktan dolayı vazgeçmiş olması mümkündür –(aşırılık, düzensizlik veya bolluk değildir) dayanmak için çok doyumsuz, görmemek için çok açık olabilir. Ulaştıktan sonra, ama bunun bir anlamı olup olmadığından veya hatta bu aşırılığın gerçekleşip gerçekleşmediğinden kuşkuya düşerek –buna ulaşanın durumunun sürekli olmaması gibi– kuşkuya dayanamamış olabilir. Aşırılık istenci hiçbir şeyde durmuyorsa daha uzun bir araştırma faydasızdır (gerçekte ulaşamıyoruz).

Ben hiçbir şeyde önemli değildir. Bir okuyucu için ben herhangi bir varlığım: İsim, kimlik, tarih hiçbir şeyi değiştirmez. O (okuyucu) herhangi birisidir ve ben (yazar) de aynı durumdayım. O ve ben, iki kum tanesinin çöl için veya daha çok komşu dalgalar içinde kaybolan dalgaların deniz için ifade ettiği anlam gibi isimsiz için,... isimsizden çıkan isimsizleriz. Vesaire dünyasının “bilinen kişiliği”nin ait olduğu... isimsiz. Eğer kişilik dünyayı tanımıyorsa, ait olduğu... isimsiz. Onsuz bireyin vesaire dünyasına ait olacağı sınırsızca kutsanmış ölüm! Vesaire dünyasının olanaklarını

ölüme kadar tartışarak yaşayan insanların sefaleti. Dalgaların içinde dalga olan ölenin sevinci. Ölenin, çölün devinimsiz sevinci, olanaksıza düşüş, yankısız haykırış, ölümcül kazanın sessizliği.

Hıristiyan kolaylıkla yaşamı dramlaştırır. İsa'nın karşısında yaşar ve İsa varlığın tümüdür ve buna rağmen İsa "sevgili" gibi bir bireydir, "sevgili" gibi arzulanır: Ve birden işkence, can çekişme, ölüm. İsa'nın müridi işkenceye sürüklenir, İsa'nın kendisi de işkenceye sürüklenmiştir: Anlamsız bir işkenceye değil tanrısal can çekişmeye sürüklenmiştir. Sadece işkenceye ulaşma yeteneği yoktur, aynı zamanda işkenceden kaçınamaz ve bu kendisini aşan bir işkencedir, Tanrı'nın kendisinin, daha az insan olmayan ve onun gibi işkence edilebilen Tanrı'ya işkence edilmesidir.

Tanımak yeterli değildir, bu hâlâ tini ortaya koymamaktadır, tanımanın aynı zamanda kalpte gerçekleşmesi gerekir (yarı yarıya körce, yürekten devinimler). Bu artık felsefe değil, özveridir (iletişim). Özverinin saf felsefesi ile (Antik Hindistan'da) işkenceci bilgisizliğin felsefesinin tuhaf çakışması: Bilgiye aktarılan özveri, kalbin devinimi. (Başlangıçtan bugüne kadar ters-yüz etme vardır, kalpten zekâya giden eski parkur.)

En tuhafı bilgisizliğin bir yaptırını olmasıdır. Sanki dışarıdan bize "sonunda sen busun" denmiş gibidir. Bilgisizlik yolu anlamsızlıkların en boşudur. Şunu söyleyebilirdim: "Her şey yapılmıştır". Hayır. Çünkü bunu söylediğimi varsaymak aynı zamanda bir önceki andaki gibi aynı kapanmış ufku görmeme demektir. Bilgisizlik yoluyla da olsa bilgi içinde ne kadar ilerlersem, son bilgisizlik o kadar korkutucu, ezici oluyor. Aslında, kendimi bilgisizliğe bırakıyorum, bu iletişimdir ve sanki karanlıklaştırılmış, bilgisizlikle uçurumlaştırılmış dünya ile iletişimi varmış gibi Tanrı demeye cesaret ediyorum: Ve böylece bilgi yeniden var oluyor (gizemsel), ama burada duramam (yok ama gücüm

olmalı), “Tanrı eğer bilseydi”. Ve daha sonra, her zaman daha sonra. İsak’la yer değiştirmiş koç olayındaki Tanrı. Artık bu bir kurban etme değildir. Daha sonra İsak’sız, koçsuz, yalın kurban etme gelecektir. Kurban etme deliliktir, her bilgiden vazgeçmedir, boşluğa düşüştür, ve hiçbir şey, ne düşüşte ne de boşlukta açığa çıkmamıştır, çünkü boşluğun açığa çıkması yokluğun içine daha çok düşmeye yarayan bir araçtan başka bir şey değildir.

BİLGİSİZLİK AÇIĞA ÇIKARIR

Bu önerme doruktur ama, şu şekilde anlaşılmalıdır: Açığa çıkarır, o halde şu ana kadar bilginin gizlediği şeyi görüyorum, ama eğer görüyorsam, biliyorumdur. Aslında, biliyorum, ama bildiğim şeyi hâlâ bilgisizlik açığa çıkarıyor. Eğer anlamsızlık anlamsa, anlamsız olan anlam kaybolur ve yeniden anlamsız olur (olabildiğince aralıksız).

Eğer önerme (bilgisizlik açığa çıkarır) bir anlam taşıyorsa – görünürken ve aynı zamanda yok olurken– BİLGİSİZLİĞİN KENDİNDEN GEÇMEYLE BAĞINTILI OLMASI anlamına geliyor demektir. Bilgisizlik her şeyden önce KORKUDUR (TEDİRGİNLİKTİR). Korkuda kendinden geçirten çıplaklık ortaya çıkar. Ama eğer korku gizlenirse, kendinden geçmenin kendisi (çıplaklık, iletişim) gizlenir. Böylece esrime ancak esrime korkusunda, esrimenin tatmin olamayacağı, sezilen bilgi olamayacağı olgusunda var olabilir. Kuşkusuz esrime her şeyden önce sezilen bilgidir, özellikle aşırı yoklukta ve benim, yaşamımın ve yazılı yapıtımın gösterdiği yokluğun aşırı yapılanmasında sezilen bilgidir. (Şunu biliyorum, hiç kimse hiçbir zaman bilgiyi o kadar uzağa götüremedi, hiç kimse yapamadı ama benim için bu kolaydı– zorunluydu), bu durum mutlak bilgide aynı ve her şey altüst oluyor. Daha yeni, bilgi düzleminde yokluğun (bilginin beni bıraktığı yerde) ortaya çıktığını ve korkunun başladığını anladım –tamamen anladım. Ama korku yokluktan

tiksinmedir ve kendimi yokluğa adadığım yerde, gözü peklik içinde yokluğun sevildiği an geliyor: Bu durumda kendinden geçirten çıplaklıktır. Daha sonra bilgi geri dönüyor, tatmin, yeniden korku, tükeninceye kadar bunu yineliyorum. (Aynı şekilde, delice bir gülüşün içinde gülmeyi terk etmekten doğan korku, gülüşü yineliyor.)

Esrimede, kendimi bırakabilirim, bu tatmindir, mutluluktur, basitliktir. Aziz Jean de la Croix, aldatıcı görüntüyü ve hayranlığı reddeder ama tanrısal durumun içinde yatışır. Onun duyarsızlaşma yöntemini sonuna kadar uyguladım.

Özne ve nesneyi yok etmek, nesnenin özne tarafından sahiplenilmemesine yol açmak için tek yoldur, bu her şey olmak isteyen ipse'nin saçma saldırısını savuşturmak demektir.

Blanchot ile konuşma. Ona şöyle diyorum: İç(sel) deneyin, onu doğrulayan ne bir amacı, ne de bir otoritesi vardır. Eğer bir otorite, bir amaç kaygısını ortaya çıkarttırırsam, en azından bir boşluk varlığını sürdürür. Blanchot, amaç ve otoritenin yargılamaya dayanan düşüncelerin gerekleri olduğunu anımsatıyor: Son durumda deneyin aldığı şekli betimleyerek bunun otorite veya hiçbir şey olmadan nasıl mümkün olacağını sorarak fikrimde ısrar ediyorum. Bana deneyin kendisinin otorite olduğunu söylüyor. Otoritenin kefaretini ödemesinin gerektiğini de ekliyor.

Bir kez daha saf deney olarak adlandırdığım deneyin şemasını vermek istiyorum. Her şeyden önce bilginin en uç noktasına ulaşıyorum (örneğin, mutlak bilgiyi taklit ediyorum, şekli önemli değil, ama bu bilgiyi isteyen tinin sınırsız çabasını gerektirmektedir). O halde hiçbir şey bilmediğimi biliyorum. Ipse her şey olmak istedim, (bilgi aracılığıyla) ve korkunun içine düşüyorum: Bu korkunun nedeni bilgisizliğimdir, çaresiz anlam–dışı. (Burada bilgisizlik özel bilgileri yok etmiyor ama onlarda tüm anlamı yok

ediyor.) İş işten geçtikten sonra bahsettiğim korkunun ne olduğunu bilebilirim. Korku iletişim isteğini varsayar, bu kaybolmam demektir ama tam bir çözüm demek değildir: Korku, kaybolma ve iletişim korkumu gösterir. Korku bilginin kendi temasında verilmiştir: Ipse, bilgiyle her şey olmak, o halde iletişim kurmak, kaybolmak, bununla birlikte ipse olarak varlığımı sürdürmek istiyorum. Özne (ben, ipse) ve nesne (tam kavranamadığı sürece kısmen belirsiz olarak) iletişim gerçekleşmeden, iletişim için ortaya çıkarlar. Özne, nesneye sahip olmak için onu ele geçirir (bu istenç, bileşimler oyununa bağlanmış varlıkla ilgilidir, “Labirent”e bakınız), ama kaybolmaktan başka bir şey yapamaz: Ipseye kendisiyle birlikte bilginin kaybolacağını göstererek, bilme istencinin anlamsızlığı, birdenbire ortaya çıkar, tüm olabilirliklerin anlamsızlığı. Ipse bilme ve ipse olma istencinde direndiği sürece korku sürer, ama ipse kendini ve bilgiyi terk ederse ve bu terk edişte kendini bilgisizliğe bırakırsa, kendinden geçme başlar. Kendinden geçmede, varlığım yeniden bir anlam bulur ama anlam hemen ipseye başvurur, kendimden geçişim, benim (ipsenin) her şey olma istencini tatmin ederken sahip olduğum bir esrime gerçekleşir. Oraya yeniden döner dönmez iletişim, kendimi kaybediş süreci durur, kendimi kapıp koyvermeyi durdururum, orada kalırım ama yeni bir bilgiyle.

Devinim bu noktadan başlar; yeni bilgiyi özümleyebilirim (bunu yaptım). Şu kavrama geliyorum: Özne, nesnenin durgunluk anında varlığın çevrenleri olduğunu, göz dikilen nesnenin bütün olmak isteyen özne ipsenin yansıması olduğunu, nesnenin her tasarımının bu gerekli ve aptal istençten kaynaklanan görüntü olduğunu (nesnenin şey veya varlık olarak ortaya konmasının önemi yoktur) iletişimin, öznenin olduğu gibi nesnenin altından sandalyesini çektiğini kavrayarak iletişimden bahsetmenin gerekliliğini (bu, aynı yapıdaki nesne ve özne arasında, iki hücre arasında, iki insan arasında iletişimler varken, bu

iletişimin tepesinde açığa çıkan şeydir.) Dünyanın bu tasarımını özümseyebilir ve buna her şeyden önce her bilmecenin bir çözümü olarak bakabilirim. Birdenbire, bilginin ilk şekliyle aynı olan şeyi, bu üstün bilginin geceyi, ormanların kuytu yerinde çıplak bırakılan bir çocuk gibi bıraktığını fark ettim. Bu kez çok daha önemli olan, iletişimin anlamının söz konusu olmasıydı. Ama iletişimin kendisi, kaybolduğu, ulaşılamaz olduğu bir anda bana bir anlamsızlık olarak görünürse, umutsuz bir atılışla korkunun doruğuna ulaşırım, kendimi bırakırım ve yeniden iletişime kavuşurum, kendinden geçme ve sevinç.

Bu sırada, özümseme artık gerekli değildir, kendiliğinden gerçekleşmiştir: Bu, daha sonra, tükenmeden başka bir amaç ve yok olmadan başka bir durma olasılığı olmaksızın, kendinden geçmeye geri dönmek için, yeniden kaybolmuş çocuğun gecesine girdiğim, korkuya daldığım bir kendinden geçmedir.

Bu, işkenceci sevinçtir.

İç(sel) deneyin hastalıkları –Onun içinde gizemci, kendisini zevklendiren şeyi canlandırma gücüne sahiptir: yoğunluk şüpheyi boğar, yok eder ve beklenen şey görülür. Sanki yaşamın güçlü nefesine sahipmişiz gibi: Tinin her varsayımı canlanır. Kendinden geçme artık dışarıya, öteki tarafa açılan bir pencere değil bir aynadır. Bu ilk hastalıktır. İkincisi deneyin tasarı haline getirilmesidir. Hiç kimse tasarısına sahip olmadan açıklıkla deneye sahip olamaz. Daha az önemli olan bu hastalıktan sakınılamaz: Hem de tasarının sürdürülmesi gerekir. Buna karşın deney tasarının zıddıdır: Sahip olduğum tasarıyla karşılaşmasından deneye ulaşıyorum. Deney ile tasarı arasında acı ile aklın sesi arasındaki ilişki oluşuyor: Akıl, tinsel acının boşunalığını gösterir (sevgiliyi reddetmek gerektiğinde şöyle söyler: Zaman acıları yok eder). Yara oradadır, vardır, korkunçtur ve reddeder, uygunluğunu görür ama bu uygunlukta yeni bir

korkunçluk görür. Bir yaradan, daha sonra onun iyileşeceğini hissetsem bile daha az acı çekmem. Gelecekteki bir iyileşmenin güvencesinden olduğu gibi tasarıdan da yararlanılmalıdır. Tasarı, güvence gibi, acının (işkencenin) ızdırapla “beni bırakın” diye bağırarak yalnızlığı gerektirmesi şeklinde, her şeyi bilen, kuşkucu, deneyin gerçekleştiği anda yok olan ve uşak olduğunu bilen alaycı bir uşak olabilir.

Uşak, her şey beklediği gibi gerçekleşirse, kendini unutturmak zorundadır. Ama hile yapabilir. İlk hastalık, ayna, kendisine verilen önemli görevi beceremeyen kaba bir uşağın işidir.

Deneyin uşağı, yargılamalı düşüncedir. Burada uşağın asaleti, hizmetin kesinliğine dayanır.

Bilgisizlik varır, mutlak bilgi diğerlerinin arasında bir bilgiden başka bir şey değildir.

V

Gerekir: Bu inlemek midir? Artık bilmiyorum. Nereye gidiyorum? Yaralanmış bir boğazdan akan kana benzediğini hayal ettiğim, tatsız düşünceler bulutunun yönlendiği yere. Tatsız ama hiçbir şekilde acı değil. (En aşağı seviyedeki kargaşalıkta bile, neşeli, açık, cömert oluyorum. Ve zengin, çok zengin, şu kanla dolu gırtlak gibi.)

Zorluğum: Gerçekliği tam olarak kaybediş, sisle yontulmuş nesne arasındaki fark (alışkanlıkla bunun korkunç olduğunu düşünüyoruz): neşeyi ifade edersem kendimi öldürmeyi başaramam: Neşem, diğer neşelerden farklıdır. Fiyaskodan, sonuçsuz güçsüzlükten, umut yokluğundan bahsederken içimdeki doğruyu söylüyorum. Buna rağmen... Fiyasko, güçsüzlük, umutsuzluk benim gözümde ışıktır, gururdur. Buna karşılık: Ölümcül kayıtsızlık– benim için önemli olan,

sonrası olmaksızın bireylerin art arda varoluşları, uyumsuzluklar, karışıklık. Hâlâ dengeden, taşkın sevinçten, güçten bahsediyorsam, bu, bana benzemesi koşuluyla kavranacaktır (çoktan). Daha az anlaşılmaz olmak için: Saatlerimle çile çekiyorum, sonuna kendimi alıştırıyorum ama hakkım olmadan (bunu yapmaya yeterli otoritem olmadan). Eğer otoriteye sahip olsaydım, içimdeki her şey uşaklık olurdu, “suçlu” olduğumu itiraf ederdim. Hiç de öyle değil: Acı değilim. Burada kaçınılmaz olarak egemen olan, umut kırıcı bir tutarsızlık açığa çıkıyor.

Uyum kaygısı büyük bir uşaklıktır. Bundan ancak reddetme ile kurtulabiliriz: yanlış pencereden kaçarak kurtulabilme isteğiyle ağırlaşmış bir yalana başvuruyoruz: En azından yanlış olan böyle itiraf ediyor!

Uyum, “tasarı”yı gerçekleştirme aracıdır. Uyum (ölçü) tasarıyı iyiye götürür: Tutku, çocuksu istek beklenilmesini önler. Uyum tasarı içindeki insanın işidir, dinginliği bulmuş, isteğin aceleciliğinden kurtulmuştur.

Güzel sanatların uyumu, tasarıyı başka bir anlamda gerçekleştirir. Güzel sanatlarda insan, tasarıya içkin uyumlu var olma şeklini “gerçek” haline getirir. Sanat, tasarı insanının imgesine göre, bu imgeyi her türlü şekliyle araştırarak yaratır. Bununla birlikte sanat uyum olmaktan çok, uyumdan uyumsuzluğa (tarihinde ve her yapıtta) geçiştir (veya geriye dönüştür).

Uyum, tasarı gibi, zamanı kendi dışına atar; ilkesi, onun aracılığıyla her olasılığın ölümsüzleştiği yinelemedir. İdeal olan, uyumu sabitleştiren ve özünün zamanı yok etme olduğu güdülerin süresini güvence altına alan mimarlık veya heykeltraşlık sanatlarıdır. Yinelemeyi ve yenilenen bir temayla zamanın dingin yaratımını, sanat, tasarıya borçludur.

Sanatta istek geri gelir ama, bu her şeyden önce zamanın yok edilme isteğidir (isteğin yok edilmesi isteği) buna karşın, tasarıda, sadece isteğin reddedilişi vardır. Tasarı kesinlikle esirin işidir, bu iş çalışmadır, meyvesinden yararlanmayan kişinin çalışmasıdır. Sanatta insan egemenliğine geri döner (isteğin süresinin sonuna) ve öncelikle sanat isteğin yokedilmesi isteği ise, isteği yeniden alevlendirme isteği olan amaçlarına zorlukla varmıştır.

Birbiri ardına ben olan kişiliklerden bahsetmiyorum. Yarar sağlamazlar veya onları susturmak zorundayım. Bu kişilikleri söz konusu etme zorunda olmadan bir iç(sel) deneyi canlandırmak niyetindeyim. Bu kişiler ilke olarak yansızdırlar ve biraz komiktirler (bana göre). Bahsettiğim iç(sel) deneyle ilişkileri açısından şunun dışında anlamları yoktur: Bu kişilikler uyumsuzluğumu tamamlarlar:

Artık istemiyorum, inliyorum,

Hücremde artık acı çekmiyorum.

Şunu söylüyorum

acı içinde:

Beni boğan kelimeler

beni bırakın

beni salıverin

başka bir şeyin

susuzluğunu hissediyorum.

Ölümü istiyorum

kabul etmemektir

kelimelerin bu egemenliğini,

öyle korkusuzca zincire vurul ki

korku arzulansın;

hiçbir şeydir

ben olan benlik,

aksi halde olanın korkakça kabulü.

Bu araç dünyasından

nefret ediyorum,

bir çatlak,

kendi çatlağımı arıyorum

paramparça olmak için.

Yağmuru,

yıldırımı,

çamuru,

geniş su birikintisini,

dünyanın dibini seviyorum,

ama kendimi değil.

Dünyanın dibinde,

oh mezarım,

beni benden kurtar,

artık var olmak istemiyorum.

Aşağı yukarı her defasında, bir kitap yazmaya kalktığımda, yorgunluk bitimden önce beni sarıyor. Yavaş yavaş oluşturduğum tasarıya yabancılaşıyorum. Uyuşuk bir yavaşlıkla bir saatten diğerine değiştiğimden, bir önceki gün

beni tutuşturan şeyi unutuyorum. Ben kendimden kaçıyorum ve kitabım benden kaçıyor; hemen hemen tam olarak unutulan bir isim gibi oluyor: Onu arama tembelliğim var ama unutmanın karanlık hissi beni dehşete düşürüyor.

Ve eğer kitap bana benzerse? Sonradan gelen baştakinden kaçarsa; baştakini bilmez veya ona kayıtsız kalırsa? Tuhaf sözler! Olanaksızı ele geçirmek için tuhaf yöntem! Yadsıma, unutma, şekilsiz varoluş, kuşkulu silahlar.... parçalanamaz bir enerji gibi kullanılan tembelliğin kendisi.

Alacakaranlıkta, birdenbire, sokakta yürürken, 1920 yılında iki veya üç gün bulunduğum Wight Adası'ndaki Fransız Manastırı Quarr Abbey'i anımsadım. Burayı deniz kenarında, ayın yumuşaklığı altında, çamlarla çevrili bir ev gibi anımsadım; büroların ortaçağa özgü güzelliğine bağlı ayın ışığı –bendeki manastır yaşamının düşmanca yapısı tamamen silinmişti– bu yerde sadece dünyanın kalan kısmından ayrılmışlığımı hissettim; kendimi manastırın duvarları arasında, çalkantıdan uzak, bir an için bir keşiş olarak parçalanmış, dağılmış yaşamdan kurtulmuş biri gibi hayal ettim: Sokakta bile, karanlığın etkisiyle, içinde oluk oluk kan akan kalbim yandı, aniden kendimden geçtim. Aynı zamanda, mantığa, sonuç düşüncesine kayıtsızlığımı da arttırarak.

Hayaletsel bir gri renkteki duvarların arasındaki gök, yarı karanlık, belirli saatte uzayın nemli belirsizliği: O halde tanrısallığın anlamsız, sağır ve sarhoşluğa kadar aydınlatan bir varlığı var. Bedenin hızlı yürüyüşünü durdurmadı ama esrime hafifçe kasları burmakta. Bu kez hiçbir belirsizlik yok ama gerçeğe bir kayıtsızlık var. Ve hiçbir şey bilmek istemeden tanrısallık diye yazıyorum. Diğer saatlerde bilgisizliğim, üzerinde asıldığım bir uçurumdu.

Bugün lanet okumak zorunda kaldığım şey: İstekli bilgisizlik, onun aracılığıyla esrimeyi aradığım yöntemsel

bilgisizlik. Aslında bilgisizliğin kalbinin kendinden geçmeye götürdüğünden değil. Ama olanaksızın acı deneyini yapıyorum. Her derin yaşam olanaksızla ağırlaşmıştır. Eğilim, tasarı yok ederler. Bununla birlikte hiçbir şey bilmediğimi biliyorum ve benim sırrım da şu: “Bilgisizlik esrimeye ulaşır”. Varlık bir bilginin üzerine kurulmasıyla başlamıştır. Kendime şöyle diyerek bu bilgiyi atmak istedim: Bu bilgi yanlıştır, hiçbir şey, mutlak olarak hiçbir şey bilmiyorum. Ama şunu biliyordum: “Bilgisizlik esrimeye ulaşır” artık korkum kalmamıştı. Bir yere kapanmış olarak yaşadım (sefalet içinde). Bu gecenin başında, içimdeki manastırın uyumunun kesin imgesi bana esrimeyi iletiyordu: Kuşkusuz bu şekilde kendimi bıraktığım aptallık aracılığıyla. Onurlu bir şekilde kendimi içinde tutmam gereken uyumsuzlukta yaşanamazlık, olanaksızlık! yapmamın gerekli olması nedeniyle sadece uyum, uyumsuzluk olanağını temsil ediyor: Gerekli onursuzluk ama sadece onurluluk kaygısıyla onursuz olunabilir.

Ve esrime çıkıştır! uyum! belki ama yürek parçalayıcı. Çıkış? Onu aramam yeterlidir: Yeniden cansız, berbat bir şekilde düşerim: Tasarı dışı çıkış, çıkış istencinin dışında! Çünkü tasarı, kaçmak istediğim bir hücredir (tasarı, dağınık varoluş): Tasarıdan kaçma tasarısını oluşturdum! Ve içimdeki söylemi parçalamanın yeterli olduğunu biliyorum, o zamandan beri esrime, beni söylemden uzaklaştıran esrime, onu bir çıkış gibi ve çıkış yokluğu olarak veren yargılamalı düşüncenin ele verdiği esrime buradadır. İçimdeki güçsüzlük (anımsıyorum) içsel, korkulu ve uzun çığlıkla haykırıyor: Tanımış olmak, artık tanımamaktır.

Söylemin, kudurganlığında da anlamsız olmasına yol açan şey, ama (inliyorum) yeterince değil (bende yeterince değil).

Yeterince değil! yeterince korku, ızdırap yok... ben yabanıl, mutlu bir gülüşün hiçbir zaman taşımaktan vazgeçmediği neşe çocuğu bunu söylüyorum. (Bazen beni gevşetiyordu:

Sonsuz, uzaktaki hafifliği, ahlaksal çöküntüde suça yönelme olarak varlığını sürdürüyor, gözyaşları ve eskiden kafamı duvarlara vurmama kadar.) Ama!... kaynayan suda parmağını tutmak.... ve bağırıyorum “yeterince değil”!

Unutuyorum –bir kez daha: Acı, gülüş, parmak. Unutuşta, esrimede, kendime, bu kitaba kayıtsızlıkta sonsuz aşma: Hiçbir zaman söylemin ulaşamadığını görüyorum. Ben, çok açık gedik vererek, anlaşılmaz göğe açılıyorum ve içimdeki her şey hızlanıyor, nihai bir uyuşmazlıkta uyuşuyor, her olasılığın bozulması, şiddetli öpücük, insan kaçırma, olabilirliğin tüm yokluğunda, ölü ve donuk gecede kayboluş, bununla birlikte daha az tanınmaz olan kalbin dibi gibi kör edici ışık.

Ve özellikle daha fazla nesne. Esrime aşk değildir: Aşk, ona nesnenin gerekli olduğu bir sahip olmadır ve aynı zamanda özne tarafından sahip olunan nesne özneye sahiptir. Artık özne=nesne değildir ama ikisi arasında “çok açık gedik” vardır ve gedikte özne, nesne erimiştir, geçiş, iletişim vardır ama bu birinden ötekine değildir: Biri ve diğeri ayrık varlık olma niteliklerini kaybetmişlerdir. Öznenin soruları, bilme isteği yok edilmiştir: Özne artık burada değildir, sorgulamasının ne anlamı, ne de onu içine alan bir ilkesi vardır. Aynı şekilde hiçbir yanıt olabilirliğini sürdüremez. Yanıt, ayrık bir nesnenin artık olmadığı bir zamanda “işte nesne” olmalıdır.

Özne, esrimesinin dışında bir dramdaki çocuğun rolünü sürdürür: Varlığı yüzeysel ve belirsiz olarak bile hissetmekten yoksun-yoğun olarak yok olan bir varlık: Özne kuliste, oyuncaklar gibi meşgul olarak varlığını sürdürür. Esrime, yeni olarak onu ele geçirmediği sürece onun için bir anlamı yoktur: Ama esrime sürer ve özne sıkılır: esrimenin kuşkusuz artık bir anlamı yoktur. Ve esrime içindeki varlıkta diretme isteği olmadığı için (bu istek ayrık varlıkların işidir) dayanıklılığı yoktur ve kaybolur. İnsana ne kadar yabancı bir

durum, esrime, ona dayanan entelektüel kurma gibi, neden olduğu kaygıdan habersiz insanın içinde büyür (yok olmaya bırakır) : Esrime, kaygı için, anlamsızlıktır; bilgi açlığı için, bilgisizliktir.

Özne –kendinden bezginlik, en uç noktaya kadar gitme gerekliliği– esrimeyi arar, bu doğrudur; hiçbir zaman esrime istenci olmamıştır. Esrimeyi arayan özne ile esrimenin kendisi arasında ortadan kaldırılamaz bir uyumsuzluk olmuştur. Bununla birlikte özne esrimeyi bilir ve onu önceden hisseder: Kendinden gelen istekli bir yönelim gibi, dışarıdan gelen bir etkinin hissi gibi değil. İçgüdüsü, çıkmaza girmenin tatsızlığıyla dağılmış olarak esrimenin önünde gidebilirim. Gerekli niteliklerin bende olamaması olgusu nedeniyle esrimeye dış araçlarla daha iyi ulaşırım. Daha önce esrimeyi tanıdığım yer, fiziksel duyumların büyülenmiş belleği, doğru anısını koruduğum basit ortam, betimlenebilen tinin deviniminin istemli yinelenmesinden daha büyük bir esin verici gücü vardır.

Bu kitabı yazma kaygısını içimde bir yük gibi sürüklüyorum. Gerçekte eyleme geçtim. Mutlak olarak hiçbir şey gerekli dinleyicilerden (veya okuyuculardan) edindiğim fikre yanıt vermese bile yalnız başına fikir, içimde etkili olacaktır. O fikirle öyle bir birleşiyorum ki bir organımı koparmak daha kolay olacaktır.

Üçüncü kişi, arkadaş, beni harekete geçiren okuyucu, bunlar söylemdir. Veya hâlâ: Okuyucu söylemdir, içimde konuşan, canlı söylemi yerinde tutan odur. Ve kuşkusuz, söylem tasarıdır, ama bundan fazlası şu anki direnmesi olmadan hiçbir şey yapamayacağım, beni seven ve beni unutan (öldüren) okuyucudur. Şiddet –mutsuzluk– anlarında kendini unuttuğu gibi onu unutamadığımdan değil ama içimde onun azabını istediğim gibi benim azabımı isteyen, azabımı, korkumu paylaşan bu karanlık kişiyle olan bağlılığı içinde tasarının eylemine dayanırım.

Blanchot bana soruyordu: Neden sanki son insanmışım gibi iç(sel) deneyimi yürütüyorum? Bir anlamda... Bununla birlikte kendimi yığınların bir yansıması ve korkularının bir toplamı olarak görüyorum. Diğer taraftan, eğer son insan olsaydım, korku, hayal edilebilen en büyük deliliğe ulaşırdı! –hiçbir şekilde kaçamazdım, sonsuz yok ediş karşısında kendimin içine atılmış olarak varlığımı sürdürürdüm veya hâlâ: boş, kayıtsız. Ama iç(sel) deney bir fetihtir, başkası için de bu böyledir! Deneyin içinde özne yolunu şaşırır, nesnenin içinde kaybolur, nesne de erir. Eğer yapısı değişime izin vermiyorsa nesne bu noktada erimez: Özne deneyde her şeye rağmen varlığını sürdürür: Dramda bir çocuk, burnunun üstünde bir sinek olmadığı sürece başkasının bilincindedir (daha önce bunu gözardı etmiştim). Sinek, çocuk olarak, artık tam özne değildir. (Gülünçtür, kendisi açısından da gülünçtür): Başkasının bilincini oluştururken ve antik koro, tanık, dramı halka açıklayan gibi, insansal iletişimde kaybolur ve kendinin dışına atılan özne olarak olası varlıkların belirsiz kalabalığında yok olur –Ama eğer bu kalabalık yok olursa, eğer olabilirlik ölmüşse, eğer ben sorsam? Kendimin dışına çıkmayı reddetmek ve bir mezarın dibinde olmak gibi kendi benliğimin içine kapanmak zorunda mıyım? Daha bugünden var olmama ve son insan insan olmayı umamamak fikrine sızlanmalı mıyım; bugünden, canavar, beni ezen bahtsızlığa ağlamak –çünkü bu mümkündür, bunu hayal etmek istiyorum, korosuz son kişi, içinde olacağı alacakaranlıkta kendi kendine ölecektir, açılan mezarın iç duvarlarını (dibini bile) hissedecektir. Hâlâ tasarlayabilirim... (Bunu sadece başkası için yapıyorum): Hâlâ canlı olarak onun mezarına gömülebilirim –son insanın, felaket için bu varlığın içindeki varlığı kışkırtarak. Gülüş, düş ve uykuda, çatılar moloz yağmurunda yıkılırlar.... bu noktada hiçbir şey bilmemek (uykudan, esrimeden): Böylece beni boğazlamak, çözümsüz bilmece, uyumayı kabul etmek, kutsanmış, yıldızlı evren, mezarım, sağır, anlaşılmaz ve

ölümden daha ileride dehşet verici yıldızların süslenmiş gururu (anlamsızlık: Kızarmış kuzunun sarmısak zevki).

III. BÖLÜM

İŞKENCENİN ÖNCELLERİ (VEYA KOMEDİ)

... yukarıda yaşlı Nobodaddy
öksürmeye, geğirmeye ve yellenmeye başladı.
Sonra göğü titreten büyük andı söyledi
ve büyük haykırışlarla William Blake'i çağırdı.
Blake Lambeth'de kavakların altında
karnının acısını dindirmekteydi.
Sandalyesinin üstünden atladı
ve kendi çevresinde üç kez üç dönüş yaptı.
Bu görünümde ay kıpkırmızı bir kırmızıyla kızardı
yıldızlar dünyaya kupalarını attılar ve kaçtılar.

William Blake

Şimdi "iç deney"imin öncellerinin anlatısını oluşturacağım (ki "İşkence" bu anlatının sonucudur). Bu amaçla yavaş yavaş yazdığım şeyi, en azından bu yazıdan kalanı yeniden ele alıyorum (çoğu zaman karanlık, yapmacıklı ve çok fazla doldurulmuş şekilde yazdım: Biçimi değiştirdim, kısalttım ve bazen açıklama yaptım ama bu özde hiçbir şeyi değiştirmiyor).

Anlatıyı, beni insanla karışmış olarak bırakan olguyla sınırlıyorum. Bunu, bu yalanı ortaya çıkaracak ve kişiliğimden bir "yanlışlık" oluşturacak şeyi atarak yapıyorum; –deneye başlamak için, iç deneyin onu yürüten kişiden, en yüksek yere yerleşmesini istediğini açık açık tasarlıyorum. (Hıristiyanlar bu olguyu bilmektedirler, yeterliliklerinin bedelini ödemek sorumluluğunu taşıdıklarını hissetmektedirler, iç deneyim onları alçakgönüllülüğe

sürüklemektedir: Bununla birlikte, gözden düşme anında, en üzüntülü aziz kendini seçilmiş olarak görür.)

Her insanın, içinde tüneyerek yaşadığı yüksek yer hakkında bilgisi yoktur. Bilmez veya bilmez görünür (bilgisizliğin veya aldatmacanın payını belirlemek zordur). Dürüst saygısızlık olayları çok azdır (Ecce Homo-Blake'den alınan bölüm).

(Yirmi yıl geriye dönüyorum: Önceleri gülmüştüm, yaşamım uzun bir Hıristiyan dindarlığının çıkışında, körpe ve kötü bir inançla gülüşün içinde erimişti. Daha, yukarıda, gülüşten yola çıkarak esrime noktasını belirlemiştim ama daha ilk günden beri şundan kuşku duymuyordum: Gülüş vahiydi, şeylerin özünü açıyordu. Bu gülüşün çıktığı ortamı belirteceğim: 1920 yılında Londra'daydım. Kendimi bir masada, Bergson'la karşı karşıya bulmuştum; yapıtlarından hiçbirini okumamıştım (diğer filozoflardan da hiçbir şey okumamıştım): Bu karşılaşmanın neden olduğu merakla British Museum'a giderek Bergson'un "Gülüş" adlı eserini istedim (kitaplarının içinde en kısası): Yapıt beni öfkelendirdi, kuram bana yetersiz geldi (bu noktada kişi beni düş kırıklığına uğrattı: Bu küçük sakınımlı insan, filozof!) ama sorun, gülüşün saklı kalmış anlamı, bundan böyle benim gözümde anahtar sorun olmuştur (kendimi gülüşe kaptırdığım anda yaşadığım mutlu, içten gülüşe bağlı olan sorun). Uzun süre sadece kaotik bir coşku hissettim. Uzun yıllar sonra kaosun, –değişken olmanın düzensizliğinin sadık imgesi olarak– derece derece soluk kesici hale gelmesini istedim. Aşırı gülmekten dolayı parçalanmış ve erimiştim. Böylece kendimi çöküntü içinde buldum: Anlamdan ve istençlerden yoksun çürük bir canavar olan ben, beni korkutmuştu.

KİŞİLİĞİMİ EN TEPEYE GÖTÜRMEK İSTİYORUM

Eğer kasiyer hesapları tahrif ederse, yönetici belki de namussuz işçiyi bozmak üzere bir mobilyanın arkasına gizlenmiştir. Hesapları yazmak, tahrif etmek? Bu konular hakkında bir şey biliyorum ama bir yöneticim olabilir ve olayın üstüne gelirse utançtan başka çıkışım yoktur. Beni suçlayan en kafalı insana gülerim: Korktuğum kendimdir.

Niçin “ben kaybolmuş bir insanım” veya “hiçbir şey aramıyorum” diye düşünmek? Şunu kabul etmek yeterli mi: “Bu rolü oynamadan ölemem ve susmam için ölmemek gerekir”. Ve çok başka bir mazeret! sessizliğin hapsolmuşunun kokusu –veya: Sessizlik gerçekdışı davranış ve hepsinin en “edebi”si. O kadar çok kaçamak: Bir paçavradan daha iyi olmaya yarayacak hiçbir aracı tanımamak için düşünüyor ve yazıyorum.

Artık hiçbir şeyin duyulmamasını istiyorum ama konuşuluyor, bağırılıyor: Niçin kendi sesimi de duymaktan korkuyorum? Ve korkudan bahsetmiyorum, terörden, dehşetten bahsediyorum. Beni sustursunlar (eğer cesaret edilirse)! bir yaranınki gibi dudaklarım dikilsin!

Ne büyüklük, ne de zekâ olmaksızın gerçekten çıplak olarak (bir fahişenin çıplak olması gibi) canlı canlı –bir mezara bile değil– sıradan bir çukura indiğimi biliyorum. Şunu söylemeye cesaret edecek miyim? “Teslim olmayacağım, hiçbir şekilde kimseye güvence vermeyeceğim ve beni bir ölü gibi gömmelerine izin vermeyeceğim”? Eğer bir kişinin acıması varsa ve bu işten beni uzaklaştırmak isteseydi aksine bunu kabul ederdim: Eğilimleri için sadece zayıf bir tiksinti duyardım. En iyisi hiçbir şey yapılamayacağını görmeme izin verilmesi (sadece belki istemeden beni ezmek) sessizliğime dönmemin beklenmesi.

Gülünç olan nedir? Kötü bir gülünç? Mutlak? Gülünç, öz nitelik olarak kendinin reddedilişidir. Ama gülünç olan şey

onu kaldırabilecek bir kalbe sahip olmadığım şeydir. Olaylar şöyledir: Gülünç olan tam olarak gülünç değildir, tam olsaydı ona dayanılabilirdi; böylece gülüncün unsurlarının incelemesi (gülünç, gülünç çıkabilmek için kolay bir araç olurdu) bir kez formüle edildiğinde faydasız kalmaktadır. Gülünç diğer insanlardır –sayısızdırlar: Ortada: Ben kaçınılmaz olarak denizin içindeki bir dalga gibi.

Tinin kaçınamadığı uygunsuz sevinç zekâyı karartır. Kimi kez bu sevinç, aşırı bir korkunçluğun karşısında oluşan kişisel bir olabilirliğin yanılsamasını –kendi gözleri için– düzeltmek amacıyla kullanır; kimi kez, tam da karanlığa geçerken şeylerin düzenlendiği hayal edilir.

Zekâ adına, onun sonunda hiçbir şeyi formüle etmediğini; sadece konuşanı değil aynı zamanda düşüneni de bıraktığını söyleyerek işin şaka tarafını oluşturuyorum.

Bir parça yenilik bulmaya dayanan yöntem, önceki sonuçlardan kurtulmak için çalkantıya sunulmuştur ama hiçbir şey bundan daha aptalca değildir.

Gülünç bir düşünceyi beğenirsem, onu bertaraf ederim. Ve şundan bundan, eğer her düşünce gülünçse ve düşünmek gülünçse...

Eğer “bir insan diğerinin aynasıdır” dersem, düşüncemi anlatmış olurum ama “göğün mavisi aldatıcıdır” dersem düşüncemi anlatmış olmam. Eğer “göğün mavisi aldatıcıdır” sözünü, düşüncesini ifade eden birinin tonuyla söylersem gülünç olurum. Düşüncemi anlatmak için kişisel bir fikir gereklidir. Bu şekilde kendimi ele vermiş olurum: Fikir çok az önemlidir, kişiliğimi en yüksek yere götürmek istiyorum. Zaten hiçbir şekilde bundan kaçınamazdım. Eğer kendimi başkalarına eşitlemek istiyor olsaydım, kendim için, gülünç insanların uyandırdığı küçümsemeye sahip olurdum. Genel olarak çıkışsız bu gerçeklere korku içinde sırtımızı döneriz: Her kaçamak iyidir (felsefik, faydacı, mesihsel). Belki yani bir

çıkış buldum. Bir yöntem, dişleri gıcırdatmaya, büyük acıların ve karabasanların yemi haline gelmeye dayanmaktadır. Hatta bu yapmacıklık bazen, bir tepe noktaya tırmanmakla meşgulken apaçık bir suçla yakalanmaktan daha iyidir.

Bu yargılar bizi sessizliğe götürmelidir ama ben yazıyorum. Bu hiçbir şekilde çelişkili bir durum değildir. Sessizliğin kendisi bir tepe noktasıdır ve daha çok azizlerin azizidir. Tam bir sessizlikte oluşan küçümsemeyi artık doğrulamak için gerekli özen yoktur (sıradan bir tepeye çıkarken yapıldığı gibi). Bunu şimdi biliyorum: Susmak için araçlarım yok (böyle bir yükseklikte tünemem ve eğlence şansı olmaksızın dikkat çekici bir gülünce teslim olmam gerekirdi). Bundan utanç duyuyorum ve hangi noktada utancımın anlamsız olduğunu söylemeli.

(Mutlu bir devinimle, zorlamasız kendimi kendime terk ettiğim zaman geldi. Sınırsız gururum dışarıdan geç ve sefil onaylamalar aldı. Hastalıklı karşı çıkmanın olabilirliklerini açgözlülükle sömürmekten vazgeçtim. Karışıklığım daha az mutlu, daha çok becerikli olarak geri geldi. Eğer “tepe nokta” hakkında söylediklerimi hatırlasaydım, orada gururumun en hastalıklı yönünü görürdüm (ama gerçek bir reddi göremezdim). Yazarken okunma ve beğenilme isteğim vardı: Bu anı, tüm yaşamım boyunca aynı komedi izi olarak var oldu. Bu istek zaten zamanın edebi modasına bağlanıyordu –oldukça uzaktan ama bağlanıyordu (“Edebiyat”ın anketinde bir gün sorulan soru: “Niçin yazıyorsunuz”). Yanıtım birkaç yıl sonraya aitti, yayımlanmadı ve saçmaydı. Bununla birlikte yanıtım bana, anketin düşünce yapısıyla aynı yapıda görünmüştü: Yaşamı dışarıdan değerlendirme tarafında yer alma. Böyle bir düşünce yapısından çıkışın yolunu zor görebiliyordum. Ama zorunlu, açık ve aynı zamanda derin değerler bulmuş olmaktan artık kuşku duymuyordum. Bu değerler o kadar

açık ve derinlerdi ki kendini veya diğerlerini aldatmaya yönelik yanıtları kolaylıkla bertaraf edeceklerdi.

Bundan sonrakilerde –1933'te yazılanlarda– sadece esrimeyi sezinledim. Kesinliksiz bir yoldu ve olsa olsa bir saplantıydı.

Şu birkaç sayfa birbirine bağlanıyor:

–"Léonore" uvertürünün yalınlıklarından dolayı bana parçalayıcı gelen ilk tümceleri: Söylemek gerekirse, hiçbir zaman konsere gitmiyorum ve Beethoven'ı dinlemek için de hiç gitmedim; dolambaçsız şekilde anlatamadığım ve varlığın özünün askıya alınmış yapısını çağrıştırırken izlemeye gayret ettiğim tanrısal bir sarhoşluk duygusu beni sardı;

–Pek zalimce olmayan bir ayrılmaya: Hastaydım, yatağa düşmüştüm– güzel bir öğlen sonrası güneşini anımsıyorum –aniden– bir gidişin neden olduğu acımla, bir esrimenin, bir kendinden geçişin özdeşliğini farkettim.)

ÖLÜM BİR ANLAMDA ALDATMACADIR

1

Buyuruyorum –çevremde boşluk, gerçek dünyanın karanlığı yayılıyor– varım, korkunun içinde körlüğü sürdürüyorum: Diğerlerinin her biri benden tamamen ayrı, onun hissettiği şeyle ilgili hiçbir şey hissetmiyorum. Dünyaya gelişimi ele alırsam –doğuma, sonra bir erkek ve bir kadının birleşmesine ve hatta birleşme anına bağlı– tek bir şans şu anda olduğum benin olabilirliğini belirledi: En sonunda, o olmadan benim için hiçbir şeyin olamayacağı bir varlığın saçma olasısızlığı. Benim doğumuma yol açan süreçte en ufak bir farklılık: Açgözlüce ben olmak isteyen benin yerine, ölmüşüm gibi benimle ilgi sadece yokluk olacaktı.

İçinden geldiğim bu sonsuz olasısızlık bir boşluk olarak benim altımdadır: Bu boşluğun üstündeki varlığım, kırılgan bir gücün işi gibidir, sanki bu boşluk ona karşı beni koyduğum bir meydan okuma gibidir, yani ben olan değiştirilemez bir varlığın acılı, sonsuz olasısızlığı.

İçinde kaybolduğum kendini bırakışta, diğerleri ile olan benzerliğimin görgül bilgisi önemsizdir çünkü benin özü, hiçbir zaman hiçbir şeyin onun yerine geçemeyeceği gerçeğine dayanır: Temel olasısızlığımın duygusu beni, dünyanın içinde, dünyaya yabancı ve mutlak olarak yabancı bir konuma iter.

Benin tarihsel kökeni (bu ben tarafından bilgi nesnesi olan bütünün bir parçası olarak bakılan) veya var olmanın biçimlerinin açıklamalı incelemesi, sadece anlamsız aldatmacalardır. Yok edilemeyen bir gereksinmenin karşısında tüm açıklamaların sefaleti. Bir ölüm hücresinde bile, korkumun kalan diğer tüme karşı oluşturduğu bu ben, kendinden önce geleni ve kendisini çevreleyeni, gücüne boyun eğmiş bir boşluk gibi görecektir (bu biçimdeki bir görüş bir hükümlünün üzüntüsünü boğucu hale getirir: bu duruma kayıtsız olmakla birlikte acı çekmek zorundadır çünkü bu üzüntüyü bırakamaz).

Bu koşullarda, neden, ne kadar akıllı olurlarsa olsunlar diğer görüş açılarından kaygı duyayım? Bu görüş açılarında, benin deneyi, olasısızlığı, saçma gerekliliği azalmaz.

2

Öyle görülüyor ki, birbirine zıt iki görüş açısından birini seçmeliyim. Ama bu seçim gerekliliği temel sorunun durumuna bağlı olarak ortaya çıkıyor: Ne vardır? Aldatmacalı biçimlerden derin varlığı çıkaran nedir? Çoğu zaman yanıt ne vardır sorusuna değil, buyurulan nedir sorusuna (ahlaksal değer nedir?) verilmektedir. Diğer

durumlarda, eğer madde derin varlık gibi verilmişse yanıt kaçamaklıdır (anlaşılmaz kaçamak, sorunun yok edilmesi değildir).

Soruna sırtımı dönerek karışıklıktan kaçınıyorum. Beni bir değer olarak tanımladım ama onu gerçek varoluşla karıştırmayı reddettim.

Dürüst her araştırmanın içinde (basit), benzerinden tamamen ayrı bu ben yokluk gibi kabul edilerek atılmıştır (pratikte bilinmez olarak). Ama tam bir yokluk (yanılsama olarak –böyle olduğu sürece) olarak benim gereksinmeme yanıt veriyor. Özdeksel varlığın sorusu ortaya konulduğunda, içinde dağılan şey (boş hatta utandırıcı görünen şey) tam olarak olmak istediği şeydir: Ona gereken, boş dehşetin sınırında olasısız ve dünya ile (açıklanan, bilinen dünya olasısızın zıddıdır: Ne yapılırsa yapılsın vazgeçilemeyen bir temeldir) gerçek bir ilişkisi olmayan bir gururdur.

Kendimden edindiğim bilinç, sallantıdaki dünyadan kaçıyorsa, mantıksal uyumla ilgili tüm umudumdan vazgeçiyorum ve kendimi olasısızlığa adıyorum –önce kendiminkine ve en sonunda her şeyin olasısızlığına (mumunu kendisi için alan, onu üfleyen ve korkudan bağıran, sonunda kendini gece olarak gören, sarhoş ve sendeleyen insanı oynamak) –beni iç daralmasının içinde gözyaşlarına boğulmuş biçimde kavrayabilirim (hatta alabildiğine baş dönmesini uzatabilirim ve kendimi artık sadece, tek, değiştirilemeyen, ölen, her konuda bana benzeyen bir diğerinin –bir kadının isteğinde bulabilirim), ama sadece ölüm yaklaşırken, söz konusu olanı eksiksiz bileceğim.

Kaçışsız bir şekilde ölürken, yapımı oluşturan ve içinde “var olanı” aşkınlaştırdığım büyük acıyı göreceğim. Yaşadığım sürece, bir gidiş-gelişle, bir uzlaşmayla yetiniyorum. Ne söylersem söyleyeyim, kendimin türün bir ferdi olduğunu

biliyorum. Ve kabaca genel bir gerçekle uyum içinde kalıyorum; zorunlu olarak var olana, hiçbir şeyin yok edemediği şeye katılıyorum. Ölmekte=olan=ben bu uyumu terkediyor: Gerçekten o kendisini çevreleyeni bir boşluk ve kendini boşluğa karşı bir meydan okuma olarak görüyor; yaşamakta=olan=ben kendini her şeyin biteceği zamandaki (çok ileride) baş dönmesini hissetmekle sınırlıyor.

Ve hâlâ şu doğrudur: Ölmekte=olan=ben, ölümün kolları arasında "ahlaksal egemenlik" durumuna gelmediyse, nesnelerle arasında, yıkılmış haldeki bir tür uyumu sürdürüyordur (bu yıkıntıda aptallık, körlük oluşur). Kuşkusuz dünyaya meydan okumaktadır ama gevşekçe, gerçek meydan okuyuşunu gizler, daha önceden var olan kendisinde en uca kadar gizlenir. Aldatma, güç, egemenlik ölmekte=olan=bene gereklidir: Ölmek için bir tanrı olmak gerekir.

Ölüm sıradan bir anlamda kaçınılmazdır ama bir anlamda derindir, ulaşılamaz. Hayvan insanı hayvanlığın içine atarken ölümü bilmez. Aklı canlandıran ideal ölüme yabancı kalır: Bir tanrının hayvansallığı, yapısının özüdür; bu hayvansallık aynı zamanda kirli (kötü kokan) ve kutsaldır.

Tiksinti ve ateşli aldatma ölümde birleşirler ve şiddetlenirler: Artık sıradan bir silinme söz konusu değildir, söz konusu olan son açgözlülüğün ve aşırı dehşetin karşılaştığı noktadır. Çok sayıda oyunu ve korkunç düşü yöneten tutku, artık hiçbir şey olmama isteği kadar, ben olmanın çılgın isteğidir.

Ölümün halesinde ve sadece orada, ben egemenliğini gerçekleştirir; orada umutsuz bir gereksinmenin arılığı ortaya çıkar; orada ölmekte=olan=benin umudu gerçekleşir (içinde düşün sınırının genişlediği ateşten yanan, baş döndürücü umut).

Aynı zamanda, boş bir görüntü olarak değil ama unutuluşa atılan dünyaya bağımlı olduğu sürece (parçaların birbirine bağımlılığının oluşturduğu dünya) Tanrı'nın tensel olarak dayanıksız varlığı uzaklaşır.

"Ulaşılamaz ölüm"de artık Tanrı yoktur, kapanan gecede de artık Tanrı yoktur, artık sadece lamma sabachtani duyulur – diğerlerinin içinde, insanların içini kutsal bir korkunçlukla doldurdukları küçük tümce.

İdeal olarak karanlık olan boşlukta, kaosun yokluğunu ortaya çıkaracak noktaya kadar kaosta. (Orada ateş veren güç bir parlaklıkta olmasına rağmen kapalı olan gecede her şey çöldür, soğuktur.) Yaşam ölüme açılır, ben saf buyruğa kadar büyür: Bu buyruk, varlığın düşmanca olan tarafında "bir köpek gibi öl" şeklinde dile gelir: bu buyruğun, sırtını döndüğü dünyada hiçbir uygulaması yoktur.

Ama uzak olabilirlikte, "bir=köpek=gibi=öl"ün bu arılığı, tutkunun –kölenin efendisi için değil– gereksinimine yanıt verir: Ölmeye adanan yaşam, erkek sevgilinin dişi sevgiliye duyduğu tutkudur; dişi sevgilinin sinirli kıskançlığının burada bir işlevi vardır ama hiçbir zaman otoritenin işlevi yoktur.

Ve sonuç olarak, ölüme düşüş kirlidir; sevgililerin içinde soyundukları yalnızlıktan daha başka ağırlıktaki bir yalnızlığın içinde, ölmekte=olan=beni yokluğun çıplaklığına bağlayan olgu çürümenin yaklaşmasıdır.

3

(Daha önceki bölümde genelde ölüme eşlik eden acıdan bahsetmedim. Ama acı ölüme derin bir şekilde bağlanmıştır ve korkunçluğu her çizgide ortaya çıkıyor. Acının her zaman son yıkılmanın aynı oyunu olduğunu düşünüyorum. Bu acının çok az anlamı vardır ve bir zevk duygusundan açıkça farklı değildir ve bulantıdan önce, içine battığım soğuktur.

Acı belki de sadece benin dingin bütünlüğü ile bağdaşmayan bir duyumdur: Dışsal veya içsel bir eylem, karma bir varoluşun düzenini tartışma konusu yapar, beni parçalar ve beni sarartan, bu tehdit edici eylemden duyduğum korkudur. Bir acı zorunlu olarak ölüm tehdidi değildir: Acı, benin, onların varlığına karşın yaşamını sürdüremeyeceği olabilir eylemlerin varlığını ortaya çıkarır, gerçek bir tehdidi sokmadan ölümü çağrıştırır.)

Eğer şimdi karşı görüşü ele alırsam: Ölümün ne kadar az önemi vardır, kendi açımdan nedenim var (acının içinde aklın, kendi güçsüzlüğünü açığa çıkardığı ve acılara egemen olamadığı doğrudur; acının ulaştığı şiddet derecesi aklın çok az ağırlığı olduğunu gösterir; dahası akla, karışıklığı apaçık olan benin aşırı sertliğini gösterir). Ölüm bir anlamda yanıltmacadır. Daha önce söylediğim gibi korkunç bir ölümle ölen ve bir köpeğe göre akla daha az ilgisiz olmayan ben, kendi arzusunun korkunçluğunun içine kapanır. Bir an için kendisini oluşturan yanılsamadan kaçsa da, ölümü bir çocuğun uykuya dalması gibi benimser (gençlik yanılsaması yavaş yavaş sönen yaşlıda veya topluca bir yaşam süren genç insanda olduğu gibi: Kabaca aklın yanılsamayı yok edici çalışması onlarda gerçekleşir).

Ölümün korkutucu yapısı, insanın korkuya olan gereksinimini gösterir. Bu gereksinme olmadan ölüm insana kolay görünür. İnsan yetersiz bir biçimde ölürken doğadan uzaklaşır, yanıltıcı, insansal, sanat için biçimlenmiş bir dünyayı oluşturur: Trajik bir dünyada ve trajedinin onun tamamlanmış bir biçimi olduğu yapay bir atmosferde yaşıyoruz. Benin tuzağına düşmeyen hayvan için hiçbir şey trajik değildir.

İşte bu yapay, trajik dünyanın içinde esrime doğmaktadır. Hiç kuşkusuz esrimenin her nesnesi sanat tarafından yaratılmıştır. Her “gizemsel bilgi” esrimenin açığa çıkarıcı değerine inanca dayanmaktadır: Aksine, bu gizemsel bilgiye

bir kurgu olarak, bir anlamda sanatın sezgilerine benzer bir olgu olarak bakmak gerekir.

Bununla birlikte, “gizemsel bilgi”de, varoluş insanın eseridir dersem, varoluşun benin ve onun temel yanılsamasının kızıdır demek istiyorumdur: Esrimesel görüşün kaçınılmaz nesneleri daha az değildir.

“Ben”in tutkusu, onun içinde yanan aşk, bir nesneyi arar. Ben ancak kendi dışına çıkarak özgürleşir. Tutkunun nesnesini yarattığımı ve bu nesnenin kendiliğinden var olmadığını bilebilirim. Düşkırıklığım kuşkusuz onu değiştiriyor: Bu nesne Tanrı değil –onu ben yarattım– ama bu sebepten yokluk da değil.

Bu nesne, ışığın ve gölgenin kaosu olarak felakettir. Onu bir nesne olarak görüyorum, bununla birlikte düşüncem nesneyi kendi imgesine göre oluşturuyor ve aynı zamanda nesne düşüncemin bir yansıması oluyor. Nesneyi gören düşüncemin kendisi, içinde bağırılan bir düşüşte olduğu gibi yok olmanın içine gömülür. Devasa, aşırı bir şeyler bir felaket gürültüsüyle her yönde özgürleşir; bu sonsuz, gerçekdışı bir boşluktan çıkar ve aynı zamanda köredici bir parıltının şokunun içinde kaybolur. Çarpışan trenlerin gürültüsü içinde, ölüme yol açan bir cam kırılması buyurucu, güçlü ve henüz yok olmuş bu gelişin ifadesidir.

Günlük koşullarda zaman, biçimlerin sürekliliği veya öngörülen değişikliklerin içine kapatılmış, yok edilmiştir. Bir düzenin içine yerleştirilmiş devinimler, ölçüler ve eşdeğerlilikler sistemi içinde dondurdukları zamanı durdururlar. Felaket en derin devrimdir– “zıvanadan çıkmış” zamandır: İskelet, içinde aldatıcı varlığının ortaya çıktığı çürümenin çıkışında, felaketin imidir.

Böylece, esrimenin nesnesi gibi, zaman ölmekte=olan=benin esrileşmiş ateşine yanıt veriyor: Çünkü zaman gibi, ölmekte=olan=ben saf bir değişimdir ve ne birinin ne de ötekinin gerçek varlığı vardır.

Ama eğer ilk soru varlığını sürdürürse, eğer ölmekte=olan=benin karışıklığının içinde “ne vardır” şeklinde sorulan küçük soru varlığını sürdürürse.

Zaman, gerçek görünen nesnelerin kaçışından başka bir anlama gelmez. Şeylerin özdeksel varoluşunun benim için sadece ölümcül bir anlamı vardır: Bu nesnelerin ısrarlılıkları ben için, ölüm cezasının yerine getirilmesi hazırlıklarına benzetilebilir.

Şu, en son durumda ortaya çıkar: Ne olursa olsun şeylerin varlığı, bu varlığın bana getirdiği ölümü kapsayamaz, varlığın kendisi onu içeren ölümün içine fırlatılmıştır.

Olasısızlık nedeniyle, dünyaya gelişi en olasısız olduğu düşünülebilecek ben olan insan bununla birlikte şeylerin tamamını içine almaktadır. Beni öldüren dünyadan beni kurtaran ölüm, aslında bu gerçek dünyayı ölmekte=olan=benin gerçeksizliğinin içine kapatmaktadır.

Temmuz 1933

(Yaşamımda ilk kez 1933 yılında hastalandım; bunu izleyen yılın başında, yeniden ve bu kez daha ciddi bir şekilde hastalandım ve romatizmadan dolayı kötürümleştiğim için yataktan ancak topallayarak kalkabiliyordum (ancak mayıs ayında düzelebildim– ve o günden sonra sıradan bir sağlığım oldu)[*7]. Kendimi daha iyi hissettiğim bir sırada, güneşten yararlanmak için İtalya’ya gittim ama orada yağmur yağıyordu (nisan ayıydı). Bazı günler zorlukla yürüyebiliyordum, bir sokağı geçmenin bile beni inlettiği anlar oldu: Yalnızdım ve Albano Gölü’ne hâkim bir yol

boyunca ağladığımı (öylesine gülünçtüm) anımsıyorum (orada konaklamak için boşuna kendimi zorladım). İki kez Paris'e dönmeye karar verdim: Çok erkenden Roma'dan ayrıldım ve Stresa'da geceledim. Ertesi gün hava çok güzeldi ve orada kaldım. Bu, sıradan bir Odise'nin sonu oldu: Otel yataklarında sürünerek geçirilen öğleden sonralarını, güneşe karşı tatlı yumuşama izlerdi. Körpe dağlarla çevrili büyük göl, gözlerimin önünde bir serap gibi parıldıyordu: hava sıcaktı, çiçek bahçelerinin içinde palmiyelerin altında oturuyordum. Artık daha az acı çekiyordum: Yürümeye çalıştım, bu yeniden mümkün oldu. Saati saptamak için dubalı köprüye gittim. Sonsuz büyüklükte, aynı zamanda devinimli, kendinden emin sesler göğe doğru haykırıyor ve inanılmaz bir güçle koro halinde göğe doğru yükseliyordu. O an bu seslerin ne olduğunu anlayamadan heyecan içinde kaldım: bir hoparlör aracılığıyla ayin yapıldığını anlamadan önce, içimde bir esriklik anı oldu. Köprü üzerinde, oradan geniş bir manzarayı görebildiğim bir bankın üzerine oturdum. Sabah aydınlığı bu manzarayı saydamlaştırıyordu. Ayini dinlemek için orada kaldım. Koro dünyadaki en saf, en zengin koroydu, müzik bağırarak söylenmeye uygundu (koro ve ayini besteleyen hakkında hiçbir şey bilmiyordum– müzik konusunda bilgilerim rastlantısaldır ve azdır). Sesler yavaş yavaş delice şiddete, ivediliğe ve zenginliğe ulaşırken, farklı ve birbirini izleyen dalgalar gibi yükseliyordu ama mucizeyi sağlayan şey, tam her şeyin uçta göründüğü anda, seslerin ona ulaştığı, bir kristalinkine benzer saçılmaydı. Basların yüzyıllara dayanan gücü, çocuk seslerinin yüksek alevlerini durmaksızın koruyor ve onları kırmızıya (haykırışın, akkorun kör eden noktasına) çeviriyordu (bir ateşte, yoğun sıcaklık veren korun, alevlerin esritici gücünü çok arttırdığı, kırılganlıklarıyla oynadığı ve bu gücü çılgınlaştırdığı gibi). Bu şarkılar için her durumda söylenmesi gereken şey onların, hiçbir şeyin tinden çekip çıkaramayacağı ve hiçbir şekilde dogmalara değil (Credo'daki latince tümceleri ayırdedebiliyordum... diğerleri önemli değil) ama insan

gücünün ulaştığı zafere, selin gururuna dayanan bir onaylama olmalarıdır. Bu dubalı köprüde, Majör Gölü'nün karşısında, bana öyle geldi ki hiçbir zaman başka şarkılar, kültürlü, rafine ama bununla birlikte sel gibi devinen, coşkulu ben ve biz olan insanın gerçekleştirilmesine bu ayinden daha güçlü bir biçimde kendini adayamayacaktır. Hıristiyansal acıların hiçbiri, ama onlarla insanın sayısız zorluğun üstesinden geldiği armağanların sonsuz mutluluğu (özellikle –bunun çok anlamı var– şarkının ve koroların tekniğinde). Büyü yapmanın kutsal yapısı, bir güç duygusunu pekiştirmekten, gerçekliğine sevinen ve sonsuz şansa sahip olduğundan eminmiş gibi olan varlığın varoluşunu göğe doğru daha fazla haykırmaktan ibarettir (bu durumun, Hıristiyansal insanlığın ikilemine tutunması önemsizdir, artık hiçbir şey önemli değil, koro insanüstü bir güçle haykırıyordu).

Yaşamı, sanatın yalanlarından arındırmayı istemek faydasızdır (kaçmak, aldatmak için sanatı küçümsediğimiz oluyor). Bu yıl üstümdeki fırtınanın yok olduğu yıl oldu ama bu yok olma ne kadar yalın ve parçalayıcı olursa olsun, şeylerin kendisinden bahsederken değil ama, daha güçlü bir şekilde kendini anlatabilmek için, Kilise şarkıları ve operadan bahsederken hiçbir şeye ihanet etmediğimi biliyorum.

Paris'e döndüm, sağlığıma kavuştum: Bu durum aniden, dehşetin içine girmeme yol açtı.

Dehşetle karşılaştım, ölümle değil. Trajedi, dehşetin davet ettiği seyirciye kendini verdiği gibi verdiği kişiye, korku ile birlikte sarhoşluk ve esrime verir. İtalya'ya döndüm, bir yerden diğerine kovulan "bir deli gibi" olmasına rağmen, orada bir tanrının yaşamına sahip oldum (siyah şarap şişeleri, yıldırım, kehanetler). Bununla birlikte bunlardan çok az bahsedebiliyorum.

İçimde oluşan korkutucu, dinsel sessizlik kuşkusuz kendini bu yeni sessizliğin içinde anlatıyor. Ve, söylemiştim, söz konusu olan kendi yaşamım değildir.

Çelişkinin içinde de olsa, güce ulaşmak, bir otoriteyi pekiştirmek ve her dinginliğin gururunun içine yerleşmek tuhaf olacaktır.

Stresa köprüsü üzerinde hissedilen zafer ancak kefaret ödeme anında tam anlamına kavuşur (korku, ter, kuşku anı).

Günahın var olduğundan değil çünkü günahı işlememek mümkündü zorunluydu, oysa ki zafer gerekliyse, onu üstlenmek gerekliydi (temel olarak trajedi buna bağlıdır – çaresiz olunduğu yere).

Aşırı sevinçten (onun mutlu, parlak ironisinden) yırtılma anına giden devinimi anlatmak için, bir kez de müziğe başvuracağım.

Mozart'ın Don Juan'ı (Kierkegaard'dan sonra anımsadığım ve –en azından bir kez– sanki gökler açılıyormuş gibi dinlediğim –ama sadece birincisi, çünkü iş işten geçtikten sonra bu olgunun gerçekleşmesini bekliyordum: Mucize bir daha olmadı– belirgin iki anı sunar. Birincisinde –bizim için– korku daha önceden oradadır (şövalye çorbaya davet edilmiştir), ama Don Juan şarkı söyler:

"Vivan le femine –viva il buon vivo– ploria e sostegno d'humanita..."

İkincisinde –kendi elini donduran– şövalyenin taştan elini tutan –ve pişman olduğunu söylemek için acele eden– kahraman yanıtlar (yıldırımla çarpılmadan önceki son replik):

"No, vecchio infatuato!"

(“Donjuancılık” üzerine kof –psikolojik– gevezelik beni şaşırtıyor, iğrendiriyor. Don Juan, benim gözümde –daha saf– engelleri yok eden ve onları tanrısalca kaldıran şenliğin, keyifli içki şenliğinin bireysel cisimleşmesinden başka bir şey değildir.)

GÖĞÜN MAVİSİ

Korkunun ortasında, tuhaf bir saçmalığı kışkırttığım zaman, kafatasının ortasında, tepede bir göz açılıyor.

Onu kendi çıplaklığında, baş başa verip seyretmek için tüm gururu içinde güneşe açılan gözün aklımla bağlantısı yoktur: Bu benden kaçan bir haykırıştır. Çünkü parıltısının beni körleştirdiği an, ben parçalanmış bir yaşamın parıltısıyım, ve bu yaşam –korku ve baş dönmesi– sonsuz bir boşluğa açılırken yırtılır ve bir darbede bu yokluğun içinde tükenir.

Dünya, sürekli bir devinimin gün-be-gün göksel boşluğa getirdiği bitkilerle doludur ve onun sayısız yüzeyleri, gülen veya parçalanan insanların toplamını uzayın parlak bütünlüğüne gönderir. Özgür ve tüm bilinçten bağımsız bu devinimin içinde büyütülmüş bedenler soluğu kesen bir sınırlar yokluğuna yönelirler; ama çalkantının ve içsel güleçliğin ölüm kadar güzel ama ölümden daha az yanıltıcı olmayan bir göğün içinde aralıksız yok olmalarına rağmen, gözlerim beni sıradan bir bağ ile etrafımdaki şeylere köle etmeyi sürdürüyor. Bu şeylerin arasındaki girişimlerim yaşamın günlük zorunluluklarıyla sınırlanıyor.

Sadece hastalıklı bir tasavvur aracılığıyladır ki –kendi kafamın tepesinde açılan göz– tam da saf fizikötesinin ruhun yeri olarak belirlediği bölge –dünya üzerinde unutulan insan varlığı– bugün kendime, umutsuzca unutuluşun içine düşmüş olarak görüldüğü biçimde– birdenbire göğün boşluğu içindeki parçalayıcı düşüşe ulaşır.

Bu düşüş, bedenlerin ayaktaki komut durumunu bir atılım gibi kabul eder. Bununla birlikte cinsel organın dikleşmesi askersel sertlik anlamına gelmez; insansal bedenler dünyaya, kendilerini doğuran ve onu yokluğa göndermekten mutlu oldukları çamura bir meydan okuma olarak ayakta dururlar.

İnsanı doğuran doğa ölmekte olan bir annedir: Doğa, varlığı, dünyaya gelişi ile kendi ölümünü ortaya koyan kişiye verir.

Ama, doğanın bir boşluğa indirgenmesinde olduğu gibi, yok eden kişinin yok oluşu bu saygısızlık deviniminin içine girmiştir. Doğanın insan tarafından tam olarak yadsınması – kendi eseri olan yokluğun üzerinde yükselirken– dolambaçsız olarak kişiyi baş dönmesine, göğün boşluğuna düşüşe götürür.

Varoluş kendisini çevreleyen nesnelerce kapatılmadığı ölçüde, çıplaklığın köleliğinden ancak yoksunluğunun ters dönmüş imgesini göğe fırlatmakla kurtulabilir. Bu ahlaksal imgenin oluşumu sürecinde, dünyadan göğe doğru olan düşüş, gökten toprağın (günahın) karanlık derinliğine doğru düşüş yönüne dönmüş gibi görünüyor; gerçek yapısı (parlak göğün kurbanı olarak insan) mitolojik bolluğun içinde gizlenmiş olarak kalıyor.

İçinde insanın, onu doğuran Ana-Dünya'yı yadsıdığı devinim bile köleliğin yolunu açar. İnsan varlığı kendini bayağı umutsuzluğa bırakır. Bu durumda insan yaşamı yetersiz, onu kasıntılı çirkinliklere indirgeyen acılar veya yoksunluklar dolayısıyla ezilmiş olarak ortaya çıkar. Dünya ayaklarının altında bir artık gibidir. Üzerindeki gök boştur. Bu boşluğa karşı dik durabilmek için gerekli gururun eksikliğinden dolayı, gözleri toprağa perçinlenmiş olarak dünyaya karşı secdeye kapanır. Ve, göğün öldürücü özgürlüğünün korkusu içinde, kendisi ile boş sonsuzluk

arasında köle-efendi ilişkisini kabul eder, umutsuzca, kör insan gibi, güldürücü bir reddediş içinde, dehşete düşmüş bir avuntuyu arar.

Öldürücü olarak ezici bir boşluğa dönmüş, yüce büyüklüğün altında, yoksunluğun her olabilirin uzağına fırlattığı varoluş, yeniden gurur devinimini izler, ama gurur bu kez varoluşu, göğün parlaklığının karşısına koyar: Özgürleşmiş öfkenin derin devinimleri varoluşu ayaklandırırlar. Ve meydan okumasının kışkırttığı artık onun artığı olan dünya değildir, onun kışkırttığı, korkularının göğü içinde –tanrısal baskı– nefretinin nesnesi haline gelen yansımadır.

İnsan yaşamı doğaya karşı koyarak aşkınlaşmış ve olmadığı her şeyi boşluğa bırakmıştır: buna karşılık, eğer bu yaşam kendisini baskı altında tutan otoriteyi fırlatıp atarsa ve kendisi egemen hale gelirse, boşluğa doğru olan baş döndürücü bir devinimi felce uğratan bağlardan kurtulmuş olacaktır.

Sınır, tüketici bir dehşetle aşılmıştır: Umut, yorgunluğun dünyanın gerekliliğine sunduğu bir saygı gibi görünüyor.

Toprak ayaklarımın altından kayacaktır.

İğrenç koşullar içinde öleceğim.

Bugün, kaderimin yaşamımı ona bağladığı tek varlık için tiksinti nesnesi olmaktan yararlanıyorum.

Gülen bir insanın kötü olarak göreceği her şeyi harekete geçiriyorum.

İçinde olduğum tükenmiş kafa o kadar korkutucu, o kadar açgözlü olmuştur ki sadece ölüm onu tatmin edecektir.

Birkaç gün önce, bir trajedinin dekorunu anımsatan bir şehre –gerçekten düş görmüyordum– geldim. Bir akşam,

bunu daha mutsuz bir biçimde gülebilmek için söylüyorum, yaşlıların dansederken fır döndüklerini izleyen tek sarhoş ben değildim –gerçekte, düşte değil–. Gece, şövalye odama geldi; öğleden sonra (mezarının önünden geçiyordum) gurur ve ironi beni onu davet etmeye zorladı. Hayaletin gelişi beni büyük bir korku içinde bıraktı, sadece bir enkazdım; ikinci bir kurban yakınımda yatıyordu: Kandan daha iğrenç bir salya dudaklarından akıyordu. Tiksinti bu dudakları, bir ölünün dudaklarına benzer hale getiriyordu. Ve şimdi, kabul etmediğim ve kaldıracak bir güce sahip olmadığım bu yalnızlığa mahkûm oldum. Buna rağmen daveti yinelemek için sadece bir haykırışım kaldı ve öfkeme kulak verirsem, artık bu ben olamam, bu, ölecek olan bir yaşlının gölgesi olacaktır.

İğrenç bir acıyla birlikte, sinsice süren bir küstahlık yeniden artar, önceleri yavaşça daha sonra bir parlamanın içinde, tüm akla karşı olumlanan bir mutluluk dalgasına ulaşır.

Göğün parıldayan ışıltısında, bugün, bertaraf edilmiş adalet ölüme yakın bu hastalıklı varoluş ve buna rağmen gerçek, dünyaya gelişinin ortaya çıkardığı eksikliğe kendini bırakır.

Gerçekleşen “varlık”, kopuştan kopuşa, büyüyen bir bulantının onu göğün boşluğuna atmasından sonra, artık “varlık” değildir ama yaradır ve her olanın “can çekişme”sidir.

Ağustos 1934

(Geriye dönerek, eğer insanın kendini (gururunu) araştırması için yaptığı yolu katetseydim, sadece –şarkı söyleyen– güçlü ve aşırı bir devinimle kuşatılmış olurdum. Bazen acı çeken varlık duygusunu bırakmaktan dolayı pişmanlık duyuyorum. Parçalanma zenginliğin göstergesidir.

Her şeyin askıya alınması olanaksızdır, yaşanmazdır... Bunun için bir tedavi yöntemim yoktur! Bu soluğun kesilmesi noktasında başaramayacak mıyım?

İnsanın düşüşlerinin, olabilirliklerinin tümünü bir noktaya getirmek, aynı zamanda bunların içinden uyumları ve şiddetli anlaşmazlıkları çıkarmak, insanın oluştuğu yapıyı (cevheri) parçalayan gülüşü dışarıda bırakmamak, aksine düşüncenin kendisinin cevherin bu derin parçalanması ve düşüncenin nesnesinin –varlığın kendisi– parçalanmış cevher olmadığı sürece anlamsızlığın olduğundan emin olmak, (Nietzsche şöyle demişti: “En azından bir kez güldürmemiş şeyi yanlış olarak görmek” Zerdüşt, Eski ve Yeni Masalar) işte bu noktadaki çalışmalarım, Hegel’in Görüngübilim’ine yeniden başlıyor ve onu geçersiz sayıyor. Hegel’in yapısı, çalışma ve “tasarı” felsefesidir. Hegel insanı, –Varlık ve Tanrı– tasarının içinde tamamlanıyor, bitiyor. Her şey olmak isteyen ipse başarısızlığa uğramıyor, gülünç, yetersiz olmuyor ama özel kişi, çalışmanın yollarına bağlanmış köle, birçok zikzaktan sonra evrenselin tepesine ulaşıyor. Bu bakış biçiminin tek engeli (zaten eşi olmayan ve ulaşılamayan bir derinlikteki) insandaki tasarıya indirgenemeyen şeydir: İnsanı –en son noktada– tasarının yadsınmasına (bununla birlikte insan tasarıdır) bağlayan, yargılamaya dayanmayan varoluş, gülüş, esrime –insan en sonunda olduğu şeyin ve insansal tüm olumlamanın yok olmasının içinde kaybolur. İşte –Hegelci ve dindışı– çalışma felsefesinden, “işkence”nin ifade ettiği ama aynı zamanda daha uygun iletişim felsefesini varsayan kutsal felefeye geçiş budur.

“Bilge”liğin –bilimin– devinimsiz varoluşa bağlanmasını uygun bulmuyorum. Varoluş, içinde ateş ve parçalanmaların sarhoşluğa bağlandığı, şarkı söyleyen bir kargaşadır. İlkesi devinim olan felsefenin Hegelci çöküntü, dindışı, bitmiş yapısı, Hegel’in yaşamında, kutsal sarhoşluk sayılabilecek

her şeyin yadsınması olgusuna tutunmaktadır. Hegel, kendi döneminin önemsiz kafalarının başvurduğu gevşek ayrıcalıkları yok ederken haksız değildir ama varoluşu ve çalışmayı (yargılamalı düşünce, tasarı) birbirine karıştırarak, dünyayı dindışı dünyaya indirgemiştir: Kutsal dünyayı (iletişimi) yadsımıştır.

Bahsettiğim fırtına yatıştığı zaman, yaşamım daha az depresyonlu bir sürece girdi. Bu bunalımın girişimlerimi sabitleme işini bitirip bitirmediğini bilmiyorum ama bundan sonra girişimlerimin birincil bir nesnesi oldu. Açık bir bilinçle kendimi, içinde ışığın en ucuna kadar geçirdiğim baş dönmelerinin yansıdığı bir aynanın, bir “graal”in, ulaşılamaz bir iyiliğin fethine adadım.

Öncelikle onu isimlendirmedim. Zaten aptalca yolumu kaybettim (pek önemli değil). Benim gözümde önemli olan: aptallığımı (ve başkalarınınkini daha az değil), devasa gururumu doğrulamak... Eğer kehanette bulunduysam, buna düşüncesizce yazılıyorum. İleri sürdüğü haklar içinde insan aptal olma hakkını unutuyor, insan zorunlu olarak aptaldır ama buna hakkı olmadan kendini bunu gizleme zorunluluğu içinde görür. Hiçbir şeyi saklamayı istememiş olmaktan pişman değilim.

Araştırmam öncelikle çift yapıda bir nesneye yöneldi: Kutsallık, daha sonra esrime. Aşağıdakileri bu araştırmaya bir giriş olarak yazdım ve onu gerçekten ancak daha sonra yönlendirebildim. Savunulamaz bir gurur duygusunun tüm bunların temeli olduğu noktası üzerinde duruyorum (alçakgönüllülüğün Hıristiyansal deneyin temeli olduğu gibi).

LABİRENT (VEYA VARLIKLARIN OLUŞUMU)

İnsan yaşamının temelinde bir yetersizlik ilkesi vardır. Ayrık olarak, her insan diğerlerini yetersiz veya var olmaya

yakışmaz olarak görür. Özgür ve dedikoducu bir konuşma benzerlerimin kendini beğenmişliklerinin gerçekliğini gösteriyor; görünürde önemsiz görünen bir gevezelik, yaşamın tanımlanamayan bir tepeye doğru olan gerilimini açığa çıkarır.

Her varlığın yeterliliği yakınları tarafından aralıksız tartışılır. Hatta beğeniyi gösteren bir bakış bana bir kuşku şeklinde yapışır. (“Deha” yükseltmekten çok alçaltır; “deha” fikri yalın olmayı engeller, özü göstermeyi üstlenir, düş kırıklığına düşürecek olan şeyi gizler: “Sanat” olmadan uygun “deha” yoktur. Yetersizlik duygusunu yalınlaştırmak ve ona meydan okumak istedim. Ben de yetersizim ve sadece içinde kendimin bulunduğu gölgenin yararına sözümü tutarım.)

Bir kahkaha, bir tiksinti ifadesi, içinde derin yetersizliğimin kendini ele verdiği, eksiklikleri, tümceleri, jestleri kabul etmektir.

Birilerinin ve diğerlerinin kaygısı dolambaçlı yerlerde, boş bir gecenin içinde insanın yalnızlığını gördükleri ölçüde artıyor ve katlanıyor. İnsan varlığı olmadan içinde her şeyin bulunduğu –veya daha çok her şeyin kaybolduğu– gece, hiçbir şeye değmeyen varoluş, varlığın yokluğuna eşdeğer bir anlamsızlık gibi görünecektir. Ama insanların burada hiçbir şey olmadığını ve geceye faydasızca uyumsuzluklarını eklediklerini kavradığım zaman, gece boş olmayı ve korkuyla yüklenmeyi bitirir. Eğer dünyada, varlığın ve sadece açık “yetersizliğim” in veya şeylerin daha yalın yetersizliğinin bulunduğu konusundaki gereklilik içimde varlığını sürdürürse, bir gün buna, gecemin içine tanrısal yeterliliği sokarak bu –yeterliliğin içimdeki varlığın hastalığının bir yansıması olmasına rağmen– yanıt vermeyi deneyeceğim (bugün bu hastalığın, tanrısal olarak kabul ettiğimiz şeye –hastalık tanrısaldır– esas bağını görüyorum ama bu koşullarda tanrısallık “yeterli” değildir, yani

tamamlanamamışlık duyumunun içimize soktuğu korkudan itibaren uygun bir “tamamlanmışlık” olamaz).

Varlık dünyada o kadar belirsizdir ki onu –kendi dışımda– istediğim yere fırlatabilirim. Bu, esas entrikayı bozmayı bilmeyen –varlığı benle sınırlayan– beceriksiz bir insan türüdür. Aslında varlık gerçekten hiçbir yerde değildir ve özel varlıkların piramidinin tepesinde onu tanrısal olarak kavramak bir oyundur (varlık “kavranamaz”, ancak yanlışlıkla kavranabilir; yanlışlık burada sadece zor değildir ayrıca düşüncenin ön koşuludur).

Varlık hiçbir yerde değildir:

İnsan, varlığı yalın, bölünemez bir unsurun içine sokabilir. Ama ipse’lik olmadan varlık olamaz. Ipse’lik olmadan, yalın bir unsur (bir elektron) hiçbir şeyi içeremez. Atom ismine rağmen birçok parçadan oluşmuştur ama sadece basit bir karmaşıklığa sahiptir: Göreceli yalınlığından dolayı atomun kendisi ancak “ipse” olarak belirlenebilir.[*8] Böylece, bir varlığı oluşturan taneciklerin sayısı onun “ipse”liğinin oluşumunda söz konusudur: Eğer içinde önce sapı, daha sonra ucu ile yer değiştirilen bıçağın ipse’liği tamamen kaybolursa da, içinde bir makineyi yeni olarak oluşturan çok sayıda unsurun her birinin parça parça kaybolmuş ve değiştirilmiş olacağı bir makine için durum aynı değildir: Bileşkeleri sürekli olarak ölen insanın kayboluşu daha da azdır (öyle ki belirli sayıdaki yıldan sonra kendimiz olan unsurların hiçbiri kalmaz). Aşırı bir karmaşıklıktan itibaren, varlığın düşünceye geçici bir görüntüden daha fazlasını kabul ettirdiğini, ama derece derece artan bu karmaşıklığın bu daha fazla için, içinde durmadan yolundan saptığı ve kesin olarak kaybolduğu bir labirent olduğunu gerektiğinde kabul edebilirim.

Bir bombalama işlemiyle hücrelerden oluşan bir toza dönüşmüş bir sünger, ayrık varlıkların birçoğunun

birleşmesinden oluşan canlı, bu tozun oluşturduğu yeni süngerin içinde kaybolur. Sifonoforun bir parçasının kendisi bağımsız bir varlıktır, bununla birlikte parçanın katıldığı sifonoforun tamamı, bütünlüğüne sahip bir varlıktan çok az farklıdır. Sadece çizgisel hayvanlardan itibaren (solucanlar, böcekler, balıklar, sürüngenler, kuşlar veya memeliler) canlı bireyler, birçok canlıyla bir bedende birleşmiş bütünlükler oluşturma yetisini kaybetmişlerdir. Çizgisel olmayan hayvanlar (sifonofor, mercan) unsurlarının birbirine bağlandığı koloniler halinde birleşirler ama toplumlar oluşturmazlar. Aksine üst hayvanlar, aralarında bedensel bağları olmadığı halde bir araya gelirler: Kalıcı toplumlar oluşturan arıların ve insanların bağımsız bedenleri vardır ama aynı oranda bağımsızlar mıdır?

İnsanların varoluşu dile bağlanmaktadır. Her kişi kendi varlığını sözcükler yardımıyla imgeler, bilir. Sözcükler, ona göre özel varlığının var olduğu kafanın içine, insansal veya insansal olmayan varlıkların bir yığınıyla yüklenmiş olarak gelir. Varlık kendi içinde ancak, “bağımsız varlık” ve daha derin olarak “ilişkideki varlık” olarak keyfi bir biçimde oluşan sözcükler aracılığıyla dolaylılaşır. Varlığın labirentsel oluşumunu bir görüntü şeklinde görmek için, sözcüklerin parkurunu çok az bir süre izlemek yeterlidir. Bir erkek komşunun bir kadın komşuyu tanıdığı –ve onu isimlendirdiği– zaman basitçe tanımak diye adlandırılan olgu, bu varlıktan bir kez, parçaları kadar gerçek olarak bir an için oluşturulan varlıktan başka bir şey değildir (her varlığın birleştiği anlamında– atomun bütünlüğünü yalın unsurlardan oluşturması gibi). Karşılıklı söylenen sınırlı sayıdaki tümce, kalıcı ve basit bağlantı için yeterlidir: Bundan böyle iki varlık birbirinin içine en azından kısmen girebilir. Erkek komşunun kadın komşu hakkındaki bilgisi, yaşamın ölümden olan bilgisine uzaklığından daha az değildir. Bu, yabancıların karşılaşmasıdır. Tanıma bu şekilde değişken bir biyolojik bağ gibi görünmektedir. Bununla

birlikte bu bağ, bir dokunun hücrelerininkinden daha az gerçek değildir. İki birey arasındaki iletişim aslında, geçici ayrılığa dayanma gücüne sahiptir (bu şekilde bakış açısı, tanımayı sosyal bağın temeli olarak görme yanlışlığına yol açar: bu daha derin bir konudur ve hatta hiç de öyle değildir. Bir varlığın diğeri tarafından tanınması, temel iletişim olgularının olanaklı kıldığı sıradan ilişkinin bir şekli, bir artığından başka bir şey değildir [dinsel etkinliğin içten işlemlerini, kurban etmeyi, kutsallığı düşünüyorum: Bu işlemler içinde bilginin kullandığı dil yoğun şekilde yüklüdür]. Kutsallık yerine bilgiden yola çıkmakla, bilinen bir gerçekten yola çıkmanın daha iyi olduğu anlamında doğru bir iş yaptım. Bilgiç bir yığının içinde bunları yazmaktan çok sıkıldım: Ama bu ön açıklama, ileride ana hatları çizilmiş olarak görülecek iletişim kuramına giriş olmaktadır. Bu kuşkusuz önemsiz bir giriştir ama insan, yakıcı olabilirlerle yüklü kavrama ancak sağduyuyla karşılaşarak ve bilimin verilerini sağduyuya karşı koyarak varabilir. Bilimsel veriler olmadan, hâlâ “sağduyu”dan yoksun insanın içgüdüsüne, karınlık duygusuna nasıl dönülebileceğini bilmiyorum).

BİR İNSAN DEĞİŞKEN VE KARIŞMIŞ BÜTÜNLÜKLERİN İÇİNE YERLEŞMİŞ BİR TANECİKTİR. Bu bütünlükler, ona çok sayıda olabilirlikler sağladığı kişisel yaşamla uyuşur (toplum bireye kolay yaşamı sağlar). Bilgiden itibaren bir kişinin varoluşu toplamın varoluşundan ancak önemsiz ve dar bir görüş açısıyla ayrılır. Sadece bağların değişkenliği (şu basit olgu: bir bağ ne kadar içten olursa olsun, ayrılık kolaydır, artar ve uzayabilir) ayrık, kendi üzerine kapanan ve değiş-tokuşsuz var olma gücüne sahip varlığın yanılsamasına izin verir.

Genel olarak, evrenden ayrılabilen her unsur, her zaman, kendini aşkınlaştıran bir bütünlükle birleşebilen bir tanecik gibi görünür (doğrusunu söylemek gerekirse, eğer evreni ele alırsam, çok sayıda galaksiden oluştuğu kabul edilmiştir [sarmal bulutsular]. Galaksiler, yıldız kümelerini oluşturur

ama evren galaksileri oluşturuyor mu? [evren galaksilerin toplamı mıdır?] Anlığı aşan soru gülünç bir acılık bırakır. Bu soru evren ve onun bütünlüğü ile ilgilidir....). Varlık her zaman, göreceli özerklikleri korunan taneciklerin toplamıdır. Bu iki ilke –bileşkeleri aşkınlaştıran bileşim, bileşkelerin göreceli özerkliği– her "varlığın" varoluşunu düzenler.

1

Bu iki ilkeden, insanın durumunu düzenleyen bir üçüncüsü çıkar. Özerkliğin aşkınlığı belirsiz olan zıtlığı, varlığı kayıcı bir durumun içine sokar; hatta bu olgu ile, her ipse varlık aşkınlığın tamamı haline gelmek ister; önce bir parçası olduğu bileşimin tamamı, daha sonra bir gün, sınırsız olarak evrenin tamamı. Özerklik isteği önce onu toplama karşı bir yere koyar ama o, bu toplamın içine girmeyi reddettiği ölçüde solar –hiçbir şey olur. Bu durumda toplam için özerkliğe karşı çıkar ama geçici olarak: Özerklik istenci ancak bir süre için gevşer ve hemen içinde dengenin oluştuğu bir devinimle, varlık aynı anda hem toplama kendini adar ve hem de toplam varlığa kendini adar.

Parçalardan oluşan ve öngörülemeyen bir şans olan bu ipse varlık, özerklik istenci olarak evrenin içine girer. Parçalardan oluşur ama yönetmenin yolunu araştırır. Korkudan bunalmış olarak, dünyayı kendi özerkliğine bağımlı hale getirmeye çalışır. Ipse, küçük tanecik, bu öngörülemeyen ve saf olarak olasısız şans başka olmak isteğine mahkûm edilmiştir: Her şey ve zorunlu. Onu sürekli daha yüksek bileşimlerin içine sokan –derece derece yüksekte olma isteğiyle canlanmış– onun bağlandığı devinim, onu korkutucu bir yükselişin içine sokar; bununla birlikte, evren olma istenci bilinemeyen büyüklüğe karşı gülünç bir meydan okumadan başka bir şey değildir. Büyüklük bilgiden kaçar, olasısızlıktan kaçarken büyüklüğü arayan bir varlığın karşısında sınırsızca kaçar ve sadece buyruğunun gerekliliğine indirgemek için arar

(bilginin buyruğunda, onun aracılığıyla insan kendini evrenin tümü sanmaya yöneliyor, gereklilik ve katlanılan sefalet var, bizi sona erdiren gülünç, kaçınılmaz yazgıdır ama bu gerekliliği, onunla karıştırdığımız evrene mal ediyoruz).

Tepeye doğru yönelen bu kaçış (imparatorluklara egemen olan bu tepe, bilginin bileşimidir) “labirent”in parkurlarından sadece biri dir. Ama “varlığın” araştırılmasında, bir tuzaktan öbürüne izlememiz gereken bu parkuru hiçbir şekilde bertaraf edemeyiz. İçinde sığınak aramaya yöneldiğimiz yalnızlık yeni bir tuzaktır. Hiç kimse sosyal yapıdan kaçamaz: Bu yapının içindeki her yol tepeye götürür, mutlak bilginin isteğine yönlendirir ve sınırsız güç gerekliliğidir.

Sadece kaçınılmaz yorgunluk bizim yönümüzü değiştirir. Yıldırıcı zorluğun karşısında dururuz. Tepeye götüren yollar tıkanmıştır. Ve sadece güç için olan rekabet gergin değildir ama çoğu zaman rekabet entrikanın batağına saplanır. Yanlışlık, belirsizlik, gücün faydasız olduğu duygusu, ilk tepenin üzerinde en üst yüksekliği imgelemeyi koruyan yeti, temel karışıklığa, labirente katkıda bulunurlar. Gerçekten tepenin burada veya şurada olduğunu söyleyemeyiz (hatta bir anlamda hiçbir zaman ulaşılmamıştır). Tepeye ulaşma isteğinin veya gerekliliğinin delirttiği karanlık bir insan, yalnızlıkta, zamanın yüksekte yer alan kişilerine göre tepeye daha fazla yaklaşır. Çoğu zaman delilik, korku ve suç, tepenin çevresini koruyor görünseler de hiçbir şey açık değildir: Kim yalanların ve alçaklığın tepeden uzaklaştığını söyleyebilir? Aynı büyüklükteki belirsizlik alçakgönüllülüğü doğrulamada vardır: ama bu, çoğu zaman sadece kesin görünen olgunun kıvrımıdır.

Koşulların bu karanlığı, o kadar şiddetli ve hatta kesin olarak o kadar korkutucudur ki vazgeçerken mazeretsiz değiliz. Bahaneler çoğalıyor. Bu durumda, araya giren bir veya birçok kişiye kendimizi bırakmamız yeterlidir: Tepeden

vazgeçiyorum, başka biri oraya ulaşacaktır, gücümü devredebilirim, kendine masumluk unvanı veren vazgeçme. Bununla birlikte vazgeçme ile en kötüsü olur. Vazgeçme yorgunluktan, güçsüzlük duygusundan kaynaklanır: Tepeyi araştırırken korkuyu buluyoruz. Ama korkudan kaçarak en boş yoksulluğun içine düşüyoruz. Bunun “yetersizliği”ni hissediyoruz: Gücünü devretmeye yol açan boşluğa doğru atılmış olmanın utancıdır (ve utanç gizlenir). Bunu, insanların en yüzeysellerinin ve en yorgunlarının kayıtsızlıklarını ve yorgunluklarını hissettirmeleri izler: Kayıtsızlık ve yorgunluk, yutturmacalara en büyük yeri bırakır ve hatta yutturmacalara yol açmaktadır. Tepenin sapkınca özleminden, bu özlemi aldatıcı hale getirerek kurtuluyoruz.

2

Tekil insan varlığı hangi biçimde evrensele ulaşmaktadır?

Geri dönemeyen gecenin çıkışında, yaşam onu varlıkların oyununa bir çocuk olarak sokar; bu şekilde iki erişkinin uydusu olur: Onlardan yeterlilik yanılsamasını alır (çocuk anne-babasını tanrı gibi görür). Bu uydu karakteri sonradan hiçbir biçimde kaybolmaz: Anne-babamızdan güvenimizi çekip onu başka insanlara devrederiz. Çocuğun, görünüşte anne-babasının sağlam olan varlıklarında bulduğu şeyi insan, yaşamın kurulduğu ve yoğunlaştığı her durumda arar. Yığının içinde kaybolan tekil varlık, merkezi tutan varlıklara, varlığın bütünlüğünü üstüne alma kaygısını devreder. En yalın durumlarda bile yaygın bir yapıyı koruyan toplam varoluşa katılmakla yetinir.

Varlıkların bu doğal çekimi, göreceli olarak değişmez toplumsal bütünlüklerin var olmasına yol açar. Prensipte, çekim merkezi bir şehrin içindedir; eski zamanın koşullarında, bir şehir, ikili bir dişi organı içeren bir taç gibi, bir hükümdarın veya bir tanrının çevresinde oluşur. Eğer

birçok şehir birleşir ve biri yararına merkezsel rollerinden vazgeçerlerse, içinde egemenliğin ve tanrıların yoğunlaştığı bir şehrin çevresine bir imparatorluk yerleşir: Bu durumda egemen şehrin çevresindeki çekim, çevre şehirlerin varlığını zayıflatır. Bu çevre şehirlerin içinde, onların varlıklarının tamamını oluşturan organlar yok olurlar veya çökerler. Bütünlüklerin (şehirlerin, daha sonra imparatorlukların) derece derece bileşimleri evrenselliğe ulaşırlar (en azından evrenselliğe yönelirler).

Evrensellik tektir ve benzerleri ile savaşamaz (barbarlar hiçbir şekilde benzerler değillerdir). Evrensellik rekabeti yok eder. Eğer benzer güçler zıtlaşırlarsa, biri diğerlerinin zararına büyümek zorundadır. Ama zafer kazanmış bir güç yalnız kalırsa, bir zıddın yardımıyla varlığını belirleme şekli yanlış olur. Evrensel Tanrı, oyuna girerse, artık yerel bir tanrı gibi, düşmanları ile savaşan bir şehrin güvencesi olamaz: Tepede yalnızdır, hatta şeylerin tamamı ile özdeşleşir ve ipse'liği ancak keyfi bir şekilde koruyabilir. Tarihte insanlar, her şey haline dönmek zorunda olan ve ancak ölerek her şey olabilen ipse'nin tuhaf savaşımına böylece katılırlar (ölen tanrılar evrensel biçimini almışlardır. Musevilerin Tanrı'sı öncelikle "orduların tanrısı" olmuştur. Hegel'e göre, Musevi halkının çöküşü, bozgunu, tanrılarını antik tanrıların hayvansal, kişisel biçiminden çıkarıp ışığın ilkel, kişilikdışı varlık biçimine çevirmiştir. Musevilerin Tanrı'sı artık savaşın varlığını üstüne almamaktadır: Oğulun ölümüyle Tanrı gerçek evrenselliğe ulaşmıştır. Savaşın sona ermesiyle doğan derin evrensellik –parçalanma savaşın yeniden başlamasıyla varlığını sürdürememiştir. Yapabildikleri kadarıyla evrensel tanrılar, zaten savaşın içindeki bu öldürücü evrensellikten kaçınmışlardır. Askeri fethin içine atılan Allah, bu şekilde kurban edilmekten kurtulmuştur. Allah bu şekilde, Hıristiyanların tanrısını yalnızlığından çekip almıştır: Onu da bir savaşın içine sokmuştur. İslam fetihten

vazgeçtiği an çöker: Bu olgunun tepkisiyle de Kilise zayıflar).

Yeterliliği aramak, varlığı herhangi bir noktaya kapatmakla yapılan yanlışla aynıdır: Hiçbir şeyi kapatamayız, sadece yetersizliği buluruz. Kendimizi Tanrı'nın varoluşunun içine koymaya çalışıyoruz ama içimizde yaşayan Tanrı aynı zamanda ölmemizi gerektiriyor, onu ancak öldürerek kavrıyoruz (Yaşamak için aralıksız gerekli olan kurban etme, ilk ve son olarak çarmıha gerdik ve buna rağmen her gün, yeniden çarmıha geriyoruz. Tanrının kendisi de çarmıha geriyor. "Tanrı, diyor Angèle de Foligno [bölüm LV] sevdiği oğluna, hiçbir zaman ona eşdeğer bir yoksulun olamayacağı ve hiçbir zaman olmadığı kadar bir yoksulluk verdi. Ama bununla birlikte iyelik olarak Varlık'a sahipti. Öze sahipti ve varlık o kadar kendisindi ki bu sahip olma insan sözünün üstündedir. Ve buna rağmen Tanrı onu, öz ona ait değilmiş gibi yoksullaştırdı." "Sözün üstündeki sahip olma" basit bir devriklik! "Özün iyeliği", "sahip olma" gerçekte ancak "söz"de var olur, sadece gizemsel deney, gizli görüntü sözün ötesinde yer alır ve ancak sözle adlandırılabilir. Oysa, deneyin, gizli görüntünün olduğu öte taraf "bununla birlikte Tanrı onu yoksullaştırdı"ya bağlıdır ve sadece yargılamalı bir kategori olan sahip olmaya bağlı değildir. Sahip olma orada bir görüntünün ikilemini büyütmek için vardır).

Zaten, yaşam başıboş dolaşmaya başlar başlamaz tepenin yok olmasıyla parçalanan şey ortaya çıkar. Bir aldatmaca gereksinimi öncelikle –içinde insan varlığının özerkliği bulunan, değerini evrene kabul ettirme gerekliliği– tüm yaşamın içine bir düzensizlik sokar. Öncelikle insanı belirleyen ve tepenin tamamlanmış kopuşunu haber veren şey sadece yeterlilik istenci olmayıp aynı zamanda yetersizlik tarafının utangaç, sinsi çekimidir.

Varoluşumuz, varlığı tamamlamanın azgınlaşmış girişimidir (tamamlanan varlık her şey haline gelmiş ipse olacaktır).

Ama çaba bizim tarafımızdan gevşetilmiştir: Bizi yoldan çıkaran odur ve tüm şekillerde ne kadar yoldan çıktık! Tam tamına sınırsız var olma isteğimizi söylemeye cesaret edemiyoruz: Bu bizi korkutuyor. Ama hâlâ, sefaletimizin gerçekliği ortaya çıktığı andan itibaren, içimizde korkunç bir sevinç anı hissetmekten daha da fazla tedirginlik duyuyoruz.

Varlığın evrenselliğe ulaştığı tepeye çıkış, içinde merkezsel bir istencin çevresel unsurları kendi yasasına tâbi kıldığı, bir parçalar bileşimidir. Bıkmaksızın, yeterliliğin ardında olan daha güçlü bir istenç, daha güçsüz istençleri yetersizliğin içine atmaktadır. Yetersizlik sadece tepenin esin kaynağı değildir: Bileşim, birleştirdiği şeyi çevreye attığı zaman, her adımda yetersizlik patlar. Eğer yetersizliğe atılan varoluş yeterlilik savını korursa, tepenin durumunu önceden belirler ama başarısızlığı bilmeyen şanslı kişi tepeyi dışarıdan görür: Her şey haline gelmek isteyen ipse tepede sadece kendisi için trajiktir ve güçsüzlüğü dışsal olarak belli ise, o kişi “gülünç”tür (bu durumda kendi kendine acı çekemez, eğer kendi güçsüzlüğünün bilincine varırsa, savının kendinden daha güçlüye bırakarak ondan vazgeçecektir, bu da ancak tepede olanaksızdır).

İnsansal varlıkların birleşiminin içinde, sadece merkez inisiyatifi elinde tutuyor ve çevresel unsurları anlamsızlığın içine atıyor. Sadece merkez birleşik varlığın ifadesidir ve bileşkelerin üstündedir. Hepsi üzerinde, komşu bir alanda da (merkezi daha güçsüz olan) uyguladığı bir çekim gücüne sahiptir. Çekim gücü, bileşkelerin en zengin unsurlarını boşaltmaktadır. Şehirler, başkentin yararına olarak yavaş yavaş boşalmaktadır (mahalli aksan gülünç hale gelmektedir).

Gülüş, girinti çıkıntılardan, aniden oluşan çöküntülerden doğmaktadır. Eğer sandalyeyi çekersem... ciddi bir insanın yeterliliğinin yerine birden son bir yetersizlik ortaya çıkar (sahte insanların sandalyeleri çekilir). Ne olursa olsun,

hissedilen başarısızlıktan mutlu olurum. Ve ben de gülerek ciddiliğimi kaybederim. Sanki bu, kendi yeterliliğimin kaygısından kurtulmanın dinginliğidir. Kaygımı her zaman için bırakamayacağım bir gerçektir. Eğer bunu tehlikesizce yapabiliyorsam, kaygımı sadece dışarı atıyorum. Başarısızlığı, benim yeterlilik çabamı lekelemeyen bir insana ve hava atan ve gerçek varoluşun (onun dış görünüşünü taklit ederek) saygınlığını bozan çevresel bir kişiliğe gülüyorum. En mutlu gülüş, bir çocuğun neden olduğu gülüştür. Çünkü çocuk büyümek zorundadır ve beni güldüren yetersizliğini, erişkinin yeterliliğinin izleyeceğini biliyorum (bunun için zaman verilmiştir). Çocuk –derin bir huzursuzluk duymadan– yetersizlik uçurumuna eğilmek için bir fırsattır.

Ama aynı çocuk gibi, gülüş de büyür. Masum şekli içinde, toplumsal bileşimle aynı anlamda gerçekleşir: Gülüş toplumsal bileşimi güvence altına alır, onu güçlendirir (toplumsal bileşim zayıf biçimlerin çevreye atılışıdır): Gülüş, genel çırpıntılarda topladığı kişileri birleştirir. Ama gülüş, sadece varlığın çevresel bölgesine ulaşır, nesne olarak sadece çocuklara ve budalalara sahip değildir (boş hale gelenler veya hâlâ öyle olanlar); zorunlu bir altüst oluşla, babanın veya merkezin yetersizliklerini ele verdikleri her kez, gülüş çocuktan babaya, çevreden merkeze döner (Her iki durumda da zaten aynı şeye gülüyoruz: Doğrulanmamış yeterlilik savı). Altüst edişin gerekliliği o kadar önemlidir ki bu gerekliliğin eskiden kendini Tanrı’ya adaması vardır: Karşıtı olarak temellerinin tartışma konusu yapılmadığı toplumsal bileşim yoktur; ayinler bunu kanıtlıyor: Saturnal eğlenceleri veya deliler şenliği rolleri altüst ediyordu (ve içine ayinleri körce belirleyen duygunun indiği derinlik, karnaval temalarının içten, çok sayıdaki bağları, kralların ölüme gönderilmesi bu durumu yeterince gösteriyor).

Eğer şimdi toplumsal bileşimi bir piramide benzetirsem, tepenin, merkezin bir egemenliği gibi görünecektir (bu kaba ve hatta can sıkıcı bir şema). Tepe her zaman tabanı anlamsızlığın içine atar ve bu anlamda, gülüş dalgaları, derece derece daha aşağıya yerleşmiş varlıkların yeterlilik savlarına karşı çıkarak piramidi kat ederler. Ama tepeden çıkan bu dalgaların ilk şebekesi geri çekilir ve ikinci şebeke piramidi aşağıdan yukarıya kat eder: Bu şebeke bu kez daha yukarıya yerleşmiş varlıkların yeterliliklerine karşı çıkarlar. Karşılık olarak bu karşı çıkma, son ana kadar tepeyi saklar: Bununla birlikte karşı çıkma tepeye ulaşmayı göz ardı edemez. Gerçekte sayısız varlık bir anlamda yankılanan bir çırpıntı tarafından boğazlanmıştır: Özellikle gülüş kimseyi boğazlamaz ama yığınların kasılmalarını ele alırsam (hiçbir zaman bir bakışla tamamı kucaklanamaz)? söylemiştim, ikinci şebeke dalgalar tepeye ulaşmayı göz ardı edemezler. Ve eğer ulaşırlarsa? Bu, siyah gecede Tanrı'nın can çekişmesi olur.

3

Gülüş, tepenin parçalanmasının açığa çıkardığı gerçeği önceden hisseder: Varlığı sabitleme istencimizin lanetlenmiş olduğunu. Gülüş hafif depresyonlar boyunca yüzeyde kayar. Uçurum ve depresyonlar aynı boşluktur: Biz olan varlığın boşunalığı. İçimizdeki varlık gizlenir, bizimle buluşamaz çünkü biz varlığı ipse'nin içine hapsediyoruz ve varlık her şeyi kucaklamanın isteği-gerekliliğidir. Ve açık olarak komediyi kavrama olgusu burada hiçbir şeyi değiştirmez. Kaçamaklar (alçakgönüllülük, kendi kendine ölüm, aklın gücüne inanç) sadece daha fazla batmamıza yol açan yollardır.

İnsanın yetersizlikten kaçması ve tutkudan vazgeçmesi için hiçbir olanağı yoktur. Kaçma isteği insan olma korkusundan ileri gelmektedir: Bu isteğin ikiyüzlülükten

başka bir sonucu yoktur –insanın olmaya cesaret edemediğini olması olgusu (bu anlamda, insan varlığı içimizde sadece embriyon durumundadır, tam anlamıyla insan değiliz). İmgelenebilir hiçbir uyum yoktur ve insan, kaçınılmaz olarak, her şey olmayı, ipse olarak kalmayı istemek zorundadır. Eğer insan bunun bilincine varırsa, kendi gözünde gülünç olacaktır: O halde gülünç olmayı istemek onun için gereklidir, çünkü insan olduğu sürece gülünçtür (burada artık, komedinin özel görevli kişilikleri söz konusu değildir) –kaçamaksız (bu, kendinin korkutucu ayrışmasını, bir uyumsuzluğu –bunları gizlemek için boş çabalar olmaksızın varsayar).

İlk etapta –onu bertaraf edebilir– insan, yalnız ve her şey olma isteğine yanıt vermek zorunluluğuyla savaşmalıdır. Savaştığı sürece, insan hâlâ ne gülünç, ne de trajiktir ve her şey askıda kalır: Her şeyi, onun aracılığıyla istencini yansıtması gereken eyleme bağımlı kılar (o halde ona gerekli olan ahlakı, buyurgan olmaktır). Ama bir kaçamak yolu açılabilir.

Savaşın konusu gitgide daha fazla genişleyen bileşimdir ve bu anlamda, tam olarak evrenselliğe ulaşmak zordur. Ama savaş başarıyla birlikte evrenselliğe yaklaşır (insan yaşamı seçkin bütünlüklerde evrensel bir değer kazanmaya yönelmektedir). Savaşın gevşemesi için –veya yaşamın bir şekilde ondan kurtulması için– insan son yalnızlığına varır: Bu anda her şey olmak istenci onu parçalara ayırır.

O halde artık temsil ettiği bütünlüğe eşdeğer bir bütünlükle çatışmıyor ama yoklukla çatışıyor. Bu aşırı çatışmada, boğa güreşinin boğası ile karşılaştırılabilir. Boğa güreşinde boğa, kimi kez hayvansal uyuşukluğa hantalca kendini kaptırır –ölümün gizli çöküntüsüne kendini bırakarak– kimi kez büyük bir öfkeye kapılarak hayalet bir matadorun aralıksız karşısında açtığı boşluğa saldırır. Ama meydan okunulan bu boşluk, –BİR CANAVAR OLDUĞU

SÜRECE– hafifçe bu günahı üstlenirken, boğanın paylaştığı çıplaklıktır. İnsan artık hayvan gibi yokluğun bir oyuncağı değildir ama yokluğun kendisi insanın oyuncağıdır –bu yokluğun içine batar ama, kendini öldüren boşluktan esrimiş olarak ulaştığı gülüşün karanlığını onunla aydınlatır.

Şubat 1936

(Benzerlerime ulaşmak için çaba göstererek geçirdiğim "etkinlik" zamanını –barışın son yılları boyunca– düşününce kızıyorum. Bu bedeli ödemek zorundaydım. Esrimenin kendisi, sadece bir kişi için önemi olan, kişisel bir egzersiz olarak görülen boşluktu.

İnanmışlara vaız vermede, vaazın içinde bir yıkım unsuru vardır. Derin iletişim sessizlik ister. Son noktada, vaazın işaret ettiği eylem şununla sınırlanır: Konuşmayı [gürültüyü, dışarının mekaniğini] durdurmak için kapıyı kapamak.

Kapı aynı zamanda hem açık hem de kapalı kalmalı – söylemek istediğim: Söylemin oluşturduğu tasarılara gerekli bağların dışındaki, varlıklar arası derin iletişim. Zamanla alıngan oldum, her gün içten daha yaralı hale geldim. Eğer yalnızlığa sığındıysam buna zorlanmıştım. Şimdi her şeyin ölmüş olması –veya öyle görünmesi– benim için önemli değil.

Savaş etkinliğime son verdi ve yaşamım, kendi araştırmasının nesnesinden daha az ayrı kaldı. Bir alışkanlık ekranı bizi bu nesneden ayırıyor. Sonunda bunu yapabildim, bunun gücüne sahip oldum: Ekranı düşürttüm. Çabaları boşa çıkaran uyutucu hiçbir şey artık varlığını sürdürmüyor. Bir kez –boş sorularla yüklü kafalara yanıt verme kaygısı olmadan –nesnelerin katı, billur kırılganlığına bağlanmak mümkün hale geldi. Çöl, kuşkusuz hemen dağılan seraplar olmaksızın değil.

İronik sarhoşluk için bundan daha uygun durumlar bulmak pek zordur. Çok ender olarak ilkbahar, güneşin mutluluğunu bana, bundan daha iyi biçimde göstermiştir. Bahçemi belledim, cansız olarak değil, zıt şansları sevinçle hesap ederek [bu şanslar çok görünüyor... ama ancak mayısta belli oluyorlar. Ayın yirmisinde tohum ektiğimi anımsıyorum – kaderimi kışkırtıyordum ama ona inanmadan]. Böylece aşırı korku ve melankoli, derin ve uyanık dinginlik, yaşama çok sayıda değişik anlam kazandırıyordu [çok az uyuşabilen]. Koşulların anlatıma uygunluğu yetersiz ama düşüncem zincirlerinden kurtuldu ve olgunluğa ulaştı. Bir fetih duygusunun içinde kendimi esrimeye bıraktım ve parçalanmış dünya önüme açık bir alan olarak yayıldı. Bugün bu birkaç sayfa bana bulanık görünüyor –saf olmayan lirik kanatlanmalar bu sayfaları dolduruyor– ama ilk görünümün darbesiyle, bunların derin gerçeği ortaya çıkardıklarını zannettim.

Aşağı yukarı iki yıldan beri iç deneyde ilerledim. Bu anlamda, gizemciler tarafından betimlenen durumların en azından bana artık kapalı olmadıkları. Bu deneyin, gizemcilerin deneye bağlı olduğunu zannettikleri önvarsayımlardan bağımsız olduğu bir gerçektir. Bu deneyin sonuçları birgün, erotizm ve gülüş üzerindeki uzun düşünümlerimden çıkardıklarımla benzeşirler –bir kitabi incelemeyi ve kutsalın kuşkulu deneyini izleyen sonuçlarla benzeşmesi gibi. Yöntem sorunlarına ancak daha sonra ulaştım ve o süre kadar önceleri belirsizliğin içinde kaldım – en azından bilgi bilimi ve felsefenin görüş açısından. Bir yıldan daha fazla geçen bir süre sonunda, bu noktaya vardığım zaman –bu konudan başka bir kitapta söz ediyorum– aşırı ve tiksindirici açıklığa ulaştım –daha sonra, yapacak hiçbir şeyim kalmamıştı, tasarı oluşturamıyordum, “işkence” ismi ile betimlediğim tiksintiye kendimi bıraktım.)

İLETİŞİM

...Bir basit tanecik ile diğeri arasında yapı farkı yoktur, aynı şekilde şuradaki ve buradaki arasında bir fark yoktur. Her seferinde bütünlük şeklinde orada veya burada oluşan bu vardır ama bu bütünlük içinde sebat etmez. Dalgalar, tufanlar, basit tanecikler belki de homojen bir unsurun değişik devinimlerinden başka bir şey değillerdir: Sadece kaçıcı bir bütünlük taşırlar ve toplamın homojenliğini bozmazlar.

Sadece çok sayıda basit taneciklerden oluşmuş gruplar beni senden ayıran ve evrenin geri kalan kısmıyla olan farklılıklarımızı ayrık tutan bu ayrışık yapıyı taşırlar.

Bir varlık olarak adlandırılan şey hiçbir zaman basit değildir ve sadece kendinin sürekli bir bütünlüğü varsa buna ancak eksik olarak sahip olur: Bu bütünlük derin içsel bölünme tarafından işlenir, yetersiz bir şekilde kapalıdır ve belirli noktalarda dışarıdan saldırıya elverişlidir.

Bu ayrık ve kendisi olmayana yabancı varlığın, içinde öncelikle varoluş ve gerçeğin sana göründüğü bir şekil olduğu doğrudur. İşte sen olan bu ortadan kaldırılamaz farklılığa –her nesnenin anlamını getirmek zorundasın. Bununla birlikte sen olan bütünlük senden kaçar ve kurtulur: Eğer rastlantı en kaygılı istencini izlerken bütünlüğe sahip olursa, bu bütünlük sadece düşsüz bir uyku olacaktır.

Sen olan şey, seni oluşturan sayısız unsurları, bu unsurların kendi aralarındaki yoğun iletişimine bağlayan etkinliğe tutunur. Organik varlığının yaşamını içsel olarak oluşturan şeyler enerji, devinim, sıcaklık yayılmaları veya unsurların aktarımlarıdır. Yaşam hiçbir zaman belirli bir noktada yer almaz: Hızlı bir şekilde bir noktadan diğerine geçer (veya çok sayıda noktalardan diğer noktalara) aynı bir akım veya elektrik ışıldamasının bir biçimi gibi. Böylece zamandışı özünü kavramak istediğin yerde sadece bir kaymaya ve

ölümlü unsurlarının kötü düzenlenmiş oyunlarına rastlayacaksın.

Daha sonra, yaşamın bu kavranamaz içsel akımla sınırlanmaz. Yaşam aynı zamanda dışarıya akar ve durmaksızın akan veya kendine doğru fışkıran şeye açılır. Seni oluşturan kalıcı kasırga, benzer kasırgalarla birlikte, ölçülü bir çalkantının canlanmış geniş bir şeklini oluştururken onlara çarpar. Oysa senin için yaşamak sadece sende birleşen akımlar ve ışığın kaçıcı oyunları olmayıp aynı zamanda bir varlıktan diğerine, senden benzerine veya benzerinden sana geçen sıcaklık veya ışık dalgalarıdır (hatta beni okuduğun şu andaki sana ulaşan ateşimin yayılması): Sözler, kitaplar, anıtlar, semboller, gülüşler sadece bu bulaşıcılığın, bu geçişlerin yollarıdır. Eğer aşkta, trajik olaylarda, coşku devinimlerinde birinden diğerine canlanan şeyi göz önüne alırsak, tekil varlıkların önemi azdır ve dile getirilemez görüş açılarını içerirler. Böylece bir kağıdın üzerine basılmış ve benden sana doğru gidebilecek yakıcı sözlerin yanında ne sen ne de ben hiçbir şey değiliz: Çünkü sadece onları yazmak için yaşamış olacağım ve sana hitap ettiği doğruysa, onları duyma gücüne sahip olduğundan dolayı yaşayacaksın (aynı şekilde, aşkları olmadan, onları basit uğraşlar içine sokan bir yalnızlığın içinde düşünülen iki âşık, Tristan ve Yseut ne anlama gelirler? Soluk olağanüstülükten arınmış iki varlık: İkisini birlikte parçalayan aşk olmadan hiçbir şeyin önemi yoktur).

Sen ve ben, şeylerin engin akışları içinde, sadece fışkırmaya uygun durma noktalarıyız. Bu korkutucu durumun doğru bilincine varmak için gecikme: İçinde senden başka kimsenin söz konusu olmadığı bu sınırların içine kapatılmış amaçlara bağlanman olayı başına gelirse, yaşamın, çoğunluğun yaşamı olacaktır, “olağanüstüden yoksun” olacaktır. Kısa bir duruş anı: Dünyaların karmaşık, yumuşak, şiddetli devinimi senin ölümünden lekeli bir köpük

oluşturacaktır. Gururlar, yaşamın güzelliği, göğün çağlayanının büyük gürültüsü içinde sende oluşan bu sel fışkırmasına neden olur.

Bilincinin engellerinden, çeşitli durmalardan oluşan yalnızlığının dayanıksız iç duvarları sadece, içinde hiçbir zaman kaybolmaktan vazgeçmediğin bu evrenlerin parıltısını bir an için yansıtmaya yarayacaktır.

Bilinç, sonsuzca belirsiz hangi içsel parıltıdır, bilmiyoruz, engel yokluğu nedeniyle olan bu parıltıyı doğanın en kör devinimlerine bağladığı zaman, eğer sadece belirsiz bir bilincin çok hızlı akımlarını yakalayan anaforlarla hiç karşılaşmayan bu devingen evrenler olsaydı, bu devinimler daha az baş döndürücü olacaktı. Ayrık görüntülerin sabitleşmiş düzeni, bilinci alıp götüren selsel kabarmaların korkulu bilincine gereklidir. Ama bu, düzen görüntüsü için tutuluyorsa, korkutucu bir bağlanmanın içine hapsediyorsa, sadece gülünç bir yanlışlığa vesile olacaktır, üstelik sararmış bir varlık ölü bir noktayı, göksel Baküs Şenliği'nin ortasında kısa bir süre için unutulmuş saçma bir ezilmeyi gösterecektir.

Bizim kısmetimiz olan bu insansal yaşamın bir ucundan ötekine azbuçuk değişmezliğin, hatta tüm gerçek değişmezliğin derin eksikliğinin bilinci, gülüşün esrikliklerini açığa çıkarır. Sanki aniden bu yaşam, boş ve hüzünlü bir katılıktan sıcaklığın ve ışığın eşsiz bulaşıcılığına, havaların ve suların birleştiği özgür karışıklıklara geçiyormuş gibi: Kahkahalar ve gülüşün alevlenmeleri, gülümsemenin başlangıcının ilk açılışından, geçingenliğinden sonra gelir. Eğer bir insan topluluğu bir saçmalığı ortaya çıkaran bir tümceye veya dalgın bir harekete gülerse, bu insanlar arasından yoğun bir iletişim akımı geçer. Her yalnız varlık, donmuş yalnızlığın yanlışlığını ele veren imgenin yararına kendi dışına çıkar. Kendi dışına kolay bir parlaklıkla çıkar, aynı zamanda bir dalganın bulaşıcılığına açılır, çünkü gülen

insanlar birlikte denizin dalgaları gibidir, gülüş sürdüğü sürece artık aralarında bir engel yoktur, iki dalga kadar birbirlerine yakındırlar ama bütünlükleri, suların çalkantısının bütünlüğü kadar belirsiz ve eğretidir.

Ortak bir gülüş gerçek bir korkunun yokluğunu varsayar ve buna rağmen korkudan başka bir kaynağı da yoktur. Gülüşü doğuran şey korkunu doğrular. Bu bilinmez büyüklüğün içinde, nereden olduğunu bilmeden, gizemli yalnızlığa terk edilmiş, acının içine batarak yok olmaya mahkûm olmuş biri olarak korkuya kapılmamış olduğun düşünülemez. Senin kayboluşuna adanmış evrenlerin içinde yaşlandığın yalnızlıktan ancak korkuyla düğümlenmiş olarak ulaştığın bilincin, baş dönmesinin, vukubulanın baş döndürücü bilincini çıkarmak elindedir. Eğer kırılmak zorunda değilsen parçalayıcı bir gerçeğin aynası haline gelemezsin...

Taşkın güçlere karşı bir engel koyduğun ölçüde acıya kendini adarsın, tedirginliğe bürünürsün. Ama hale içindeki bu korkunun anlamını görmek elindedir: Engelin, onu yıkan güçlerin parçası olduğu olgusu karşısında, sen olan engel ne şekilde kendini yok etmek, yıkılmış olmayı istemek zorundadır. Bu ancak şu koşulla olanaklıdır: Parçalanman düşünümünün vuku bulmasını engellemez, bu da bir kaymanın gerçekleşmesini ister (parçalanmanın sadece yansıtılması ve bir süre için aynanın el değmemiş bırakılması). Korkuyu bertaraf edilmiş varsayan bayağı gülüş, aynı anda bu korkuyla alevlendiği zaman, kuşkusuz bu aldatmacanın kaba saba şeklidir: Gülüşün vurduğu gülen kişi değildir, benzerlerinden biridir –hâlâ yırtıcılığın aşırılığı olmaksızın.

Bizi yok etmeye çalışan güçler içimizde o kadar başarılı suç ortakları bulurlar ki –ve bazen çok şiddetli– yararın bizi oraya götürmesi gibi kolaylıkla bu suç ortaklarına sırtımızı dönemeyiz. Az zarar, çok yarar sağlamaya sürükleniyoruz. İnsanlar ender olarak, ölmeye teşebbüs etme durumundadır

–krallar gibi şenlik arabasının önüne atlarken umutsuz bir insan gibi olmayıp bir Hindu gibidir. Ama kendimizi ele verinceye kadar değil, kendiliğinden bir bölümü bırakabiliriz: Bize ait eşyaları feda ediyoruz veya –bizi çok sayıda bağla bağlayan, kendimizi ondan zorlukla ayırdettiğimiz: Benzerimiz. Kuşkusuz fedakârlık sözcüğü şu anlama geliyor: İnsanların, yıkıcı güçlerin kırıp geçirdiği tehlikeli bölgeye isteklerinin bir gereği olarak, biraz mal sokmak. Böylece güldüğümüz kişiyi, onu hiçbir korku hissetmeden bize önemsiz görünen güçsüzlüğe terk ederken, kurban ediyoruz (kuşkusuz gülüşün kurban etme kadar önemi yoktur).

Şeylerin önemsiz bolluğunun bizden nasıl yararlandığını ancak başkasında ortaya çıkarırız. Devinimle sürüklendiğimiz karşı çıkışımızın gururunu henüz fark ediyoruz; kendimize karşı çıkmaktan vazgeçmemiz yeterli olmuştur, gülenlerin sınırsız dünyasıyla iletişim kuruyoruz. Ama nihai bir kesinlikle bir gün bizden yararlanacak devinime kendimizi vermemeyi düşünerek, korkusuz ve neşe dolu olarak iletişime giriyoruz.

Hiç kuşkusuz, gülen kişinin kendisi gülünçtür ve derin anlamında, kurbanından daha çok, ama ufak bir yanlışlığın –bir kayma– neşeyi gülüş krallığına dökmesinin önemi azdır. İnsanları boş yalnızlıklarının dışına atan ve onları sınırsız devinimlere sokan şey –bununla, dalgalar gibi birbirlerinin üzerine atılarak aralarında iletişime girerler– eğer kendi üzerine kapanan bu benin dehşeti mantıksal sonuçlara uzanmışsa, ölümden başka bir şey olamaz. Kendinin bilincinin kıvrımlarında doğan dışsal bir gerçeğin –fırtınalı ve parçalayıcı– bilinci, insandan bu kıvrımların gururunu görmesini –daha önceden yok olmuş bir önsezi ile onları bilmesini– ister ama bu bilinç aynı zamanda bu kıvrımların sürmesini de ister. Dalganın tepesinde bilincin olduğu köpük bu aralıksız kaymayı ister: Ölüm bilinci (ve bilincin

varlıkların büyüklüğüne getirdiği özgürleştirmeler) eğer ölüme yaklaşılmazsa oluşmayacaktır ama ölümün işini bitirdiği an, var olmasını durdurur. Ve işte bu sebepten göklerin içindeki insan varlığı olan bu her şeyin donmuş can çekişmesi biraz daha yaşayakalanların izleyici kalabalığını varsayar (yaşayakalan kalabalık can çekişmeyi arttırır, içinde donmuş ağırlığın Baküs'sel hızlılıkla birlikte var olduğu ve yıldırım ve ölülerin düşüşünün temaşa edildiği çeşitli bilinçlerin sonsuz fasetlerine can çekişmesini yansıtır): Kurban etme için gerekli olan sadece kurbanlar değildir ayrıca kurban edecekler gereklidir; gülüş, sadece gülünç olan bizlerle yetinmez, ayrıca gülenlerin tutarsız kalabalığını ister.

(Oldukça fazla yazdım [nisandan mayısa kadar] ama beni ilgilendiren hiçbir şey eklemeden. Yazıyı geliştirmek için boşuna tükendim.

Kayma ilkesini ifade ettiğim zaman –iletişime yön veren bir yasa gibi– özü yakaladığımı zannettim [bu metni okunması için verdiğimde, suçlunun, olgunlaşması gecikmiş kimsenin izi görülmüyordu ve bununla birlikte bu, suçun kesin açıklamasıydı... Söylemek gerekir, hiçbir şey değildi].

Bugün aldanmamış olmayı hayal ediyorum. Sonunda –trajedi olan– komediyi hesaba katıyordum ve karşıtı. Aynı zamanda olumluyorum: Varlığın iletişim olduğunu –yaşamın, varlığın ve genel olarak bir şeyin tasarımını, buradan yola çıkarak gözden geçirmelidir.

Hesaba kattığım suçlar –ve sonuç olarak bilmeceler– açıkça belirlenmişlerdi. Bunlar gülüş ve kurban etmeydi (saklamayı uygun bulmadığım daha sonraki bölümde, diğer herkesin yerine birinin ölmesini isteyen komediyi, kurban etmeyi ele aldım ve iletişimin [halkların derin bağı] yolunun korkuda [korku, kurban etme tüm zamanların insanlarını birleştirir) olduğunu kanıtlamaya hazırlanıyordum].

Bilimsel verilere başvuru [belki moda –aktüel, ölümlü– bilgi konusunda] yola çıktığım temele, esrimesel deneye göre ikinci derecede bir öneme sahiptir).

IV. BÖLÜM

İŞKENCE İÇİN EK NOTLAR

(VEYA YENİ GİZEMSEL TANRIBİLİM)

Yaşam ölümün, ırmaklar denizin ve bilinen bilinmezin içinde kaybolacaktır. Bilgi, bilinmezin girişidir. Anlamsızlık, olabilir her anlamın sonucudur.

Her çeşit aracın açıkça eksik olduğu yerde bilgisizliğini kabul etmek ve bilinmezi fark etmek yerine biliyor görünmek öldürücü bir aptallıktır ama bundan daha üzücü olanı, eğer araçları yoksa bilmediklerini itiraf edip, bildikleri şeyin içine aptalca hapsolmalarının neden olduğu güçsüzlükleridir. Her şeye rağmen, bir insanın bilinmezin kesiksiz düşüncesiyle yaşamaması, aynı kişinin şeylerin içinde onu sevmeye zorunlu kılan veya önlenemez bir gülüşle onu sarsan bilinmezin payını bulmaya yönelik açgözlülüğü (ama körce) oranında zekâdan kuşku duyulmasına yol açar. Ama ışık için de durum aynıdır: Gözler ışığın sadece yansımalarına sahiptir.

“Gece ona, herhangi bir geceden daha karanlık göründü, sanki gece düşünmeyen düşüncenin bir yarasından çıkmış, ironik olarak düşünceden başka bir nesne gibi ortaya konmuş düşünce gibi. Bu, gecenin kendisidir. Karanlığını oluşturan imgeler geceyi dolduruyorlar ve şeytansal bir tine dönüşmüş beden o imgeleri gözünde canlandırmaya çalışıyordu. Beden hiçbir şey görmüyordu ve bitkin hale gelmeksizin görünümlerinin yokluğundan, bakışının en yüksek noktasını oluşturuyordu. Görmek için yararsız olan gözü, olağandışı boyutlar kazanıyor, ölçüsüz bir şekilde gelişiyor ve ufkun üzerinde yayılırken gözbebeğini yaratmak için gecenin merkeze girmesine izin veriyordu. Bu boşlukta birbirine karışanlar bakış ve bakışın nesnesidir. Hiçbir şey görmeyen bu göz sadece görmesinin nedenini yakalamıyor. Aynı zamanda görmemesini oluşturan şeyi bir nesne gibi görüyordu. İçinde kendi öz bakışı, bu bakışın her imgenin

ölümü olarak kabul edildiği trajik anda imge şeklinde yer alıyordu.”

Maurice Blanchot, Karanlık Thomas

“Hiçbir zaman felsefe, bir esnemenin, Tanrı’nın varoluşunu Bergson’un ağzında yok ettiği bu andaki kadar kırılgan, değerli ve tutkulu görünmemiştir.”

Maurice Blanchot a.g.e.

Bu cildin notlarının dışında, içinde hâlâ gizlenmiş olsalar da, yeni Tanrıbilimin sorularının acil olduğu “Karanlık Thomas”dan başka bir yapıt bilmiyorum (Tanrıbilimin nesne olarak sadece bilinmezi vardır). Kitabından tam anlamıyla bağımsız ve sözsel olarak, bununla birlikte hiçbir şeyde, yanında sessizliğe susamamı isteyen ölçülülük duygusunu eksik bırakmamıştır. Yazarın her “tinsel” yaşamın temeli olarak sadece aşağıda belirtilen olguları koyduğunu duydum:

Yaşamın ilkesinin ve amacının kurtuluş yokluğunda ve her umudu reddedişte olması.

İçsel deneyimin otorite olduğunu olumlamak (ama her otorite bedelini öder).

Yaşamın kendisinin bilgisizlik ve anlaşmazlık olması

I

TANRI

Eckhart, Tanrı kendi tadını çıkarır, der. Bu olabilir ama bana öyle geliyor ki tadını çıkardığı şey, aşağıda hiçbir şeyin onunla karşılaştırılamayacağı, kendine olan düşmanlığıdır (şöyle diyebilirdim: Bu düşmanlık zamandır ama bu benim canımı sıkıyor. Niçin zaman diyeceğim? Ağladığım zaman bu

düşmanlığı hissediyorum; hiçbir şeyi incelemiyorum). Eğer bir an için bu düşmanlıkta Tanrı eksik olsaydı, dünya mantıksal, kavranabilir olacaktı, aptallar dünyayı açıklayacaklardı (eğer Tanrı kendi kendine düşmanlık beslemeseydi, çöküntüye düşmüş aptalların zannettikleri şey olacaktı: çökmüş, aptal, mantıklı). Temelde insanı Tanrı'dan bahsetme olanağından yoksun eden şey, insan düşüncesinde, insanın yorgun, barışa ve uykuya susamış olduğu sürece Tanrı'nın zorunlu olarak insana uygun hale gelmesidir. "...her şey... onu nedenleri, ilkeleri ve amaçları olarak tanırlar" sözünde şu vardır: İnsan artık var olamaz, yardım ister, sanki bu yardım alınamadığından batıyormuş gibi, bitkin bir şekilde güçsüzlüğün içine atılır.

Tanrı, hiçbir şeyde dinginlik bulamaz, hiçbir şeye kavuşamaz. Her varoluş tehdit altındadır, ve doymazlığının yokluğunun içindedir. Ve artık yatışamaz, Tanrı bilemez (bilgi dinginliktir). Ne kadar susuz olduğunu bilmez. Ve bilmediğine göre, kendini de bilmemektedir. Eğer kendini kendine gösterirse, kendini Tanrı olarak tanıması gerekir ama bunu bir an olsun bile kabul edemez. Sadece yokluğunun bigisine sahiptir, bu sebepten gerçekte Tanrıtanımazdır: O anda Tanrı olmayı sona erdirecektir (korkunç yokluğundan daha çok, eğer kendini öyle görüyorsa aptal, sersem bir varlığı olacaktır).

Gözyaşları içindeki hayalet,

ey ölü Tanrı

oyuk göz

nemli bıyık

biricik diş

ey ölü Tanrı

ey ölü Tanrı

Ben

seni anlaşılmaz kinle

izliyordum

ve bir bulutun

çözülmesi gibi

düşmanlıktan ölüyordum.

Zincirlerinden boşanan –uzak olabilirliklere aç– bu düşüncelerin karşısına bir dinginlik isteğini koymak faydasızdır. Hiçbir şey durmaz, durursa da ancak bir süre için. Pierre, Thabor Tepesi'nde, tanrısal ışığı kıskançça içine almak için çadırlar kurmak istedi. Bununla birlikte, parlak bir barışa susamış olarak adımları onu Golgotha'ya sürüklüyordu (lamma sabachtani'nin tükenişinde, karanlık rüzgarda).

Olabilirliklerin uçurumunda, her zaman daha ileriye atılmış olarak, olabilirin olanaksız olduğu noktaya düşmüş, esrimesel, soluğu tıkanmış deney, her seferinde Tanrı'nın (yaranın) ufkunu biraz daha açar varlığın sınırlarını, kalbin sınırlarını biraz daha genişletir, Tanrı'nın ufkunu ortaya çıkarırken kalbin özünü, varlığın özünü yok eder.

Azize Angèle de Foligno şöyle diyor: "Bir kez ruhum yükseldi ve hiçbir zaman bu noktaya kadar, bu kadar tam olarak bilmediğim açıklık ve bütünlük içinde Tanrı'yı görüyordum. Ve orada hiçbir aşk görmüyordum. Böylece içimde taşıdığım bu aşkı kaybettim; içimde aşksızı oluşturdum. Ve sonra onu karanlığın içinde gördüm çünkü o, düşünülemeyecek ve anlaşılamayacak kadar büyük bir iyilikti. Düşünülebilen veya anlaşılabilen hiçbir şey ne ona ulaşabilir, ne de yaklaşabilirdi (Deneyin Kitabı I, 105). Daha ileride: "Böylece Tanrı'yı karanlıkta gördüğüm zaman, dudaklarımda gülüş yok, ne tapınmam, ne coşkum, ne de

coşkulu aşkım var. Beden veya tinin sarsıntısı yok ve tin kendi olağan devinimleriyle süregitmek yerine donup kalıyor. Tin bir yokluğu görüyor ve tüm şeyleri görüyor (nihil videt et omnia videt), beden uyuşmuş, dil bölünmüş. Ve Tanrı'nın bana verdiği anlatılmaz ve çok sayıdaki tüm dostluklar ve Tanrı'nın bana söylediği tüm sözler, onların içine umudumu yerleştiremeyeceğim kadar, umudumun onlara yaslanamayacağı kadar büyüktür, ve o kadar karanlıkta rastlanılan bu iyiliğin altındadır (s.106)"

Hangi ölçüde inancın deneye engel olduğunu ve hangi ölçüde deneyin şiddetinin bu engeli devirdiğini söylemek zordur. Can çekişen azize tuhaf bir çığlık attı: "Ey bilinmez yokluk!" (o nihil incognitum!) ve bu çığlığı birçok kez atacaktı. Burada, tanrısal sınırların ötesinde ateşin kaçışını görmekle yanılgıya düşüp düşmediğimi bilmiyorum. Ölümün öyküsü ona, kendi öz yokluğumuzdan edindiğimiz bilgiyi bağlıyor... Ama düşüncesini tamamlayan hasta, bu çığlığın tek derin açıklamasını verdi: "Bu dünyanın gururundan daha fazla tinsel şeylerin gururunda bir yanılsama vardır, böylece Tanrı'dan bahsedildiği zaman büyük tövbeler ediliyor, Kutsal Kitap'a giriliyor ve tinsel şeylerde erimiş kalbe sahip olunuyor (Deneyin Kitabı, III. Bölüm, VIII)". Kendini bu şekilde anlattıktan sonra çığlığını iki kez tekrar etti: "Ey bilinmez yokluk!" Esrimenin önüne açılan bilinmez olmayanın gururunun, hissettiğini ancak çığlıklarla açıklayabilen, can çekişen azizeye göründüğüne inanma eğilimindeyim. Mihrapta alınan notlar belki de sözlerin gücünü azaltıyor (bundan kuşkuluyum).

Bazen yakıcı deney dışarıdan görülen sınırlara çok az önem verir. Angèle de Foligno, şiddetli bir coşku anından bahsederken kendini melek olarak görür ve şeytanlara varıncaya kadar sever (Deneyin Kitabı, 76).

Azize önceleri boş bir lüksle çevrilmiş bir kadının yaşamını sürdürmüştür. Evli olarak yaşamış, birçok oğlu olmuş ve

tenin yanışını unutmamıştır. 1285'te otuz yedi yaşındayken yavaş yavaş kendini sefil yoksulluğa adayarak yaşam biçimini değiştirdi. "Daha büyük bir bilgi bana, çarmıhın görünümü içinde verilmiştir: Tanrı'nın Oğlu'nun bizim günahlarımız için nasıl en büyük acıyla öldüğünü fark ettim. Onu çarmıha gerdiğimi hissediyordum... Çarmıhın bu bilgisi içinde, öyle bir ateş beni yaktı ki çarmıhın karşısında ayakta çıplak hale geldim ve kendimi tamamen ona adadım. Ve korkuma rağmen, yaşam boyu sürecek bir iffet için ona söz verdim" (a.g.e.). Aynı kitapta yine şunları yazıyor: "Tanrı'nın istencine göre annem öldü, sonra eşim öldü ve tüm oğullarım kısa sürede babalarını izlediler. Bahsettiğim yolda ilerlemiştim ve onların ölmesini Tanrı'dan istemiştim, böylece ölümleri benim için büyük bir avuntu oldu" (a.g.e., 12). Ve daha ileride: "Kalbimde tanrısal aşkın öyle bir ateşi vardı ki ne diz çökmelerden, ne de tövbelerden yoruluyordum. Bu ateş o kadar yakıcı oldu ki Tanrı'dan bahsedildiğini duyduğumda çığlık atıyordum. Eğer birisi beni öldürmek için balta ile üzerime gelseydi karşı duramayacaktım" (a.g.e., 21).

II

DESCARTES

1637 Mayıs tarihli bir mektubunda Descartes –Cogito'dan yola çıkarak Tanrı'nın gerçekliğini olumladığı– "Söylev"in dördüncü bölümü ile ilgili şunları yazıyor: "Bu düşünce üzerinde oldukça uzun süre durarak yavaş yavaş çok açık bir bilgi kazanılıyor ve eğer böylece sezgisel olarak, genelde entelektüel yapıdan bahsetmeyi istersem, o entelektüel yapının sınırsız göz önüne alınan fikri bize Tanrı'yı gösteren fikirdir ve sınırlı olarak bir meleğin veya bir insan ruhunun fikridir". Oysa düşüncenin bu devinimi daha yalındır ve Decartes'ın ondan "Söylev"de Tanrısal gerçeği çıkardığı insana çok daha fazla gereklidir. (Bu tanrısal gerçek, Aziz

Anselme’in uslamlamasında şöyle olur: Eksiksiz varlığın öznitelik olarak varoluşu eksik olamaz). Ve yaşamsal bu devinim temelde bende ölen şeydir.

Descartes’ın sezgisi, yargılamalı bilgiyi oluşturur. Ve kuşkusuz Descartes’ın tasarısını yaptığı ve bugün büyük bir yer tutan yargılamalı bilgi, “evrenel bilim” başta yer alan sevgiyi bilmeyebilir (eğer olabilirse, evrensel bilim olmadığından daha fazla olmayı bertaraf etmek istediğinden sezgiden vazgeçer). Ama temeli ayrıldığı zaman o kadar böbürlendiğimiz bu bilgi ne anlama gelmektedir? Descartes felsefeye şu amacı yüklemiştir: “Yaşama faydalı olanın sağlam ve açık bilgisi”, ama onda bu amaç temelden ayrılamaz. Bu şekilde ortaya konan sorun akılcı bilginin değerine dokunur. Eğer akılcı bilgi ilk sezgiye yabancıysa, bu, eylemli insanın belirtisi ve işidir. Ama varlığın kavranılması noktasında? Artık bu bilginin bir anlamı yoktur.

İçimizden herhangi biri için, düzenli olarak formüle ettiği tüm sorulara verdiği yanıtlarla tamamlanmış olsa bile, Descartes’ın gurur duyduğu bu bilimin sonunda bizi bilgisizliğin içinde bıraktığını görmek kolaydır; dünyanın varlığının hiçbir şekilde kavranılamazlığı bırakmadığını görmek kolaydır. Bilimlerin hiçbir açıklaması (ne de daha genel olarak yargılamalı bilginin açıklaması) bu konuya ilaç olamaz.

Kuşkusuz, her yönden şunu veya bunu anlamak ve farklı sorulara çok sayıda çözüm getirmek için bize verilen kolaylıklar, içimizde anlama yetisini geliştirdiğimiz izlenimi bırakmaktadırlar. Ama eğer Descartes’ın tedirgin edici dahisi olmuş bu tartışma ruhu, bize geldiğinde bizi canlandırırsa artık ikincil nesnelerde durmaz: Bundan böyle söz konusu olan önermelerin doğru veya yanlış yerleşmiş olmasından çok, en iyi anlaşılan önermelerin bir kez yerleşmesi ile Descartes’ın ilk sezgisindeki sonsuz bilgi gereksiniminin tatmin olup olmadığına karar vermektedir. Diğer bir

anlatımla, tartışma ruhu şimdi son doğrulamayı formüle etme noktasına geliyor: “Sadece bir şey biliyorum: İnsanın hiçbir zaman hiçbir şey bilmeyeceğini.”

Eğer Tanrı (“sınırsız kabul edilen bu entelektüel yapı”) hakkında “çok açık bir bilgim” olsaydı, bilgi hemen bana bilgi gibi gelecekti ama sadece bu koşulla. Beni kısmen içine soksa da sonsuz bir bilginin varlığının bu açık bilgisi, bana kesinlikle bende eksik olan güvenceyi verecektir. Bununla birlikte bu güvencenin Descartes’ta tasarıya gerekli bilgi olduğunu görüyorum (Söylev’in ilk başlığı Evrensel bir bilimin tasarısı’ydı... yazarın sistemini ve eylemini özetleyen formül). Tasarıya bağlanan etkinlik olmadan Descartes, tasarının büyülemesinin içinde olmadığı andan itibaren kaybolan derin bir güvenceyi koruyamamıştır. Tasarının gerçekleşmesi ölçüsünde, nesneleri birbirinden açık olarak ayırdediyorum ama bu bir kez kazanıldığında sonuçlar ilgi uyandırmamaktadır. Ve hiçbir şeyin rahatsız etmemesiyle, sonsuz bilgi kaygısını Tanrı’ya bırakamam.

Descartes, kendisininkinden önce Tanrı’nın bilgisine sahip olan insanı hayal etti (sonludan önce sonsuzun bilgisi). Bununla birlikte kendi aylaklığı içinde o kadar meşguldu ki – kendisi için en doğrudan bilinebilen– tanrısal varoluşu göz önüne getirememişti. Aylaklık içinde, içimizde etkinliğe bağlanan yargılamalı zekânın bu şekli (Claude Bernard, çok ender görülen bir başarıyla belirttiği gibi araştırmaya zorlayan “bilmeme zevki”ne bağlanan) bitirilmiş sarayın gereksiz bir malasından başka bir şey değildir. Bunun için çok yanlış yerde olsam bile, Tanrı’da gerçek bilginin nesne olarak ancak Tanrı’nın kendisinin olabileceğini ortaya çıkarmak isterdim. Oysa bu nesne, Descartes’ın hayal ettiği hangi yol olursa olsun, bizde kavranılamaz olmaya devam etmektedir.

Ama öz derinliği ile kendi kendini bilen tanrısal yapının insan anlığını aştığı olgusundan Tanrı’nın anlığını aştığı

sonucu çıkmaktadır.

Geldiğim noktada açık görünen şey, düşüncenin gürültüsüzce yargılamalı plandan yargılamasıza kayması sayesinde insanların bir karışıklığı düşüncenin içine sokmalarıdır. Tanrı kuşkusuz kendi kendini bilebilir ama bize özgü olan yargılamalı düşünce biçimiyle değil. “Sınırsız entelektüel yapı” burada son sınırlamasını buluyor. İnsandan yola çıkarak –antropomorfik olarak– anlama gücümün sınırsız yayılımını kendime gösterebilirim ama buradan, Tanrı’nın kendi’sinden olması gereken bilgiye geçemem. (Tanrı zorunludur çünkü eksiksizdir) Böylece kendini bilme zorunluluğundaki Tanrı’nın artık anlayabildiğimiz anlamda “enteleküel yapı” olmadığı görünüyor. Hatta “sınırlanma olmadan” anlık en azından, onsuz olduğu şeyi olamayacağı biçimi (yargılamalı) aşamaz.

Tanrı’nın kendisinden olan bilgisinden ancak yadsımalar –boğucu yadsımalar– , kesik dilin imgeleri aracılığıyla bahsedilebilir. Oysa böylece insan kendini yanıltır, bir düzlemden öbürüne geçilir: Boğulma, sessizlik söyleme değil deneye bağımlıdır.

Tanrı’nın var olup olmadığını bilmiyorum ama var olduğu varsayıldığında, eğer onun kendisinden edindiği tüketici bilgiyi sunarsam ve bu bilgiye, içimizdeki kavrama yetisine eklenen tatmin ve onaylama duygularını bağlarsam, beni yeni bir temel tatminsizlik duygusu sarar.

Sefaletimizin herhangi bir anında Tanrı’yı ortaya koymak bizim için gerekli olursa bu, bilinmezi bilinme gerekliliğine bağlama şeklindeki oldukça faydasız bir kaçış aracılığıyla yenik düşmektedir. Her zorluğa ve dahası her olana göre mükemmellik fikrine (sefalet ona tutunur) öncelik vermektir, öyle ki, kaçınılmaz olarak her derin şey, deneyin gördüğü yerdeki olanaksız durumdan, derinliklerini amaçlarının yok etme olmasından alan kolaylıklara kayar.

Tanrı içimizde öncelikle –sonlu bilgiden sonsuz bilgiye geçtikten sonra– sanki sınırların genişlemesinden, yargılamasız, farklı bir bilginin bir biçimine geçmekten ibaret olan tinsel devinimdir, öyle ki yanılsama, içimizde var olan bilme açlığı, bizden ötede gerçekleşmiş doygunluktan doğmuştur.

III

HEGEL

Bilmek şu anlama gelir: Bilinene getirmek, bilinmeyen bir şeyin bilinen bir başkasıyla aynı olduğunu kavramak. Varsayan şey üzerinde her şeyin dinginleştiği sağlam bir toprak olsun (Descartes), bilginin daireselliği olsun (Hegel). Birinci şıkta eğer toprak gizlenirse....; ikincisinde, iyi kapanmış bir daireden emin olunsa bile bilginin tatmin edici olmayan yapısı görülüyor. Bilinen şeylerin amaçsız zinciri bilgi için kendinin bitişinden başka bir şey değildir. Tatmin, var olmuş bilginin bir tasarısının bilginin bitişine geldiği, tamamladığı ve artık bulacak birşeyin (en azından önemli) kalmadığı olgusuna dayanır. Ama bu dairesel düşünce diyalektiktir. Son çelişkiye (tüm daireye dokunan) neden olur: Dairesel, mutlak bilgi kesin olarak bilgisizliktir. Aslında oraya vardığımı varsaydığımda, şimdi bilmediğimden daha fazla hiçbir şeyi bilemeyeceğimi biliyorum.

Eğer kendim zorunluluktan Tanrı’yı, mutlak bilgiyi taklit edersem (sistemin içinde, hatta Tanrı’da bile mutlak bilginin ötesine giden bilgi olamaz). Bu kendimin ipsenin bilgisi her şey olarak mutlak hale gelebilir. “Tinin Görüngübilimi” bir daireyi tamamlayan iki esas devinimden oluşur: Kendinin (insansal ipsenin) bilincinin derece derece tamamlanması ve bilgiyi tamamlayan (ve buradan bilgideki özgülüğü yok eden, böylece kendinin yadsımasını tamamlayan, mutlak bilgi haline gelen) bu ipse ile her şey haline gelmek (Tanrı

haline gelmek). Ama eğer bu şekilde bulaşıcılık ve taklit sonucu içimde Hegel'in dairesel devinimini tamamlarsam, ulaşılan sınırların ötesinde artık bir bilinmezi değil bir bilinemeyeni tanımlarım. Bu bilinememezlilik aklın yetersizliği olgusundan olmayıp yapısından ileri gelmektedir (ve hatta Hegel için, sadece mutlak bilgiye sahip olunmadığından öte tarafın varlığı konusunda kaygı duyulur). Böylece kendimi Tanrı olarak, Hegel'in inanına sahip olarak dünyada olduğumu varsaydığımda (gölgeyi ve kuşkuyu yok ederek), her şeyi ve hatta tamamlanmış bilginin, insanın, ben'lerin sayısız özelliklerinin, tarihin oluşmasını neden istediğini bildiğimde, tam bu anda geriye dönüşsüz karanlığın içinde en ileride olarak, tanrısal, insansal var oluşu içeri sokan soru şekillenir: Niçin bildiğim şeyin varolması gereklidir? Niçin bu bir zorunluluktur? Bu sorunun içinde –önceleri görünmez ama– o kadar derin ve aşırı bir parçalanma gizlenmiştir ki sadece esrimenin sessizliği buna yanıt verir.

Bu soru ancak anlık tarafından formüle edilen, kesintisiz sorulara verilen akla aykırı olsun veya olmasın uygun tüm yanıtlardan sonra sorulması olgusuyla Heidegger'inkinden (neden varlık var da her şey yok değil?) farklıdır: Böylece bu soru bilginin özüne vuruyor.

Yargılamalı yöntemle en uca kadar bilme inandındaki gururun apaçık eksikliği. Bununla birlikte Hegel'in ancak görünüşte gururu eksik görünüyor.[*9]

Kuşkusuz Hegel duacının itici tonuna sahipti ama onun yaşlılık portresinde, şeylerin temelinde olmanın –Tanrı olmanın– tiksintisini, tükenişini okuduğumu sanıyorum. Hegel, sisteminin bittiği anda, iki yıl süreyle delirdiğini zannetti: Belki de sistemin doğruladığı ve gerekli kıldığı kötülüğü kabul etmekten korkmuştur; veya mutlak bilgiye ulaşmış olmanın gerçekliğini tarihin bitişine –boş bir monotonluk halindeki varoluşa geçişe– bağlarken, derin

anlamıyla belki de kendini ölü haline dönmüş olarak görmüştür; hatta belki bu farklı üzüntüler içinde Tanrı olmanın daha derin tiksintisinde birleşiyordur. Bununla birlikte bana öyle geliyor ki, esrimesel yola (korkunun tek doğru çözümüne) karşı olan Hegel, –bazen etkili (yazdığı veya konuştuğu zaman) ama temelde faydasız olan– var olan, etkin, resmi dünya ile uyumlu ve dengede olan bir girişimin içine sığınmak zorunda kalmıştır.

Kuşkusuz başka biri gibi, varlığım bilinmezden bilinene doğru gider (bilinmezi bilinene getirir): Hiçbir sorun yok; tanıdığım herhangi biri kadar bilgi işlemlerine kendimi verebileceğimi zannediyorum. Bu –başkalarına olduğu kadar– bana da gerekli. Varlığım, uygun noktalara yönelttiği devinimlerden, girişimlerden oluşmuştur. Bilgi, onu bu kitabın her olumlaması için anlıyorum, bende bu girişimlere, bu devinimlere bağlıdır (sonuncular kendiliğinden kaygılarıma, isteklerime, sevinçlerime bağlıdır). Bilgi hiçbir şeyde benden ayrı değildir: Ben bilgiyim, bu benim varoluşumdur. Ama bu varoluş bilgiye indirgenemez: Bu indirgeme varoluşu, bilinenin amacı olmasını değil, bilinenin varoluşun amacı olmasını isteyecektir.

Anlığın içinde kör bir leke vardır: Bu leke gözün yapısını anımsatır. Gözde olduğu gibi anlıkta da bu leke çok zor ortaya çıkarılır. Ama gözün kör lekesinin önemi olmamasına karşın, anlığın yapısı, kör lekenin anlığın kendisinden de daha fazla anlamı olmasını ister. Anlığın eyleme yardımcı olması ölçüsünde, leke gözde olduğu gibi anlıkta da önemsenmeyebilir. Ama anlıkta, insanın kendisi ele alındığı ölçüde, varlığın olabilirinin keşfi demek istiyorum, leke dikkati toplar: Artık bilginin içinde kaybolan leke değildir, aksine bilgi lekenin içinde kaybolur. Bu şekildeki varlık daireyi kapatır ama bunu, sadece içine tekrar girebilmek için çıktığı geceyi içine almadan yapamaz. Varlık bilinmezden

bilinene gittiğine göre, onun tepede tersine dönmesi ve tekrar bilinmeze dönmesi gerekir.

Eylem bilineni (üretilmiş olanı) getirir, sonra ona bağlı olan anlık birbiri ardına üretilmemiş, bilinmez unsurları bilinene getirir. Ama istek, şiir, gülüş aralıksız olarak yaşamı bilinenden bilinmeze doğru ters yönde kaydırır. Sonunda varlık anlığın kör lekesini ortaya çıkarır ve aynı anda tam olarak onun içinde emilir. Herhangi bir noktada dinlenme olanağı sunulmadıkça bu böyle gider. Ama bu hiçbir şeydir: Kalan sadece, esrimenin içinde yok olmayan ve onunla yeniden başlayan dairesel çalkantıdır.

En son olanak. Bilgisizliğin hâlâ bilgi olması. Geceyi keşfedecektim! Ama hayır, gece beni keşfediyor... Ölüm bilgisizliğin susuzluğunu yatıştırıyor. Ama yokluk dinginlik değildir. Yokluk ve ölüm içimde yanıtsızdırlar ve kesinlikle beni acımasızca emiyorlar.

Tamamlanan (kesiksiz) dairenin içinde bile bilgisizlik amaçtır ve bilgi araçtır. Bilgi kendini amaç olarak aldığı ölçüde, kör lekenin içine batar. Ama şiir, gülüş, esrime başka bir şeylerin araçları değildirler. “Sistem”de, şiir, gülüş, esrime hiçbir şeydirler, Hegel ivedilikle bunlardan kurtulur: Amaç olarak sadece bilgiyi tanır. Onun devasa yorgunluğu bana göre kör lekeden duyduğu tiksintiye bağlıdır.

Hegel için dairenin tamamlanması, insanın tamamlanmasıydı. Onun için tamamlanmış insan zorunlu olarak “çalışma”ydı. Hegel “bilgi” olduğu için öyle olabilir. Çünkü bilgi “çalışır”, ne şiir, ne gülüş, ne de esrime çalışırlar. Şiir, gülüş, esrime tamamlanmış insan değildirler, “tatmin” vermezler. Onlardan ölünemediğinden, ölümün yokluğuna (:ayrık bilgiye, etkinliğe, çalışmaya) aptalca, sersemlemiş olarak atılan bir hırsız gibi, (veya aşk yaptıktan sonra bir kızın bırakılması gibi) onlar terk edilir.

IV

ESRİME KISMEN EKSİK BİR DENEYİN ÖYKÜSÜ

Güneşin batmak üzere olduğu ve sessizliğin gitgide daha saf olan göğü kapladığı anda, bulunduğum yerden ancak bir evin damını bir ağacın yapraklarını, göğü görerek beyaz dar bir verandada yalnız başıma oturuyordum. Yatmak için kalkmadan önce, nesnelerin yumuşaklığının ne kadar içime işlediğini hissettim. Şiddetli bir ruh deviniminin isteğine sahip oldum ve bu anlamda, içine düştüğüm mutluluk halinin tam anlamıyla “gizemsel” hallerden farklı olmadığını gördüm. En azından birdenbire dikkatsizlikten sürprize geçmiş olduğumdan, bu hali alışılagelmişin dışında bir şiddetle hissettim ve sanki ben değil de bir başkası bunu hissetmişti. Sadece başta eksik olan bir dikkatle baktığımda, bu sıradan mutluluğun söylemden, tasarıdan açıkça farklı, gerçek bir iç deney olmadığını yadsıyamam. Bu sözcüklere bir çağrıştırma değerinden fazlasını vermeksizin, “göğün yumuşaklığı”nın benimle iletişime girdiğini düşündüm ve kesinlikle içimde buna yanıt veren hali hissedebilirdim. Bu yumuşaklığın varlığını kafamın içinde, sanki incelikle kavranmış puslu bir ışıldama gibi ama aynı zamanda dışarının yumuşaklığına katılmış, beni ele geçirmiş ve benden yararlanmış gibi hissettim.

Büyük bir netlikle aynı nitelikteki bir mutluluğu tattığımı anımsadım. O sırada arabadaydım, yağmur yağıyordu ve ince yapraklarla daha yeni örtülmüş çitler ve ağaçlar bahara özgü sisten çıkıyorlar ve bana doğru geliyorlardı. Her ıslak ağacın altına giriyor ve onu bir diğeri için üzüntülü bir şekilde terk ediyordum. Bu sırada bu düşsel zevkin bana ait olmayı sürdüreceğini ve bundan böyle nesnelerden melankolik bir biçimde zevk alma gücüyle yaşayacağımı düşündüm. Bugün bu iletişim hallerine çok ender olarak ulaştığımı kabul etmek zorundayım.

Bugün açık olarak gördüğüm şeyi, eskiden bilmekten uzaktaydım: Korkunun bu hallere bağlı olduğunu. Çok beklediğim bir yolculuğun sadece can sıkıntısı getirmesini, her şeyin, varlıkların ve nesnelerin ama özellikle, ıssız köylerde, kendinden emin ve düşmanca bir gerçeğin yanında fark edeni küçültecek boş yaşamlarını görmek zorunda kaldığım insanların bana düşman olmasını o zaman anlayamamıştım. Eğreti bir yalnızlıktan yararlanarak bir an için bu kadar yoksulluktan kaçmış olduğum için nemli ağaçların sevecenliğini, geçişlerinin parçalayıcı tuhaflığını algılayabildim. Arabanın dip tarafında, kendimi bıraktığımı, yok olduğumu, kibarca neşeli, yumuşak olduğumu, nesneleri yumuşakça içime çektiğimi anımsıyorum.

“Kaybolmuş zamanın araştırılması”nın ilk ciltlerinin betimlediği zevklerle, benim aldığım zevki yakınlaştırdığımı anımsıyorum. Ama Marcel Proust hakkında sadece yüzeysel ve eksik bir bilgim vardı. (Yeniden Bulunan Zaman, henüz yayımlanmıştı). Ve gençtim ve sadece zaferin saf olabilirliklerini düşünüyordum.

Odama gitmek üzere verandadan çıktığım ırada, kendi kendime boş bilinmezin karşısında esrimeye verdiğim tek değeri tartışmaya başladım. İçine düşünmeden girdiğim durumu küçümsemeli miyim? ama niçin? Herhangi bir esrimeyi, biraz farklı, daha az tuhaf ama daha insancıl ve bana göre aynı derinlikteki olabilirliklerin üstüne koyma, sınıflandırma hakkını nereden alıyorum?

Ama boşluğun karşısındaki esrime her zaman kaçıcı ve gizli olduğuna ve “varlıkta diretmek” için ancak az bir kaygısı olduğuna göre içinde bulunduğum mutluluk sadece süregitmeyi ister. Bu olgu için uyarılmış olmalıydım: Aksine bundan hoşlandım, mutluluğun olabilir derinliğini kat etmek için çalıştım. Bahsettiğim ışıldama aynı anda daha da şiddetlendi: Orada mutluluğu sarmalayarak yaygın bir yumuşaklığı yakaladığım, daha şiddetli bir mutluluğun

içinde eriyordum. Söylemin çalkantılı can sıkıcılığından kurtulmak için şiddetli bir durumu kendi içinde uyandırmak yeterli olmuştu: Böylece dikkat “tasarılar”dan, yavaş yavaş devinime giren, karanlıktan çıkan varlığa geçer, dışarıdaki olabilir veya gerçek etkilerden (yansıtılan veya düşünümlenen veya gerçekleştirilen eylemden), söyleme hizmet etmekten tiksinerek, tüm varlığın irkilmesi olmadan yakalayamayacağımız bu içsel varoluşa geçer.

Genelde söylemin nesnelerine verilen dikkatten kurtulan içsel devinimin bu bütünlüğü söylemin durması için gereklidir. İşte bu nedenden Hinduların Yoga’da elde etmek istedikleri bu devinimin egemenliği, zindandan çıkabilmenin çok az olan şansını arttırmaktadır. Ama bu bütünlüğün kendisi hâlâ bir şanstır. İçinde kendimi kaybettiğim, varlığın “bilinmez”ine ulaştığım doğrudur ama, dikkatim bütünlüğe gerekli olduğuna göre bu “bilinmez”in varlığına dikkat eden bu ben ancak kısmen kaybolur, hatta bilinmezden ayrılır: Kalıcı varlığı hâlâ, beni sürdüren öznenin ve bütünlüğün hâlâ olduğu nesnenin bilinen görüntülerinin karşıtlığını ister. Çünkü sürüyorum: Eğer kendimi yok edemezsem her şey kaçar, hayal meyal gördüğüm şey, benin bilinen nesnelerinin düzlemine getirilir.

Eğer sadece içsel devinimin yalın şiddetine ulaşırsam, bunun sonucu, söylem sadece bir süre için atılmış olur ve temelde efendi olarak kalır. Hızla ulaşılan mutluluğun içinde uyuklayabilirim. Olsa olsa: Eylemin keyfi gücüne aynı şekilde kendimi bırakmadım, kendisi söylem olan tasarıların düzeni yavaşlar; eylemin değeri içimde yönünü gördüğüm farklı bir olabilirin yararına tartışılır olarak kalır. Ama içsel devinime dikkatli olan düşünce, şeylerin bilinmez özüne ancak şu şekilde ulaşır: –kendinin tam unutuluşuna dönerek– Hiçbir şeyden tatmin olmayarak, her zaman olanaksızı daha uzağa götürerek. Bunu biliyordum, bununla birlikte bugün, bir rastlantı mutluluğunun içimde doğurduğu

devinimi geciktirdim: Bu uzatılmış bir zevk, biraz yavan olan bir yumuşaklığın tatlı iyeliği. Bu şekilde kendimi hiç unutmuyordum, sabitleşmiş nesneyi yakalamaya ve yumuşaklığını kendi yumuşaklığımın içinde korumaya çalışıyordum. Çok kısa bir süre sonunda, deneyin, kendim olan bu yoksulluğa indirgenmesini reddettim. Hatta "yoksulluğum"un çıkarı benim bundan çıkmamı gerektiriyordu. Başkaldırının çoğu zaman gösterişsiz başlangıçları vardır, ama bir kez başlayınca durmaz: Öncelikle, nesneyi bana getiren bir temaşadan (genelde bir manzarayı zevkle izlediğimizde olduğu gibi) içinde birçok kez kaybolduğum, bilinmez adını verdiğim ve söylemin açıklayabileceğinden başka hiçbir şeyle yokluktan ayrı olmayan bu nesnenin görünümüne gelmek istedim.

BİR NESNENİN KARŞISINDAKİ ESRİME ÜZERİNE

İLK KONU DIŞI YAZI: NOKTA

Eğer bugünkü "deney"imi betimlediysem, onun kısmen eksik yapısı olduğundandır: Deneyde bulduğum şaşkınlıklar, acılık, "ondan" çıkmak için indirgendiğim soluğu tükenmiş gayretler, hatasız amaçlarına ulaşan daha az soluksuz devinimlere göre, deneyin gerçekleştiği bölgeyi daha iyi aydınlatırlar.

Bununla birlikte, bu anlatıyı (eksik deneyin beni tükettiği gibi, başka nedenlerden tüketen) daha ileriye atıyorum. Eğer mümkün olsa, hiçbir şeyi karanlıkta bırakmak istemiyorum.

Eğer beklenilebileceği gibi uyumuş büyük mutluluk tinin içinde içsel devinimlere neden olan yetiye bağlanırsa, karışıklığın yemi olmak zorunda kalırız ve şimdi buradan çıkma zamanıdır. Eğer deney ilk etapta tinin eyleme (tasarıya, söyleme –evcilin, akılcı varlığın sözsel köleliğine karşı) bağlanması karşısında, ikinci etapta deneyin

kendisinin getirdiği uysallıklar, yatışmalar karşısında başkaldırı değilse, deney sadece bir tuzak olacaktır.

“Ben” içimde, bilinmez, saçma ipse olduğu ölçüde değil ama bu ipse’nin öznelliği ile aklın evrenselliği arasında anlaşılmazlık olduğu ölçüde somut köpekliği temsil eder. “Ben” aslında evrenselin ifadesidir, ipse’nin yabanıllığını evrensele evcil bir görüntü vermek için kaybeder; ikircil ve uysal bu durum nedeniyle, evrenselin kendisini, onu ifade edenin imgesine göre yabanıllığın zıddında evcil bir varlık gibi göz önüne getiriyoruz. “Ben” ne ipse’nin, ne de her şeyin akıldışılığıdır ve bu, yabanıllığın (genel zekânın) eksikliği olan aptallığı gösterir.

Hıristiyansal deneyde, “ben”e karşıt olan başkaldırmış öfke hâlâ anlaşılmazdır. Ama anlaşılmazlığın terimleri akılcı davranışınkiler ile aynı değildir. Çoğu zaman aşağılanmış olan yabanıl ipse’dir (gururlu efendi), ama bazen de köle “ben” aşağılanır. Ve köle “ben”in aşağılanmasında, evrensel (Tanrı) gururlandırılır. Buradan gizemsel (olumsuz) tanrıbilim ile olumlu Tanrıbilim arasındaki fark doğar (ama son olarak, gizemci davranış bağımlıdır, Hıristiyansal davranış evcildir, sıradan dindarlıkta Tanrı’nın kendisi tamamlanmış evcilliktir).

İpse ve her şey yargılamalı zekânın (hizmet eden) dokunuşlarından kaçınır: Sadece sıradan terimler kavranabilir. Ama akıldışılığın içinde gururlu ipse, küçülme zorunda kalmaksızın, sıradan terimleri karanlığa atarak, tek ve ani bir kendini reddedişle (ipse) olduğu sürece her şeyin akıldışılığına ulaşabilir (bu durumda bilgi hâlâ –ben ve dünya arasında– meditasyondur ama olumsuz olarak: Bunlar, bu olumsuz meditasyonu oluşturan her sıradan terimin yok edilmesi, gece, bilginin atılmasıdır). Ama bu durumda, her şey ancak geçici olarak her şey diye adlandırılır; her şeyde kaybolan ipse her şeye zıddı gibi gider ama aynı durum bilinmezden bilinmeze giderken daha

az değildir ve kuşkusuz, ipse'nin her şeyden ayrıldığı sürece hâlâ gerekirse bilgi vardır ama ipse'nin kendini reddedişinde kaynaşma vardır: Kaynaşmada ne ipse, ne de her şey varlıklarını sürdürürler, bu son "bilinmez" olmayan, içine batılan uçurum olmayan her şeyin yok olmasıdır.

"En uç"a yönelen deney olan tam iletişime, böylece anlaşılmış olarak, varoluşun sürekli sıradan terimlerinden arınmış olduğu ölçüde varılabilir: Söylemden çıkandan arınmış olarak, sonra, eğer tin yargılamasız bir içselliğin içine girerse, ayrık bir bilgiye sahip olunamayacağı olgusuyla –diğer bir ifadeyle, bir anlaşılmaz "ben"in bu bilgiden "kölesel iyelik" nesnesi yapabileceği olgusuyla söyleme dönen her şeyden arınmış olarak.

Bu koşullarda hâlâ şu olgu ortaya çıkar: Kişiden kişiye, tinden Tanrı'ya olan diyalog istekli ve eğreti bir aldatmacadır (kendi kendisinin). Varlık genelde iletişime girer, benzeri ile karşılaştığında ipseite'sinden çıkar. Bir varlığın diğeri ile (erotik) veya birinin diğer birçokları ile (kutsal, komik) iletişimi vardır. Ama son bir gelişimde, benzeri yerine karşıtı ile karşılaşılan ipse, bununla birlikte kaybolma, iletişime girme alışkanlığı olduğu durumların terimlerini bulmaya gayret eder. Güçsüzlüğü, onun bir benzeri için uygun olmasını ister ve ilk adımdan olanaksıza atlamak için sıçrama yapamaz (çünkü ipse ve her şey birbirlerine zıttırlar, buna karşın "ben" ve Tanrı benzerdirler).

Deneye yabancı olan için, bundan önce yazılanlar karanlıktır –ama yazılar ona da ithaf edilmemiştir (benim kitabıma girerken bir çukura düşer gibi düşen ve oradan çıkamayacak kişi için yazıyorum). Ve iki şeyden biri: Ya "ben" içimde konuşuyor (ve çoğunluk yazdığımı, sanki "ben" basit olarak yazmış gibi okuyacaklardır) veya ipse. İletişime girmek zorunda olan –kendine benzeyen başkalarıyla– ipse küçültücü tümcelere başvurur. İletişimde tutunamazsa, "ben"in (anlaşılmazlık) anlamsızlığının içine batacaktır. Bu

şekilde, içimdeki şiirsel varlık, başkalarındaki şiirsel varlığa yönelir ve eğer onların bilinçli olduğunu bildiğimde bekleyemeyeceğim şeyi şiir sarhoşu benzerlerimden beklersem bu kuşkusuz çelişki olacaktır. Oysa bu çığlığı onlara doğru atmadan kendim ipse olamam. Sadece bu çığlıkla, eğer beni duyarlarsa yok edecekleri gibi içimizdeki "ben"i yok etme gücüne sahibim.

Tin, içsel devinimlerin mutlu yeknesaklığını attığı zaman, kendisi de dengesizliğe atılmış olabilir. Bundan böyle sadece akıldışı gözüpeklikte anlamı olabilir, ancak kaçıcı, saçma görünümleri zaptedebilir veya hâlâ: Onları uyandırabilir.

Gülünç bir gereklilik dramlaştırmaya zorlar. Eğer – kendimizi zorlayarak– dramlaştırmayı bilmiyorsak, deney ulaşılmaz olarak kalır (işin tuhafı daha önce sahip olunamamış bir kesinliği deneye olduğu gibi düşünceye getirirken, kendimi eşitsiz bir düzensizlikle anlatıyor olmamdır. Ve düzensizlik olanaklıdır, buna karşın kesinlik – bu özellik: "Kaçınılamaz, insanın buradan geçmesi gerekir" – düzensizliğime eşit bir gayretin karşılığında kesinlik hissedilecektir. Ve bununla birlikte, kesinleşmiş yapıma, ona uyum sağlayarak, böyle istenmemiş olan ama böyle olan – düzensiz bir anlatımdan başka bir şey bulamam).

Bir saatten diğerine, yazdığım ve izlemek zorunda olduğum fikre midem bulanıyor. Hiçbir zaman güvencem, gerçeğim olmadı. Tiksinti içindeki sürekliliğe sahibim. Gerçekten bilmediğim ve beni her yönden yolumdan saptıran tutkulara sadık olarak düzensizlikte diretiyorum.

İçsel devinimlerin mutluluğunda sadece özne değişmiştir: Bu anlamda bu mutluluğun nesnesi yoktur. Devinimler dışsal bir varlık içinde akarlar: Orada kaybolurlar, dışarıyla, bu dışarısı belirgin bir biçim almaksızın ve böylece görünmeksizin iletişime giriyorlar gibi görünüyor.

Bir kez olsun varacak mıyım?... Tükeniyorum: bazı anlar her şey gizleniyor. O kadar zıt güçlerin karşı çıktığı güç, sanki ondaki bağırma isteğinden tiksiniyorum –öyle ki bununla birlikte atacağım çığlık dehşetin içinde kayboldu. Ama zorlanan, sayıklayan hiçbir şey yok. Kendimi duyurabilmek için çok az şansım var. İçinde bulunduğum düzensizlik, her zaman ahlaksal çöküntüye susamış insanın ölçüsüdür.

Nesnenin karşısındaki esrimeye dönüyorum.

İçsel yaşamda gözünü açan tin buna rağmen bir nesnenin ardındadır. Eylemin önerdiği nesneyi, farklı yapıdaki bir nesne için yadsır ama nesneden vazgeçemez: Varoluşu kendi üzerine kapanamaz (içsel devinimler hiçbir şekilde nesne değildir, kaybolan özne olduklarından özne de değillerdir, ama sonunda özne bu devinimlerini kendine çevirebilir ve bu şekilde anlaşılmazdırlar; sonunda bir nesnenin gerekliliği daha doğrusu: Kendi dışına çıkma gerekliliği kaçınılmaz oluyor).

Karanlık için şunu söyleyeceğim: Deneydeki nesne öncelikle dramatik olarak kendinin kaybının yansımasıdır. Öznenin imgesidir. Özne öncelikle benzerine gitmeye çalışır. Ama iç deneye girince, kendisi içselliğe indirgenmiş olarak bir nesnenin ardına düşer. Üstelik deneyin içinde olduğu özne, dramatik başlangıçtan (kendinin kaybıdır) itibaren, bu dramatik özelliği nesnelleştirmek gereksinimindedir. Tinin aradığı nesnenin durumu, nesnel olarak dramatikleşme gereksinimindedir. Devinimlerin mutluluğundan itibaren, dünyanın parçalanmış olarak sakladığı şeyi içsel olarak taşıyor gibi kabul edilen baş döndürücü bir noktayı sabitlemek mümkündür, bu her şeyin aralıksız yokluğa kayışıdır. Eğer istenirse, zamandır.

Ama burada söz konusu olan sadece bir benzerdir. Karşımda en yoksul yalınlığa indirgenmiş nokta, bir kişidir.

Deneyin her anında, bu nokta kollar ışınlayabilir, bağırabilir, alevlenebilir.

Kendinin nesnel yansıması –bu şekilde bir noktanın biçimini alır– bununla birlikte ancak –kendine ait olan– benzerinin karakterinin yalansız tutulabilmesiyle eksiksiz olabilir. Nokta her şey değildir, ipse de değildir (İsa'nın nokta olduğu zaman, içindeki insan henüz ipse değildi, bununla birlikte hâlâ her şeyden ayrıydı: Bu bir "ben"di ama aynı zamanda iki yöne kaçan ben).

Bu, deneye optik biçimini verdiği ve hatta silinmiş noktadan kalandır. Noktayı koyduğu andan itibaren tin bir gözdür (eylemde olduğu gibi deneyde de göz haline gelir).

İçsel devinimlerin mutluluğunda, varoluş dengededir. Denge, nesnenin uzun süre faydasız, soluğu tıkanmış araştırılmasında kaybolur. Nesne, kendinin keyfi yansımasıdır. Ama ben zorunlu olarak karşısına bu noktayı, derin benzerini koyar, bu olguyla kendi dışına ancak aşkta çıkabilir. Bir kez kendi dışına çıktığı zaman aşksıza ulaşır.

Bununla birlikte, varoluşun, dengesizlik ve korku içinde, onu kurtaran "nokta"ya ulaşması yapmacıksızdır. Bu nokta önceden karşımda bir olabilir gibidir ve deney bu olgudan vazgeçemez. Noktanın yansımasında, içsel devinimlerin ışığı çok küçük yangın çıkarıcı bir ocağa yoğunlaştıran büyütecin rolüne sahiptir. Sadece böyle bir yoğunlaşmanın içinde –kendinin ötesinde– varoluşun, içsel bir parlaklık şeklinde ne olduğunu, dışarıdan içeriye olduğu kadar içeriden dışarıya giden varoluşun kendisi olan acılı iletişimin devinimini görme olanağı vardır. Ve kuşkusuz söz konusu olan keyfi bir yansıtmadır ama bu şekilde görünen şey, varoluşun kendi üzerine sıkışan bir parçacık olmayıp kaybolan bir yaşam dalgası olduğu andan itibaren, varoluşun derin nesnelliğidir.

Bu durumda, içsel devinimlerin puslu akımı, büyüteç olduğu gibi aynı zamanda ışıktır. Ama akımın içinde, hâlâ

çığlık attırıcı bir şey yoktur, buna karşın yansıtılan “nokta”dan itibaren varlık bir çığlığın içinde tükenir. Eğer bu konuda belirsiz bilgilerden daha fazlam olsaydı, Budistlerin deneyinin eşiği aşmadığını, çığlığı bilmediğini, devinimlerin akmasıyla sınırlandığını zannetmeye zorlanırdım.

Ancak dramlaştırma yoluyla noktaya ulaşılır. Dramlaştırma Aziz Ignace’ın “Egzersizler”ini izleyen dindar insanların yaptığı şeydir (ama sadece onlar değildir). Dramın kendisi ve dramın kişileri, yeri göz önüne getirilsin: İsa’nın sürüklendiği işkence. Aziz Ignace’ın öğrencisi kendi kendine bir tiyatro temsili verir. Sessiz bir odadadır: Ondan “Calvaire”de sahip olacağı duygulara sahip olması istenir. Ona, odasının yatışmasına rağmen, bu duygulara sahip olması söylenir. Önceden insanın yaşamının yarı tedirgin, yarı yatışmış bir kofluk olma şansını bildiğimiz bu yaşamı bile bile dramlaştırarak insanın kendi dışına çıkması istenir. Ama hâlâ tam anlamıyla içsel bir yaşama sahip olunmadığından ondaki söylemi yok etmeden önce, daha önce bahsettiğim kendine benzer –ama hâlâ daha fazla, olmak istediğine benzer– bu noktayı ondan can çekişen İsa kişiliğine yansıtması istenir. Hıristiyanlıkta, noktanın yansıtılması, tinin içsel devinimlere sahip olmasından ve söylemden kurtulmuş olmasından önce denenir. Burada denenen sadece yargılamasız deneye ulaşmanın tasarlanmış yansımasıdır.

Bununla birlikte nokta-nesneyi ancak dram yoluyla yansıtabiliriz. Allak bullak edici imgelere başvurdum. Özellikle ben yaşarken işkence görmüş bir Çinli’nin fotografik imgesini veya bazen ondan edindiğim anıyı sabitliyordum.[*10] Bu işkenceyle ilgili eskiden birbirini izleyen tasarımlarım oldu. Sonunda işkence gören, göğsü yüzülmüş, dirseklerinden ve dizlerinden parçalanmış kollar ve bacaklarla kıvranıyordu. Kafada dikilmiş saçlar, iğrenç, ürkmüş, kanla çubuk çubuk boyanmış, yabanarısı gibi güzel.

“Güzel” diye yazıyorum!... Bazı şeyler benden kaçıyor, uzaklaşıyor, korku benden gizleniyor ve sanki güneşi sabitlemek istemişim gibi gözlerim kayıyor.

Aynı zamanda dramlaştırmanın kabuğu soyulmuş bir biçimine başvurdum. Tek söylemin Hıristiyanı gibi değil ama aynı zamanda yaygın iletişim durumundan, içsel devinimlerin mutluluğundan yola çıkıyordum. Irmak veya dere akışları içinde kavradığım bu devinimlerden, orada artmış şiddetin suyun yalın akışını bir çağlayanın, bir ışık parıltısının veya bir yıldırımın uyandırıcı ivediliğine çevirdiği noktaya onları yoğunlaştırmak için yola çıkabilirim. Bu ivedilik tam da önümde akan varlık ırmağını yansıttığım zaman oluşabilir. Bu şekilde varlığın parıltıda yoğunlaşması, dramlaşması, keyfi olarak oynayacağım akıntıların bitkinliğinin hemen bende uyandırdığı tiksintiye tutunması olgusu.

Bitkinlikte, mutlulukta iletişim dağınıktır: Bir terimden diğerine hiçbir şey iletilemez ama kendiliğinden, oradan her şeyin boğulduğu belirsiz, boş genişliğe iletilir. Bu koşullarda, varlık doğal olarak daha çok karışmış iletişimlere susar. İster kalpleri soluksuz bırakan aşk olsun, ister utanmaz kösnüllük olsun, ister tanrısal aşk olsun, çevremde her yerde benzer bir varlığa yönelen isteği buldum: Erotizm çevremizde o kadar şiddetli ki, kalpleri o kadar büyük bir güçle coşturuyor ki –son olarak içimizdeki uçurumu o kadar derin ki– ondan şeklini ve ateşini almayan hiçbir kutsal kaçış yoktur. Aramızdan hangimiz gizemsel krallığın kapılarını zorlamayı düşlemiyor, hangimiz “ölmemekten ölmeyi”, sevmekten mahvolmayı, tükenmeyi hayal etmiyor? Başkaları için, hayalleri Thérèse, Héloise, Yseut kadar yakıcı olmayan Doğulular için, başka bir istek olmadan kendilerini boş sonsuzluğa bırakmak olanaklı ise, en uçtaki yok olmayı aşktan başka bir yerde göremeyiz. Bana öyle geliyor ki, sadece bu bedelle olabilirin en ucuna ulaşabilirim, yoksa

içinde insan gücünün tükenişine kadar her şeyi yok edebileceğim bu yörüngede hâlâ bir şeyler eksik.

Celladın ellerine teslim olmuş genç ve aldatıcı Çinli'yi, içinde sadist içgüdünün payının olmadığı bir sevgiyle seviyorum: Bana acısını veya daha çok acısının aşırılığını iletiyor ve bu tam da aradığım şeydi, zevk almak için değil, mahvolmaya karşı duran şeyi mahvetmek için.

İster insanlardan, ister yazgıdan ileri gelsin canavarlığın aşırılığı karşısında isyan etmek, bağırmak doğaldır (kalp bizi görmez): "Bunun böyle olmaması gerekir!" ve ağlamak, günah keçiliğini yüklenmek. Kendi kendine şöyle söylemek zordur: İçimde ağlayan ve lanetleyen şey, barış içinde uyuma susuzluğumdur, rahatsız edilmekten duyduğum öfkedir. Aşırılıklar, egemence dünya olan şeyin birdenbire desteklenen göstergeleridir. "Egzersizler"in yazarının, öğrencilerini rahatsız etmek isterken başvurduğu bu tür göstergelerdir. Bu, onu ve kendininkileri dünyayı lanetlemekten alıkoyamamıştır: Onu ancak tortusuna kadar umutsuzca sevebilirim.

Şimdi belleğimden, "Journal"de on beş yıl önce yayımlanmış bir olayı anlatacağım (onu belleğimden doğrudan aktarıyorum ama hiçbir şey eklemiyorum): Fransa'nın küçük bir şehrinde veya bir köyünde, yoksul bir işçi bir hafta sonu kağıt para olarak aldığı ücretle eve gelir. İki üç yaşındaki küçük oğlu kağıt paraları görür, onlarla oynar ve daha sonra onları ateşe atar. Olayı gören baba, bir balta alır ve şaşkınlık içinde çocuğun iki elini koparır. O sırada anne yan odada küçük kızını yıkamaktadır. Çığlıklardan etkilenerek içeri girer ve düşerek ölür. Banyodaki küçük kız boğulur. Aniden deliren baba kaçar, kırların derinliklerinde kaybolur.[*11]

Pek belli olmasa da, üç yıl önce yazılmış aşağıdaki tümcelerde en azından hiçbir şey anlatmak istemedim:

“Karşımda bir nokta belirliyorum ve bu noktayı her varoluşun ve her bütünlüğün, her ayrılığın ve her korkunun, olabilir her ölümün ve tatmin olmamış her isteğin geometrik bölgesi gibi tasarlıyorum.

“Bu noktaya yapışıyorum ve bu noktada olanın derin aşkı, burada olanın dışındaki bir şey için ve sevilen bir varlığın yaşamı ve ölümü olarak bir çağlayanın parıltısına sahip bu nokta için yaşamda olmayı reddedecek kadar beni yakıyor.

“Ve aynı zamanda, bunun sadece artık saf bir içsellik, bir boşluğun içinde tamamen içsel olan bir düşüş olması için burada olanı, dışsal tasarımlarından arındırmak gereklidir: İçinde yokluk olan şeydeki düşüşü amaçsızca emen bu nokta, yani “geçmiş” ve bu aynı devinimde gizli ama parıltılı görünümünü aşka amaçsızca peşkeş çekerken.

Aynı zamanda tuhaf bir biçimde yatışmış bir korkudan yararlanarak şunları yazmıştım:

“Bir görünüm ve onu değiştiren bir halenin içinde ölmekte olan bir varlığın esrimiş yüzünü göz önüne getirirsem, bu yüzden yayılan şey, gerekli olarak, gri ışığı güneşinkinden daha delici olan göğün bulutunu aydınlatır. Bu tasarımda, ışığın merkezden itibaren kaybolduğu ölçüde ölüm, aydınlatan ışıkla aynı yapıda görünür. Yaşamın parıltısının geçmesi ve donuk varlığı değiştirmesi için ölümden daha az bir kaybın olmamasının gerektiği görülüyor çünkü bende yaşamın ve zamanın gücü haline gelen sadece onun özgür koparılışıdır. Böylece, evrenin ışığın aynası olması gibi ölümün aynasından başka bir şey olmayı artık bırakıyorum.”

“Dostluk”un şu bölümleri “nokta” karşısındaki esrimeyi betimliyor:

“Yazmamı durdurmak zorunda kaldım. Çoğu zaman yaptığım gibi, açık pencerenin önünde oturup kalmıştım: Henüz oturmuştum ki kendimi bir çeşit esrimesel devinimin

içine sürüklenmiş hissettim. Bu kez, bir önceki gün acı çekerek yaptığımın aksine, böyle bir parıltının erotik zevkten daha fazla istenmemesinden artık kuşku duyamıyorum. Hiçbir şey görmüyorum: Ne şekilde hayal edilirse edilsin bu ne görünür, ne duyumlanır, ne de kavranabilir. Bu, ölmemekten dolayı ağırlık ve acı veriyor. Eğer sevdiğim her şeyi korkuyla göz önüne getirirsem, arkasında burada olanın gizlendiği bulutlar gibi aşkımın bağlandığı gizli gerçekleri varsaymak gerekir. Esrime imgeleri, ele verirler. Orada olan dehşetin ölçüsündedir, dehşet onu getirir. Onun orada olması için o kadar şiddetli bir gürültü gerekir."

"... bu kez, birdenbire, orada olanı anımsarken ağlamak zorunda kaldım. Boş bir kafayla –sevmeye, hoşnut olmaya devam ede ede– ayağa kalkıyorum..."

BOŞLUKTAKİ ESRİME ÜZERİNE

İKİNCİ KONU DIŞI YAZI

Sabırsızlık, tartışma, yumuşak veya parıltılı esin parıltılarını gitgide daha acı olan bir geceye geçirirler.

Yazılmış olan bu metinlerin birincisinin sonuna şunları eklemiştim:

"Aşk, faydasızca, var olması duracak şeyi kavramak istiyor."

"Aşkta doymanın olanaksızlığı, aynı zamanda olduğu gibi önceden de tamamlayan sıçrayışa yönelen bir rehberdir. Olabilir her yanılsamanın mezara konmasıdır."

Tartışma olarak adlandırdığım şeyin sadece entelektüel girişim yönü yoktur (bundan Hegel ve Descartes konusunda bahsetmiştim –veya girişin ilkelerinde). Hatta çoğu zaman bu görünüm eksiktir (Angêle de Foligno'da görüldüğü kadarıyla). Tartışma hâlâ –hiçbir şeyin doyuramayacağı–

aşkta temel bir devinimdir. Aziz Augustin'in çoğu zaman aktarılan küçük tümcesinde kasıntılı olan şey ilk olumlama değildir: "Kalbimiz kuşkuludur" ama ikincisidir: "Sen'de dinlendiği ana kadar". Çünkü insan kalbinde özde o kadar tedirginlik vardır ki onu yatıştırmaya hiçbir Tanrı'nın –ne de hiçbir kadının– gücü yetmez. Onu her zaman yatıştıran şey belirli bir zamandaki şöyle bir kadın veya şöyle bir Tanrı değildir: Tedirginlik eğer yorgunluk değilse, hemen geriye dönecektir. Kuşkusuz Tanrı, belirsiz alanların devasa gizliliğinde, yeniden başlamış bir tedirginliğin yeni yatışmasını uzun süre daha ileriye götürebilir. Ama yatışma tedirginlikten önce ölecektir.

Şunu söyledim: (İkinci bölümde): "Bilgisizlik esrimeyi iletir". Dayanaksız ve umut kırıcı bir olumlama. Eğer yaşanırsa deney temellenir... Yoksa askıya alınır.

Esrime için, ondan bahsedilemeyeceğini söylemek kolaydır. İçinde, anlatılamaz kalan ve indirgenemeyen bir unsur vardır: Ama esrime bunda diğer biçimlerden farklı değildir: Sahip olabileceğim esrime kadar –veya daha fazla– gülüşle, fizik aşkla, kesin bilgiyle iletişime girmek; bununla birlikte, gülüş veya şeylere göre daha az hissedilen güçlükten bahsettiğim olgu bildik, kolaylıkla bilinebilir değildir.

Bilgisizlik esrimeyi iletir – ama sadece eğer esrimenin olabilirliği (devinimi) belirli bir derecede bilgiden sıyrılan kişiye ait olursa (sınırlama, öncelikle olabilirin en ucunu istediğim oranda, bu koşullarda başvuramayacağım insansal olabilirin olmadığı oranda kabul edilebilir). Bilgisizliğin esrimesinden önceki devinim bir nesnenin karşısındaki esrimedir (bunun saf bir nokta olması gerekir –dogmatik inançları yadsımanın veya herhangi bir allak bullak edici imgenin istediği gibi). Eğer nesnenin karşısındaki esrime öncelikle verildiyse (bir olabilir gibi) ve daha sonra – "tartışma"nın kaçınılmaz olarak yaptığı gibi –nesneyi yok edersem– eğer bu sebepten korkunun –dehşetin, bilgisizliğin

gecesinin– içine girersem, esrime yakındır ve ansızın gelirse, beni hayal edilebilecek her şeyden daha ötedeki uçuruma sürükler. Eğer nesne karşısındaki esrimeyi unutmuş olsaydım, gecedeki esrimeye ulaşamazdım. Ama nesnede olduğum gibi yeni olarak, –ve girişim, olabilirin en uzak sızmasını göstermiştir– gecede, ancak daha derin bir esrime bulabilirdim. Bundan dolayı gece, bilgisizlik, her seferinde içinde kaybolacağım esrimenin yolu olacaktır.

Daha yukarıda, ondan yola çıkarak tinin göz olduğu noktanın yerinden söz ediyordum. Bundan dolayı deney, bir görünümün bir aynadan farklı olması gibi, içinde algılanan bir nesnenin algılayan bir özneden farklı olduğu optik bir çerçeveye sahiptir. Görme aygıtı (fizik aygıt) zaten bu durumda en büyük yeri kaplıyor. Bu bir izleyicidir, noktayı araştıran gözlerdir, veya en azından bu işlemde, görünümsel varlık gözlerde yoğunlaşır. Gece olsa da bu özellik sona ermez. O halde derin karanlıkta bulunan şey, bu isteğin karşısında her şey gizlendiği zaman, buruk bir görme isteğidir.

Ama bu şekilde gecenin içinde dağılan varlığın isteği bir esrime nesnesine dayanır. Onun beklentisi içinde tutkunun aşırılaştığı istenen görünüm, nesne, “ölmemekten ölüyorum”un nedenidir. Bu nesne silinir ve gece oradadır: Korku beni bağlar, kurutur ama nesnenin yerine geçen ve şimdi beklentime yanıt veren gece? Birdenbire bunu biliyorum ve çığlıksız keşfediyorum, bu bir nesne değildir, beklediğim odur! Eğer nesneyi aramasaydım, onu bulamayacaktım. Sonunda gecenin susuzluğuma sunulması için, temaşa edilen nesnenin benden, ben haline gelen parıltıdan değişmiş aynayı oluşturması gerekmiştir. Gözlerin aşklarının nesnesine gitmesi gibi ona doğru gitmeseydim, bir tutkunun beklentisi onu aramamış olsaydı, o sadece ışık yokluğu olacaktı. Yuvalarından çıkmış bakışım onu bulurken ve onun içinde yok olurken sadece çığlığa kadar sevilen

varlık üzüntüye neden olmaz, aynı zamanda onsuz bakışımın yuvalarından çıkamayacağı ve geceyi bulamayacağı bu nesneyi unutmamam –bilmemem ve yutmamam– için çok az şey gerekir.

Geceyi temaşa ederken, hiçbir şey görmem, hiçbir şeyi sevmem. Onun içinde emilmiş, donmuş, hareketsiz kalırım. Yüce bir terör manzarasını, volkan şeklinde açılmış dünyayı, ateşle dolu göğü veya tini “kendinden geçirten” herhangi bir görünümü hayal edebilirim: Bu hayal ne kadar güzel ve altüst edici olursa olsun, gece bu sınırlı olabiliri aşar ama buna rağmen hiçbir şeydir, içinde duyarlı hiçbir şey yoktur, hatta sonundaki karanlıkta bile. İçinde her şey yok olur ama aşırılaşmış olarak, boş bir derinliği geçerim ve boş derinlik içimden geçer. Onun içinde, ben olan ipse’ye karşı “bilinmez” ile iletişime girerim; bilinmez olan ben için ipse haline gelirim, iki terim zorlukla bir boşluktan farklılaşırken – onları farklılaşmış olarak kavramam için hiçbir şey yapamazken– bununla birlikte binlerce renge sahip dünyaya göre boşluktan daha fazla farklılaşırken, aynı parçalanmanın içinde karışırlar.

ANLATININ YENİDEN ELE ALINMASI VE SONU

İsteğim şuydu:

... avına bağlanmış Venüs’ün tamamıdır...

ama daha ileride:

... çoktan kalbime kadar işlemiş zehir

Kefaretini ödeyen bu kalbe bilinmez bir soğuk girer...

.. ..

Ve ölüm, gözlerimde, açıklığı gizlerken...

Şunları söylemiştim: “Öncelikle nesneyi bana getiren seyirden (bir manzaranın tadını çıkardığımızda olduğu gibi), “bilinmez” olarak adlandırdığım ve ancak söylemin dile getirebildiği kadarıyla yokluktan farklı olan, içinde başka zamanlarda kaybolduğum nesnenin görünümüne dönmek istedim.” Onunla yarıda kalmış anlatının sona erdiği bu tümcenin içinde geceye nesne ismini veriyordum ama bunun önemi azdı. Bu arada genel olarak, içinde dünyayı tanıdığımız her günkü durumdan “bilinmez”e giden yolu gösterdim. Ama, bu boşluğun yolunu bulabilmek için gösterdiğim gayretin içinde anlattığım yarı eksik deneyin olduğu gün boşuna tükendim. Uzun bir sürenin sonunda şu olay oldu: Bende varlığın bir ışıldamasının iyeliğini algılıyordum ve karşımda, sanki bu deney iki dalın kesişmesi içinde hapsolmuştu (cimriliğin dokunaçları gibi). Sonunda dallar daha fazla kesişiyormuş gibi, yönlendirdiğim akımlar deneyin ötesine, oluşan Saint-André haçının uzantısının içine kaçıyorlardı. Bu sırada, bu akımlar özgür ve canlı bir akımın içinde kayboldular, bu akım birdenbire cimri bir sıkıştırmadan kurtulmuş olarak önümden kaçtı ve kararsızlık içinde, ayaklanmış ve soluğu kesilmiş olarak kalakaldım. Bu kaçış entelektüel içerikten yoksundu ve bugün sadece bu kaçışın “nokta”nın durumuna yanıt verdiğini düşünüyorum, ama benim “nokta”ya kayışım ve ivmelenmiş karışıklık bu kaçışın içinde daha canlıydılar, ve noktanın önünden daha çok, noktanın kavranılamaz olarak sahip olduğu şeyle birlikte, soluk soluğa çakılmış olarak kalakaldım. Daha önce söylediğimi yapabilirsem, bitirmek için bu arada şu parantezi açıyorum: Bu kayış kavranılamadığı oranda büyüleyicidir, gerilimin en son derecesinde büyüleyiciydi. Bu yüzden bu kayışta şimdi, her zaman “nokta”da var olan, en azından noktanın içinde her zaman başlayan olguyu görüyorum: Geceye doğru gizli, çılgın ama aynı anda pek sürmeyen bir kaçış, kaçış devinimi o kadar hızlıydı ki genelde bu devinimi sınırlayan “nokta”nın iyeliği öncelikle aşıldı, öyle ki, geçiş olmaksızın, kıskanç bir sıkıştırmadan

tam bir yoksunluğa geçtim. Ve bu yoksunluk sözcüğü o kadar gerçek ki kısa bir sürede, kararlı bir şekilde kaçan kavranılamazı faydasızca kavramayı denerken kendimi boşalmış buldum ve bundan dolayı kendimi aptal hissettim.

Kendimi, sevdiği bir kadın karşısında birdenbire bir rastlantının (örneğin bir ziyaretçinin çıkagelmesi) onu her çıkıştan yoksun bırakmasıyla öfkelenen bir erkeğin durumuna benzer bir durumun içinde buldum. Ziyaretçi, doğrudan doğruya, kovmanın zor olduğu oranda daha az kabul edilebilir sersemleşmedir. Orada kalabilirim, kendi cesaretimi kırabilirim, ama bu çözüm bile eksik olur: Öfkenin kapladığı kişi gibi sinirlenmiştim ve sakinleşemiyordum. Kendi kendime haklı olarak benden kaçan şeyi aramanın faydasız olduğunu söylerken, alanı, çok hafif olarak uyarmış olduğum içsel devinimlerin şiddetli akışına terk ettim. Ve yorulmuş olarak, uyur gibi, bu devinimlerin yasası olduğunu zannettiğim yasaya boyun eğdim: Sadece zevk veren bir sahip oluşun bu devinimlerin kaynaklarının ölçüsü olduğunu düşündüm.

Bu selsel akıntılar içimizde savunmasız bir yumuşaklıktadır. Hayal etmek yetiyor ve düşlenmiş biçim belirsizce cisimleşiyor. İşte böylece, bundan birkaç yıl önce, bu akıntılar içimde dağınık olarak durdukları zaman, odamın karanlığı içinde kendimi bir ağaç ve hatta yıldırım düşmüş bir ağaç haline gelmiş hissettim: Kollarım yavaş yavaş yukarı kalkıyordu ve devinimleri, hemen hemen gövde seviyesinde kırılmış güçlü dallarınki gibi oluşuyordu. Zaten bu delilikler, onlar için hissedilen kayıtsızlığın olabilirliğine tutunuyorlar. Eğer şu tasarım olsaydı: Bir ağaç haline gelmek, bu başarısızlığa uğrardı. Başka bir sonucu olmaksızın düş görür gibi ağaç haline gelmiştim ama uyandım, artık ben olmamaktan, farklı olmaktan, kaymaktan yararlanıyordum. Eğer bugün bu akıntılara sahip olsam, beni değiştiremezler ama benden farklı bir nesne haline gelirler. Usanmış olarak,

kendi kendime, sadece zevk veren bir sahipliğin içimde açıldığını söylediğimde, belirsiz bir şekilde, göğüslerin yumuşaklığının, çıplaklığının, gecesinin oluşturmuş olacağı bir varoluşu uyandırırım: Aynı anda benden çıkan sütsel sıvıdan oluşmuş bu yumuşaklık, bu çıplaklık, bu tatlı gece birleştiler. Uzun süre sevecenliğim günahın bu saf cisimleşmesinin içinde kaldı. Daha sonra yoruldu. Dişiliğin biçimini izleyen biçim “Tanrısal”dı, içsel olarak şiddetli olan majeste, içinde rüzgarın boş bütünlüğünün kasıp kavurduğu karanlık bir göğün anısını bana bırakarak dişiliği oluşturuyordu. Bu yeni biçim kavranılabilir kalıyordu: Bu geniş boşluğu kucakladım ve gürültüsünün varlığını ancak transa geçerek hissedebiliyordum: Ama benim nesnem olarak tamamen bana aitti. Ve ondan ancak sevecenlikle yararlanabileceğimden, sonunda başkaldırdım.

Komedi sürdü, tedirginliğim büyük olduğu sürece, ondan kurtulamıyordum. Başka bir şeye açtım ve inatçılığımdan dolayı acı çekiyordum. Fiziksel yorgunluğun beni durdurduğu an geldi ve birkaç haftadan beri hasta olarak ve doktorların işi sonucu sadece bir akciğere sahip olarak, arada sırada kendimi unutmaya zorlanarak, en azından yeniden nefes almak için uzanmak zorunda kalıyordum.

Kimi kez esrimenin şaşkın yolunu bulmayı, kimi kez esrimeden vazgeçmeyi, kararlı bir şekilde yatmayı, uyumayı denememe karşın, umutsuzluk, sabırsızlık, kendimden tiksintim uzun sürede beni özgürlüğüme kavuşturdular. Ayakta duruyordum ve birdenbire tutuldum. Eskiden ağaç haline geldiğim gibi, ama ağaç hâlâ kendimdi ve haline geldiğim şey sahip olduğum “nesne”lerden fazla farklı değildi ve alev haline geldim. Ama alevi sadece karşılaştırma yapabilmek için söylüyorum. Ağaç haline geldiğim zaman ağaçsı bitkinin açık ve ayrık bir fikrine sahiptim. Buna karşın yeni değişiklik önceden çağrıştırılabilecek hiçbir şeye yanıt vermiyordu. Bedenimin

üst kısmı –sinir örgüsünün üstünde– kaybolmuştu veya yalıtılabilir duygulara yer vermiyordu. Sadece, haline geldiğim şeyi ayakta tutarak tavana bağlayan bacaklar daha önceki varlığımla bir bağı koruyorlardı: Arta kalanı, alevlenmiş, öldürücü, hatta kendi çırpınmasından kurtulmuş fışkırmaydı. Dans ve ayrıştırıcı hafiflik özelliği (binlerce yüzeysel koflukların ve yaşamın binlerce çılgın gülüşlerinin yaptığı gibi) bu alevi benim dışıma yerleştiriyordu. Ve bir dansta her şeyin birbirine karıştığı gibi, kendini tüketmek için buraya gelmeyen hiçbir şey yoktu. Bu ateşin içine doğru ivmelendim: Bende bu ateşten başka bir şey kalmamıştı. Ateş, tam olarak, benim dışıma doğru olan bir fışkırmaydı.

Ertesi gün bu alevle ilgili olarak şunu yazdım: “Kendi kendini bilmez, kendi öz bilinmezinin içinde emilmiştir; bu bilinmezin içinde kaybolur, yok olur. Bilgisizliğin bu susuzluğu olmazsa hemen biter. Alev Tanrı’dır ama Tanrı kendinin yadsınmasının içine batmıştır.”

Bu ilk tümcelerin başka yerde, daha fazla alevi, sessiz emmeyi, kaymayı hesaba katmaları mümkündür. Daha sonra söyleyebildiklerim doğru olarak kalıyor ama kesinlik tarafından tedirgin edilmiş olarak. Ve şimdi eğer anlatıyı bitirmiş olarak kendime dönersem, içimizde, yanarken hâlâ kül olmamış ve ateşe göre olmadığından yanamayacak şeyi keşfettiğimizde olduğu gibi kendimi üzüntü içinde hissediyorum. Hâlâ kendimden, ağının içinde kötü gizlenmiş, hâlâ ezilmemiş, olanaksız örümcek olan benden çok az kuşkuluyum. Ağa rağmen bir köşede büzülüp saklanmış örümcek, bir varlık haline gelmiş tiksintidir. Bu tiksinti, gecenin olduğu noktaya kadar bir güneş gibi parlar...

Silinemez bir utanç duygusuna, çok az bir güce sahip olma duygusu eklenir. Bir konuşma ile kitabımın anlaşılmazlığına çare bulduğumu hayal edebilirim. Hatta kendi kendime bu çarenin tek olduğunu, eğer gerçekler insan yaşamlarının karmaşıklığı içine inerlerse, bu gerçeklerin bir defada açık

olarak verilmesi, açıklığın gerçekleri söylemeye inat eden kişide büyük olması için hiçbir şey yapılamayacağını kendi kendime söyleyebilirim. Ama bir konuşmanın, nesnelerini söylemin yoksulluğuna indirgeyen bir kitaptan daha iyi bir biçimde sefil olduğunu kendime anımsatmalıyım. Gözlerinin, güneşin parlaklığından kaçması gibi –karanlıktan kaçmasına rağmen– susadığım ve bununla birlikte insanın ölmek için susadığı karanlığı beklerken çağırdığım, istenmiş bu berraklığı bilirken nasıl kendimi tükenmiş hissetmem?

V

SERVET

“Ey verenlerin tümünün mutsuzluğu! Güneşin kararması! Ey isteğin isteği! Ey tokluğun içinde beni yok eden açlık!”

(Zarathousra, Gece Şarkısı)

Konuşurken genellikle görülmeyen şey: Kendi değerini bile yok eden söylem, sadece onu söyleyeni değil dinleyeni de varsayar... Kendimde, benden daha fazla benzerimin malı olmayan hiçbir şey bulmam. Ve benden kaçan düşüncemin bu devinimini sadece bertaraf edemem ama beni canlandırdığı an kadar gizli an yoktur. Böylece konuşuyorum, bendeki her şey başkalarına veriliyor.

Ama bunu bilerek ve artık onu unutmayarak, kendimi vermemin gerekliliği beni ayrıştırıyor. Bir nokta, başkalarının içinde kaybolmuş bir dalga, kendimin, komedinin, benden kalan özgünlüğün gülüşü olduğumu bilebilirim, aynı zamanda ancak kendi kendime şunu söyleyebilirim: Yalnızım, acı içindeyim.

Ve son olarak: Işığın, çölün yalnızlığı...

Yayılan kanın, ölümün ancak daha yavaş bir esrimenin bitişinde safra, salya sızdırması gibi, içinde karışık bir şeyin ancak bir parlaklığın çatlamasıyla ortaya çıktığı, kavranabilir varlıkların aldatmacası.

Ama, kendinin zincirinden boşanmasını kavramak yerine, bir varlık kendisine yaşamı veren seli durdurur, çöküntüyü bertaraf etme umudu ve öldürücü gururların korkusu içinde kendini nesnelerin sahiplenmesine adar. Ve o nesnelere sahip olduğunu zannettiği an nesneler ona sahip olurlar.

Ey konuşan “nesne”lerin çölü! Varoluşun iğrençliği: Var olmak korkusu insanı şarap satıcısına çevirir.

Hizmet etme, içinden çıkılamaz güçsüzlük: Köle çalışmayla efendisinden kurtulur (Tinin Görüngübilimi’nin temel

devinimi) ama çalışmasının ürünü, onun efendisi haline gelir.

Ölen şenliğin olabilirliği, varlıkların özgür iletişimi, Altın Çağ'dır (aynı sarhoşluğun, aynı baş dönmesinin, aynı zevkin olabilirliği).

Akımın terk ettiği şey: Birbirini iten, tanımayan, birbirinden tiksinen küstah, şaşkın kuklalar. Birbirlerini sevdiklerini ileri sürerler, yobaz bir ikiyüzlülüğün içine düşerler, bundan fırtına özlemi, deniz baskını doğar.

Sefaletin yararına, tartışmadan tartışmaya her zaman artan bir gerekliliğe adanmış yaşam –Altın Çağ'dan daha uzakta olduğu oranda (reddetme eksikliğinden). Bir kez çirkinlik göründüğünde, aşkı seyrekleştiren güzellik...

Zenginliğin doyumsuz güzelliği, ama zenginlik de kendi sırasında reddedilir, dinginliğin saçma kaybı koşuluyla, kendinin tamamlanmış yıkıntısı üstüne yaşayan gururlu insan. Bir yıldırım çizgisi gibi cimri komediden tek başına kaçan şans –döküntülerin içindeki ışıltı.

Sonunda –kendinin tiksintisinin gırtlakladığı hıçkırığın sınırındaki– yalnızlık (içinde benim olduğum). Kolay, gülünç iletişimlerin yadsındığı ölçüde büyüyen, iletişime girme isteği.

Deliliğin koşulları içinde, en uca sürüklenen, unutulan, küçümsenen, sıkıştırılan varoluş. Bununla birlikte, yalnızlıktan koparılmış, deli bir gülüş gibi parçalanmış, Saturnus şenliklerine özgü olanaksızlıklara verilmiş deliliğin bu koşullarında.

En zoru: "Ortalama" insanı aşırısı için yadsırken, düşmüş, Altın Çağ'dan ayrılmış insanlığı, cimriliği ve yalanı kabul etmiyoruz. Aynı zamanda içinde en ucun oluştuğu çöl olmayanı, içinde yalnızlığın çılgınlıklarının zincirlerinden

boşandığı, çöl olmayanı kabul etmiyoruz!... Varlık orada nokta veya dalgadır ama, öyle görünüyor ki varlık tek nokta, tek dalgadır; yalnız kişi hiçbir şekilde diğerinden ayrılmamıştır ama diğeri orada değildir.

Ve diğeri orada mıydı?

Çöl, hiçbir şeyde, daha az boş mu olacaktır? İçki şenliği daha az mı üzüntülü olacaktır?

Böyle konuşuyorum, içimdeki her şey başkalarına veriliyor!...

VI

NIETZSCHE BİR KURBAN ETME ÜZERİNE

VEYA HER ŞEY KURBANDIR

Yazarken, canım sıkıldı. Başlamış anlatı gözlerimin önünde karalamalarla siyahlaşmış ve mürekkebe susamış olarak duruyordu. Ama bunu kavramış olmak bana yeterliydi. Bu anlatıyı bitirmek zorunda olmaktan ve hiçbir şey beklememekten dolayı keyfim kaçmıştı.

Lautréamont'un "Şiirler"ini anımsayarak. Pater'in terimlerini ters-yüz edecek olguları icat ediyordum. Süregiden bir öykü gibi şu konuşmayı hayal ettim:

Uyuyorum. Dilsiz olmasına rağmen Tanrı, aşkta olduğu gibi sokularak, alçak sesle bana hitap ediyor:

– Ey baba, sen, dünya üzerinde sendeki kötülük beni kurtarıyor. Günaha yöneliyorum ve sen de bunun yıkılışısın. Beni sevenlere sövdüğüm gibi sen de bana söv. Her gün bana acı ekmeği ver. İstencim dünyada olduğu gibi göklerde de yok. Güçsüzlük beni bağlıyor. İsmim donuk.

Tereddütlü, şaşırmış olarak yanıtlıyorum:

– Öyle olsun.

“En az dürüstlük, Tanrı’nın karşısında olur: Günah işlemek ona uygun görülmez!”

(İyinin ve Kötünün Ötesinde)

Tanrı’nın kendisini yok etmesi, lanetlemesi, yapmaya cesaret ettiğini reddetmesi, yokluğun, ölümün içinde olduğu şeyi reddetmesi için kendimi ona bırakıyorum. Tanrı olduğum zaman, onu yadsımanın özüne kadar yadsıyorum. Eğer sadece kendimsem, onu bilmiyorum. İçimde açık bilgi var olduğu sürece, onu tanımadan onu adlandırıyorum: Onu bilmiyorum. Onu tanımaya çalışıyorum: Aynı anda önümde bilgisizlik, Tanrı, bilinmez, bilinemez cahillik.

“Birçok basamağı olan büyük bir dinsel canavarlık merdiveni vardır ama bu basamakların üçü en önemlileridir. Eskiden insanlar tanrılarına kurban ediliyorlardı, belki tam da bu kurbanlar en çok sevilen insanlardı. Tarihöncesi bütün dinlerde ürünler için verilen armağanlar böyleydi ve tüm Roma çağının en korkunç olayı olan, Tiber imparatorunun, Kapri Adası’nın Mithra mağarasındaki kurban etme olaylarıdır. Daha sonra, insanlığın ahlaksal dönemi sırasında, insanlar tanrısına en şiddetli içgüdülerini kurban ediyorlardı, kendi öz yapılarını kurban ediyorlardı; şenliğin bu coşkusu çilekeşin, “doğaya karşı” esinlenmiş kişinin canavarca bakışının içinde patlıyor. Ve sonunda hâlâ kurban edecek ne kalıyordu? Sonunda avunduran, yüceleştiren, iyileştiren her şeyi, her umudu, gizli bir düzene olan her inancı kurban etmek gerekmiyor muydu? Tanrı’nın kendisini kurban etmek ve kendi kendine karşı acımasız olarak, taşa, aptallığa, ağırlığa, kadere, yokluğa tapınmak gerekmiyor muydu? Tanrı’yı yokluğa kurban etmek son canavarlığın çelişkili gizemi, yükselen neslimize verilmiştir, hepimiz çoktan bunun hakkında bir şeyler biliyoruz.”

(İyinin ve Kötünün Ötesinde, 55)

Kötüye kullanılan malların kurban edildiğini zannediyorum (faydalanmak, temel bir kötüye kullanmadır).

İnsan açgözlüdür ve öyle olmak zorundadır, ama sadece itaat edilen gereklilik olan açgözlülüğü mahkûm eder – gururlu yapan tek şey olan kendinin veya sahip olunan malların armağan olarak verilmesini üste koyar. Yiyeceğini bitkilerden, hayvanlardan edinirken, aynı zamanda kendine benzer olarak onların kutal yapılarını kabul eder, öyle ki, günah işlemeden onları yok edemez ve tüketemez. İnsanın tükettiği (kendi yararına) her ulusun karşısında, onu kötüye kullandığını itiraf etme zorunluluğu hissedilmiştir. Diğerlerinin arasında belirli sayıdaki insanın kendi konusunda, kurban haline gelen bir bitkiyi, bir hayvanı tanıma yükümlülüğü vardır. Bu insanların bitki veya hayvanla kutsal ilişkileri vardı, onları yemiyorlardı, onları, yenmek üzere başka bir grubun insanlarına veriyorlardı. Eğer bunları yerlerse, bu esinsel bir kıyamazlıkla olurdu: Önceden bu tüketimin gayri meşru, ciddi ve trajik yapısını kabul etmişlerdir. İnsanın ancak yok etmek, öldürmek, tüketmek koşuluyla yaşayabilmesi, trajedinin kendisi değil midir?

Ve sadece bitkiler, hayvanlar değil, ama aynı zamanda diğer insanlar.

Hiçbir şey insansal gidişi içeremez. Ancak her şey haline gelinirse, doygunluk olacaktır (yoksa her insan için doygunluk olacaktır insanların çoğu kendi çıkarları için –en azından toplam için– doygunluktan vazgeçmek zorundadırlar).

Bu yol üzerinde bir adım atılmıştır ama bir insanın diğerlerini köleleştirmesi için, hayvanı veya bitkiyi olduğu gibi, benzerini tüketilen, sahip olunan nesne yapması için

sadece bir adım. Ama insanın, diğer bir insanın nesnesi haline gelmesi olgusunun şu sonucu olmuştur: Esiri nesne haline gelen efendinin –bu bir hükümdardır– topluluktan geri çekilmesi, insanlar arası iletişimi kırmasıdır. Hükümdarın genel kuralı çiğnemesi, insanın yalnızlaşmasını, önceleri ender olarak birleşebilen, sonra hiçbir zaman birleşemeyen parçalar halinde ayrılmasını başlatmıştır.

Yenilebilen tutsakların veya savunmasız kölelerin efendiler tarafından sahiplenilmesi, insanın kendisini bir şeye sahip çıkma olgusu içine ve (artık haksız olarak değil ama bitki veya hayvana sahip olunduğu kadar) bazı zamanlar kurban edilmesi gerekmiş olan nesnelerin sayısına bağlanmış bir yapı içine sokmuştur. Zaten insanlar, bir kralın ayrık varlığından kaynaklanan iletişim eksikliğinden acı duyuyorlardı. Tüm toplumun birliğine dönmeyi sağlamak için esirin yerine kralı öldürmeleri gerekirdi. İnsanlar arasında, bıçağa uygun kişi olarak kraldan daha iyi birinin seçilemeyeceği görülmektedir. Ama eğer askeri şefler söz konusuysa, kurban etme artık olanaklı değildir (bir savaş şefi çok güçlüydü). Onların yerine karnaval kralları getirildi (ölümden önce kılık değiştirmiş, özen gösterilmiş tutsaklar).

İçinde bu sahte kralların kurban edildiği Saturnus eğlenceleri, Altın Çağ’a geçici dönüşe olanak veriyordu. Roller ters-yüz ediliyordu: Efendi, bir kez esire hizmet veriyordu ve onunla insanlar arası ayrılığın ortaya çıktığı efendinin gücünü temsil eden böyle bir insan bir tek dans içinde (ve aynı şekilde tek bir korkunun içinde, sonra zevke aynı saldırış içinde) herkesin kaynaşmasını sağlayarak ölüme gönderiliyordu.

Ama insan tarafından, sahiplenilebilecek tüm kaynağın sahiplenilmesi hiçbir şekilde canlı organizmalarla sınırlanmadı. Yakın zamandaki doğal kaynakların acımasız sömürüsünden söz etmiyorum (zararlarının çok az fark edilmesinden çoğu zaman şaşırdığım endüstri –getirdiği

refah karşısında oluşan dengesizlik) ama onun sayesinde tam sahip olmanın gerçekleştiği insan düşüncesi– yiyecekleri öğüten ve hiçbir zaman kendini öğütmeyen mideden farklı olarak –uzun sürede kendiliğinden nesne haline dönmüştür (sahip olunan nesne haline). İnsan düşüncesi kendisinin esiri haline gelmiştir ve işlemin varsaydığı kendi kendini öğütme çalışmasıyla, kendi kendine tükenmiş, köleleşmiş, yok olmuştur. Sahip olduğu çarkların içindeki çark, kendisinden, etkisinin onun gözünden kaçtığı kötüye kullanmayı oluşturur– bu etkinin ancak sonunda gerçekleşmesi ölçüsünde, içinde faydalı nesne olmayan hiçbir şey varlığını sürdüremez. Hizmete indirgenmiş Tanrı'ya varıncaya kadar insan yoktur. Kemiricilerin çalışması uzun sürede onu parçalar, ona durumlar belirler, sonra her şey devingen olduğu için, ara vermeden onu yoksun bırakır, yokluğunu ve faydasızlığını gösterir.

Eğer "Tanrı öldü" denirse, birileri kurban edilmesinin Altın Çağı (göklerin krallığı) getirdiği İsa'yı düşünürler, kralların kurban edilmesi gibi (ama sadece İsa ölüyordu, onu terk eden Tanrı buna rağmen onu bekliyordu ve onu sağına oturttu); diğerleri, belirttiğim ve değerlerin varlığını sürdürmesine izin vermeyen kötüye kullanmayı düşünürler – Descartes'ın formülüne göre "yaşama faydalı olanın açık ve sağlam bilgisi"ne indirgenmiş düşünce. Ama bir kurban etmenin kurbanı "Tanrı'nın ölmüş" olmasının ancak derin bir anlamı vardır, kurbanı kutsallaştıran, kendisinden bir çalışma aracı yapan köleliğin insansal kurban etmesi oranında, kölesel ve açık dünyanın kavramı içindeki Tanrı'nın kaçışından ayrılır.

Her gün daha fazla olarak, –totemizm, kurban etme gibi– bilimsel kitaplardan alınmış kavramların bizi entelektüel bir hizmete soktuğunu anladım: Sahip olunan veya öğütülen nesnelerden olduğu gibi söz edilen kötüye kullanma tarafından savunmasız bırakılmaksızın tarihsel bir olguyu

gitgide daha az canlandırabilirim. Yanlışlık tarafından vurulmuş olmaktan değil: Yanlışlık kaçınılmazdır. Ama onu kabul etmektense başıboş dolaşmaktan daha az korkarım. Alçakgönüllüyüm ve sıkıntı duymadan çoktan ölmüş bir geçmişi uyandıramıyorum. Canlılar, ellerinde hangi bilim olursa olsun, zannettikleri gibi bir geçmişe sahip değiller: Eğer geçmişi yakaladıklarını zannederlerse, bu geçmiş onlardan kaçar. Şu bahaneleri söylüyorum: Kuramımı oluştururken, bu kuramın gizlenen bir devinime doğru gittiğini unutmuyorum; ancak böylece bize düşen kurban etmenin yerini belirleyebilirim.

İçimizdeki entelektüel biçimlerin artan hizmetkârlığı nedeniyle, bizden önceki insanların kurban etmelerine göre daha derin bir kurban etmeyi gerçekleştirmemiz gerekiyor. İnsanın bitki, hayvan ve insan türlerini kötüye kullanmasını ancak armağanlarla ödünleyebiliriz. İnsanların kendilerini köleliğe indirgemesinin şimdi (zaten uzun zamandan beri) politik düzende sonuçları var (bundan dinsel sonuçlar çıkarmak yerine kötüye kullanmaları yok etmek iyidir). Ama insanın aklını, geç olarak en üst derecede kötüye kullanması son bir kurban etmeyi gerekli kılar: İnsanın aklı, kavranabilirliği, üstünde tutunduğu toprağı atması gerekir, insanda Tanrı ölmelidir, bu, içine battığı aşırılıktır, dehşetin özüdür. İnsan ancak kendisini boğan cimrilikten aralıksız kaçınmayla, kendini bulabilir.

MARCEL PROUST VE ŞİİR ÜZERİNE

KONU DIŞI YAZI

Söz ettiğim ağırlığı hissedersem, bu genelde körce olur– bu durum ender değildir. Ortaya çıkmak istiyorum, daha şimdiden şiir.... ama tamamlanmış bir emmenin ölçüsünde, şiir?

Etkinin, bu bir kralın kurban edilmesinin etkisi olsa da, sadece şiirsel olduğu doğrudur: Bir insan ölüme gönderiliyor, hiçbir köle özgürleştirilmiyor. Hatta köleliklere bir cinayet eklenerek olayların durumu ağırlaştırılıyor. Bu hemen ortak duygu oldu, insansal kurban etme hafifletmek yerine korkuttu: Hıristiyanlığın getirdiği diğer çözümler gerekiyordu. İlk ve son olarak çarmıhta gerçekleştirilmiş olan kurban etme tüm suçların içinde en kara olanıdır, eğer yenilendiyse, bu yenilenme imgeseldir. Daha sonra Hıristiyanlık köleliğin gerçek reddini başlattı: Tanrı'yı –kabul edilen kölelik– efendinin yerine –tâbi olunan kölelik– koydu.

Ama sonunda, sadece kaçınılmaz olan kötüye kullanmanın gerçek düzelimini hayal edebiliriz (önceden kaçınılmazlar, eğer esirlik olmasaydı insanın gelişimi kavranamazdı –daha sonra, uzun sürede kaçınılmaz olan olgu sona erince, esarete çare bulundu ve bu, istençli bir değişimden çok bir kurumun yaşlanmasından ileri geldi). Kurban etmenin anlamı, zorunlu cimriliğin aralıksız ölüme götürdğü yaşamı –canlı– dayanılabilir kılmaktır. Cimrilik yok edilemez (denenirse ikiyüzlülük arttırılır). Ama eğer kurban etme kötülüğün yok edilmesi değilse, genelde sözcüklerin alanı ile sınırlanmamış olmasıyla şiirden fazla farklı değildir. Eğer insanın en uca gelmesi, aklının yok olması, Tanrı'nın ölmesi gerekliyse, sözcükler ve bunların en hastalıklı oyunları yeterli olmaz.

Şimdi şiirin, içinde sözcüklerin kurban olduğu bir kurban etme olduğunu söyleyeceğim. Sözcükleri kullanıyoruz. Onlardan, faydalı eylemlerin araçlarını oluşturuyoruz. Eğer

içimizdeki dil tam olarak kölesel olsaydı, insansal hiçbir şeyimiz olamazdı. Sözcüklerin insanlar ve nesneler arasında gerçekleştirdiği etkin ilişkilerden vazgeçemeyiz. Ama bir taşkınlık anında bu ilişkileri koparıyoruz.

“At” veya “yağ”gibi sözcükler bir şiirin içine girdiklerinde, çıkara dayalı kaygılardan kopmuşlardır. Yağ, at gibi sözcüklerin pratik amaçlara uygulanmasına rağmen, şiirin yaptığı uygulama insan yaşamını bu amaçlardan kurtarır. Çiftçi kızı yağ dediği veya ahırdaki çocuk at dediği zaman yağı, atı bilmektedirler. Onların bilgisi bir anlamda bilme fikrini yok etmektedir, çünkü isterlerse yağı yapabilirler, atı getirebilirler. Üretim, yetiştirme, kullanım bilgiyi tamamlar ve hatta oluşturur (bilginin temel bağları pratik etkinlik ilişkileridir; Janet’ye göre bir nesneyi tanımak, onu yapmak için nasıl hareket edileceğini bilmektir.) Ama şiir aksine bilineni bilinmeze götürür. Oğlanın veya kızın yapamayacağı şey olan yağdan atı gerçekleştirir. Bu şekilde bilinemezin önünde yer alır. Kuşkusuz, atların ve yağların alışılagelmiş imgelerinin temsil edildiği sözcükler söylendiğinde, bu imgeler sadece ölmek için istenir. İşte bu nedenle şiir kurban etmedir ama en erişilebilenidir. Çünkü çalışma işlemlerinin bizi ona mecbur ettiği, sözcüklerin kullanımı veya kötüye kullanımı, dilin ideal, gerçekdışı düzleminde oluşur, sözcüklerin kurban edilmesi olan şiir için de durum aynıdır.

Eğer safça, dürüstlükle, beni çevreleyen bilinmezden, nereden geldiğimden, nereye gittiğimden, öyle ki gecesi hakkında ne hiçbir şey bilmediğimden, ne de hiçbir şey bilemeyeceğimden söz edersem, bilinmezin kendisinden olan duyguyla ilgilendiğini veya ondan tiksindiğini varsayarak, hiç kimsenin, bilinmezin gerekli kıldığı kaygıyla benden daha fazla uyum içinde olmadığını düşünürüm. Bunu, şunu kendi kendime söylemek gereksiniminde olduğum için düşünmem: “her şeyi yaptım, şimdi dinlenebilirim”, ama katlanılan, bundan daha büyük bir

gereksinim yoktur. Hiçbir şekilde benimle ilgilenen bilinmezi tasarlayamam (şunu varsaymayı söylemiştim: Doğru olsa bile saçmadır, ama sonunda: Hiçbir şey bilmiyorum), bunu düşünmek bana göre dinsizliktir (bir günahkâr gibi bilinmezi kandırmak utanç vericidir). Ahlak, bilinen bir düzenin içine giren insanın kendini ortaya koyduğu bir frendir (bildiği şey, eylemlerin sonuçlarıdır), bilinmez freni kırar, üzücü sonuçlara kendini bırakır.

Kuşkusuz bilgiyi daha iyi bir şekilde batırmak için, onu bir başkasından daha uzağa götürdüm ve aynı şekilde ahlaktan tiksintinin beni götürdüğü gereksinim, ahlakın aşırı gelişiminden başka bir şey değildir (Ahlaka hangi biçim verilirse verilsin, kurtuluşu yadsımak gerekirse. Ahlak sadece çıkarcı olmayacak mıydı?). En basit labirentin dönüşümlerini bilmiyorsam, nerede olduğumu bilecek miydim? (Ve bugünkü yaşamda, dürüstlüğe, kalbin saflığına, sözün kısası gerçek ahlaksal yasalara gerçekte sadece küçük insanlar karşı gelirler).

Ahlakın planı, tasarının planıdır. Tasarının zıddı kurban etmedir. Kurban etme tasarının biçimlerinin içine girer, ama sadece görünüşte (veya düşüşünün ölçüsünde). Bir ayin gizli bir gereksinimin kutsallaştırılmasıdır (bu gereksinim her zaman karanlıkta kalır). Ve tasarıda sadece sonuç önemli olduğunda, bu, kurban etmede içinde değeri yoğunlaştıran eylemdir. Kurban etmede hiçbir şey ertelenmemiştir, kurban etme, oluştuğu anda her şeyi söz konusu etme, ayırma, hazır hale getirme gücüne sahiptir. En önemli an, ölümün anıdır, buna rağmen eylem başlar başlamaz her şey söz konusudur, her şey hazırdır.

Kurban etme ahlaksızdır, şiir ahlaksızdır.[*12]

Hâlâ: Erişilmez bir yere her bedelle yerleştirmek zorunda olduğumuz, ulaşılamaz bir bilinmezin isteği içinde, şiirin bu ateşli tartışmasına geliyorum –ki orada, başkaları ile kendimi

tartışacağımı zannediyorum. Ama öncelikle şiiri ancak sınırlı bir biçim olarak ileri sürdüm –sözcüklerin basit olarak kurban edilmesi. Şimdi şiire daha geniş ve daha belirsiz bir görünüm vereceğim: Marcel Proust'un, modern Bin Bir Gece'nin görünümünü veren kitapları:

Zamanın incelemesi biçimi altında görünüşte kalan açıklamalar veren felsefelere ancak soluksuz kalan bir ilgim var. Şunu söylemeyi daha safça buluyorum: Zamanın savunmasız avları olmaları ölçüsünde, aldatıcı bir biçimde bilinen şeyler, bilinmezin karanlığına verilmişlerdir. Zaman onları sadece değiştirmez, yoketmez (gerektiğinde bilgi onları, bu değişimler içinde izleyebilir), ama onların içinde zaman olan ve onları, yukarıdan yöneten, parçalayan, yok eden kötülük, anın her değişiminde, eğer kötülükten bilginin sahte benzerlerinin içine girerek kaçmaya çalışmazsak, içimize açılacağı gibi onlara açılan bilinemezdir. Ve, Proust' un yapıtı zamanı bağlama, onu bilme gayreti olduğu sürece– diğer ifadeyle, yazarın isteğine göre, şiir olmadığı sürece kendimi ondan uzakta hissediyorum.

Ama Proust aşk için " kalbe duyarlı olan zaman" diye yazmıştır ve bununla birlikte yaşadığı aşk sadece bir işkence, içinde sevdiğinin amaçsızca kendi çemberinden kaçtığı bir aldatmacadır.

Belki de Albert olan Albertine için Proust onun "zamanın büyük tanrıçası gibi" olduğunu söylemeye kadar varmıştır (Tutsak, ll, 250); bana öyle geliyor ki, söylemek istediği şey, ne yaparsa yapsın Albertine'in onun için ulaşılmaz, bilinmez kaldığı ve ondan kaçıyor olacağıdır. Ne pahasına olursa olsun, onu kapatmak, ona sahip olmak, onu "tanımak" istiyordu: Ve şunu istediğini söylemek çok az olacaktır: İstek o kadar güçlü, o kadar fazlaydı ki kaybın güvencesi haline geldi. Tatmin olan zevk ölüyordu. Albertine'in bilinmezliği sona eriyordu. Proust'un, onu tanıdığı için değişmesi bitiyordu, sevmesi bitiyordu. Aşk bir yalandan duyulan

kuşku ile geri geliyordu. Albertine, bu kuşku dolayısıyla, tanınmayarak, sahip olunma istencinden kurtuluyordu. Ve aşkın son yıkımı –aşktan olmayıp ama sadece sahip olmadan doğan yıkım– Proust şunları yazarken aşkın yıkımını ele geçirdiğini düşündü: “Dinlendiğim yerde aradığım ve onun için ölmeyi istemiş olduğum imge artık bilinmez bir yaşamı olan Albertine değildi, mümkün olduğu kadar benim tarafımdan tanınmış olan bir Albertine’di (ve işte bu nedenle bu aşk, mutsuz kalınmadıkça süremezdi çünkü tanım olarak, aşk gizemin gereksinimini tatmin etmiyordu), bu, uzak bir dünyayı yansıtmayan, ama tamamen benimle aynı olan benle olmaktan başka– gerçekten bunun böyle göründüğü zamanlar olmuştu hiçbir şeyi istemeyen bir Albertine’di, bilinmezin olmayıp tamamen benim olan şeyin imgesi bir Albertine” (Tutsak, I, 100). Ama öldürücü gayret faydasız görünüyor: “...Albertine’i ya Balbec meydanında ya da Paris’te tanıdığım kesintisiz yılları düşünürken kısa bir süre önce onda bulduğum ve onun çok sayıdaki düzlemde geliştirdiği ve süregiden bu kadar günü içeren bu güzellik benim için parçalayıcı bir şeyler taşıyordu. O sırada, pembeleşen bu yüzün altında, Albertine’i daha tanımamış olduğum gibi oyulduğunu hissediyordum. Albertine’i dizlerimin üstüne oturtabilirdim, başını ellerimin arasına alabilirdim; onu okşayabilirdim, uzun süre ellerimi onun üzerinde gezdirebilirdim ama sanki bir yıldızın ışınını veya çok eski zamanların okyanuslarının tuzlalarını içeren bir taşı işliyormuşum gibi, içten sonsuza ulaşan bir varlığın sadece kapalı örtüsüne dokunduğumu hissediyordum. Bedenlerin ayrılığını oluştururken ruhların birbirlerine geçirimini olanaklı kılmayı düşünmeyen (çünkü eğer onun bedeni benim bedenimin gücüne bağımlı ise, düşüncesi benim düşüncemin egemenliğinden kurtuluyordu) doğanın unutuluşunun bizi indirgediği durumdan acı çekiyordum. Ve Albertine’in benim için, beni görmeye gelen ve bütün dünyanın onun bir Çin prensesini koridorun ucunda, yan odada, bir şişede kapalı tuttuğunu bilmediği bu kişiden

kuşku duymayan kişilerden bile varlığını tam olarak gizlerken, evimi süsleyen en iyi tutsak olmadığını fark ediyordum; beni aceleci, acımasız ve kaçışsız bir şekilde geçmişin araştırılmasına davet ederken, daha çok Zaman'ın büyük bir tanrıçası gibiydi" (Tutsak, II, 250). Bu oyundaki genç kız, çok eski zamanların insanının açgözlülüğü, sonunda sadece bilinmeze götüren dar yolu, kıskançlığı kavradığı şey değil midir.

Aynı noktaya götüren başka yollar vardır; sonunda yaşamın ortaya çıkardığı, dünyanın kendisi olan bilinmez, her an yeni bir nesnede cisimleşir. Bunların her birinde aldatma gücünü sağlayan bilinmezin payıdır. Ama bilinmez (aldatma), eğer sahip olmak istersem, nesneyi tanımaya çalışırsam gizlenir: Proust'un yaşamın sunduğu nesneleri kullanmayı, aşırı kullanmayı istemekten bıkmadığı sırada. Öyle ki aşkta sadece olanaksız kıskançlığı gördü ve içinde kendinin duygusunun gevşediği, isteğin aşırılığında kendimizi verdiğimiz iletişimi değil. Eğer bir kadının kendini sevene önerdiği gerçek bilinmezse (ulaşılamazsa), erkek bu gerçeği ne bilebilir, ne de ona ulaşabilir, ama kadın erkeği parçalayabilir: Eğer erkek parçalanmışsa, içinde uyuyan bilinmezden, ulaşılamazdan başka ne haline gelebilir? Ama böyle bir oyundan ne erkek sevgili, ne de kadın sevgili, isteğe göre sürebilecek hiçbir şeyi, hiçbir zaman ne kavrayabilir, ne sabitleyebilir, ne de verebilir. İletişime giren şey (her bireyin içine başkası tarafından sokulan) kendi kendini tanımayan ve bilmeyen kör bir bölümdür. Ve kuşkusuz, aşkı sınırlamaya, ona sahip olmaya, onun önüne duvarlar örmeye çalışarak aşkı öldürmekle meşgul olmayan sevgililer yoktur. Ama çok ender olarak sahip olma, tanıma saplantısı, Proust'un "Tutsak"ta betimlediği derecede parçalar; çok ender olarak bu saplantı bu kadar dağıtıcı bilinçliliğe bağımlıdır.

Büyük bir korkuyla, kaçıcı izlenimleri hiçbir zaman elde edemeyeceğini kavradığını zannettiği zaman kendini sevdiği varlık karşısında parçalayan bilinçlilik buna rağmen eksiktir: Kavranamazı kavradığını söylemiyor mu?

“Yaşamım boyunca, diyor, birçok kez gerçek beni düş kırıklığına uğrattı çünkü onu algıladığım zaman güzellikten zevk almaya yarar tek organım olan hayal gücüm, sadece yok olan şeyin hayal edilebileceğini söyleyen kaçınılmaz yasa dolayısıyla gerçeğe uygulanamıyordu. Ve işte birdenbire, geçmişte hayal gücümün bu duyumu tutmasına izin veren şeyde ve aynı zamanda duyularımın gürültüyle etkin bir şekilde sarsıldığı şu anda, bu acımasız yasa kendini nötrleşmiş ve bir duyuyu harelendirmiş olan doğanın muhteşem bir yöntemiyle askıya alınmış buldu; ilişki, hayalin düşlerine, genelde yoksun oldukları şeyi, varlık fikrini –bu kaçamak sayesinde varlığımın elde etmesine, yalnızlaştırmasına, sabitlemesine izin verdiği –bir parıltının süresini– hiçbir zaman yakalayamadığı şey olan bir parça saf zamanı katmıştı.” (Yeniden Bulunan Zaman, II, 15)

Marcel Proust tarafından belirtilen zevk açgözlülüğünün, bir nesneden ancak ona kesin sahip olmayla zevk alınabileceği olgusuna bağlandığını düşünüyorum. Ama çevremizdekilerle oluşturduğumuz bu yoğun iletişim anları – ister bir ağaç sırası, ister ışıklandırılmış bir salon söz konusu olsun– kendi içlerinde kavranılamazdırlar. Onlardan ancak, içlerinde dikkatsiz bir şekilde kaybolduğumuz, iletişime girdiğimiz ölçüde yararlanabiliriz. Eğer kaybolmamız biterse, eğer dikkatimiz yoğunlaşırsa, o oranda iletişimimiz durur. Zevki anlamaya, yakalamaya çalışıyoruz: Zevk bizden uzaklaşıyor.

Zorluk (girişte göstermeye çalıştığım) nesneyi kavramak isterken, ona eşlik eden izlenim olmaksızın elimizde sadece çıplak nesnenin kalması olgusuna dayanmaktadır. Aşkta olduğu gibi, nesneye doğru giderek, içinde kaybolarak

oluşan yaşamın yoğun çıkışı bizden kaçar, çünkü onu yakalamak için dikkatimiz, kendimize yönelmenin yerine, doğal olarak nesneye yönelmektedir. Çoğu zaman yargılamalı olan gelişimi, sözcüklerin art arda gelişlerine indirgenebilir ve söylem, nesnelere kolaylıkla ulaşmayı sağlayan sözcüklerin, tuhaf bir biçimde bizde bilinmez olmayı sürdüren içsel durumları kavrayışları yetersizdir. Bu durumların bilincindeyiz ama kaçıncı bir biçimde, ve orada durmayı istemek, onları dikkatin alanına sokmak, ilk devinim içinde onları bilmeyi istemek demektir ve bu durumların bilincine ancak bilmenin yargılamalı manisinin içimizde azaldığı ölçüde varabiliriz! İyi niyetli bir istençle canlansak bile, dikkati içeriye yönlendirerek hiçbir şey yapamayız, bilinç nesneye yönelir. Bu durumdan ancak, kendileri çok az kavranabilen nesnelerden (sessizlik, soluk) kaynaklanan durumlardan yola çıkarak, çıkabiliriz. Bellek –özellikle istenç– dışı, uyarılmamış olanı– Proust'un dikkatini içeriye yöneltmek için, bir Hintli keşişin kendine uygun bulduğu askıya alınmış dikkatin içinde, soluğun rolünü anımsatan bir rolü oynamıştır.

Eğer izlenim güncel değilse ve bellekte yeniden ortaya çıkıyorsa –veya hayalde– ilk keze göre aynı iletişimdir, aynı kendini kaybediştir, aynı içsel durumdur. Ama bu durumu kavrayabilir ve bir an için durdurabiliriz çünkü bellekte "nesne" haline gelmiştir. Onu, değiştirmeden ona sahiplenerek bilebiliriz –en azından anımsayabiliriz.

Bana öyle geliyor ki, ilk izlenimlerin boş kavranılamazlığıyla zıtlaşan anımsamaların bu mutluluğu, yazarın karakterine dayanıyor. Proust bir çıkış biçimi bulduğunu sandı: Ama kendisi için geçerli olan çıkışın bir başkası için anlamı olmadığını zannediyorum. Her durumda şuna dayanıyor: Yargılamalı olmayan –ve hiçbir şeyi yok etmeyen– anımsama, Proust'un sahip olma istencine,

yargılamalı olan ve yok eden bilginin yatışmasına benzer, yeterli bir yatışma sağlıyordu.

Bilme ve anımsama arasındaki bu zıtlık zaten zekâ ve bellek arasındaki zıtlıktır. Ve incelemesinin nesnesi geçmiş olduğu zaman bile eğer zekâ geleceğe açılırsa ve tasarı yetisinden fazla bir şey değilse ve buradan zamanın yadsınması ise, geçmişin ve geleceğin birleşiminden ibaret olan bellek içimizdeki zamanın kendisidir. Bununla birlikte belirtmek istediğim şey, Proust'un tembel davranarak zıtlığı yarım olarak görmesidir, çünkü belleğin "muhteşem yolu varlığı"na –bir parıltının süresini– hiçbir zaman tutamadığı şeyi: Bir parça saf zamanı elde etmeyi, yalıtmayı, sabitleştirmeyi sağladığını henüz söylemişken şunu ekler: "Böyle bir mutluluk titremesiyle, tabağa dokunan kaşığın, tekerleğe vuran çekicin, Guermantes avlusunun ve Saint-Marc vaftiz yerinin kaldırımlarının adımlarının düzensizliğinin ortak gürültüsünü duyduğum zaman içimde yeniden doğan varlık sadece nesnelerin özü ile beslenir, sadece onların içinde özdekliğini, zevklerini bulur. İçinde duyuların bu özü ona getiremediği şimdinin gözlemlenmesinde, zekânın kuruttuğu bir geçmişin ele alınmasında, sadece istencin onlara ayırdığı faydalı, dar olarak insansal amaca uygun kısmının saklanarak hale gerçeğinden çekip çıkardığı geçmiş ve şimdinin parçaları ile istencin oluşturduğu bir geleceğin beklentisinde, varlık yavaşlar. Ama daha önce duyulan bir gürültünün ve soluk alınan bir kokunun hem şimdi ve hem de geçmişte güncel olmadan gerçek olması, soyut olmadan ideal olmasıyla birlikte, nesnelerin alışkanlıkla gizlenmiş, sürekli olan özü özgürleşir ve uzun zamandan beri ölü görünen ama başka türlü ölü olmamış gerçek benimiz uyanır, kendisine getirilen kutsal yiyeceği alarak canlanır. Zamanın düzeninden kurtulmuş bir dakika, içimizde o dakikayı hissetmek için, zamanın düzeninden kurtulmuş insanı yeniden yaratır. Ve bu insanın coşkusunda güvenli olduğu, ölüm sözcüğünün onun

için anlamı olmadığı anlaşılır; zamanın dışına yerleşmiş olarak, gelecek için hangi kaygısı olacaktı? “ (Yeniden Bulunan Zaman, II, 15-16). Böylece “saf haldeki zaman” diğer sayfada “zamanın düzeninden kurtulmuştur”. Zamanın –belleğin derin olarak itiraf ettiği– anlaşılmaz bilinmezinin, bellekte zıddıyla, bilgiyle karıştığı, belleğin göz aldatmacası budur. Bilgiyle bazen, sonsuza ulaşmanın, zamandan kurtulmanın yanılsamasına sahip oluruz. Bellek genelde tasarı yetisine, belleksiz hiçbir zaman etkinlik göstermeyen zekâya bağlıdır ama, gürültüyle uyarılan anı, temas her tasarıdan bağımsız saf bellektir. İçine tasarının “ben”inden farklı ipse olan “gerçek ben”in yerleştiği bu saf bellek, hiçbir “nesnelerin alışkanlıkla gizlenmiş sürekli özü”nü açığa çıkarmamasına karşın iletişimi yani bilinenlerden koparıldığımızda içine atladığımız durumu açığa çıkarır, nesnelerden ancak onların içindeki genelde gizlenmiş bilinmezi kavrayabiliriz.

Bilinen –zamandan kurtulmuş ideal– mutluluk anlarından daha çok Vinteuil Septuor’unun bir tümcesinin konusuna aittir (yanına oturduğu bir başkası için şunu söyler: “Bu tümce –yaşamımdan kalanın tümüyle, ve görünen dünya ile bağlantıyı keser gibi– birbirinden uzak aralıklarla yaşamımda gerçek bir yaşamın inşası için işaret noktaları, ilk adımlar olarak gördüğüm izlenimleri en iyi belirleyen şeydir: Martinville’in çan kuleleri karşısında, Balbec yakınındaki bir sıra ağaç karşısında edinilen izlenim...”), şunu söylüyor: “Yüzünü göremeden onu beş-altı kez önümden geçerken gördüm, ama o kadar tatlı, o kadar farklı bir yüzdü ki... hiçbir kadın, çok yumuşak bir sesle, gerçekten elde etmek için uğraşmaya değer bir mutluluğu sunan bu tümce kadar kendini hissettirmemişti, belki de bu kişi dilini bilmediğim ve çok iyi anladığım bu görünmez yaratık –bana hiçbir zaman karşılamak için verilmemiş biricik Bilinmez’di.” (Tutsak, II, 78) Proust için, kadında istek uyandıran şey, bunu yirmi şekilde söylüyor, ondaki bilinmez kısımdır (eğer olay

mümkün olsaydı, ondan yararlanmak “bilinmezin karakökünü” çıkarmak gibi bir şey olacaktı). Ama her zaman bilgi, bilinmezi yok ederken isteği öldürüyordu (bilinmez “çoğu zaman yalın bir sunuşa karşı koyamıyordu”). “İzlenimler” alanında, en azından bilgi hiçbir şeyi yoğunlaştıramaz, eritemez. Ve bilinmez, istenen varlıkların çekimi gibi bilginin çekimini oluşturuyordu. Septuor’un bir tümcesi, güneşin bir ışını hiçbir anımsamanın hiçbir zaman içine giremeyeceği bir gizi, bilme isteğinden gizler.

Ama şiirsel imgede olduğu gibi, belleğe getirilen “izlenim” de öz olarak gizlenen şeyi kavrama olabilirliğine dayanan bir anlaşılmazlık vardır. Alma ile kaybetme isteğinin –sahip olma ile iletişime girme isteği– zıtlaşarak sürdürdüğü savaşımda, şiir, “avuntu” durumlarıyla, gizemsel sözler ve görünümlerle aynı seviyededir. “Avuntular” ulaşılamaz (olanaksız) bir unsuru gerektiğinde, alıştığımız biçimlere çevirirler. “Avuntular”da tanrısaldan yararlanan sofu ruh, ona sahip olur. İster çığlıklar atsın, ister bayılsın, öze, karanlık boşluğa ulaşamaz. En içsel –ve en çok kaybeden– şiirin imgeleri, Proust’un onlar hakkında şunları söylediği izlenimler: “Bundan dolayı kaldırımın üstünde esrime içinde kalmıştım”... veya “eğer güncel yer o kadar muzaffer değilse, bayılacağımı zannediyorum...” veya “istencimizi... uyuma zamanı anlatılamaz bir görünüm karşısında bazen hissedilen bir belirsizliğe benzer bir belirsizliğin şaşkınlığı içinde sendeletmeye... zorluyorlar...” şiirsel imgeler veya “izlenimler”, onu sınırlasalar bile, bir mülk sahibi duygusunu, her şeyi kendine getiren bir “ben”in varlığını koruyorlar.

“İzlenimler”deki ulaşılamaz kısım –onları önceleyen doymaz açlık– “Yeniden bulunan zaman”ın yorumlarına göre “Çiçekli genç kızların gölgesi”nin (II,18-21) sayfalarında daha iyi ortaya çıkıyor:

“Birdenbire Combray’den beri sık sık hissetmediğim derin bir mutlulukla doldum, diğerlerinin arasında Martinville’deki çan kulelerinin bana verdiği mutluluğa benzer bir mutluluk. Ama bu kez eksik kaldı. Eşek sırtında yolun dışında giderken, kapalı bir yola girişi sağlayan ve bugüne kadar ilk kez gördüğün bir deseni oluşturan üç ağacı fark etmiştim, sanki kopuyor gibi göründükleri yeri saptayamıyordum ama başka bir zaman o yere aşina olduğumu hissediyordum; öyle ki ruhum birkaç yıl önce ile bugün arasında sendelerken, Balbec civarları titreşiyordu ve kendi kendime tüm bu gezintinin bir kurmaca, Balbec’in sadece hayalimde gittiğim bir yer, Madam Villeparisis’in bir roman kahramanı ve üç yaşlı ağacın, okunmakta olan ve içinde kendimizi oraya götürdüklerine inandığımız bir yeri betimleyen kitaptan başımızı kaldırdığımızda bulduğumuz gerçek olup olmadığını kendi kendime sordum.

“Üç ağaca bakıyordum, onları iyice görüyordum ama ruhum, bu üç ağacın, sanki gerilen kolumuzun ucunda uzamış parmakların sadece ara sıra hiçbir şeyi yakalayamadan dışına hafifçe dokundukları, çok uzakta bulunan bu nesnelerin üzerinde tutunamadığı gibi üstünde kendisinin tutunamadığı bir şeyleri kapsadığını hissediyordu. Böylece daha büyük bir atılımla kolu uzatmak ve daha uzağa ulaşmayı denemek için bir süre dinleniliyordu. Ama ruhumun böylece kendini toparlayabilmesi, hızını alabilmesi için yalnız olmam gerekiyordu. Anne-babamdan ayrı olduğum zaman, Guermantes’ların yanında iken yaptığım gezintilerdeki gibi, ne kadar uzaklara gitmek istedim! Hatta bana bunu yapmak zorundaymışım gibi geldi. Düşüncenin kendi üzerinde belirli bir çalışmasını gerektiren bu cins bir zevki biliyordum ama bu zevkin yanında sizi o zevki reddetmeye götüren uyuşukluğun tadı vasat görünüyordu. Nesnesi sadece hissedilen ve kendimin yaratması gereken bu zevki çok ender hissediyordum, ama bu hissetmelerin her birinde

arada geçen şeylerin çok az önemi olduğunu ve zevkin tek gerçeğine bağlanarak sonunda gerçek bir yaşama bağlanabileceğimi zannediyordum. Madam Villeparisis fark etmeden, bir an için ellerimle gözlerimi kapattım. Hiçbir şey düşünmeden kalakaldım, sonra toparlanan ve daha büyük bir güçle hissedilen düşüncemle ağaçların yönünde daha ileriye veya daha çok onun ucunda, o ağaçları içimde gördüğüm içsel bir yöne doğru sıçradım. Yeniden onların arkasında, aynı, bilinen ama belirsiz ve kendime getiremediğim nesneyi hissettim. Bununla birlikte, araba ilerledikçe üçünün birden yaklaştığını görüyordum. Onlara daha önce nerede bakmıştım? Combray'in çevresinde, içinde böyle bir yolun olduğu hiçbir yer yoktu. Ağaçların bana anımsattıkları, büyükannemle kaplıcalar için bir yıl için gittiğimiz Alman köyünde böyle bir yer yoktu. Bu ağaçların yaşamının çok eski zamanlarına ait olup bu sebepten onları çevreleyen görünümün belleğimde tamamen yok olmasına ve hiçbir zaman okunmadığı düşünülen bir kitabın içinde birdenbire heyecanla bulunan sayfalar gibi sadece, bu ağaçların ilk çocukluğumun unutulmuş kitabından arta kaldığına inanmak mı gerekir? Aksine bu ağaçlar sadece, her zaman aynı olan, en azından bendeki tuhaf görünümlerinin benim için, ister Guermantes'ların yanında başıma sık sık geldiği gibi onun görüntüsü arkasında gizemi hissettiğim bir yerin içinde gizeme ulaşmak için olsun, ister tanımayı arzu ettiğim ve onu tanıdığım günden itibaren Balbec gibi bana çok yüzeysel görünen bir yerde nesnelliği sokmayı denemek için olsun, uyanıklık sırasında gösterdiğim gayretin uykusu içindeki nesnelleştirmeden başka bir şey olmadığı, düş görünümlerine mi aittirler? Bu ağaçlar, bir gece önceki bir düşten çıkmış, yepyeni ama çoktan silinmiş olarak bana çok uzaklardan geliyormuş gibi gelen bir imgeden başka bir şey değiller mi? Veya onları hiçbir zaman görmedim mi ve Guermantes'ların yanında gördüğüm otlar, ağaçlar gibi, arkalarında, uzak bir geçmişi kavramak kadar zor, karanlık bir anlamı mı saklıyorlar ki onlar tarafından bir düşünceyi

derinleştirmeye yönlendirilmiş olarak bir anıyı tanıma zorunluluğunda hissediyorum? Veya hâlâ düşünceleri saklamıyor mu ve bazen uzamda çift görme gibi zamanda onları çift görmeme yol açan görmemin bir yorgunluğu muydu? Bilmiyordum. Bununla birlikte bana doğru geliyorlardı; belki mitsel görüntü, belki bana esinlerini öneren büyücülerin yoklaması. Ben daha çok bunların, geçmişin hayaletleri, çocukluğumun değerli arkadaşları, ortak anılarımızı yardıma çağıran kaybolmuş dostları olduğunu zannediyorum. Gölgeler gibi, onları benimle götürmemi, yaşama döndürmemi istiyor gibiydiler. Tutkulu ve saf hareketlerinde, sözün kullanımını kaybetmiş, istediğini söylemeyeceğini ve onu tahmin edemeyeceğimizi hisseden, sevilen bir varlığın güçsüz özlemini görüyordum. Az sonra, bir yol kavşağında, araba onları terk etti. Beni, tek doğru zannettiğim şeyin, beni gerçekten mutlu etmiş şeyin uzağına sürüklüyordu, yaşamıma benziyordu.

“Umutsuz kollarını sallayarak bana şunları söyler gibi olan ağaçların uzaklaştığını gördüm: Bugün bizden öğrendiğin şeyi hiçbir zaman bilemeyeceksin. Oradan sana doğru tırmanmaya çalıştığımız yolun dibinde bizi bırakırsan, sana getirdiğimiz, senin parçanın tamamı sonsuza kadar yokluğun içinde olacaktır. Aslında, eğer sonra bir kez daha hissettiğim tedirginliği ve zevki yeniden bulmuş olsaydım ve eğer bir akşam ona bağlanmış olsaydım, buna karşılık bu ağaçlarla ilgili olarak, onları nerede gördüğümü, bana neyi getirmek istediklerini hiçbir zaman bilmeyecektim. Ve araba yönünü değiştirince, onlara sırtımı döndüm ve onları artık görmüyordum, bu sırada Madam Villeparisis bana neden dalgın olduğumu soruyordu, sanki bir dostumu kaybetmiş, ölmüşüm, bir ölüyü inkar etmiş veya bir Tanrı’yı tanımamış gibi üzüntülüydüm.”

Tatmin eksikliği, yapıtın sonundaki zafer duygusundan daha derin değil midir?

Ama Proust, zafer duygusuna sahip olmadan yazma nedenini elinden kaçırdı... Yeniden bulunan zaman'da uzun uzun söylediği şuydu: İzlenimlerin, anımsamaların sonsuz bir yansıması gibi görünen yazma işi.

Ama tatmin, zafer kısmına zıtlaşan bir kısım vardır. Yapıtın anlatmaya çalıştığı şey mutluluk anlarından, aşkın bitmeyen acısından daha az değildir. Başka türlü bu olumlamaların ne anlamı olacaktı: "Mutluluğa gelince, onun hemen hemen bir faydası vardır, mutsuzluğu olanaklı kılmak"; veya hemen hemen şunu söyleyebiliriz: "Yapıtlar, artezyen kuyularında olduğu gibi, acı ne kadar kalbi oyduysa o kadar yükseğe çıkarlar." (Yeniden Bulunan Zaman, II, 65 ve 66) Hatta tatminin son eksikliğinin, geçici bir tatminden daha fazla, yapıtın varlık nedeni, gücü olduğunu zannediyorum. Son ciltte, yaşam ve ölüm arasındaki bir denge gibi– "zamandan kurtulmuş" yeniden bulunan izlenimler ile Guermantes'ların salonunda boy gösteren yaşlanmış kişiler arasında bu aynı zamanın edilgen kurbanlarının bir topluluğu var. Görünen eğilim, mümkün olduğu kadar çok yeniden bulunan zamanın zaferinin ortaya çıkmasıydı. Ama bazen daha güçlü bir devinim eğilimi aşıyor: Bu devinim tüm yapıtı aşıyor ve onun yaygın bütünlüğünü sağlıyor. Çökmüş ve yaşlanmış uzun yıllardan sonra, Guermantes'ların salonunda bulunan hayaletler çoktan, dokunulduğu zaman toz halinde uçacak olan içten çürümüş nesneler gibidir. Bu hayaletler gençken bile, ancak yazarın sinsi oyunlarının kurbanları olarak çökmüş – sempatiyle yönetildikleri kadar içten bozucu görünmüşlerdir. Buradan yola çıkarak, alışkanlıkla onlara hayal ettikleri varoluşu atfettiğimiz varlıkların –kendilerinin ve bir taraftan diğerlerinin sahipleri– artık içinde kaprisli yıkımların oluştuğu alanın şiirselliğine sahiptirler. Çünkü, Berma'nın çocukları tarafından, sonra yazarın yapıtı tarafından ölüme gönderilmesi devinimindeki en tuhaf şey, bu devinimin şiiri içermesidir. Şiir sadece onarıcı bir yıkımdır. Gururlu bir sersemliğin zamandan kopardığını çürüyen

zamana verir, düzenli bir dünyanın aldatıcı görünüşlerini yok eder.

“Kaybedilen zamanın araştırılması”nın, başka bir şiirden daha güzel veya daha saf bir şiirin bir ifadesi olduğunu söylemek istemedim. Hatta bu yapıtta şiirin parçalanmış unsurları bulunuyor. Bilme isteği aralıksız zıt isteğe, her nesneden, onun içerdiği bilinmez kısmı çıkarma isteğine karışıyor. Ama şiir “basit olarak sözcüklerin kurban edilmesi”ne indirgenemez. Aynı şekilde –eğer gülünçsek– ancak edilgen olarak, sersemlikten (aptallıktan) kurtulduğumuz sonucuna varmak çocukca olacaktır. Çünkü bizi bozan, sadece sağlamlaştırmak istediğimizi bozan bu zamana karşı, kendimizin “kemirilecek bir kalbi” taşıma çaremiz vardır. Kurbanın kurban etmeyle olan bağlantısı, mahvolmuş Oreste veya Phèdre ile şiir arasında vardır.

Anımsamaların zaferinin zannedildiğinden daha az anlamı vardır. Bu, bilinmeze, bilgisizliğe bağlı olarak büyük bir korkudan çıkan esrimedir. Bilmeye (anımsamayla kötüye kullanılmış) ve sahip olma gereksinimine verilen ödün sayesinde denge oluşur. Çoğu zaman bilinmez bir korkuyu verir ama esrimenin de koşuludur. Korku, sahip olma isteğinin ifadesi olarak kaybetme korkusudur. Zevki uyandıran ama korkutan iletişim karşısındaki bir duraklamadır. Sahip olma isteğini aldatalım, hemen korku esrimeye dönüşür.

Sahip olma gereksiniminin yatıştırılması, bizimle bilinmez nesne arasındaki yargılamalı bağların her olabilirliğini kesmek için oldukça büyük olması gerekir (dikkatte ortaya çıkan nesnenin tuhaflığı –bilinmezliği– hiçbir anket tarafından çözümlenmemelidir). Anımsamalar konusunda, bilme, sahip olma istenci yeterli bir yanıt alır: “Göz kamaştırıcı ve belirsiz görünüm sanki şunu demiş gibi bana dokunuyordu: “Eğer gücün yetiyorsa beni kavra ve sana sunduğum mutluluğun bilmecesini çözmeye çalış.” Ve

neredeyse hemen hemen onu tanıdım, burası Venedik'ti..." (Yeniden Bulunan Zaman, II, 8)

Eğer şiir her zaman, insan tarafından dilin kötüye kullanımını düzeltmek için hissedilen isteğin izlediği yolsa, söylediğim gibi şiir aynı düzlemde oluşur. Veya ifadenin paralel düzlemlerinde.

Şiir, oyunları içimizde imgeler alanını işgal eden –imgeleri anlatmadan önce tine baskın yapan anımsamalardan bu noktada ayrılır (anımsamaların ifadeler haline gelmemesiyle). Bu oyunların içine bir kurban etme unsuru girerse, anımsamada nesne, şiirden daha fazla gerçek-dışıdır. Gerçekte, anımsamalar şiire o kadar yakınlar ki yazarın kendisi bile, ancak prensipte anımsamalara verebileceği ifadelerle anımsamaları birleştirmektedir. İmgelerin alanı, iç deneyin alanına yaklaşacaktır ama söylediğim gibi anlaşıldığında, deney her şeyi söz konusu eder ve bu noktada nesnelerin içinde en az gerçek-dışı olana ulaşır (ve eğer nesne bununla birlikte çok az gerçek görünürse, bu, deneyin, nesneyi birleştirdiği öznenin dışında nesneye ulaşamadığındandır). Zaten şiirin onu yapmaya yönelmesi gibi, anımsamalar (daha fazla açgözlülükle) her şeyi söz konusu etmeye yönelirler, ama buna yöneldikleri sırada bu olguyu bertaraf ederler –ve her zaman aynı nedenle. Şiir gibi, anımsamalar da sahip olmayı reddetmeyi içermezler, aksine isteği korurlar ve sonuç olarak ancak tikel olarak nesneye sahip olurlar. Hatta lanetlenen bir şair ifade ettiği imgelerin devingen dünyasına sahip olmak için bütün varlığıyla sarılır ve böylece insanların mirasını zenginleştirir.

Şiirsel imge bilinenden bilinmeze yönelirse de, kendine vücut veren bilinene bağlanır ve bilineni parçalamasına, ve bu parçalamanın içinde yaşamı parçalamasına rağmen bilinene tutunur. Bu, şiirin hemen hemen tamamen düşkün şiir, kölesel alandan çıkarılmış, ama bilinmeze ulaşma olan içsel yıkıma kabul edilmemiş imgelerin (asil, gösterişli

olduğu gibi şiirsel) zevki olmasına yol açar. Derin olarak yıkılmış imgeler bile sahip olma alanıdır. Yıkıntılardan başka bir şeye sahip olmamak üzücüdür ama bu, artık hiçbir şeye sahip olamamak demek değildir, bir elle verdiğini diğeriyle almaktır.

Yalın kafalar bile belirsizce, Rimbaud'nun şiiri terk ederek, eksiksiz, tartışmasız tamamlanmış kurban etmeyi gerçekleştirerek, şiirin olabilirini genişlettiğini hissetmişlerdir. Sadece, bezdirici bir saçmalığa ulaşması (Afrika'daki varlığı) onlar için ikinci derecede öneme sahiptir (bunda haksız değiller, her kurban etme bedelini öder, hepsi bu). Ama bu kafalar Rimbaud'yu izleyemezler: Kaçışı ile birlikte kendisi için olabilirliği genişletirken başkaları için bu olabilirliği yok eden Rimbaud'ya sadece hayran olabilirler. Rimbaud'ya sadece şiir aşkından dolayı hayran olma olgusu nedeniyle, birileri şiirden veya yazmadan haz duymaya devam etmişlerdir; diğerleri içinde hoşlandıkları ve kendilerini bırakırken açık bir olumlamanın karşısında tereddüt etmedikleri sonuçsuz bir kaosun içine kapanmışlardır. Ve çoğu zaman olduğu gibi "birileri ve diğerleri" –çok sayıda örnek ve her defasında başka bir biçim altında– bir kişilikte birleşerek belirgin bir varlık tipini oluşturmuşlardır. Kötü bilinç birdenbire, alçakgönüllü, hatta çocuksu bir davranışla kendini belli edebilir ama sanatın düzlenimden başka bir düzlemde, sosyal düzlemde. Edebiyat –veya şiir– dünyasında, uygunsuzluğun belirli kurallarına uymak koşuluyla, içinde kötüye kullanmanın (sömürünün) daha iyilerin yedeğinden ayrılmasının güç olduğu alışkanlıklara geri dönüldü. Düşmanca bir şey söylemek istemiyorum ama sadece, Rimbaud'nun tümcesiz tartışmasından hiçbir şey veya hemen hemen hiçbir şey kalmadığını söylemek istiyorum.

Bir öte-tarafın anlamı, şiiri "hazinelerin toprağı" gibi belirleyen kişilerin gözünden kaçmamaktadır. Breton (İkinci

Manifesto’da) şunları yazıyor: “Gerçeküstücülüğün, onun yanında sanat diye, hatta anti-sanat, felsefe veya anti-felsefe diye oluşan her şeyi, kısacası kör ve içsel parıltının içinde varlığın yok olmasını amaçlamayan, ateşin ruhu olmadığı gibi artık buzun ruhu olmayan hiçbir şeyi hesaba katmayı düşünmediği açıktır.” “Yok etme”nin ilk sözcüklerden itibaren bir güzelliği var, bu amaca getirilen araçları tartışmanın eksikliğinden dolayı, güzellikten söz etmekten başka bir şey yapılamaz.

Eğer uzun süre Marcel Proust’dan söz etmek istediysem, bu, onun belki de sınırlı bir iç deneyimi olduğundandır, (bununla birlikte karışık hoppalıkla, mutlu bir uyuşuklukla birlikte ilgi çekici olan deneyim) ama deneyim dogmatik zincirlerden kurtulmuştur. Unutma, acı çekme biçimi için, egemen bir suç ortaklığı duygusunu, dostluğu ekleyeceğim. Hâlâ şunu: Zayıflığı ne olursa olsun yapıtının şiirsel devinimi oradan şiirin en uca dokunduğu yolu izliyor (daha sonra görülecek olan).

Çeşitli kurban etmelerin içinde, şiir, ateşini sürdürdüğümüz, yenilediğimiz tek kurban etmedir. Ama diğer kurban etmelerin sefilliklerine göre sefillik şiirde daha duyarlıdır (eğer kişisel sahip olmaya, tutkuya bırakılan bölümü ele alırsak). İşin esası, sadece şiir arzusu sefilliğimizi dayanılmaz hale getirmektedir: Nesnelerin kurban edilmesinin bizi güçsüzlükten kurtarmak için olduğundan emin olarak, çoğu zaman öznenin kurban edilmesine kadar uzağa gitme gerekliliğini hissediyoruz. Sonuçları olmayabilecek şey ama ölürse, özne açgözlülüğün ağırlığını sona erdirir, yaşamı cimrilikten kurtulur. Kurban edici, şair, yıkımı sözcüklerin kavranamaz dünyasına ara vermeden taşımak zorunda olarak, yazınsal bir hazineyi zenginleştirmekten dolayı kısa sürede yorulur. Buna mahkûm edilmiştir: Eğer hazinenin tadını alamazsa, şairliği sona erer. Ama kişisel dehanın (gururun) kötüye kullanımını,

sömürüsünü görmekten geri kalmaz. Dehanın bir parçasına sahip olan bir insan, çiftçinin bir toprak parçacığını kendine ait zannetmesi gibi bu deha parçacığının kendine ait olduğunu zanneder. Daha çekingen olan atalarımız , – yaşamak için sömürmesi gereken– ürünlerin, sürülerin karşısında, bunların içinde tedirgin olunmadan kullanılamayacak bir unsur (herkesin bir insanda veya çocukta fark ettiği bir unsur) olduğunu hissettiler, aynı şekilde şiirsel dehanın kullanılması önceleri kimilerinde tiksinti yarattı. Ve tiksinti hissedildiğinde, her şey kararıyor, kötülüğü kusmak gerekiyor, onun kefaretini ödemek gerekiyor.

Hiç kuşku yok eğer yapılabilirse istenen, kötülüğü yok etmektir. Ama yok etme isteği sonuçta isteğin ifadesi olur (deha inat ederek kişisel kalır). İçten yankıları, sahip olmadıkları bir dışsal etkinliğin yerini tuttuğu bu tümceler: “Tüm insanlar, der Blake, şiirsel deha olarak birbirlerine benzerler.” Ve Lautréamont: “Şiirin herkes tarafından yazılması gerekir, biri tarafından değil”. Bu eğilimlere dürüstçe sonuçlar getirilmesini istiyorum: Şiir birilerinin işinden çok dahinin gidip gördüğü bir şey mi?

Şiirsel deha sözsel bir yetenek değildir (sözsel yetenek gereklidir çünkü sözcükler söz konusudur ama çoğu zaman bu yetenek yolunu şaşırır): Donmuş birçok şeyin çözülmesi, kaybolması iletişime girmesi için gizlice beklenen yıkımların kutsallaştırılmasıdır. Hiçbir şey bundan daha ender değildir. Sessizliği, yalnızlığı keşfeden bu içgüdü: Ve ne kadar ilham verirse, o kadar acımasızca yalnızlaştırır. Ama istenen yıkımların içgüdüsü olarak eğer, en yoksulların dahiliklerinden oluşturdukları sömürü kefaretini ödemek istiyorsa, birdenbire karanlık bir duygu en çok ilham almış olanı ölüme götürür. Ölümü bilmeyen, ölemeyen, tam olarak kendini yok etme gücünden yoksun bir başkası en azından içindeki şiiri yok eder.

(Kavranamayan şey: Eğer edebiyat şiir değilse, hiçbir şeydir, şiir isminin zıddı olarak, yazınsal dil –gizlenmiş isteklerin, karanlık yaşamın ifadesi– hatta erotizmin cinsel işlevlerin sapkınlığı olmasından biraz daha fazla dil sapkınlığıdır. “Mektuplarda” sonunda ortalığı kasıp kavuran terör, bir sefihin yaşamının sonundaki yeni heyecanlar, kötülükler araması gibi.)

–Birilerinin kötüye kullanan ve onlara başkalarını kötüye kullanma olanağı veren– şiirin içsel aldatmacasının etkileyeceği, yeniden bulunmuş ortak varlığın fikri beni şaşırtıyor.

Hiç kimse, insanların kendi aralarındaki ayrılığa Hegel’den daha fazla önem vermedi. Bu kaçınılmaz parçalanmaya, felsefik spekülasyon alanındaki yerini –tüm yerini– veren tek kişiydi. Ama bu romantik şiir değildi, bu, ona göre, onsuz olabilir bilginin olamayacağı bu ortak yaşama dönüşü garantiler görünen “zorunlu askeri hizmet”tir (Hegel bunda, zamanların göstergesini, tarihin bittiğinin kanıtını gördü).

Hegel’in –rastlantısal olarak– çoğu zaman “Altın Çağ”ın kaçınılmazlığının kafalarını kurcaladığı insanlar tarafından sık sık anıldığını gördüm ama Hegel’in düşüncelerinin, anlamlarının kavranılamayacağı noktaya kadar sadece anlamın düzeni olan devinimin gerekliliği içinde dayanışık olduğu olgusu göz ardı ediliyor.

Ve bir “demir çağ” görüntüsü altında gizli bir “Altın Çağ”ın bu korkunç imgesini, en azından devingen kafaların meditasyonuna önermem için bazı nedenlerim var. Niçin kendi kendimizle oynamayı sürdürüyoruz? Kör bir içgüdü ile yönlenen şair yavaş yavaş diğerlerinden ayrılıyor. Daha sonra kendisinin olduğu gibi başkalarının olan gizlerin içine giriliyor ve sonra ayrılıyor, sonra yalnız kalıyor. Kendi özündeki yalnızlığı, dünyayı yeniden başlatıyor ama sadece kendisi için başlatıyor. Çok uzaklara sürüklenen şair

korkusunun üstesinden geliyor ama başkalarının korkusunun değil. Ondan uzakta yıkılacağı, onu içine alan bir kadere sırtını dönemez. Onun her zaman daha uzağa gitmesi gerekir, bu onun tek ülkesidir. Hiçbir şey onu yığın olmaktan kurtaramaz.

Tanınmış olmak! Nasıl kendisinin, diğerlerinin arasındaki bir insanın maskesi altında bilinmez olduğunu bilmeyebilir?

Yazarın, kendi yapıtı tarafından ölüme gönderilmesi– “Mutluluk bedene yararlıdır, ama ruhun güçlerini geliştiren acıdır. Zaten acı, her defasında bizde, kendimizi her defa gerçeğin içine koymak, her defa alışkanlığın, kuşkuculuğun, düşüncesizliğin, kayıtsızlığın kötü otlarını koparark bizi, olayları ciddiye almaya zorlamak için daha az gerekli olmayacak bir yasayı bulmadı mı? Mutlulukla, sağlıkla uyuşmaz olan bu gerçeğin yaşamla uyuşmaz olduğu doğrudur. Acı sonunda öldürür. Her yeni büyük bir acıda, dışa doğru taşan ve gözlerimizin önünde, zamanımız boyunca ölümcül dolambaçlılığını geliştiren bir damarı hissederiz. Ve tüm dünyanın alay ettiği yaşlı Beethoven’ın, yaşlı Rembrandt’ın korkunç çökmüş yüzleri yavaş yavaş böyle oluşuyor. Ve eğer kalbin acısı yoksa, gözlerin torbaları ve alnın kırışıklıkları hiçbir şeydir. Ama güçler başka güçler olarak değiştiklerine göre, süregiden canlılık ışık haline geldiğine ve yıldırımın elektriği fotoğrafladığına göre, kalbimizdeki sessiz acı kendi üstünde bir bayrak –her yeni acıda bir imgenin görünür sürekliliği– gibi yükselebildiğine göre, bize getirdiği tinsel bilgi için, bize verdiği fiziksel acıyı kabul edelim: Bedenimizi parçalanmaya bırakalım, çünkü ayrılan her yeni parça, daha yetenekli başkalarının gereksinmediği acıların pahasına onu tamamlamak, coşkular yavaş yavaş yaşamımızı ufaladıkça onu daha sağlam hale getirmek, yapıtımıza eklemek için, bu kez ışıklı ve okunaklı olarak geri dönüyor.” Onlara kurban verdiğimiz tanrıların kendileri, kurban, ölüme kadar dökülen gözyaşlarıdır. Eğer

yazarı acılardan parçalanmamış, kendini bu acılara bırakmamış olsaydı yazmamış olacağı bu “Kaybedilen Zamanın Araştırılması”nda şöyle deniyor: “Bedenlerimizi parçalanmaya bırakalım...” Şu tümce, önceden halice giden bir ırmak değilse nedir: “Bırakalım...”? Ve halicin açıldığı deniz ölümdür. Bu yüzden yapıt sadece yazarı ölüme götüren şey olmadı, aynı zamanda öldüğü biçim oldu; yapıt ölüm yatağında yazıldı... Yazarın kendisi her satırda biraz daha ölürken, bunu keşfetmemizi istemiştir. Ve tüm davetlilerden söz ederken betimlediği kendisidir, “sekreterlerinin yaşadıkları yanılsamasını vermeye çalışarak, ara sıra Prenses’e verilen mesajlarla mazeretlerini sunduğu, orada olmayan kişiler, çünkü orada olmayacaklardı.” Şu bölümde bahsedilen tesbihi bir elyazması ile değiştirmek gerekir: “Yıllardır can çekişen, artık ayağa kalkamayan ve bir turist meraklılığıyla gelen ziyaretçilerin ciddiyetsiz devamlılıkları ortasında bile kımıldamayan veya bir hacı güvenliliğiyle, gözler kapalı olarak tesbihlerini tutan, çoktan ölü olan çarşaflarını yarı açan bu hastalar, acının mermer gibi beyaz ve sert olan eti iskelete kadar yonttuğu uzanmış durumdaki insan yontusuna benziyorlardı ve mezarlarının üstüne uzanmışlardı.”

BİR KURBAN ETME ÜZERİNE VEYA

HER ŞEY KURBANDIR

(DEVAMI VE SONU)

“Tam öğlen vakti bir fener yakan ve sonra büyük meydanda aralıksız ‘Tanrı’yı arıyorum! Tanrı’yı arıyorum’ diye bağırarak koşan deliden söz edildiğini duymadınız mı. Orada toplananların çoğunluğu Tanrı’ya inanmayanlardan oluştuğu için, bu olay büyük bir kahkahaya neden oldu. Biri, onu yitirdik mi diye soruyordu. Bir diğeri, bir çocuk gibi kayboldu mu, diyordu. Aralarında böyle haykırıyorlar, böyle

gülüyorlardı. Deli ortalarına atladı ve onları gözleriyle deldi: ‘Tanrı nereye gitti? Bunu size söyleyeceğim: Onu öldürdük – siz ve ben! Hepimiz, biz onun katilleriyiz!’

“–Ama bunu nasıl yaptık? Denizi nasıl tüketebildik? Tüm ufku yok etmemiz için süngeri bize kim verdi? Bu dünyayı güneşten ayırdığımızda ne yaptık? Şimdi nereye doğru gidiyor? Biz nereye doğru gidiyoruz? Tüm güneşlerin uzağına mı? Aralıksız düşmüyor muyuz? Geriye, yana, öne, her tarafa? Hâlâ yukarı ve aşağı var mı? Rastlantısal olarak amaçsız bir yokluğa sürüklenmedik mi? Boş uzamın soluğu içinde değil miyiz? Gitgide daha soğuk olmuyor mu? Gece aralıksız, daha fazla gece olarak gelmiyor mu? Öğle vakti, fenerleri yakmak gerekmiyor mu? Tanrı’yı gömenlerin sesini duymuyor muyuz? Tanrısal çürümeyi hiç hissetmiyor muyuz?

“–Çünkü tanrılar da çürüyorlar! Tanrı öldü! Tanrı ölü olarak kaldı! Ve onu öldürdük! Katillerin katili bizler kendimizi nasıl avutabiliriz? Dünyanın en kutsal olarak sakladığı şeyi bıçakladık: kim kanımızı silecek? Hangi suda temizlenebiliriz? Hangi günah ödetici şenlikleri, hangi kutsal oyunları bulmak zorundayız? Bu eylemin büyüklüğü, bizim için aşırı büyük değil mi? Ona layık görünmek için, kendimiz tanrı haline gelmek zorunda değil miyiz?

“HİÇBİR ZAMAN BÖYLE BÜYÜK BİR EYLEM OLMADI VE BİZDEN SONRA DOĞACAK OLANLAR –BİZDEN DOLAYI– BİZE KADAR HİÇBİR TARİHİN HİÇBİR ZAMAN OLAMADIĞI KADAR YÜKSEK BİR TARİHE AİT OLACAKLARDIR.”

(Şen Bilgi)

Gerçekleştirdiğimiz bu kurban etme diğerlerinden şu noktada farklıdır: Kurban edenin kendisi, vurduğu darbeden darbe yemiştir, kurbanı ile birlikte batar, kaybolur. Bir kez daha: Tanrıtanımaz, Tanrı’sız tamamlanmış bir dünyadan

hoşnuttur, aksine bu kurban eden, korku içinde, kendini yokeden, parçalayan, hiçbir zaman kavranamayan, tamamlanmamış, tamamlanamaz bir dünyanın karşısındadır (ve bu dünya kendi kendini parçalar, yok eder).

Beni durduran bir başka konu: Bu yok olan, parçalanan dünya... bunu genelde gürültü ile yapmayıp, söz edenden kaçan bir devinimin içinde gerçekleşiyor. Bu dünya ile hatip arasındaki fark istenç eksikliğine dayanıyor. Dünya, tasarısız, derin olarak delidir. Deli öncelikle şarlatandır. İçimizde birinin deliliğe meylettiği, her şey haline geldiğini hissettiği olur. Kalkmış bir toprak parçasına çarptıktan sonra köstebeğin varlığı sonucunu çıkarıp, hiçbir şekilde kör küçüğü değil de onu yok etmeye yarayacak birkaç belirtiyi düşünen köylü için, zavallının dostlarının “megalomani” sonucunu çıkararak onu hangi doktora götürmeleri gerektiğini soruşturmaları gibi. Dramda, en önemli role, kurban rolüne sahip olan “kör küçüğe” bağlı olmayı tercih ederim. İnsanı Tanrı’nın ağzına atan, onun deliliği, megalomanisidir. Ve Tanrı’nın yok olan bir basitlikle yaptığı şeyi (orada sadece deli, ağlamanın zamanı geldiğini kavrar) deli güçsüzlük çığlıklarıyla yapar. Ve bu çığlıklar, sonunda zincirlerinden boşanan delilik orada eski trajedilerde olduğu gibi, perde ineceği sırada tüm sahnenin ölülerle kaplı olduğu, bir kurban etmenin kanı değilse nedir?

Çözüldüğüm zaman zıplıyorum. Bu anda: Dünyanın gerçeğe benzerliğine kadar dağılıyor. Sonunda her şeyi cansız gözlerle görmek, Tanrı haline gelmek gerekiyordu, başka türlü batmanın, artık hiçbir şey bilmemenin ne olduğunu bilemeyecektik. Nietzche uzun süre yamaçta durdu. Kendini bırakmak zamanı geldiğinde, kurban etmenin hazırlıklarının bittiğini anladığında ancak neşeli olarak şunu diyebildi: Ben Diyanizos’um, vs.

Merakın bağlandığı yer: Nietzsche, “kurban etme” için, onun geçici mi olduğunu düşünüyordu? Yoksa sofuca mı?

Veya ne? Veya başka bir şey mi?

Her şey tanrısal karışıklıkta oluşuyor! Sadece kör istenç, “masumiyet” bizi, ayırdetmenin cimri gözünün bizi sürekliediği yanlışlardan, “tasarı”lardan kurtarıyor.

Sonsuz dönüşle ilgili bilinen görüşe sahip olarak, Nietzsche’nin duygularının şiddeti hem güldürüyor, hem de titretiyor. Çok ağladı: Bunlar sevinç gözyaşlarıydı. Silvaplana Gölü boyunca ormanı dolaşırken, “Surlej’den uzak olmayan, piramit şeklinde dikilen devasa bir kayanın yakınında” durdu. Kendimi gölün yakınına gelmiş olarak hayal ediyorum ve bunu hayal ettiğim için ağlıyorum. Sonsuz dönüş fikrinde beni coşturan bir şey bulamamış olmaktan değil. Ayaklarımızın altındaki toprağı bizden almak zorunluluğunda olan bir buluşun en açık tarafı – Nietzsche’nin görüşünde, yalnız başına değişmiş bir insan cinsi bunun korkunçluğunu aşmasını bilirdi –en iyi istenci kayıtsız bırakmasıdır. Sadece onu güldüren ve titreten görüşünün nesnesi dönüş olmayıp (ve hatta zaman da değil) dönüşü nesnelerin olanaksız özünü açığa çıkaran şeydir. Ve bu öze, yollardan ister biriyle, ister ötekiyle ulaşılsın, o her zaman aynıdır çünkü gecedir ve bunu görünce bize kalan sadece tükenmektir (ateşe kadar çalkalanmak, esrimeyle kaybolmak, ağlamak).

Görüşün entelektüel içeriğini ve bu içerikle Nietzsche’nin, yaşamı sahip olduğu çok az anlama kadar söz konusu eden, onunla içeriğini kaybetmeyi tamamladığı ve ancak tükenirken görülen bu biçimde yaşadığı, zamanın bir tasarımını görmek yerine nasıl parçalandığını kavramaya çalışarak kayıtsız kalıyorum (Nietzsche’nin Tanrı’nın öldüğünü, onu kendisinin öldürdüğünü anladığı gün ilk kez tükenişi gördüğü gibi). İstersem, zamanı dairesel bir varsayımın içine sokabilirim ama hiçbir şey değişmez: Zaman konusundaki her varsayım tüketicidir, araç olarak bilinmeze ulaşmayı ister. En az şaşırtıcı olan, esrimeye giden

bir yolda, sanki bilimsel bir iş yapıyormuşum gibi bilme ve sahip olma yanılsamasına kapılmamdır (yapabildiğim kadarıyla, bilinmezi herhangi bir bilinenle kaplıyorum).

Gözyaşlarındaki gülüş –Tanrı'nın öldürülmesi, beni titretirken güldüren bir kurban etmedir. Çünkü ben bu olayın içinde, kurban kadar ölüyorum (insanın kurban edilmesinin kurtardığı sırada). Aslında benimle, Tanrı'yla ölen, kurban etme karşısında gizlenen kurban edicilerin sahip olduğu kötü bilinçtir (kaçıcı ama inatçı, sonsuz kurtuluştan emin, ama tabii ki buna layık olmadığını haykıran bir ruhun tedirginliği).

Aklın bu kurban edilmesi görünüşte hayalidir, ne kan dökücü, ne de buna benzer bir sonucu vardır. Bununla birlikte şiirden tam olmasıyla ayrılır, yerinde tutulamaz keyfi bir kaymayla veya bırakılmış bir gülüşle saklanmasının dışında zevki saklamaz. Eğer rastlantısal bir yaşam bırakırsa, bu, hasattan sonraki tarladaki çiçekler gibi unutulur.

Son bir megalomani durumunu varsayan bu tuhaf kurban etmenin –kendimizi Tanrı haline gelmiş hissediyoruz– yine de bir konuda sıradan sonuçları var: Zevk kayma sonucu gizlense de ve megalomani tam olarak gerçekleşmese de, yığın için kendimizi Tanrı olarak tanımaya, bir Tanrı olmaya mahkûm oluyoruz: Deliliğe uygun koşul ama başka hiçbir şey değil. Her durumda, en son sonuç yalnızlıktır, delilik, yalnızlık bilincinin yokluğundan dolayı, sadece yalnızlığı arttırır.

Eğer bir kişi şiirden tatmin olursa, daha uzağa gitme özlemi yoksa, herkesin bir gün onun erkini tanıyacaklarını ve onda tanınmış olarak onu kendileri ile karıştıracaklarını düşünmekte özgürdür (bir parça saflık, dönüşsüz, bu kolay cazibeye kendini kaptırıyor: Geleceğe sahipliği tatmak). Eğer isterse, daha uzağa gidebilir. Dünya, Tanrı'nın gölgesi, şairin kendi olduğu şey birdenbire ona, yıkımın belirtileri

gibi görünebilir. Ama bu durumda kendini o kadar yalnız hisseder ki yalnızlık onun için başka bir ölüm olacaktır.

Eğer sonuna kadar gidilirse, yok olmak, yalnızlığa katlanmak, ondan acı çekmek tanınmış olmayı reddetmek gerekir: Orada yok, duygusuz gibi olmak, isteksiz katlanmak ve umutsuz, başka yerde olmak. Düşünceyi, (kendi özünde olan şeyden dolayı) canlı olarak gömmek gerekir. Varlığın önünde, önceden yanlış bilindiğini bilerek, onu açığa vuruyorum. Çalkantının bitmesi, gizli kalması veya hemen hemen bir köşede onursuzca yaşlanması gerekir. Ben ve benimle birlikte düşünce bu noktada ancak anlamsızlığın içine batabilirler. düşünce yıkılır ve yıkımı yığına iletilemez, o, en az zayıflara hitap eder.

Gülüşte gizli olan öyle kalmalıdır. Eğer bilgimiz daha uzağa giderse ve bu gizleneni, bilgiyi yıkan bilinmezi, bizi kör eden bu yeni bilgiyi bilirsek, diğerlerinin safça kör kalacakları şekilde bilgiyi gölgede (içinde olduğumuz) bırakmak gerekir.

Düşüncenin aşırı devinimi olduğu şey için kendini ortaya çıkarmalıdır: Eyleme yabancı. Eylemin, pratik düşüncenin yanıtladığı yasaları, istekleri vardır. Olabilir bir uzaklığın araştırılmasında öteye uzanan bağımsız düşünce, sadece eylemin alanını saklayabilir. Eğer eylem kötüye kullanma, faydasız düşünce kurban etmeyse, kötüye kullanmanın oluşması gerekir ve bunun için tüm haklara sahiptir. Pratik amaçların dairesine sokulmuş bir kurban etmenin, mahkûm etmekten uzakta, kötüye kullanmayı olabilir kılma amacı vardır (ilk ürünlerin savurganlığı bir kez bitince, hasatın cimrice kullanımı mümkün olur). Ama bağımsız düşünce eylem alanını değerlendirmeyi reddettiğine göre, karşılık olarak pratik düşünce, olabilirin uzak sınırlarında, yaşamın uzamasında, düşünce için geçerli olan kurallara karşı gelemezler.

Yalnızlığın sonucu– “Her derin kafanın çevresinde, sözlerinin her birinin, girişimlerinin her birinin, yaşama verdiği en küçük göstergenin her zaman yanlış, yani düz yorumlanması sayesinde aralıksız bir maske büyür ve gelişir.”

(İyinin ve Kötünün Ötesinde, s. 40)

Yalnızlığın güçlendirici yanı üzerine açıklama– “... acının kendisini, yok edilmesi gereken bir şey gibi ele alıyorlar. Olayları başka bir yönden gören bizler, ruhumuzu, “insan” bitkisinin nerede ve nasıl buraya kadar var gücüyle geliştiğini bilme sorununa açan bizler, bunun için tamamen zıt koşulların gerekli olduğunu ve insanın bulunduğu konumun tehlikesinin baskı ve uzamış zorlama altında, aşırılığa, bulmanın ve saklamanın dehasına kadar büyümek ve gözü peklilikle ve incelikle gelişmek zorunda olduğunu, yaşama istencinin mutlak güç istencine kadar yükselmesinin gerektiğini zannediyoruz. Sertliğin, şiddetin, esaretin, ruhtaki ve sokaktaki tehlikenin, gizlemenin, stoisizmin, her türlü yapaylığın, şeytanlığın, kötü, korkunç, despot olan her şeyin, insanda av hayvanlığını ve yılanı andıran her şeyin, insan türünün yükselmesine olduğu kadar zıttına hizmet ettiğini düşünüyoruz.”

(İyinin ve Kötünün Ötesinde, s. 44)

Daha fazla soluğu kesilmiş, daha fazla sağır, daha fazla toprak altında olan bir yalnızlık var mıdır? Karanlık bilinmezde soluk eksiktir. Olabilir can çekişmelerin tortusu kurban etmedir.

Eğer içimde başkalarının sessizliğini gerçekleştirmeyi bilseydim, ben, Diyonizos, çarmıha gerilmiş olurdum. Ama yalnızlığımı unutmalıyım...

Aşırı parıltı: Ben körüm, aşırı geceyim: öyle kalıyorum. Birinden ötekine, her zaman orada, gördüğüm nesneler, bir terlik, bir yatak.

Ateşin son ve saf şakası –Kalbin bulutlu sessizliğinde ve bir gri günün melankolisinde, yorgunluğuma sadece bir hasta yatağı, daha sonra bir ölünün yatağını veren unutuşun bu ıssız genişliğinde üzüntünün bir göstergesi olarak yanıma düşen el, çarşaflarla birlikte, bana kayan bir güneş ışınının benden yumuşakça elimi tekrar tutmamı, gözlerimin üstüne koymamı istediği sırada. Ve içinde ölü zannettikleri uzun bir sisten bir haleyle çıkan, bir şenliğin mucize anında itişip kakışan, bir yığın gibi olan yaşamlar sanki içimde delice, hoppaca uyanmışlar gibi, elim bir çiçek tutuyor ve onu dudaklarıma götürüyor.

V. BÖLÜM

MANIBUS DATE

LILIA PLENIS[*13]

GLORIA IN EXCELSIS MIHI[*14]

Göklerin en yüksek yerinde,

melekler, seslerini duyuyorum, beni övüyorlar.

Ben, güneşin altında, başıboş karınca,

küçük ve siyah, yuvarlanan bir taş

beni buluyor,

beni eziyor,

ölü,

gökte

güneş öfkeleniyor,

kör ediyor,

haykırıyorum:

“cesaret edemeyecek”

cesaret ediyor.

Kimim ben

“ben” değilim hayır hayır

ama çöl gece büyüklük

benim

nedir

çöl büyüklük gece hayvan

hemen dönüşsüz yokluk
ve hiçbir şeyi bilmeksizin
Ölü
yanıt
düşüncenin akan süngeri
güneşsel
batır beni ki
bu gözyaşlarından başka
bir şey bilmeyeyim.
Yıldız
o benim
ey ölüm
yıldırımdan yıldız
ölümün kaçık çanı
Şiirler
yürekli değil
ama yumuşaklık
zevkin kulağı
bir mümin sesi uluyor
öte taraf öte tarafa gider
sönen meşale.

TANRI

Sıcak elle

ölüyorum ölüyorsun

o nerede

ben neredeyim

gülüşsüz

ölüyüm

ölü ve ölü

zifiri karanlık gecede

onun üzerine

atılmış ok

[1]İç Deneyim s.26

[2]“ “ s.152

[3]“ “ s.64

[4]“ “ s.23

[5]“ “ s.34

[6]“ “ s.69

[7]Erotizm s.8

[8]“ s.294-295

[9]“ s.15

[10]“ s.89

[11]“ s.29

[12]“ s.99

[13]“ s.129

[14]“ s.141

[*1]Kutsal Kitap’ın, Kilise’nin, Bilim’in otoritesi deyişleri gibi, tinsel alandaki bir otorite olarak anlaşılmalıdır.

[*2]Deneyin otoritesindeki ikilem: Sorun olarak ortaya konmaya dayanan deney otoritenin sorunlaştırılmasıdır; insanın otoritesi kendisinin sorunlaştırılması olarak tanımlandığından bu yapıcı bir sorunlaştırmadır.

[*3]En azından düşüncesini sunuş şekli bilgi insanlarının topluluğu önünde böyledir.

[*4]Maurice Blanchot. İleride iki kez bu konuşmaya değineceğim.

[*5]Dördüncü Bölüm’de söylediğim gibi, karşı çıkma ilkesi, Maurice Blanchot’nun bir temel üzerinde durduğu gibi üzerinde durduğu ilkelerden biridir.

[*6] Tanrı’nın aktarımı, J-F. Chabrun’ün Nesne-İnsan’ın Doğuşu adlı eserinden

[*7]En azından bu sayfayı yazdığım zamana kadar: Birkaç gün sonra çok ağır bir şekilde hastalandım ve hâlâ iyileşemedim. (1942)

[*8]Bkz. Paul Langevin, Parçacıklar ve Atm Kavramı, Hermann. 1934 s. 35 ve devamı.

[*9]Hiç kimse onun kadar zekânın olanaklarını derinliğine yayamamıştır (hiçbir doktrin onunkiyle karşılaştırılamaz, bu, yapıcı zekânın tepesidir). Kierkegaard, Hegel'in kritiğini yüzeysel biçimde yapmıştır, şöyle ki: 1) onu eksik tanımıştır, 2) sistemi sadece olumlu esinin karşısına yerleştirmiştir, insanın bilgisizliğinin dünyasına karşı değil. Nietzsche Hegel'de ancak kuralın vülgarizasyonunun bulmuştur. "Ahlakın Soyağacı", açıklığı karıştırıcı olan efendi ile köle diyalektiğinin oraya oturduğu ve öyle kaldığı bilgisizliğin yalın kanıtıdır (bu, kendinin bilincinde olmanın tarihinde belirgin bir andır ve söylemek gerekir, bizi ilgilendiren her şeyi birbirinden ayırma zorunluluğumuz ölçüsünde hiç kimse, insanın birbirini izleyen olanaklarını belirleyen ve sınırlayan bu devinimini kavrayıp kavramadığını kendiliğinden bilmemektedir). Tinin Görüngübilimi'nin efendi ve köle bölümü (IV,A) "Mesures"ün 15 Ocak 1939 tarihli sayısında A.Kojève tarafından şu başlık altında çevrilmiş ve yorumlanmıştır: Kendinin bilincinin özerkliği ve bağımlılığı. (Kojève, "Hegel"i Okumaya Giriş" adlı yapıtta bu yazısını koymuştur. Gallimard 1947, s.11–34)

[*10]Dumas, “Psikoloji Kitabı”nda klişelerden ikisini adlandırırken (baştaki işkenceyi veren beşinden alınan ve kendimde uzun süre varolan) işkenceyi göreceli olarak eski zamanlara atfediyor. Aslında bu “Boxer” savaşlarına uzanıyor.

[*11]Birinci baskıda (1943) yayımlanan bu pasajla, 30 Eylül 1947'de "Ce Soir"da yayımlanan olayı birleştirmek zorundayım: "Prag, 29 Eylül– Chomutov'un bir kasabının evinde korkunç bir dram meydana geldi. Kasap günlük hasılatının hesabını yaparken bir an için masadan kalkmak zorunda kaldı. Beş yaşındaki oğlu eğlenmek için kağıt paraları ateşe attı. Kasabın karısı, bir yaşındaki diğer oğlunu yıkamakla meşgul olduğu için müdahale edemedi ama çığlıkları babayı uyarmıştı. Baba kıyma satırını aldı ve çocuğun bileğini kesti. Bunları gören anne yıkıldı ve atardamar tıkanması sonucu öldü, ve yıkamakta olduğu çocuğu banyo küvetinin içinde boğuldu. Kasap kaçtı." Görünürde, benim açımdan önemsiz olan, eksiksiz temanın yalın tekrarı. Bununla birlikte olayı belirtmek zorundaydım.

[*12]Ayinin kurban etmesinin özünde, tüm suçların en büyüğü olması o kadar çelişkilidir ki. Hindular, Eski Yunanlılar kurban etmenin derin ahlaksızlığını biliyorlardı

[*13]Ankara Dil-tarih-Coğrafya Fakültesi öğretim üyesi Prof. Güngör Varınlıoğlu’nun çevirisi: Kucak dolusu zambak verin

[*14]Benim şanım yücelerde